

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντιi

Περίοδος Β', τεύχος 283, Παρασκευή 15 Μαρτίου 1985, Δρχ. 70

ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ ΠΑΙΔΙΑ!...

- ΑΛΛΑΓΗ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΧΩΡΙΣ ΡΙΣΚΟ
- ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ
- ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΤΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΟΑΕΔ

ΚΥΡΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- **ΟΔΗΓΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ**, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας (1984).
- **Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ**, επιμέλεια Μ. Νικολινάκος (1983).
- **Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**, του Χρ. Τζεκίνη (1984).
- **ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, του Γ. Βάζου (1983).
- **Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ**, του Ν. Σκουλά (1983).
- **ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ**, του Γ. Πέγιου (1984).
- **Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1828-1832**, του Χρ. Κωνσταντινόπουλου (1984).
- **ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΟΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ**, του Χρ. Τζεκίνη (1984).
- **Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1961-1983**, του Γ. Χατζηπαναγιώτου (1984).
- **ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΟΑΕΔ: ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**, των Γ. Κασιμάτη, Ζ. Πιλαφτσόγλου, Κ. Τσακίρη (κατ' ανάθεση στο ΕΚΚΕ) (1982).
- **ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, του Θ. Κατσανέβα (1985).
- **Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ**, της Α. Καραμάνου (υπό έκδοση).
- **ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΣΗΜΕΡΑ**, του Θ. Θεοδώρου (υπό έκδοση).
- **ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ**, του Κ. Παπαναγιώτου (υπό έκδοση).

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- **Η ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, του Γιάννη Μακρή (1983).
- **ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, του Θ. Κατσανέβα (1983).

- **ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΟΚ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ**, της Β. Σταυριανοπούλου (1983).
- **ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ**, του Χρ. Τζεκίνη (1983).
- **ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ**, του Κ. Ευστρατόγλου (1984).
- **ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, του Α. Μπουγά (1983).
- **ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΙΚΡΟΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, του Στάθη Χαϊκάλη (1982).
- **Η ΖΗΤΗΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**, των Κ. Ευστρατόγλου, Α. Μπουγά (1983).
- **ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, των Θ. Κατσανέβα, Α. Ζησιμόπουλου (1983) (έχει εξαντληθεί).
- **Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ**, του Γ. Μακρή (1982) (έχει εξαντληθεί).
- **Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟ 1981**, του Γ. Χατζηπαναγιώτου (1982) (έχει εξαντληθεί).
- **Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟ 1982** του Γ. Χατζηπαναγιώτου (1983) (έχει εξαντληθεί).
- **ΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ, ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ**, του Στάθη Χαϊκάλη (1982) (έχει εξαντληθεί).
- **ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΕ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**, των Θ. Κατσανέβα, Μ. Ντότσικα - Παπαβασιλείου (υπό έκδοση).

Πωλούνται στα κεντρικά βιβλιοπωλεία
ΑΘΗΝΑ: Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Νικητάρ 2 Αθήνα Τηλ. 36.22.496
ΟΑΕΔ Γραφείο Τύπου - Βιβλιοθήκη. Θρακής 8 Τράχωνες, τηλ. 99.42.810-24.
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Περιφερ. Διεύθυνση Μακεδονίας: Βαλαωρίτου 10 Θεσσαλονίκη Τηλ. 515527 και σε όλα τα κεντρικά βιβλιοπωλεία.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
 Δημοχάρους 60
 115 21 ΑΘΗΝΑ
 Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ

Για μια άλλη πολιτειακή ισορροπία	10
ΒΑΓΓ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ	
Η πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος και η πολιτική συγκυρία	13
Π. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ	
Σενάρια πολιτικής φαντασίας	15
Μ. ΜΙΑΪΤΓ - Α. ΜΠΑΣΤΑ	
Δύο εκδοχές για το ρόλο του Συντάγματος. Συνέντευξη στο Β. Γιαχνή	16
Δ. ΜΙΧΑΗΛ	
Αλλαγή χωρίς ρίσκα δεν γίνεται	19
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Το μεγάλο άλμα προς τα μπρος του Α. Παπανδρέου	20
ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ	
Αναντιστοιχίες ή το αριστερό άλλοθι	22
ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ	
Όταν η Ιστορία δεν δίνει ραντεβού αλλά εμφανίζεται απρόσκλητη	23
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ	
Πέραν του αιφνιδιασμού...	24
ΧΕΙΡ ΖΕΝΕΒΟΥΑ ΕΠΟΙΗΣΕΝ	
Αγιογραφία Κ. Καραμανλή εκ Κιούπκιοι(Πρώτης) - Μακεδόνας	26
Γ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ	
Μια κλωτσιά στο σκουπιδοντενεκέ	28
Κ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ	
Οι ξεχασμένοι της κοινωνικής αλλαγής	31
Μ. ΒΙΚΕΛΙΔΗΣ	
Προεκλογικό τοπίο και φοιτητικό «κίνημα»	32
ΠΑΜ. ΒΩΤΙΣ	
Μια νέα πανεπιστημιακή περιπέτεια	35

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ

Μετακαμανλική εποχή και η «απελευθέρωση» της Δημοκρατίας

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Β. ΓΙΑΧΝΗΣ

Μία εργατική διεκδίκηση με πολιτικές διαστάσεις

Α.Δ. ΨΑΛΤΗΣ

Γκορπατσώφ: Η γοητεία της κρεμλινικής υγείας

ΠΑΡΕ ΜΕ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

ΣΠ. ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ

Όταν στην πολιτική σκακιέρα παίζεται πόκα

ΧΡ. ΝΗΣΙΩΤΗΣ

Ανένταχτοι όλων των χώρων σοβαρευτείτε...

Ω.

Μη μου λες γιατί ξεχνάω

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΑΝΑ-ΓΝΩΣΕΙΣ

Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Περί κοινωνιολογίας του χώρου

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Επιθεωρητής Κλουζώ

ΚΑΙ ΤΩΡΑ... ΠΕΡΑΝ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

ΜΙΑ ΒΔΟΜΑΔΑ μετά την αιφνιδιαστική κίνηση του κ. Α. Παπανδρέου η Ελλάδα δεν έχει ξεπεράσει το «σοκ» των πρώτων εντυπώσεων. Αυτή τη στιγμή, ο κάθε πολίτης, οι ηγεσίες των κομμάτων ακόμα και τα στελέχη του ίδιου του ΠΑΣΟΚ, όλοι σε τελευταία ανάλυση, δεν έχουμε ακριβή συνείδηση των εξελίξεων που δρομολογεί η πρωτοβουλία του κ. Α. Παπανδρέου. Κι αυτό γιατί δεν έχουμε να κάνουμε μόνο με την απομάκρυνση του κ. Καραμανλή και την υπόδειξη της υποψηφιότητας του κ. Σαρτζετάκη. Έχουμε κυρίως τις παράπλευρες συνιστώσες της πρωτοβουλίας: την αναθεώρηση του Συντάγματος, τις αναπόφευκτες εκλογές μέσα σε ένα τρίμηνο, τη ριζική μεταβολή των δεδομένων του πολιτικού παιχνιδιού, την αλλαγή του συνόλου των μεταπολιτευτικών ισορροπιών.

Σ' ΑΥΤΕΣ, τις τεράστιες έκτασης και σημασίας, μετατοπίσεις, θα περιστραφεί για μακρό διάστημα η πολιτική ζωή της χώρας, με απρόβλεπτες αυτή τη στιγμή κρυσταλλώσεις.

ΔΕΝ ΝΤΡΕΠΟΜΑΣΤΕ να δεχτούμε ότι χαιρόμαστε που πέσαμε τόσο έξω στις εκτιμήσεις μας για τις προθέσεις του ΠΑΣΟΚ ως προς την επανεκλογή του κ. Καραμανλή. Όπως επίσης δεν έχουμε κανένα λόγο να κρύψουμε την ικανοποίησή μας για την απόφαση αυτή του κ. Παπανδρέου.

ΠΑΓΙΑ και επίμονα από αυτές τις στήλες αλλά και από την όλη πολιτική αρθρογραφία του περιοδικού, είχαμε επισημάνει πως η επικέντρωση των πολιτικών ισορροπιών στο πρόσωπο του κ. Καραμανλή, αποτελούσε τη ρητή ή άρρητη παραδοχή της πολιτικής ηγεμονίας της Δεξιάς ως προς την οργάνωση της πολιτικής εξουσίας.

ΓΙΑ ΜΑΣ ο κ. Καραμανλής για πολύ συγκεκριμένους λόγους —και όχι μόνον ιστορικούς—, δεν ήταν ο ακομμάτιστος εγγυητής των θεσμών αλλά ο ουσιαστικός ηγέτης της Δεξιάς, ο άνθρωπος που στο πρόσωπό του συμβολικά και πρακτικά εκφραζόταν η ενότητα και η επιβολή της άρχουσας τάξης. Στο πρόσωπό του ενοποιούνταν το αστικό μπλοκ οι οικονομικοί και κρατικοί παράγοντες, οι ιδεολογικοί και πολιτικοί εκπρόσωποι της άρχουσας τάξης.

Η ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΟΥ από το προεδρικό αξίωμα αποτελεί επομένως, ένα ουσιαστικό βήμα για την αποκατάσταση και ολοκλήρωση της πολιτικής δημοκρατίας στην Ελλάδα, καθώς με την αναθεώρηση του Συντάγματος, οι συσχετισμοί εξουσίας διαμορφώνονται σε πολύ πιο «ανοιχτό» πεδίο, δηλαδή το Κοινοβούλιο.

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ κανείς να εγείρει δεκάδες ενστάσεων για τη διαδικασία (και την υποκρυπτόμενη ουσία) της όλης μεθόδευσης του ΠΑΣΟΚ στον χειρισμό της προεδρικής εκλογής, γεγονός που υπογραμμίζει την αναγκαιότητα μιας ριζικά διαφορετικής πολιτικής.

ΔΙΟΤΙ ΑΝ δεν θέλει το ΠΑΣΟΚ να εξαντλήσει και το ίδιο την παρέμβασή του επί της διαδικασίας και «επί του προσωπικού» μόνον οφείλει να συνειδητοποιήσει ότι η διαμόρφωση νέων κοινωνικών και πολιτικών συσχετισμών απαιτεί νέους όρους και τρόπους στην άσκηση της πολιτικής.

ΑΝ ΚΑΙ ΟΙ υποκρυπτόμενοι «κίνδυνοι» από την απομάκρυνση Καραμανλή σε εμάς τουλάχιστον δεν είναι ορατοί, (ενώ αντίθετα οι κίνδυνοι από την παραμονή του ήταν διαυγέστατοι), θα υπάρξουν φυσικά στοιχεία μιας κλασικής πολιτικής κρίσης, αν όλα συνεχίσουν να λειτουργούν όπως πριν.

ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ νόημα της κίνησης του ΠΑΣΟΚ θα αναφανεί μόνον αν —επιτέλους— γίνει συνείδηση πως η διάρρηξη των μεταπολιτευτικών ισορροπιών και καθηλώσεων είναι δυνατή μόνον μέσα από τη συγκρότηση κοινωνικών μετώπων αλλαγής.

ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ οποιοδήποτε βάθαιμα ενός εγχειρήματος κοινωνικών αλλαγών απαιτεί μια λαϊκή στράτευση και ενεργοποίηση που προκύπτει μόνο από μια διαφανή πολιτική, μόνο από το βάθαιμα της δημοκρατίας μόνο απ' την ολόπλευρη κατοχύρωση του πλουραλισμού, την ανύψωση του Κοινοβουλίου, την δημοκρατική λειτουργία των κομμάτων και τον εκδημοκρατισμό των μέσων ενημέρωσης.

Η ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ του κ. Καραμανλή ας μην επαναπαύσει ως κορύφωση μιας «αρόμοιας» διαδικασίας. Δεν είναι παρά μόνον η αρχή.

Η μετα-καραμανλική εποχή και η «απελευθέρωση» της δημοκρατίας

«ΚΑΙ ΚΑΛΕΣΕΙΣ το όνομα αυτού Σαρτζετάκη»... Φυσικά δεν ήταν κάποιος άγγελος Κυρίου που εμφανί, κατ' όναρ, στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου, τη νύχτα της περασμένης Παρασκευής προς Σάββατο, για να του πει πως έπρεπε -έστω και την υστάτη στιγμή- ν' αλλάξει την επιλογή του σε ό,τι αφορά το πρόσωπο του υποψήφιου προέδρου της Δημοκρατίας...

ΤΑ «ΜΗΝΥΜΑΤΑ», εδώ και αρκετούς τώρα μήνες, ήταν απανωτά και άτεγκτα: Η αλλαγή βουλιάζει... Το «συμβόλαιο με το λαό» φυλλορροεί... Οι οπαδοί μας άρχισαν να μην πιστεύουν στον ήλιο μας -στον ήλιο του ΠΑΣΟΚ... Οδεύουμε προς εκλογές χωρίς καινούργια συνθήματα. Και η απόφασή μας να στηρίξουμε την επανεκλογή του Κ. Καραμανλή, προκαλεί αλλεργικές αντιδράσεις στις οργανώσεις μας. Συνεπώς...

ΑΥΤΟ ΤΟ «συνεπώς», κράτησε άγρυπνους τον πρωθυπουργό και τα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ, μέχρι τις πέντε το πρωί του Σαββάτου: Πώς κερδίζουμε τις εκλογές, όταν η διαφορά ΠΑΣΟΚ-ΝΔ (με βάση τα αποτελέσματα των ευρωεκλογών του Ιουνίου), είναι μόλις 204.513 ψήφοι και η χουντική ΕΠΕΝ συγκεντρώνει 135.228 ψήφους; Πώς αναζωπυρώνεται —και εξωραίζεται— η αλλαγή; Ποια καινούργια συνθήματα μπορούν να συγκινήσουν, και κινητοποιήσουν, τους οπαδούς μας; Και ακόμα; Ποια τα κέρδη και οι ζημιές —ποιο το πολιτικό κόστος— από την επανεκλογή του Κωνσταντίνου Καραμανλή;

«Ο Λαμπράκης ζει»...

ΚΑΠΟΙΑ ΣΤΙΓΜΗ, ο υπουργός Εσωτερικών Μ. Κουτσγιώργας (που, αν και μη μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου, μετέχει στις διεργασίες), έρριξε, στη συζήτηση, ένα όνομα: Χρήστος Σαρτζετάκης... Το όνομα μπορεί να μην είχε ειδικό πολιτικό βάρος, αλλά ανακύκλωνε μνήμες: Ο Λαμπράκης ζει! Αν, μάλιστα, συνδυαζόταν με πρόταση για τροποποίηση άρθρων του Συντάγματος, θα μπορούσε να προσφέρει την «άλλη λύση».

ΦΥΣΙΚΑ, κάπου ο πρωθυπουργός είχε εκτεθεί: Όταν ρωτούσε λ.χ. τους πολιτικούς συντάκτες (14 Οκτωβρίου 1982...) αν ξέρουν «πολλούς Έλληνες που θα μπορούσαν ν' αναλάβουν την προεδρία της Δημοκρατίας και να είναι τόσο προσηλωμένοι στα συνταγματικά καθήκοντά τους, όσο ο Κ. Καραμανλής» ή όταν διαβεβαίωνε (πάλι τους πολιτικούς συντάκτες —16 Μαΐου 1984) ότι «η συμπεριφορά του προέδρου της Δημοκρατίας, στε-

ριώνει τους δημοκρατικούς θεσμούς» και η συνεργασία, μαζί του, αποτελεί «μια σπάνια εμπειρία»... Και, βέβαια, υπήρχε η αίσθηση —η διάχυτη αίσθηση στο λαό— ότι ο πρωθυπουργός είχε ήδη δεσμευθεί η θ ι κ ά (μερικοί αποκάλεσαν τη δέσμευση αυτή, «συναινετική διαδικασία»), για στήριξη της υποψηφιότητας Καραμανλή και συμμετοχή του στο ύπατο αξίωμα της πολιτείας.

ΑΥΤΑ ΟΛΑ —και οι δηλώσεις και οι διαβεβαιώσεις, και οι ηθικές δεσμεύσεις— υπήρχαν ασφαλώς. Πλην, όταν η υπόθεση της αλλαγής παίζεται, όταν, οι οπαδοί σου αρχίζουν ν' αναζητούν άλλους ήλιους, όταν διαπιστώνεις ότι σου χρειάζονται νέα συνθήματα και νέα «συμβόλαια», τότε, βάζεις μπρος την «άλλη λύση». Τότε, βγαίνεις στο μейντάνι και αναφωνείς: Από σήμερα, «απελευθερώνεται η Δημοκρατία»... Από σήμερα, ανοίγει μια νέα εποχή... Από σήμερα, «τέλος στον καραμανλισμό»... Από σήμερα, επεξεργαζόμαστε νέο Σύνταγμα —το Σύνταγμα της αλλαγής! Και αφού τα πεις όλα αυτά —και καταγράψεις τα «ρίγη ενθουσιασμού» που διαπερνούν τους οπαδούς σου και, ιδιαίτερα, τις κομματικές σου οργανώσεις —διατυπώνεις τα συμπεράσματά σου: Η νέα μας επιλογή (Σαρτζετάκης, αντί Καραμανλή), αποδειχνει ότι «δεν ενσωματωθήκαμε στο σύστημα»... Ότι βαδίζουμε, με σιδερένια βήματα, στο «ραντεβού μας με την Ιστορία»... Ότι η «παραδοσιακή Αριστερά» έχασε το τρένο, αφού εμείς —και όχι αυτοί— είμαστε το «σήμερα» και προπαντός το «αύριο» αυτού του τόπου... «Όσο για τον θόρυβο περί «συναινετικών διαδικασιών», κατέρρευσε —όπως καταρρέει κάθε ψέμα».

ΕΤΣΙ ή περίπου έτσι, γράφτηκε η ιστορία την Πέμπτη, Παρασκευή και Σάββατο 7, 8, 9 Μαρτίου, στο Καστρί... Εκτός, βέβαια, αν δεχθούμε την άλλη εκδοχή, ότι η απόφαση για τη μη στήριξη της υποψηφιότητας Καραμανλή, δεν ήταν μια «αιφνιδιαστική αλλαγή στάσης του ΠΑΣΟΚ», αλλά μια επιλογή που ωρίμαζε, από καιρό, στη σκέψη του πρωθυπουργού, παρά τις αντίθετες διαβεβαιώσεις του προς όλους και, πριν απ' όλα, στον ίδιο τον Κ. Καραμανλή.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ, μετά την αλλαγή στάσης του ΠΑΣΟΚ στο θέμα της προεδρικής εκλογής, είναι λίγο πολύ γνωστή: Ενθουσιασμός στις περισσότερες κομματικές οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ («επιτέλους, ο λόγος μας έχει πέραση» —πιστεύουν, τώρα, μια σειρά μεσαία στελέχη του κινήματος), αλλά και σκεπτικισμός —κάτι σαν «μούδιασμα»— σε άλλα στελέχη ή φίλους ή ψηφοφόρους (ανάμεσά τους βουλευτές και υπουργοί!) του ΠΑΣΟΚ, που αγωνιούν για τις παραπέρα εξελίξεις: «Πού

Κυκλοφορούν δύο νέοι τόμοι του **αντι**
20ος • Α' εξάμηνο 1984 • τεύχη 251-264
21ος • Β' εξάμηνο 1984 • τεύχη 265-277

πάμε, πού το πάει ο Ανδρέας;».

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟ της Νέας Δημοκρατίας Κ. Μητσοτάκη —που το παίζει σε εξαιρετικά χαμηλούς τόνους— το «προέχον», αυτή τη στιγμή (είτε εκλεγεί, είτε δεν εκλεγεί ο Χρ. Σαρτζετάκης) είναι να προχωρήσει η χώρα αμέσως σε εκλογές και αυτό, γιατί η απουσία του Κ. Καραμανλή «μεταβάλλει, βασικά, τα πολιτικά δεδομένα και δημιουργεί ένα μεγάλο τραγικό κενό».

ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ με τη Νέα Δημοκρατία, το ΚΚΕ πιστεύει ότι η απομάκρυνση του Κ. Καραμανλή από την προεδρία της Δημοκρατίας και η αναθεώρηση του Συντάγματος, αποτελούν «δημοκρατική κατάχτηση του λαϊκού κινήματος της αλλαγής, με την αποφασιστική συνεισφορά του ΚΚΕ». Η κατάχτηση αυτή, μάλιστα, θα μπορούσε, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, να συμβάλει «στην προώθηση πολιτικών εξελίξεων στο δρόμο της δημοκρατίας και της προόδου».

ΑΥΤΑ, ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ, αναφέρει η ανακοίνωση του προεδρίου της ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, με ημερομηνία 12 Μαρτίου... Και οι ανησυχίες ηγεσίας και μελών του κόμματος, για τις παραπέρα εξελίξεις; Η «διαίσθηση» κεντρικών στελεχών του, ότι, πίσω από την αιφνιδιαστική αυτή κίνηση του πρωθυπουργού, κρύβεται μια καλά μελετημένη προσπάθεια, για να συρρικνωθεί η δύναμη των δύο ΚΚΕ; Η δήλωση «ανώτερου κυβερνητικού στελέχους του ΠΑΣΟΚ» στην «Ουάσιγκτον Ποστ» ότι, με την ενέργειά του αυτή, ο Α. Παπανδρέου στοχεύει να «περιορίσει τη δύναμη του ΚΚΕ στο 5-6%» και, παράλληλα να «εξαφανίσει το ΚΚΕ Εσωτερικού»;

ΓΙΑ ΟΛΑ αυτά, δεν αναφέρει λέξη η ανακοίνωση του ΚΚΕ. Τα υπαινίσσεται, όμως, η ανακοίνωση του ΚΚΕ Εσωτερικού: «Η αιφνιδιαστική αλλαγή στάσης του ΠΑΣΟΚ στο θέμα της προεδρικής εκλογής, αποβλέπει, κατά κύριο λόγο, στην εξασφάλιση της αυτοδυναμίας του». Όσο για τις προτεινόμενες από το ΠΑΣΟΚ συνταγματικές τροποποιήσεις, που μειώνουν τις υπερεξουσίες του Προέδρου, είναι μεν κατ' αρχήν θετικές, αλλά δεν πρέπει να χρησιμοποιηθούν σαν «άλλοθι» στην αποτυχία του εγχειρήματος της αλλαγής, κτλ.

Κατά τα άλλα, ΚΚΕ και ΚΚΕ Εσωτερικού υποστηρίζουν την υποψηφιότητα του Χρ. Σαρτζετάκη και ζητούν την άμεση τροποποίηση του εκλογικού νόμου, με την ψήφιση της απλής αναλογικής.

Οι «ανησυχίες» των ξένων

ΟΠΩΣ ΑΝΑΜΕΝΟΤΑΝ, η νέα «μετακαραμανλική περίοδος στην Ελλάδα» (όπως χαρακτηρίζεται), ανησύχησε Αμερικανούς, Τούρκους, Δυτικοευρωπαίους, κ.ά. Όλοι, βέβαια, δεν κατέγραψαν από την ίδια οπτική γωνία: Για τον Κάσπαρ Ουάινμπεργκερ, λ.χ., οι τελευταίες αιφνιδιαστικές εξελίξεις στην Ελλάδα, επιβεβαίωσαν την «ευμετάβλητη φύση της ελληνικής κυβερνητικής ηγεσίας».

Αλλά αυτό, είπε, θα μπορούσε, τέλος πάντων, και να παρακαμφθεί, «αρκεί να διατηρηθεί η ανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ και η Ελλάδα να συνεχίσει να παίζει, στην πτέρυγα αυτή, ρόλο-κλειδί».

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΤΕΡΟΣ ο αμερικανικός Τύπος («Νιου Γιόρκ Τάιμς», «Ουάσιγκτον Ποστ», «Ουώλ στρητ Τζόρναλ», κτλ.), αφήνει να νοηθεί ότι σε κάποια κλιμάκια του Στάνιτ Ντηπάρτμεντ ή του Πενταγώνου, εξετάζεται το ενδεχόμενο περικοπής της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας ή άμεσης μεταφοράς των αμερικανικών βάσεων από την Ελλάδα, στην Τουρκία... Από την πλευρά τους, οι εταίροι στην ΕΟΚ, ενώ αποφεύγουν επίσημες δηλώσεις, ανεπίσημα αφήνουν να νοηθεί ότι δεν μπορούν, πλέον, να τρέφουν εμπιστοσύνη σε μια κυβέρνηση που «άλλα λέει το πρωί και άλλα το βράδυ».

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΟΣΟ ΓΙΑ ΤΗΝ Άγκυρα, η μόνη επίσημη αντιδραση, είναι η προθυμία του Τούρκου πρωθυπουργού να συναντηθεί —οπουδήποτε και οπωσδήποτε— με τον Έλληνα ομόλογό του, για την επίλυση όλων των εκκρεμών προβλημάτων μεταξύ των δύο χωρών! Φυσικά, και κατά την πάγια τουρκική τακτική, ο Οζάλ «διάνθισε» την πρότασή του αυτή, με μια «σαφή προειδοποίηση»: Αν η ελληνική κυβέρνηση αποφασίσει να επεκτείνει τα ελληνικά χωρικά ύδατα, τότε «θα αντιδράσουμε». (Ορισμένοι δικοί μας αναλυτές, έθεταν το ερώτημα κατά πόσο η Άγκυρα προγραμματίζει —με την έλευση του καλοκαιριού— κάποια δραματική έξοδο του «Σισμίκ» για να καταστήσει την πρότασή της, για ελληνοτουρκικό διάλογο, «πειστικότερη»).

ΑΛΛΑ ΤΙΣ «ανησυχίες» Αμερικανών και Δυτικοευρωπαίων, έσπευσε αμέσως να καταλαγιάσει ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Δημ. Μαρούδας: Δεν υπάρχει περίπτωση να βγούμε από το ΝΑΤΟ... Δεν υπάρχει περίπτωση να φύγουμε από την ΕΟΚ... Δεν υπάρχει περίπτωση να διενεργήσουμε (μετά την τροποποίηση του Συντάγματος), δημοψήφισμα για το αν πρέπει να μείνουμε ή να φύγουμε από την Κοινότητα... Και για να βεβαιωθεί του λόγου το ασφαλές «υψηλό κυβερνητικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ» —κατά την «Ουάσιγκτον Ποστ», πάντοτε— δήλωσε στον εδώ ανταποκριτή της: Ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, κινεί κάθε διαδικασία, για την επίλυση όλων των εκκρεμοτήτων με τις ΗΠΑ... Η απομάκρυνση Καραμανλή εξυπηρετεί, στην ουσία, τα αμερικανικά συμφέροντα, αφού η αριστερή πτέρυγα του ΠΑΣΟΚ, θα μείνει στο ΠΑΣΟΚ και δεν θα υποστηρίζει τους κομμουνιστές». Και η κατακλείδα: «Η καλύτερη λύση για «να τα βρείτε» με τον Α. Παπανδρέου, είναι να τον προσκαλέσετε στην Ουάσιγκτον».

ΠΟΙΟΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΕΙ ότι με την απομάκρυνση του Κ. Καραμανλή —«που ήταν τροχοπέδη στην πορεία προς τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό»— δεν άνοιξαν οι δρόμοι για την «απελευθέρωση της δημοκρατίας», τον πλουραλισμό και το «βά-θεμα της αλλαγής στην εξωτερική πολιτική»;

ΑΝΤΗΝΩΡ

Η κοινή λογική και η Δικαιοσύνη

Για τις 3 Απριλίου προσδιορίστηκε στο Α' Πενταμελές Εφετείο η δίκη 5 «αναρχικών» που κατηγορούνται για αλυσίδα αδικημάτων εις βάρος του αστυνομικού και προβοκάτορα Αγγέλου Κάρπη.

Πρόκειται για τη γνωστή υπόθεση που ακολούθησε τη δίκη της κατάληψης του κτιρίου στη Βαλτετσίου 42. Στη συγκέντρωση που πραγματοποιήθηκε στο Χημείο, επιχείρησε να διεισδύσει ο επισημασμένος για τη σχετική του δράση αστυφύλακας της Γεν. Ασφάλειας Κάρπης, εφοδιασμένος με πλαστή πολιτική ταυτότητα ως «Άγγελος Δημητρόπουλος».

Κάποιοι από τους συγκεντρωμένους αναγνώρισαν τον Κάρπη, τον συνέλαβαν και φαίνεται πως πράγματι ασκήθηκε πάνω του βία, η οποία οδήγησε και τον αστυφύλακα σε αποκαλύψεις για την αποστολή του και το έργο του.

Αν αυτό είναι το σκηνικό των πραγματικών γεγονότων, η δικαστική τους εκδοχή, ως συνήθως, αποκτά έναν ιδιάζοντα χαρακτήρα. Οι πέντε παραπεμπόμενοι (Μπουκετσίδης, Βλάχος, Λαβράνος, Λάμπρου, Μοίρας), ως ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί της σύλληψης και ανάκρισης του ασφαλίτη, τυχαίνει να μην ήταν εκείνη την ώρα στο χημείο. Η κατηγορία εναντίον τους στοιχειοθετείται από την καταγγελία του αστυφύλακα, ενώ κοινό χαρακτηριστικό των πέντε είναι πως αποτελούν γνωστά «αναρχικά στοιχεία» στις διωκτικές αρχές.

Η εισαγγελική πρόταση για τη δίωξη τους είναι διάτρητη ως προς τα αποδεικτικά στοιχεία και τη συλλογιστική. Με εκπληκτικούς συλλογισμούς ο εισαγγελέας τυλίγει σε μια «κόλλα χαρτί» στην κυριολεξία πέντε ανθρώπους που φαίνεται πως το μόνο έγκλημά τους στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η ιδεολογία τους. Διαβάζουμε για παράδειγμα στην εισαγγελική πρόταση: «Οι ισχυρισμοί και τα επιχειρήματα των απολογηθέντων ότι κατά τον επίδικο χρόνο δεν ήταν μέσα στο Χημείο και τα

«άλλοι» που επικαλούνται (...) ελέγχονται ως αβάσιμοι κυρίως γιατί αναγνωρίστηκαν από τον ίδιο τον παθόντα αλλά και διότι «σαν δραστήρια μέλη της κινήσεως αυτής ήταν λογικά αδύνατο να απουσιάζουν από τη «Συνέλευση του Χημείου»... η οποία το βράδι εκείνο θα έπαιρνε σημαντικές αποφάσεις».

Πρόκειται πράγματι για μια λογική εξαιρετικά επικίνδυνη, μιας και δεν πρόκειται καν για «δίκη προθέσεων». Εδώ εισάγεται η πιο κλασική αστυνομική εκδοχή του «αιωνίου ενόχου» σε συνδυασμό με την ποινικοποίηση της ιδεολογίας, μιας και αυτός είναι ο μόνος παράγοντας που συνδέει τους «5» με τα γεγονότα του Χημείου. Μήπως αντί να στέλνονται κάποιοι αγωνιστές σε δίκη για τις αντιλήψεις τους, θα έπρεπε να σταματήσει το Υπ. Δημ. Τάξης, τη «σοσιαλιστική» αντιγραφή των πιο κατ'άπτυστων διωκτικών μεθόδων της Δεξιάς;

Και άλλωστε θέλουμε να ρωτήσουμε αφελέστατα: διώκονται εκείνοι οι οποίοι πλαστογράφησαν δημόσιο έγγραφο (την αστυνομική ταυτότητα του αστυφύλακα), ή μήπως η αυθαιρεσία νομιμοποιείται πάντα, φτάνει μόνο να προέρχεται απ' το κράτος;

Η ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΦΙΛΙΑ

Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές δεν έχει υπάρξει καμιά —επίσημη τουλάχιστον— αντίδραση των ΗΠΑ στις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις στη χώρα μας. Υπάρχει όμως, ήδη, μια σαφής πρόγευση όσων επίκεινται από την κατάθεση Σουλτς στην επιτροπή πιστώσεων της Γερουσίας, λίγες μέρες πριν τον περίφημο χειρισμό του κ. Α. Παπανδρέου στο θέμα της Προεδρίας.

Στην κατάθεσή του ο Υπ. Εξωτερικών των ΗΠΑ μίλησε για πρώτη φορά τόσο «ανοιχτά» για τα προβλήματα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, όπως τα αντιλαμβάνεται τουλάχιστον το Στέιτ Ντηπάρτμεντ. Δήλωσε πως δημιουργούν «μεγάλα προβλήματα» στην Ουάσιγκτον «η συμπεριφορά και οι δηλώσεις του κ. Παπανδρέου», οι οποίες άλλες φορές προκαλούν και «μεγάλες ανησυχίες».

Ο κ. Σουλτς πρόσθεσε την εκτίμηση ότι όλα αυτά δημιουργούν επίσης προβλήματα στους ευρωπαίους εταίρους της Ελλάδος, ενώ αφορισματικά επισήμανε ότι «η δημαγωγία καταλήγει στο να γίνεται πραγματικότητα» και έτσι «πρέπει να λαμβάνεται πολύ σοβαρά αυτό που κάποιος λέγει δημόσια για τις σχέσεις ή τις βάσεις». Όλοι φυσικά αναγνωρίζουν στον «κάποιο» τον κ. Α. Παπανδρέου, και οι σχετικές νύξεις του κ. Σουλτς υπήρξαν κάτι παραπάνω από εύγλωττες.

Η θέση - κλειδί όμως του κ. Υπ. Εξωτερικών των ΗΠΑ, που προεικάζει την τακτική με την οποία οι Αμερικάνοι θα εντείνουν την παρέμβασή τους στην Ελλάδα είναι η δήλωση του κ. Σουλτς πως

Η ΑΠΟΣΑΘΡΩΣΗ ΤΟΥ «ΕΙΔΩΛΟΥ»

Επί σειρά ετών, η τρεχούσα πολιτική φιλολογία, όταν αναφερόταν στο ρόλο και την πρακτική του κ. Καραμανλή, δεν αποσαφήνισε τους όρους «χαρισματικός» και «εθνικός ηγέτης» —που περικλείουν σαφώς διαφορετικές πολιτικές και κοινωνικές σημαντικές— όπως θα όφειλε να το κάνει ανάγοντάς τους στα στοιχειώδη συστατικά τους: το «χάρισμα», το «έθνος», και τον «ηγέτη», αντίστοιχα. Διότι είναι πρόβλημα, αν και σε ποιο βαθμό, το χάρισμα που αποδίδεται στον κ. Καραμανλή αντιστοιχεί στον προσδιορισμό που προσέδωσε στην έννοια η σύγχρονη πολιτική επιστήμη, και κυρίως ο Μαξ Βέμπερ. Ούτε εξ άλλου ανάλυσε τους όρους κάτω από τους οποίους η διαχείριση του κοινωνικού σχηματισμού —στο πεδίο τουλάχιστον που αφορά στον εξουσιαστικό ρόλο του τέως Προέδρου της Δημοκρατίας —και η συγκεκριμένη μορφή που πήρε η πολιτική κυριαρχία της ηγεμονικής μερίδας αυτού του σχη-

ματισμού συνδέθηκαν, και πως, με την έννοια του Έθνους και την επιδίωξη του εθνικού συμφέροντος.

Παρ' όλα αυτά, ή μάλλον ακριβώς λόγω αυτών —δηλαδή, λόγω της άκριτης εμπειρικής έγκλησης εννοιών και όρων, με βαρύνουσα νομιμοποιητική ισχύ για τον πολιτικό ηγέτη στον οποίο «προβάλλονται»— η λεγόμενη κοινή γνώμη διαμόρφωσε, στο ευρύτερο τουλάχιστον μέρος της, περίπου ανενδοίαστα, απροϋπόθετα και «κατ' αρχήν», μια ανακλαστική σχεδόν στάση έναντι του κ. Καραμανλή που οροθετούνταν από δυο πόλους αλληλοσυνδεόμενους: την εγγύηση και το φόβο, ή την εγγύηση -εναντί -του- φόβου. Από τη δήλωση Θεοδωράκη το '74 «Καραμανλής ή τανκς», μέχρι την τελευταία, μετά την παραιτήση του κ. Καραμανλή, δήλωση της ΝΔ, αυτή η ανακλαστική —κατ' άλλους «ώριμη πολιτικά»— στάση των πολιτών διέγραψε

μια δεκαετή ιστορία και, από ότι διαφαίνεται, θα έχει συνέχεια.

Βεβαίως, το «χάρισμα» δεν εκβάλλει υποχρεωτικά στην αδιατάρακτη λειτουργία των θεσμών —που εξ ορισμού δεν μπορεί να διασφαλίζεται με την εγγύηση κάποιου προσώπου— και ο «εθνικός ηγέτης» δεν μπορεί να υποκαθίσταται στις διαδικασίες της «εθνικής ενότητας», που προκύπτει, αν προκύπτει και στο βαθμό που προκύπτει, από το δυναμικό συσχετισμό των κυρίαρχων κανόνων κοινωνικής συνοχής προς τις απόπειρες μεταλλαγής ή ριζικής αντικατάστασής τους, δηλαδή προς την κοινωνική σύγκρουση.

Αυτά ήρθε να επιβεβαιώσει η αντίδραση του κ. Καραμανλή στην «άρνησή» του «εκ μέρους» του κ. Παπανδρέου: ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας αυτοαναίρεσε το «υπερκομματικό εθνικό» είδωλό του —που είχε επιμελώς οικοδομηθεί μετά το '74, ή μάλλον από αυτή τούτη την ημέρα της 23 Ιουλίου

«θεωρούμε το λαό της Ελλάδας μεγάλο φίλο μας και θέλουμε να τον υποστηρίξουμε και να τον βοηθήσουμε και θέλουμε να έχουμε μια γερή συμμαχία και φιλικές σχέσεις μαζί του». Είναι πράγματι εκπληκτική η σκέψη του κ. Σουλτς, και θαυμαστά τα συμπεράσματά της. Αυτή η διάκριση κυβέρνησης και κομμάτων από τον λαό ως προς τις σχέσεις με τις ΗΠΑ δεν είναι μόνο εξώφθαλμα αστήρικτη και παραπλανητική.

Προλείπει το έδαφος για ανοιχτές παρεμβάσεις, ενδεχομένως και συγκρούσεις, όπου ο κ. Σουλτς θέλει να προσεταιριστεί αφενός την υποστήριξη κάποιων κομμάτων που θα αναλάβουν να παίξουν το ρόλο του λαού, ενώ το πρόσχημα της λαϊκής στήριξης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων θα χρησιμοποιείται διπλά: αφενός ως υπονόμηση της κυβέρνησης και της αξιοπιστίας της, αφετέρου ως δικαιολόγηση πολυποίκιλων παρεμβάσεων που θα επιχειρηθούν μέσω φιλικών διαύλων ή πολυποίκιλων μηχανισμών.

Σίγουρα λοιπόν θα περάσουμε σε μια νέα και πιο σύνθετη φάση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Και θα συμφωνήσουμε με τον κ. Σουλτς που θητεύει άλλωστε κοντά σε ένα κλασικά κακό δημαγωγό όπως ο κ. Ρήγκαν, ότι η δημαγωγία είναι μια επικίνδυνη γενικώς πρακτική.

Γι' αυτό ελπίζουμε πως η ελληνική κυβέρνηση, κυρίως, αλλά και άλλες πολιτικές δυνάμεις, θα ακολουθήσουν επιτέλους μια πολιτική τακτική διαύγειας στις επιλογές τους, μιας και είναι σίγουρο, πως το καλύτερο ψάρεμα του ιμπεριαλισμού γίνεται πάντα στα θολά νερά.

Ο κ. Μητσοτάκης απειλεί και απειλείται

Δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν πως ο κ. Μητσοτάκης είναι κατά βάση ευχαριστημένος απ' όσα συμβαίνουν περί την προεδρική εκλογή. Εκτιμάται δηλαδή πως ο κ. Μητσοτάκης θεωρεί πως η έκλειψη Καραμανλή θα αναδείξει επιτέλους ανεμπόδιο το «άστρο» του και τα χαρίσματά του.

Έτσι εφαρμόζει ένα στιλ, μείγμα Καραμανλή και Γεωργίου Παπανδρέου, «παίζοντάς» το σ' αυτή τη φάση σαν ψυχραιμός και υπεύθυνος ηγέτης, που όμως έχει μέσα του και την αγωνιστική φλόγα και τη μαχητικότητα.

Κακός ηθοποιός του εαυτού του βέβαια, γίνεται εύκολα κατανόητος και διαυγής. Επιστρατεύει λοιπόν παράλληλα και κλασικές τακτικές αρχηγικού «πλασαρίσματος», όπως είναι η αγωνία για την ασφάλειά του. Έτσι απ' αφορμή ένα γελοίο τηλεφώνημα εξοπλίζεται με 8 πιστόλια και ειδικό αλεξίσφαιρο αυτοκίνητο. Ενώ όμως κάνει όλες αυτές τις κινήσεις και γίνονται οι διαρροές στον Γύπο, όταν ρωτιέται απ' τους δημοσιογράφους το «παίζει» ψυχραιμός και Σφιγγα, με το ελληνοπρε-

πεστατο «no commend». Ο «κινδυνεύων» —πλην ηρωικός Αρχηγός—, είναι μια καλή πρόταση για την συσπείρωση οπαδών, αλλά όχι όταν πια έχουν ξαναδει επανειλημμένα το έργο.

Κάτι άλλο πρέπει να βρει λοιπόν ο κ. Μητσοτάκης.

Και προς στιγμήν παραλίγο να «βρει το στιλ του» όταν κάλεσε την Αριστερά σε κοινούς αγώνες για τη Δημοκρατία. Πέρα από το γέλιο που προκάλεσε η ξαφνική αγωνία του κ. Μητσοτάκη για τη Δημοκρατία και την Αριστερά, πάλι δεν «έπιασε» το κόλπο. Γιατί η «πρόσκληση» του κ. Μητσοτάκη διαβαζό-

1974— και στη θέση αυτού του ειδώλου τοποθέτησε ένα λόγο που τον κατατάσσει εκεί που έμμεσα τον σημασιοδότησε η άρνηση του κ. Παπανδρέου: μίλησε πλέον ο ίδιος για τα «χαρίσματα» που μέχρι τώρα, τα ομιλούσαν οι άλλοι χωρίς αυτός να τα ομιλεί —«θεωρούν αναγκαία την υποψηφιότητά μου για την ομαλή εξέλιξη της πολιτικής μας ζωής και για την ενότητα του Έθνους»— ενώ, επιπρόσθετα, αυτά του τα χαρίσματα είχαν ήδη αμφισβητηθεί από τη μία πλευρά: αποστασιοποιήθηκε από τον μόνο μηχανισμό και τη μόνη πάγια πρακτική που του εξασφάλιζε τη διάχυτη και αδιαφανή, και για το λόγο αυτό ισχυρότατη, νομιμοποίησή του ως «μη συνδιαλεγόμενου» αυθέντη, λέγοντας ότι «οι αρχηγοί των δύο μεγάλων κομμάτων... αυτόκλητοι μου εδήλωσαν ότι προτίθενται να προτείνουν την επανεκλογή μου», ενώ ως τώρα υποτίθεται ότι «αυτόκλητα» συνέκλιναν στην εκτίμηση περί της «αναγκαιότητάς»

του χωρίς όμως αυτός ο ίδιος να ομιλεί για το «αυτόκλητο», ούτε και να το αποποιείται.

Τέλος, ενοχοποιώντας τον κ. Παπανδρέου ότι «προεξήρχε» στις προτάσεις που έγιναν για την υποψηφιότητά του, εμφανίζεται σαφώς σε πολιτική και καθόλου «εθνική» αντιπαράθεση μαζί του, η οποία ενισχύεται από τον εκ μέρους του χαρακτηρισμό της πρότασης υποψηφιότητάς του εκ μέρους της ΝΔ ως «τιμητικής».

Προς την ίδια κατεύθυνση της πολιτικής και σαφώς ιδεολογικά οριοθετημένης, πλέον, αντιπαράθεσης προς την κυβέρνηση, αλλά και το ΠΑΣΟΚ, λειτουργεί και ο λόγος της παρακινήσεώς του από την Προεδρία, επειδή, δηλαδή, αρνείται «να συμπράξει στις διαγραφόμενες εξελίξεις». Και βεβαίως, εδώ, η έμμεση επίκληση «εθνικών κινδύνων» λόγω του «αντικαραμανλικού» και αναθεωρητικού του Συντάγματος διαβήματος του κυβερνώντος κόμματος, δεν μπορεί παρά να σημασιο-

δοτεί, ακριβώς με ευκρίνεια την αντίληψη που έχει ο τέως Πρόεδρος και για το Έθνος και για την πολιτική ομαλότητα, αν λάβουμε υπόψη ότι, εξ αντικειμένου, το ΠΑΣΟΚ άσκησε ένα πολιτικό και ένα συνταγματικό του δικαίωμα που δεν μεταγράφεται υποχρεωτικά σε εθνική ή σε πολιτειακή κρίση. Εκτός αν η εντεύθεν πολιτεία του κ. Καραμανλή, πέραν του ότι θα είναι πλέον με κοινωνική και ιδεολογική σαφήνεια περιγεγραμμένη, συναρτηθεί με στρατηγικά ολισθήματα της σημερινής κυβέρνησης. Ολισθήματα που θα οφείλονται, μεταξύ άλλων, στην απόπειρα εγκαθίδρυσης ενός άλλου «χαρισματικού» και «εθνικού ηγέτη», σε συνθήκες, όμως, ακατάλληλες πλέον για τέτοιου είδους «αναγκαιότητες», που, θεωρητικά τουλάχιστον, ταιριάζουν σε προγενέστερα στάδια πολιτικής ανάπτυξης της κοινωνικής συνείδησης και σύγκρουσης.

των εντελώς αναποδα. Επρόκειτο στην πραγματικότητα για μια απειλή και έναν εκβιασμό.

Το «μηνύμα» του κ. Μητσοτάκη στην Αριστερά ήταν σαφές: να μη στηρίξει το ΠΑΣΟΚ στους «τυχοδιωκτισμούς του» γιατί ως γνωστόν αυτή από παραδοχή θα τα «πληρώσει» στο τέλος —και ο νοών νοείτω. Επομένως ας βοηθήσει η Αριστερά την Δεξιά ώστε να μην έχει η ίδια περιπετειές και η Δεξιά να έχει την εξουσία.

Ένα πράγμα όμως δεν στάθμισε και πάλι ο κ. Μητσοτάκης στον «εθνικό» του ρόλο. Ότι η Αριστερά δεν έχει ανάγκη πατρωνίας και προστασίας από οποιονδήποτε. Και οποιαδήποτε όχι από τη Δεξιά και ακόμη περισσότερο από τον ίδιο τον κ. Μητσοτάκη.

Ψάξτε, ψάξτε παντού κ. Μητσοτάκη. Ίσως κάπου θα βρείτε το «στίλ» σας. Αν έχετε τον καιρό να το βρείτε όμως.

ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ; ΟΧΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!

Είναι παράξενο πόσο εύκολα αναθεωρούνται οι απόψεις και στάσεις των κομμάτων γύρω από σημαντικότερα θέματα επιλογών για στρατηγικούς αναπτυξιακούς τομείς.

Για παράδειγμα, απ' τη μεριά του ΠΑΣΟΚ, δια χειλέων κ. Παπανδρέου, αν δεν κάνουμε λάθος, είχε αποκλειστεί η χρήση πυρηνικής ενέργειας για την αντιμετώπιση του ενεργειακού.

Πράγματι, η Ελλάδα, ούτε τους υδάτινους πόρους έχει αξιοποιήσει, ούτε τα λιγνιτικά κοιτάσματα έχει εξαντλήσει, ούτε «εναλλακτικές» πηγές, όπως η αιολική ή ηλιακή ενέργεια έχουν δοκιμαστεί σε μεγάλη έκταση.

Ενώ λοιπόν, σε πηγές λιγότερου κόστους δεν έχει εξαντληθεί η εκμετάλλευση ή ο πειραματισμός φαίνεται να ανακυκλώνεται η συλλογιστική για την προσφυγή στην πυρηνική ενέργεια.

Θα θυμίσουμε λίγο σύντομα —και ίσως ελλειπτικά— τα βασικά αντεπιχειρήματα για τέτοιες επιλογές. Πριν απ' όλα ότι πρόκειται για καθαρά «εξαρτησιακή» σχέση ως προς την αγορά της τεχνολογίας και τη συντήρηση της μονάδας. Δεύτερο μια παρόμοια εγκατάσταση δημιουργεί μεγάλα προβλήματα επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με θέματα ασφάλειας, λόγω του σεισμογενούς του ελληνικού χώρου. Τρίτον και κυριό-

τερο ότι μια παρόμοια επιλογή λόγω του ύψους της επένδυσης δρα απογορευτικά στην παράλληλη ανάπτυξη άλλων ενεργειακών πηγών.

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν έχει να επιδείξει προς το παρόν καμιά αισθητή διαφορά αντίληψης από τη ΝΔ, όσον αφορά στα θέματα περιβάλλοντος.

Θα θέλαμε να πιστεύουμε ότι αυτή η πρωτόγονη προσήλωση στη «μαγεία» των υψηλών τεχνολογιών, δεν θα κάνει δυνατό επί ΠΑΣΟΚ, ό,τι δεν τόλμησε να υλοποιήσει η «ΝΔ» επί των ημερών της.

Αλλιώς, ας είναι βέβαιο το ΠΑΣΟΚ, δεν θα υπάρξει περιοχή στην Ελλάδα όπου θα μπορέσει να εγκαταστήσει τέτοια μονάδα, μιας και το ίδιο συνέβαλε με τις ειρηνιστικές καμπάνιες του σε μια λαϊκή απώθηση στα πυρηνικά, όπου η λεπτή διάκριση ειρηνικής ή πολεμικής χρήσης θα αποδειχτεί «ψιλά γράμματα».

Μιας και λοιπόν ο σχετικός προβληματισμός δεν έχει ακόμα περάσει στην πράξη, μπορεί να επαναλάβει και η κυβέρνηση το κλασικό: μια ευγενική άρνηση στην προσφορά του πυρηνικού τρόμου που χαμογελά.

Κρατούμενοι στη Λιβύη

Νέα καμπάνια έχει ξεκινήσει η «Διεθνής Αμνηστεία» για τους πολιτικούς κρατούμενους στη Λιβύη, που αντιμετωπίζουν με οικτρό τρόπο τη Λαϊκή Δικαιοσύνη της Τζαμαχάρια.

Τα ελεγμένα περιστατικά και ονόματα της διεθνούς αυτής οργάνωσης δεν αφήνουν πολλές αμφιβολίες για το τι συμβαίνει. Συλλήψεις χωρίς ένταλμα, εκτελέσεις χωρίς δίκες, παρατεταμένα βασανιστήρια, απαγόρευση κάθε επικοινωνίας με τους κρατούμενους είναι το καθεστώς των ανθρώπινων και δημοκρατικών δικαιωμάτων στη Λιβύη.

Ταυτόχρονα, η λιβυκή κυβέρνηση, αρνείται ότι υπάρχουν πολιτικοί κρατούμενοι στη χώρα ακολουθώντας μια τακτική που κάτι πολύ απεχθές και πρόσφατο δικό μας μάς θυμίζει.

Καλό το λιβυκό πετρέλαιο και τα δολάρια (αν έρθουν κάποτε). Μήπως εξίσου, καλές είναι όμως και κάποιες αρχές σχέσεων με ένα καθεστώς που φαίνεται ότι δεν έχει καμιά αρχή πλην της διατήρησης της αρχής με κάθε μέσο;

—ΤΟ ΘΡΙΛΕΡ ΕΝΟΣ ΑΝΕΡΓΟΥ—

● Ένας φοιτητής της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ μας έστειλε το γράμμα που ακολουθεί και μεις, χωρίς σχόλια, το παραδίδουμε σε κείνους που ασχολούνται —υποτίθεται— με τα προβλήματα της ανεργίας, των νέων, την άσκηση κοινωνικής πολιτικής κτλ:

Η παρακάτω ιστορία θα μπορούσε να ήταν σενάριο ταινίας. Αλλά δεν είναι.

Φοιτητής είναι και εργαζόμενος λόγω θανάτου των γονέων του. Το σπίτι του 45m² καταστράφηκε από τον σεισμό και η ΚΑΣΒΕ του έδωσε δάνειο το 1984 με τιμές του 1980.

● Ζήτησε τουλάχιστον να του προσφέρουν οποιαδήποτε εργασία για να συγκεντρώσει τη διαφορά των 350.000 δρχ. ('80-'84). Αρνήθηκαν. Άρχισε να αναζητεί εργασία αλλού.

● Πήγε στη Νομαρχία Θεσσαλονίκης στον ειδικό σύμβουλο του νομάρχη και στον Διευθυντή. Του εξασφάλισαν μόνο αρκετές υποσχέσεις για το μέλλον.

● Πήγε στο Δήμο Θεσσαλονίκης από όπου είχε απολυθεί σαν οικοδόμος αρχές Μαρτίου του 1984. Εδώ τον Φεβρουάριο του '84 πήρε την φοιτητική άδεια. Ο Δήμος αρνήθηκε να την πληρώσει. Πήγε το θέμα στα δικαστήρια και κέρδισε τη δίκη. Ο Δήμος εξακολούθησε να μην δίνει τα χρή-

ματα (18.000). Παράλληλα δόθηκε εντολή να μην ξαναπροσληφθεί (και όλοι οι φοιτητές), επειδή δημιουργεί «προβλήματα αδείας». Πήγε επίσης σε δύο Αντιδήμαρχους που του υποσχέθηκαν εργασία.

● Πήγε στον Αντιπρύτανη. Για εργασία δεν γίνεται λόγος. Για την αντιδικία με τον Δήμο, ζήτησε να τον ενημερώσει εγγράφως, για να επιληφθεί του θέματος. Το έκανε. Μετά τρεις μήνες ακόμα καμιά απάντηση.

● Άλλαξε πόλη. Πήγε στην Αθήνα στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Όταν παρουσιαστεί θέση θα προσληφθεί του είπαν. Ξαναπήγε μετά δύο μήνες. Το ίδιο σκηνικό. Αναμένει.

● Ξαναπήγε στη Νομαρχία Θεσσαλονίκης στην ιδιαιτέρα του κ. Νομάρχη. Τον παρέπεμψε σε άλλους. Του κράτησαν το όνομα. Μόλις παρουσιαστεί θέση του είπαν θα δουλέψει. Δεν παρουσιάστηκε θέση.

● Πήγε στην Δ.Ε.Θ. για να εργαστεί στις κλαδικές. Εδώ προσ-

λαμβάνονται «αξιοκρατικά». Δηλαδή σ' ένα χαρτάκι γράφεις το όνομά σου και τον «άνθρωπο» που σε προωθεί. Φυσικά απορρίφθηκε. Εννοείται ότι δεν γίνεται ανακοίνωση. Η είδηση των προσλήψεων διαρρέει προφορικά.

● Επίσης πήγε στην ΕΚΟ., σε ιδρύματα και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις. Τίποτα.

Μετά έντεκα (11) μήνες εξακολούθησε να παραμένει άνεργος χωρίς επιδότηση. Επίσης είναι υποχρεωμένος να πληρώνει τα γραμμάτια της τράπεζας απ' τη σεισμόπληκτη κατοικία του και φυσικά ενοίκιο, επειδή το σπίτι έμεινε ημιτελές. Εξάντλησε κάθε μέσο. Έκοψε τις εξόδους του, τα τσιγάρα, τα λεωφορεία και τελικά όλα τα έξοδα. Τώρα θα προσπαθήσει να ζήσει και χωρίς τροφή. Μόνο σαν πνεύμα δηλαδή. Είναι αισιόδοξος ότι θα είναι ο πρώτος που θα το καταφέρει. Στη θέση του τι θα κάνετε;

Πιθανά φινάλε σεναρίου

1. Ο νέος πάει στον Κούβελα και ζητάει συμπάρσταση οικονομική με αντάλλαγμα την ενεργή συμμετοχή του στη ΝΔ.

2. Βασιλόφρονες ηλικιωμένες κυρίες, πλούσιες, βοηθούν τον νέο και ζητούν τη βοήθειά του στην

διάσωση του βασιλικού «κινήματος».

3. Ο νέος γράφεται στην κλαδική του ΠΑΣΟΚ και βρίσκει δουλειά αμέσως με αντάλλαγμα να κολλά αφίσες, να πουλά προσκλήσεις και κουπόνια ενίσχυσης.

4. Σε περίπτωση που ο νέος απορρίπτει τις παραπάνω λύσεις, επιλέγει ως εντιμότερο τρόπο, να κάνει ληστεία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα παραπάνω φινάλε δεν είναι φανταστικά. Για τα τρία πρώτα έχουν γίνει οι αντίστοιχες προτάσεις. Το τέταρτο αποτελεί απλώς μια «λογική» σκέψη.

ΥΓ. Αυτή η ιστορία ίσως δεν είναι ανώφελη αν θα βοηθούσε να διαμορφωθεί μια πιο «υλιστική» γνώμη πάνω σε ορισμένα φαινόμενα της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, τα οποία απασχολούν τον έντυπο χώρο της αριστεράς όπως:

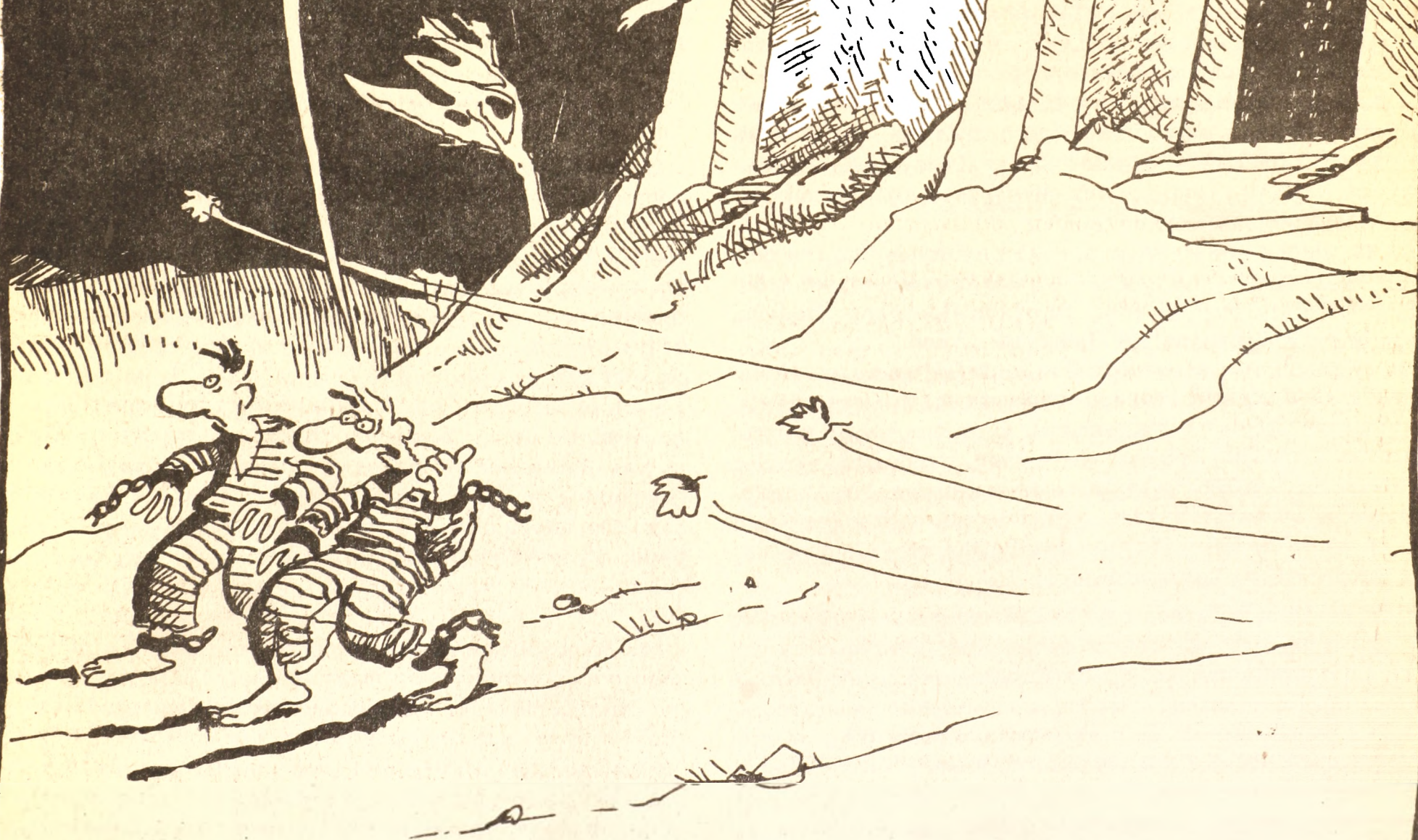
● στροφή των νέων προς τη δεξιά·

● μετα-στροφή των νέων προς την αποβλάκωση·

● χειραγώγηση προς τη σοσιαλιστική φιλαθλομανία·

● αύξηση της εγκληματικότητας.

ΘΕ ΜΟΥ
ΠΟΥ ΠΑΜΕ ΜΕΣΑ
ΣΤΗΝ ΑΓΡΙΑ ΝΥΧΤΑ!!
..ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΕΚΕΙ ΜΕΣΑ
ΕΙΧΑΜΕ ΕΝΑ ΠΙΑΤΟ ΦΑΓΗΤΟ,
ΜΙΑ ΚΟΥΒΕΡΤΑ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΟΝ
ΝΑ ΜΑΣ ΦΥΛΑΕΙ!

του Γιάννη Ιωάννου

13.385
ΙΩΑΝΝΟΥ

Για μια άλλη πολιτειακή ισορροπία

άρθρο ειδικού συνεργάτη

Το αποτέλεσμα που θα εξαχθεί από την κάλη της Βουλής, όταν σε δύο ημέρες η λαϊκή αντιπροσωπεία θα εκφράσει, στην πρώτη ψηφοφορία, την τοποθέτησή της απέναντι στο μοναδικό υποψήφιο Πρόεδρο κ. Χρήστο Σαρτζετάκη, θα είναι μια ένδειξη με πολυσήμαντη και πολυδιάστατη πολιτική αξία ως προς την ενδεχόμενη αναδιάταξη τόσο των συσχετισμών δύναμης όσο και της ροπής στον πολιτικό άξονα της χώρας.

Η διαμορφούμενη συγκυρία τις ημέρες αυτές, όμως, ερμηνεύεται, μονοσήμαντα, γι' αυτό και εσφαλμένα, ως συνάρτηση της «επιλογής Σαρτζετάκη» με τη συνολικότερη πολιτική δυναμική. Από τους σχετικούς προβληματισμούς, απουσιάζει η διασύνδεση της επιλογής αυτής —που είναι σαφώς σημαντική και πρωτογενώς και ως προς τις συνεπαγωγές της— με την άλλη πρόταση του ΠΑΣΟΚ, δηλαδή την αναθεώρηση του συντάγματος.

Ηθελήμενα ή όχι, ακόμη και ο «συμπολιτευόμενος» Τύπος, έχει προσυπογράψει την υποβάθμιση του ζητήματος εξουσίας που θέτει η αναθεώρηση, ενώ αυτό είναι ίσως και το σημαντικότερο ζητούμενο, τουλάχιστον ως προς την κοινωνική δυναμική και τις σχέσεις πολιτικής ισχύος που μπορούν δύναμει να διαμορφωθούν, αν επικυρωθεί η προτεινόμενη συνταγματική μετατόπιση των κέντρων λήψης πολιτικών αποφάσεων. Αν εξαιρέσουμε την πολιτικά ανώριμη δήλωση του κ. Κ. Μητσοτάκη, ότι η αναθεώρηση είναι απλώς το πρόσχημα για την αντικαραμανλική επιλογή του ΠΑΣΟΚ —δήλωση που στερεί την αξιωματική αντιπολίτευση από έναν έγκυρο πολιτικό λόγο και μια πρακτική παρέμβασης στις εξελίξεις— θα πρέπει σαφώς να τοποθετήσουμε την αναθεωρητική πρόταση του ΠΑΣΟΚ στο πλαίσιο του ισχύοντος συστήματος εξουσίας και να εντοπίσουμε, έτσι, τον Τύπο και την πιθανή τάση του επιδιωκόμενου πολιτειακού μετασχηματισμού.

Η κεντρική σύλληψη στην πρόταση αναθεώρησης του συντάγματος εστιάζεται σε τρία μείζονα και προσδιοριστικά πεδία της πολιτειακής συγκρότησης: τη σχέση **Προέδρου - Βουλής**, **Προέδρου - Κυβέρνησης** και **Προέδρου - Λαού**.

Η ενίσχυση των εξουσιαστικών αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας και η αυτονόμηση της πολιτειακής του ισχύος από τη λαϊκή αντιπροσωπεία ή και την πολιτικά υπεύθυνη και κοινωνικά υπόλογη κυβέρνηση, στηριζόταν —όπως σημειώνεται στην Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή της Μειοψηφίας για το Σύνταγμα το 1975, Δημ. Τσάτσου— στην αντίληψη των εμπνευστών του συνταγματικού σχεδίου περί πλήρους διαχωρισμού κράτους και κοινωνίας.

Στις σχετικές συζητήσεις για το Σύνταγμα που είχαν γίνει το 1975, η αντιπολίτευση έθεσε το ζήτημα ενός συντάγματος ανοικτού, προσαρμόσιμου και προσπελάσιμου από τις ιδεολογικές τάσεις και τις πολιτικές επιλογές του κοινωνικού σώματος, έτσι ώστε οι συντελούμενες κάθε φορά ανακατατάξεις να μπορούν να υλοποιούνται στα κέντρα αποφάσεων των νόμιμων εξουσιαστικών φορέων της λαϊκής εντολής, χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος θεσμικής ή, γενικότερα, πολιτικής κρίσης —κίνδυνος που θα δημιουργούνταν αν αυτή η υλοποίηση προσέκρουε στη θεσμική ακαμψία της πολιτειακής συγκρότησης.

Η πρόταση που κατέθεσε τώρα το ΠΑΣΟΚ, λειτουργεί αναδρομικά ως προς το αίτημα αυτό της τότε αντιπολίτευσης, κα-

λύπτοντας και νομιμοποιώντας ιδεολογικά τη δεκάχρονη πολιτική αφασία των μη συντηρητικών δυνάμεων, στο ζήτημα του διαφορετικού τύπου εξουσίας που διεκδίκησαν τους πρώτους μήνες της μεταπολίτευσης.

Η ιδεολογική νομιμοποίηση αυτής της πολιτικής αφασίας θεμελιώνεται στο ότι δεν χρειάστηκε να τεθεί ζήτημα σχέσεων εξουσίας, μέσω της αμφισβήτησης του προεδρικού ρόλου, αφού «η διαμορφωμένη συνταγματική πρακτική που έχει πια την ισχύ απaráβατων συνθηκών πολιτεύματος» δεν χαρακτηρίστηκε από τη χρήση των υπερεξουσιών του Προέδρου. Είναι κάτι που το είπε και ο κ. Παπανδρέου στην εισήγησή του στην Κ.Ε. Εάν θεωρήσουμε, όμως, σαν αληθινή την άποψη του κ. Α. Ζούλα στην Καθημερινή της Κυριακής 10 Μαρτίου 1985, σύμφωνα με την οποία «*βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις*» του ΠΑΣΟΚ «*προσέκρουσαν*» στις προτεινόμενες για αναθεώρηση διατάξεις —δηλαδή στην άρνηση επικύρωσής τους από τον Π.τ.Δ. μέσω της ενεργοποίησης, έστω και αφανώς..., των υπερεξουσιών του— τότε το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να καλύψει συλλήβδην την αποστασιοποίηση των «δημοκρατικών δυνάμεων» από τη ριζοσπαστικότητα που είχαν δείξει εναντίον του συντάγματος δέκα χρόνια πριν. Βεβαίως, αυτή η αποστασιοποίηση διαρκούσε και όλα τα χρόνια που το ΠΑΣΟΚ δεν ήταν κυβερνητική δύναμη, που δεν είχαν εμφανιστεί, δηλαδή, κάποια σημεία τριβής στις σχέσεις εξουσίας μεταξύ αντιπάλων, θεωρητικά, δυνάμεων. Γιατί και πριν το '81 υπήρχε, φυσικά, ζήτημα τύπου εξουσίας, δεδομένου ότι πολιτική δεν διαπράττεις μόνον όταν κατέχεις την κυβέρνηση αλλά και όταν την διεκδικείς.

Ωστόσο, πέραν αυτής της αδύναμης αναδρομικής νομιμοποίησης του ελλείποντος, τελικά, λόγου των μη συντηρητικών δυνάμεων στο ζήτημα της πολιτικής εξουσίας, στην εισήγηση του ΠΑΣΟΚ υπάρχει και μια εδραίωση των λόγων αναθεώρησης του συντάγματος σε συνάρτηση με το μέλλον. Επισημαίνεται έμμεσα —όπως εμφανώς είχε εκθέσει και ο κ. Παπανδρέου στην εισήγησή του— ότι στο μέλλον, αν δεχθούμε ότι μέχρι τώρα «δεν έχει στασιαστεί» το ζήτημα, ο Π.τ.Δ. θα πρέπει να είναι αποδεσμευμένος από τις κομματικές αντιθέσεις, θέση που συνδυάζεται με την πολιτική διαβεβαίωση ότι «*το ΠΑΣΟΚ σίτε καν διανοείται να αναμένει κομματικά ωφέλη*» από τον Πρόεδρο· η συναφής επιδίωξη πειθούς για του λόγου το αληθές στην περίπτωση αυτή, θα μπορούσε βεβαίως να ισχύει και από τώρα, π.χ. για το ρόλο που καλείται να παίξει ο κ. Χρ. Σαρτζετάκης.

Σε τρία πεδία

Ας δούμε όμως πιο συγκεκριμένα, πώς εκφράζεται η αναθεωρητική φιλοσοφία της πρότασης του ΠΑΣΟΚ στα τρία πεδία πολιτικής άρθρωσης του εξουσιαστικού ρόλου του Π.τ.Δ., δηλαδή στις σχέσεις του με τη Βουλή, την κυβέρνηση και το σώμα των πολιτών. Προκαταρκτικά σημειώνουμε ότι τα τρία αυτά πεδία, καθώς και τις προεδρικές εξουσίες που συναρτώνται μαζί τους, θα πρέπει να τα δούμε αθροιστικά, στοιχείο που ο Δ. Τσάτσος επισημάνε ως «ιδιοτυπία» του κυβερνητικού σχεδίου συντάγματος, στην εισήγηση που αναφέραμε προηγουμένως. Είναι αυτή ακριβώς η αθροιστική λειτουργία των εξουσιών του Π.τ.Δ., που προσδιορίζει την πολιτική υφή του ζητήματος, πέ-

ραν της κανονιστικής και της νομοτεχνικής διατύπωσης του η οποία στο σώμα του συνταγματικού κειμένου στον τρόπο διάταξης του, παρουσιάζει χωριστά τις «αρμοδιότητες» του ρυθμιστή του πολιτεύματος. Σε συνάρτηση εξάλλου με την αθροιστική αντίληψη των προεδρικών εξουσιών, κινείται και μια άλλη ερμηνευτική ριζοσπαστική πρόταση του τότε εισηγητή της μειοψηφίας, η οποία ανατρέπει πολιτικότατα τα όσα διατυμπανίζονται περί μη ενεργοποίησης εκ μέρους του Π.τ.Δ. των εξουσιών του: Ο καθηγητής Δ. Τσάτσος υποστήριζε ότι «... Δεν χρειάζεται ο Πρόεδρος να ασκήσει τις εξουσίες του που έχει για να γίνει βασικός πολιτικός παράγοντας. Το γεγονός ότι τις έχει (...) τον καθιστά αποφασιστικό πολιτικό παράγοντα. Δεν χρειάζεται να διαλύσει τη Βουλή. Χρειάζεται να γνωρίζουμε ότι μπορεί η Βουλή να διαλυθεί για να μπορεί ο Πρόεδρος να αποκτήσει μια πολιτική διάσταση, η οποία είναι σαφώς μεγαλύτερη από εκείνη που προβάλλει από την πρώτη ανάγνωση του κειμένου του σχεδίου...». Και συμπλήρωνε αυτήν την εκτός νομικισμού συμβολική - ιδεολογική αναγωγή του ζητήματος με την άποψη ότι «... Η εξουσία ενός οργάνου δεν προκύπτει μόνο από τις συγκεκριμένες αρμοδιότητές του, αλλά και από τις δυνατότητες πολιτικής επιρροής που αποκτά λόγω των αρμοδιοτήτων του (...) Το αξίωμα παρέχει στον φορέα δυνατότητες καθοριστικές για την πολιτική μας ζωή...».

Στο σχέδιο αναθεώρησης του συντάγματος που προτείνει το ΠΑΣΟΚ, ο Π.τ.Δ. παύει να είναι συν-νομοθέτης: στο πεδίο των σχέσεων εξουσίας με τη Βουλή ακυρώνεται η κυρωτική των νόμων αρμοδιότητά του και απλώς «εκδίδει» και δημοσιεύει πλέον τους προσαγόμενους νόμους· εξάλλου μια δεύτερη συρρίκνωση των εξουσιαστικών του αρμοδιοτήτων επί του νομοθετικού έργου, το δικαίωμά του δηλαδή να «αναπέμπει» όσους νόμους τον βρίσκουν αντίθετο, πραγματοποιείται με τον περιορισμό αυτού του τού δικαιώματος μόνο στην περίπτωση που παραβιάζονται οι συνταγματικές διαδικασίες ψήφισης των νόμων. Τέλος, στο πεδίο των εξουσιαστικών του σχέσεων με τη Βουλή, ο Π.τ.Δ. δεν θα μπορεί να διαλύσει τη Βουλή, ο Π.τ.Δ. δεν θα μπορεί να διαλύει τη Βουλή «εάν αυτή ευρίσκεται εν προφανεί δυσαρμονία με το λαϊκόν αίσθημα» (αρθ. 47 παρ. 1) και σαν μόνη περίπτωση που μπορεί να ασκήσει αυτή την υπερεξουσία του προτείνεται να είναι εκείνη όπου η «σύνθεση» της Βουλής δεν εξασφαλίζει «κυβερνητική σταθερότητα». Εδώ πολιτικά ζητήματα ως προς την ερμηνεία της κυβερνητικής πρότασης ενδέχεται να προκύψουν για την έννοια που προσδίδεται κυρίως στην «κυβερνητική σταθερότητα».

Στο πεδίο των σχέσεων του με την κυβέρνηση, η εξουσιαστική ισχύς του Π.τ.Δ. υφίσταται ουσιαστικότετους περιορι-

σμούς. Συγκεκριμένα, καταργείται το δικαίωμά του να παύει την κυβέρνηση «αφού ακούσει τη γνώμη του Συμβουλίου της Δημοκρατίας», όργανο που καταργείται επίσης στην πρόταση αναθεώρησης, αφού αυτό θεωρείται από την εισηγητική πρόταση ως «παλιός θεσμός του Συμβουλίου του Στέμματος της μοναρχίας...» με άλλο «ένδυμα». Η αυτονόμηση του Π.τ.Δ., εξάλλου, σε σχέση και με τη λαϊκή αντιπροσωπεία και με τους κανόνες της δημοκρατικής αρχής στη συγκρότηση της εκτελεστικής εξουσίας, καταργείται με την υποχρέωσή του να αναθέτει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης, κατά σειρά, στο κόμμα που πήρε την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών, ή στο κόμμα που πήρε τη σχετική πλειοψηφία (και ως εδώ δεν καταργείται τίποτε από το ισχύον Σύνταγμα), ή στο κόμμα που είναι δεύτερο σε κοινοβουλευτική δύναμη, ή σ' αυτό που είναι τρίτο. Σε αντίθεση με τα ισχύοντα, δηλαδή, ο Π.τ.Δ. δεν μπορεί να αναθέσει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε «μη μέλος της Βουλής» όπως ορίζεται στο ισχύον Σύνταγμα. Τροποποίηση των σχέσεων του Προεδρικού θεσμού με την κυβέρνηση επέρχεται επίσης στην περίπτωση του άρθρου 41, παρ. 2, όπου η διάλυση της Βουλής μετά από πρόταση της κυβέρνησης «προς ανανέωσιν της λαϊκής εντολής προκειμένου να αντιμετωπισθεί εξαιρετικής σημασίας εθνικό θέμα», δεν εναπόκειται στην κρίση ή την ευχέρεια του Προέδρου, αλλά είναι υποχρεωτική γι' αυτόν, σε αντίθεση με το «δύναται» που ορίζεται σήμερα.

Η προκήρυξη δημοψηφίσματος

Στο τρίτο πεδίο των εξουσιαστικών σχέσεων του Π.τ.Δ., στις σχέσεις του δηλαδή προς το λαό, το ανεξέλεγκτο της απόφασης του Π.τ.Δ. στην προκήρυξη δημοψηφίσματος καταργείται, αφού το σχετικό διάταγμα εκδίδεται μετά από πρόταση του υπουργικού συμβουλίου, ενώ ένας δεύτερος ουσιαστικός περιορισμός εισάγεται με τη διάκριση ότι «δεν επιτρέπεται» διεξαγωγή δημοψηφίσματος σε θέματα που υπάγονται «εις την αποφασιστικήν αρμοδιότητα της Βουλής». Εξάλλου, η απευθείας και υπεράνω πολιτικών δυνάμεων, Βουλής και κυβέρνησης, και οίονει δημοψηφισματική εξουσιαστική σχέση του Π.τ.Δ. με το λαό περιορίζεται σε ό,τι αφορά το διάγγελμα. Το μέχρι τώρα απροσδιόριστο αυτό δικαίωμά του οριοθετείται στην προτεινόμενη αναθεώρηση του άρθρου 44, παρ. 3, αφού η «απεύθυνση διαγγέλματος» πρέπει να έχει τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της κυβέρνησης και την προσυπογραφή του.

Τέλος, μια πολύ σημαντική τροποποίηση προτείνεται γι' αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε διαδικασία και όροι πολιτικής συνέχειας του ισχύοντος κοινωνικού πολιτικού καθε-

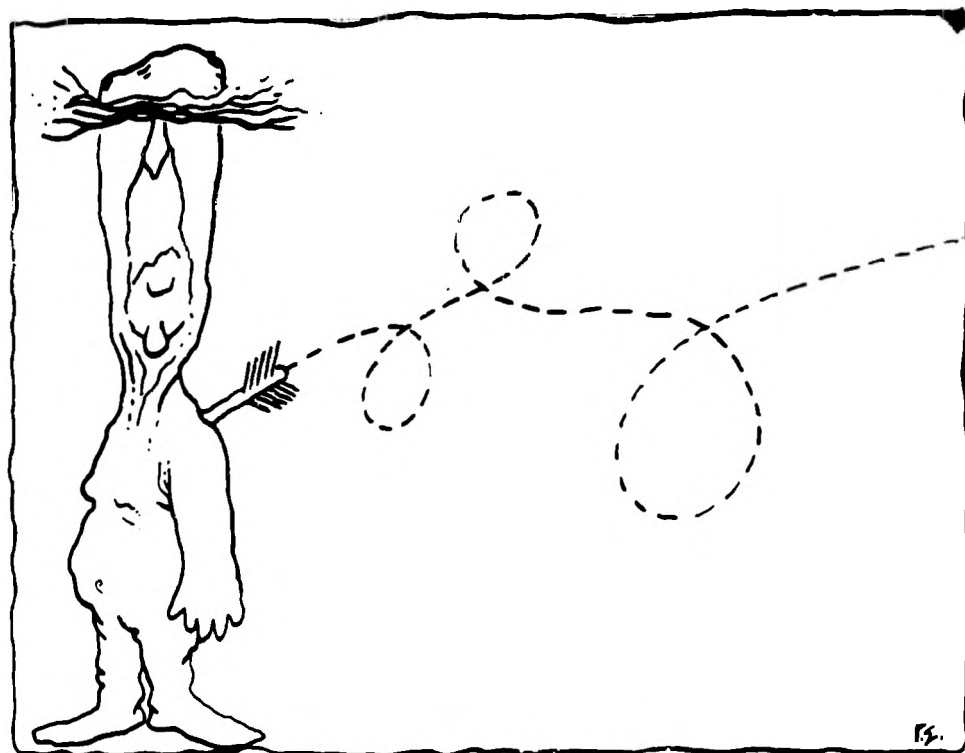
ΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ

στώτος, δηλαδή την «κατάσταση πολιορκίας». Στην πρόταση του ΠΑΣΟΚ καταργείται σαν λόγος κήρυξης της χώρας σε κατάσταση πολιορκίας η «*εκδήλωση απειλής κατά της δημοσίας τάξεως και ασφαλείας του κράτους εξ εσωτερικών κινδύνων*» — λόγος που παραπέμπει απευθείας στην καθ' ημάς αντίληψη της αστικής κυριαρχίας — και αντί γι' αυτόν το λόγο εισάγεται η «*εκδήλωση ενόπλου κινήματος προς ανατροπήν του δημοκρατικού πολιτεύματος*». Στην ουσία πρόκειται για τον διαχωρισμό των κοινωνικών μετασχηματισμών από την έννοια της «*δημοσίας τάξεως*» και της «*ασφαλείας του κράτους*», και για την κατοχύρωση τόσο του δικαιώματος της «αλλαγής» όσο και, ταυτόχρονα, της διατήρησης της δημοκρατίας. Εξάλλου, γίνεται αυστηρότερη οροθέτηση κριτηρίων για την κήρυξη κατάστασης πολιορκίας, αφού η πρόταση του ΠΑΣΟΚ δεν αρκείται στον εν πολλοίς αστάθμητο παράγοντα «*της εκδήλου απειλής*», αλλά στη σαφή εκδήλωση ενόπλου κινήματος — κριτήριο με σαφή τη σημασία του ως προς την ανάγκη νομιμότητας και των ενόπλων δυνάμεων.

Ένα δεύτερο στοιχείο όπου τροποποιείται το άρθρο «περί καταστάσεως πολιορκίας», αφορά στη διαδικασία της κήρυξης. Αυτή αποσπάται από την ανεξέλεγκτη αρμοδιότητα του Προέδρου και του Πρωθυπουργού — ο τελευταίος μπορεί, με τα τώρα ισχύοντα, να είναι και της αποκλειστικής αρεσκείας του πρώτου — και μεταφέρεται στη Βουλή η οποία αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών της μετά από πρόταση της κυβέρνησης. Ενδεικτικό της ταξικότητας του άρθρου ήταν και η διαμαρτυρία μερίδας του συντηρητικού Τύπου για την προτεινόμενη αλλαγή, διαμαρτυρία που εκφράστηκε «τεχνοκρατικά», με την άποψη περί «*δισκινησίας*» της Βουλής ενόψει της «*επείγουσας παρέμβασης*» που μπορεί να χρειάζεται κάποια «*εκρυθμη*» κατάσταση.

Ηπιότερο Σύνταγμα

Τέλος, πρόβλημα έχει ανακύψει ως προς το σημείο εκείνο της πρότασης που αναφέρεται στο άρθρο 110 και στη βούληση της κυβέρνησης να καταστήσει πιο ήπιο το Σύνταγμα. Πρόκειται για την τροποποίηση που αφορά στη διαδικασία αναθεώρησης, με στόχο η ίδια Βουλή που αποφασίζει την ανα-

θεώρηση να μπορεί και να την υλοποιεί χωρίς να παρεμβάλλονται βουλευτικές εκλογές.

Το επιχείρημα που προβάλλεται εναντίον αυτής της λύσης είναι ότι με τον τρόπο αυτό περιορίζεται η λαϊκή κυριαρχία δεδομένου ότι το εκλογικό σώμα όταν ψήφισε για ανάδειξη Βουλής δεν γνώριζε πως ψηφίζει για *α ν α θ ε ω ρ η τ ι κ ή Β ο υ λ ή*.

Έτσι, αναζητούνται τώρα «υποκατάστατα» των εκλογών που ζητείται να μεσολαβούν, όπως π.χ. το συνταγματικό δημοψήφισμα με ταυτόχρονη αύξηση των απαιτούμενων πλειοψηφιών.

Πάνω σ' αυτό καλούνται οι πρώτου βαθμού καθηγητές του Συνταγματικού Δικαίου — γιατί άραγε μόνον αυτοί; — να γνωμοδοτήσουν προς την κυβέρνηση μέχρι την ερχόμενη Δευτέρα.

Αυτές είναι οι ουσιαστικότερες αλλαγές που προβλέπονται στην αναθεωρητική πρόταση του ΠΑΣΟΚ. Ο τύπος πολιτικής συγκρότησης που στοιχειοθετούν παραπέμπει σαφώς σε μίαν ενίσχυση της κοινοβουλευτικής βαθμίδας και, κατά δεύτερο λόγο, της κυβερνητικής, σε πεδία εξουσίας αρκετά αποφασιστικά για την υλοποίηση της Δημοκρατικής αρχής και της συνακόλουθης εμπέδωσης της λαϊκής κυριαρχίας.

Το μέγα ζητούμενο, ωστόσο, είναι το κατά πόσον οι μετατοπίσεις αυτές στον άξονα των κέντρων εξουσιαστικής ισχύος και αποφασιστικής αρμοδιότητας, θα στοιχηθούν με τις προαπαιτούμενες αλλαγές στους όρους λειτουργίας της πολιτικής κοινωνίας. Γιατί η ρυθμιστική δύναμη μιας μείζονος, έστω, θεσμικής αλλαγής, δεν μπορεί να υποκατασταθεί στους όρους που πρέπει να υπάρχουν προκειμένου αυτή να υλοποιηθεί. Και εδώ, ο βασικός όρος είναι η συνολική αντίληψη, άρθρωση, λειτουργία και κοινωνική συνάφεια που χαρακτηρίζουν τα σημερινά πολιτικά κόμματα· αυτοί οι σχηματισμοί πόρρω απέχουν από το να αποτελούν «*βασικό θεσμό του πολιτικού μας συστήματος*», όπως γράφεται στην εισηγητική έκθεση της αναθεωρητικής πρότασης. Και η πρόταση αυτή είναι μια πρόκληση για τη συνολική επανατοποθέτηση της ιδεολογίας και της πρακτικής των κομμάτων, που διαμόρφωσε στη μεταπολιτευτική μας ιστορία έναν ιδιότυπο κρατισμό στις δομές και τις πολιτικές λειτουργίες της σχέσης αντιπροσώπευσης και μια ζελατινώδη υπόσταση στη θεσμική έκφραση των κοινωνικών μας κινήματων. Ανάγκη λοιπόν να πολιτικοποιηθεί ο λόγος και η πράξη τούτης της κοινωνίας των ιδιωτών και των συγκρούσεών της και να αναχθεί σε σαφώς αρθρωμένα πολιτικά μορφώματα. Διαφορετικά, το «εκτελεστικό» θα παραμείνει ως έχει και η αδιαφάνεια κάποιων «πολιτικών κορυφών» με άλλους, τώρα, «*παιχτες*» δε θα μπορεί πλέον ατιμώρητα να επικρίνεται, ή να οδηγεί σε «*αιφνιδιασμούς*».

νηπιαγωγείο
το άστεράκι

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «**Τό άστεράκι**».
- Μιά μικρή δασή μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο – Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης γιά τό παιδί.
- Έλāτε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε γιά τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμιού
Βαλσαμώνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 – 3635419.

Η πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος και η πολιτική συγκυρία

Ο Μάρτιος του 1985 εγγράφεται στη συνταγματική ιστορία της χώρας μας όχι μόνο γιατί παραιτήθηκε —δύο μήνες νωρίτερα— ο Κ. Καραμανλής ούτε μόνο γιατί, κατά τρόπο απροσδόκητο, το ΠΑΣΟΚ πρότεινε ως υποψήφιο Πρόεδρο της Δημοκρατίας τον κ. Χρ. Σαρτζετάκη.

Τα συγκεκριμένα αυτά γεγονότα και οι πολιτικές εξελίξεις που φαίνονται ραγδαίες δεν πρέπει να αποτρέψουν την προσοχή μας από το κύριο θεσμικό γεγονός που είναι η πρόταση για αναθεώρηση των διατάξεων του Συντάγματος σχετικά με τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας και την ίδια τη διαδικασία της αναθεώρησης.

Ανεξάρτητα από την τελική έκβασή της και από τις προσεχείς εξελίξεις σε σχέση με το πρόσωπο του νέου Προέδρου και τον χρόνο διεξαγωγής των εκλογών, η πρόταση της αναθεώρησης είναι γεγονός μεγάλης πολιτικής σημασίας.

Α. Η «ΑΛΛΑΓΗ» ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1. Μια μικρή αναγωγή στο παρελθόν

Στις 7 Ιουνίου 1975 το Σύνταγμα ψηφιζόταν μπροστά στα κενά έδρανα των βουλευτών της τότε αντιπολίτευσης. Οι δώδεκα βουλευτές του ΠΑΣΟΚ είχαν —ήδη κατά τη συζήτηση των αρμοδιοτήτων του προέδρου της Δημοκρατίας— αποχωρήσει μαζί με την τότε αξιωματική αντιπολίτευση (Ε.Κ.-Ν.Δ.), το ΚΚΕ και την ΕΔΑ-ΚΚΕ εσωτ.

Έξι χρόνια αργότερα —τον Οκτώβριο του 1981— η πολιτική συγκυρία σχημάτισε την εικόνα που όλοι πρόβαλλαν ως επιχείρημα από την προπαρασκευή ακόμη του Συντάγματος: Κυβέρνηση στηριγμένη στην εμπιστοσύνη της απόλυτης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας που συνυπάρχει με πρόεδρο της Δημοκρατίας εκλεγμένο από την αντίπαλη πλειοψηφία και έχει διαφορετικό πολιτικό στίγμα.

Σύμφωνα με τις πολιτικές και θεωρητικές προγνώσεις του 1974-75 η ώρα της κρίσης για τους συνταγματικούς μας θεσμούς είχε έρθει.

Εντούτοις η πολιτική συγκυρία αποδείχθηκε πολύ πιο ευρηματική. Η συνταγματική κρίση δεν φάνηκε στον ορίζοντα.

2. Η λανθάνουσα ένταση

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ διαμόρφωσε τις σχέσεις της με το Σύνταγμα —μάλλον: τις σχέσεις της με τη συνταγματική νομιμότητα και ό,τι αυτή συμβολίζει και συμπυκνώνει —κατά τρόπο υπαινικτικό και αποσπασματικό. Η περίοδος 1981-85 γεννά το φαι-

του Βαγγέλη Βενιζέλου

νόμενο της λανθάνουσας συνταγματικής έντασης:

Δεν εμφανίζονται στιγμές και σημεία κάποιας οξείας ή καθαρής έστω κρίσης: οι οριακοί θεσμοί δεν ενεργοποιούνται: οι αυξημένες αρμοδιότητες του Προέδρου δεν ασκούνται. Παρόλα αυτά, όμως, διακριτικές παρεμβάσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνονται γνωστές από τον Τύπο: διαγγέλματα και μηνύματα του Προέδρου εκφωνούνται και προκαλούν —φευγαλέους συνήθως— συνταγματικοπολιτικούς προβληματισμούς. Με δυο λόγια: η απλή παρουσία του συγκεκριμένου Προέδρου της Δημοκρατίας ως φορέα συγκεκριμένων, αν και αδρανών, αρμοδιοτήτων εμφυτεύει, εσωτερικεύει στις κυβερνητικές ενέργειες μια διάχυτη και λανθάνουσα *reservatio*.

Η κυβέρνηση κατά τη χάραξη της γενικής πολιτικής της χώρας μεριμνά ώστε να μην προκληθούν εντάσεις ικανές να ενεργοποιήσουν οριακές αρμοδιότητες του αρχηγού του κράτους.

Εδώ, η στάση απέναντι στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας είναι εξ ανάγκης ταυτισμένη με τη στάση απέναντι στις αρμοδιότητές του και άρα με τη στάση απέναντι στο Σύνταγμα. Με τη σειρά του, το Σύνταγμα γίνεται λίγο ή πολύ αντιληπτό ως αποκρουστικότητα ενός συσχετισμού δυνάμεων και ταυτόχρονα, η στάση απέναντι στο Σύνταγμα αυτό γίνεται αντιληπτή ως παράμετρος αυτού του συσχετισμού.

Διαμορφώνεται έτσι μια συνταγματική πρακτική δύο επιπέδων: ενός ορατού στο οποίο εξελίσσεται η «άψογη» λειτουργία του κοινοβουλευτικού συστήματος και ενός λανθάνοντος διάστικτου από πολλά μικρά στίγματα που υπενθυμίζουν διακριτικά αλλά επίμονα την ύπαρξη των προεδρικών αρμοδιοτήτων που μπορεί να αδρανούν αλλά δεν παύουν να υπάρχουν.

3. Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων

Την ώρα που αυτά εκτυλίσσονται στην κορυφή των αμέσων κρατικών οργάνων, το κυβερνητικό πρόγραμμα μετατρέπεται σ' ένα κάποιο βαθμό σε νόμους εκτεθειμένους στο δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητάς τους.

Στο πεδίο αυτό φαίνεται —σε πιο ελάσσονες τόνους αλλά και πιο καθαρά— η σχέση της κυβερνητικής πολιτικής με το Σύνταγμα: Επίμονη διακήρυξη του σεβασμού που τρέφεται για τη συνταγματική νομιμότητα: απρδοχή του κανονιστικού περιεχομένου όλων των συνταγματικών διατάξεων: αντιδικία ως προς την ερμηνεία ορισμένων από αυτές.

Αξίζει να θυμηθούμε γρήγορα τα πιο σημαντικά σημεία τριβής με τη δικαστική εξουσία: σύντμηση του χρόνου για την υπό όρους

B.B.C.
ENGLISH COURSES

Το B.B.C. σας
μαθαίνει Αγγλικά με:
**BIBΛΙΑ - ΚΑΣΕΤΕΣ
VIDEO**

σε σειρές αυτοδιδασκαλίας
για αρχάριους, προχωρημέ-
νους και ειδικά θέματα.

Τηλ. 3645608

ΑΓΓΛΙΚΑ
BIBΛΙΑ

**BIBΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ**

ΑΓΓΛΙΚΑ
BIBΛΙΑ

**ΑΓΓΛΙΚΑ σχολικά
για όλες τις τάξεις
για First Certificate,
Proficiency, G.C.E., TOEFL.**

**Πλούσια επιλογή:
Λογοτεχνία, θέατρο,
τουριστικά, παιδικά...
και σε ειδικά θέματα.**

I.M. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ 9-11 ΑΘΗΝΑ 106 72
Τηλ. 3623673

**ΤΜΗΜΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

Political Sciences,
International Affairs,
Women Studies,
Sociology, History,
Psychology, Philosophy,
Geography, Economics,
Soc. Anthropology...

Τηλ. 3629763

παραγραφή μερικών ελαφρών αδικημάτων· νόμος για τη δημόσια διοίκηση με κατάργηση των θέσεων γενικών και αναπληρωματικών γενικών διευθυντών· βαθμολόγιο δημοσίων υπαλλήλων· προβληματικές επιχειρήσεις· εποπτικά συμβούλια στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις· και βέβαια, νόμος για τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι.

Παρά τις διακυμάνσεις και τις προσωρινές εντάσεις το μόνο από τα παραπάνω ζητήματα που προσέλαβε διαστάσεις και ουσιαστικά ακόμη εκκρεμοδικεί είναι ορισμένα —όχι τα πιο σημαντικά— σημεία του νόμου για την ανώτατη παιδεία, δηλαδή του νόμου που οργανώνει ένα μηχανισμό κατά βάση ιδεολογικό όπως το πανεπιστήμιο.

Σ' όλα τα άλλα θέματα η δικαστική εξουσία μέσα από τους μηχανισμούς του ελέγχου της συνταγματικότητας δεν ανέκοψε τελικά την εφαρμογή μέτρων —όπως αυτά που μνημονεύσαμε— για τα οποία υπήρχε διαμορφωμένη «πολιτική βούληση» εκφρασμένη με τη μορφή νόμου.

4. Η συνταγματική πολιτική του ΠΑΣΟΚ 1981-85

Με βάση, λοιπόν, τα δεδομένα αυτά δεν μπορούμε να μιλήσουμε για κάποια ρητή συνταγματική πολιτική του ΠΑΣΟΚ (όπως και των άλλων κομμάτων) την περίοδο 1981-85.

Σ' ένα υπαινικτικό, όμως, επίπεδο διαμορφώνεται μία συνταγματική πολιτική που η μήτρα της βρίσκεται στην περίοδο πριν τις εκλογές του 1981.

Η επίκληση του Συντάγματος και ιδίως η υπογράμμιση των ομαλών σχέσεων με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας λειτουργεί συνήθως οριοθετικά. Υποδηλώνει την οριοθέτηση της κυβερνητικής πολιτικής· σχετικοποιεί τον ριζοσπαστικό χαρακτήρα ορισμένων προεκλογικών εξαγγελιών. Το Σύνταγμα παίζει τον εγγυητικό του ρόλο. Ταυτόχρονα σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η επίκληση του Συντάγματος λειτουργεί επιτακτικά. Οι συνταγματικές επιταγές υλοποιούνται με τα κυβερνητικά μέτρα.

Ας παρεμβάλουμε δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα. Ο καθορισμός των αποζημιώσεων (κατά το άρθρ. 17 μάλιστα του Συντάγματος) σε περίπτωση εξαγοράς επιχειρήσεων ήταν ένα σημείο στο οποίο επέμενε το προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ. Εδώ η οριοθετική λειτουργία της επίκλησης του άρθρ. 17 είναι προφανής. Από την άλλη πλευρά η εφαρμογή του Εθνικού Συστήματος Υγείας παρουσιάζεται ως υλοποίηση του άρθρ. 21 Συντάγματος που αναθέτει τη μέριμνα της υγείας στο Κράτος.

Και στις δυο περιπτώσεις ο παρονομαστής είναι κοινός: *Πρόκειται για το σεβασμό του Συντάγματος ως νομιμοποιητικό επίχειρημα.*

Β. Η ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

1. Η Τομή

Αν τα παραπάνω αληθεύουν, τότε η απόφαση του ΠΑΣΟΚ να μην προτείνει τελικά την επανεκλογή του Κ. Καραμανλή και η ταυτόχρονη υποβολή πρότασης για αναθεώρηση του Συντάγματος είναι μία *Τομή* στη στάση του απέναντι στο Σύνταγμα.

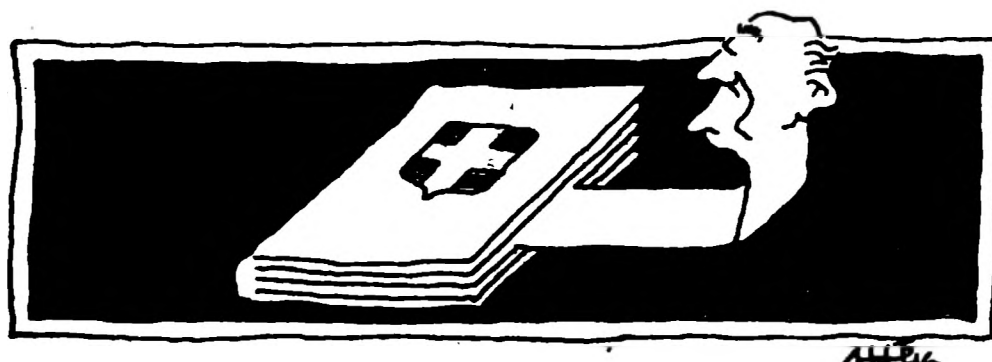
Βιάζομαι ήδη από τώρα να πω ότι η υποβολή και μόνο πρότασης για αναθεώρηση του Συντάγματος έχει τεράστια συμβολική σημασία. Αμφισβητεί και ταυτόχρονα μεταθέτει τα όρια της συνταγματικής νομιμότητας.

2. Η παραίτηση Κ. Καραμανλή

Στην περίπτωση μας μάλιστα, όλη η συνταγματικοπολιτική μεθόδευση έχει ένα διπλό και σαφή συμβολισμό· και *ad rem* με την πρόταση για αναθεώρηση και *ad personam* με την αποχώρηση του Κ. Καραμανλή από την Προεδρία της Δημοκρατίας.

Τα δύο αυτά στοιχεία συνδέονται σαφέστατα στην εισήγηση του εκτελεστικού γραφείου προς την κεντρική επιτροπή του ΠΑΣΟΚ. Μειζων πολιτική απόφαση θεωρείται η πρόταση της αναθεώρησης που έχει ως λογική και πολιτική συνέπεια τη μη επανεκλογή του Κ. Καραμανλή, «πνευματικό τέκνο» του οποίου είναι το Σύνταγμα του 1975.

Τη συμβολική διάσταση της πρότασης για αναθεώρηση και της

συνακόλουθης υπόδειξης του κ. Χρ. Σαρτζετάκη ως υποψηφίου για την προεδρία φαίνεται να αποδέχεται και συνομολογεί και ο ίδιος ο Κ. Καραμανλής με την πρόωρη παραίτησή του.

Με την παραίτηση του Κ. Καραμανλή ενόψει «των διαφαινομένων εξελίξεων» όλο αυτό το συνταγματικοπολιτικό εγχείρημα τοποθετείται στο επίπεδο που του ανήκει. Πρόκειται για μια τομή στη συνταγματικοπολιτική στάση της κυβερνητικής πλειοψηφίας που θέτει σε αμφιβολία κρίσιμες πτυχές της κυρίαρχης συνταγματικής ιδεολογίας. Η συνταγματική ιδεολογία όμως είναι η βάση της ίδιας της νομιμοποίησης του Συντάγματος και, τελικά, εγκαλούμενη δεν μπορεί παρά να είναι η ίδια η συνταγματική νομιμότητα στο σύνολό της.

3. Ο «περιορισμένος» χαρακτήρας και η συνταγματικοπολιτική προοπτική της πρότασης για αναθεώρηση

Η πρόταση της αναθεώρησης που υπέβαλε το ΠΑΣΟΚ υπόκειται σε πολλών ειδών αναγνώσεις. Αν αφήσουμε προς το παρόν κατά μέρος τη νομοτεχνική της προσέγγισης (που εμφανίζει ορισμένα προβλήματα) και επιμείνουμε στη συνταγματικοπολιτική όψη του διαβήματος, διαπιστώνουμε πως είναι εξοπλισμένη με δύο συμπλεκόμενα χαρακτηριστικά:

Πρώτον, είναι περιορισμένη στο ζήτημα των αυξημένων αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρα 37-48), δεύτερον, όμως εντάσσεται σε μία προοπτική συνολικής θεώρησης των σχέσεων του Συντάγματος με την «Αλλαγή», γι' αυτό και περιλαμβάνει πρόταση για αναθεώρηση της ίδιας της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος (άρθ. 110 παρ. 2-6).

Η εμμονή στον περιορισμένο χαρακτήρα της αναθεώρησης και η τροποποίηση διατάξεων που ρυθμίζουν αποκλειστικά και μόνο αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν μπορεί να στερήσει από την πρόταση για αναθεώρηση τον *στρατηγικό χαρακτήρα* που ηθελημένα αποκτά με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρ. 110 παρ. 1-6.

Η συνταγματικοπολιτική προοπτική της πρότασης δεν είναι, επομένως, μόνο η ομαλή και ακώλυτη λειτουργία του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος κάτω από οποιοδήποτε συσχετισμό δυνάμεων ακόμη και όταν δεν αναδεικνύεται αυτοδύναμη μονοκομματική πλειοψηφία στη Βουλή. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με την κατάργηση των (ρυθμιστικών κυρίως) αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας για τους λόγους που από το 1974 επισμαίνει η συνταγματική θεωρία.

Η ευρύτερη προοπτική της πρότασης είναι να *τεθούν με νέους όρους οι σχέσεις της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής με το Σύνταγμα.*

Η πρόταση, όπως υπογραμμίζεται στην ίδια την αιτιολογική της έκθεση, θέλει να εξομαλύνει τις σχέσεις της πολιτικής και συνταγματικής εξέλιξης —της πολιτικής και συνταγματικής πραγματικότητας— με το Σύνταγμα.

Επιδιώκει, άρα, να διευρύνει τα όρια της συνταγματικής νομιμότητας και την αντοχή του Συντάγματος.

Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, μεταβολή του *αυστηρού χαρακτήρα* του Συντάγματος. Ο αυστηρός χαρακτήρας του Συντάγματος είναι ένα ποιοτικό χαρακτηριστικό συνυφασμένο πλέον με την ίδια τη σύγχρονη έννοια του Συντάγματος και δεν θα μπορούσε να θιγεί. Η ερμηνευτική και ιδεολογική λειτουργία που επιτελεί το άρθρο 110 παρ. 1 με το οποίο καθορίζονται οι μη υποκειμένες σε αναθεώρηση διατάξεις δεν θίγεται καθόλου —κάτι τέτοιο θα ήταν άλλωστε αδύνατο— από την πρόταση.

Το πρόβλημα εντοπίζεται στη διαδικασία της αναθεώρησης· όλοι οι ως σήμερα διαδικαστικοί φραγμοί συμπυκνώνονται σ' ένα: την αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων του συνολικού α-

ριθμού των βουλευτών (180/300). Κατά τον τρόπο αυτό —είναι προφανές ότι— βασική παράμετρος της αναθεωρητικής διαδικασίας και της αυστηρότητας του Συντάγματος καθίσταται το εκλογικό σύστημα και οι κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες που μπορεί να αναδειχθούν μέσω αυτού.

Είναι βέβαιο ότι η λεπτομερειακή ρύθμιση των προϋποθέσεων που απαιτεί το Σύνταγμα για την αναθεώρηση των διατάξεων του μπορεί να μεταβληθεί με μια προηγούμενη αναθεώρηση. Η αντίθετη άποψη θα μείωνε την ευελιξία του Συντάγματος και θα το εξέθετε σε μια πρόσθετη αφορμή παράβασης του χωρίς να υπάρχει κάποιος σημαντικός νομικός ή έστω ιδεολογικός λόγος. Δεν πρέπει μάλιστα να ξεχνούμε ότι τα ελληνικά Συντάγματα διακρίνονται για δυο τους χαρακτηριστικά: Τις εξαιρετικά αυστηρές προϋποθέσεις που έθεταν για την αναθεώρησή τους, οι οποίες, όμως, δεν τηρήθηκαν ποτέ σ' όλη την εξέλιξη της ελληνικής συνταγματικής ιστορίας.

Εκείνο που πρέπει πάντως να διαφυλάσσεται είναι τα δομικά χαρακτηριστικά της αναθεωρητικής διαδικασίας: η αποκλειστική αρμοδιότητα της Βουλής, μια κάποια προθεσμία διάσκεψης και η έκφραση της γνώμης του εκλογικού σώματος όχι αναγκαστικά στο μέσον της διαδικασίας αλλά πριν έστω από αυτήν.

Εφόσον οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται, η απλούστευση της διαδικασίας σημαίνει ότι η αναθεώρηση του Συντάγματος χάνει τον εξαιρετικά οριακό και σπάνιο χαρακτήρα της: το «μείζονα» χαρακτήρα της. Γίνεται ενδεχόμενο περισσότερο κοντινό που μπορεί να προσλαμβάνει και περιεχόμενο «έλασσον» και συγκεκριμένο. Κάτι τελείως ασυνήθιστο στη δική μας συνταγματική ιστορία που έχει να επιδείξει μόνο ριζικές —μειζονες— αναθεωρήσεις με ταυτόχρονη παραβίαση των σχετικών συνταγματικών διατάξεων, αλλά αρκετά συνηθισμένο και εύχρηστο σ' άλλες χώρες.

Γ. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΠΡΟΕΚΚΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ

Όσο, λοιπόν, και αν επισκιάζεται από την παραίτηση του Κ. Καραμανλή και τη διαδικασία εκλογής νέου Προέδρου της Δημοκρα-

τίας, η πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος —ανεξάρτητα από την τελική έκβασή της— καθιστά το Σύνταγμα πεδίο προεκλογικής αντιπαράθεσης.

Η συνταγματική τάξη, οι αρμοδιότητες του αρχηγού του κράτους, η μελλοντική στάση των κομμάτων απέναντι στο Σύνταγμα γίνονται ενεργά και ρητά στοιχεία της πολιτικής αντιδικίας.

Η εξέλιξη αυτή πιθανότατα θα επιβάλει σ' όλα τα πολιτικά κόμματα να αποσαφηνίσουν τη στάση τους απέναντι στο Σύνταγμα και την εφαρμογή του: τη συνταγματική τους πολιτική.

Η αναγωγή στο Σύνταγμα, όμως, και ιδίως μια γενικευμένη προεκλογική του επίκληση θα φορτίσει αναγκαστικά την πολιτική αντιπαράθεση προσδίδοντάς την μια οριακότητα. Γιατί το Σύνταγμα είναι από τη φύση του νόμος οριακός: διαγράφει και εγγυάται ορισμένα όρια μέσα στα οποία κινούνται τα κρατικά όργανα και ιδίως ο κοινός νομοθέτης.

Η προεκλογική επίκληση του Συντάγματος σε σχέση με μια μικρή ή μεγάλη αναθεώρηση προσδίδει στο Σύνταγμα ένα συγκυριακό και συμβολικό χαρακτήρα— που δεν είναι το πιο σπουδαίο ιστορικό, πολιτικό και νομικό του χαρακτηριστικό.

Ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα της προεδρικής εκλογής και τον ακριβή χρόνο των βουλευτικών εκλογών, το Σύνταγμα φαίνεται ότι θα καταστεί σημείο αναφοράς για τον προσδιορισμό της κατεύθυνσης και της έντασης οποιασδήποτε προεκλογικής εξαγγελίας και οποιασδήποτε πολιτικής απόφασης, χωρίς αυτό να είναι ούτε αναγκαίο ούτε σκόπιμο.

Σε οποιαδήποτε εκλογική αντιπαράθεση το κύριο βάρος δεν μπορεί παρά να πέφτει στις συγκεκριμένες πολιτικές προτάσεις που θα ήταν περιττό, όχι, επικίνδυνο, να επικαλυφθούν από μία «συνταγματολογική» σύγκρουση που θα έχει κατ' ανάγκην και έντονο αλλά και αφηρημένο χαρακτήρα.

Βαγγέλης Βενιζέλος
10.3.1985

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Ορισμένα θεωρητικά προβλήματα για τα οποία κάνω εδώ απλούς υπαινιγμούς τα αναλύω κάπως πιο διεξοδικά στο βιβλίο μου: *Τα όρια της αναθεώρησης του Συντάγματος*, 1984.

ΣΕΝΑΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ

Είναι η εποχή των σεναρίων. Θα επιθυμούσαμε να μην είναι, αλλά όταν τα ίδια τα σεναρία κυριαρχούν και απειλούν, δεν μπορούμε να τ' αγνοήσουμε. Ας δούμε τις πληροφορίες, τις έγκυρες πηγές, τα υπονοούμενα πολιτικών, τα αποσπάσματα από συνομιλίες, συνδεδεμένα σε μια όσο γίνεται ολοκληρωμένη μορφή:

● **Θέλει ο κ. Παπανδρέου να γίνει Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ακολουθεί τους ίδιους δρόμους με τον κ. Καραμανλή;** Θα χρειαστεί δηλαδή και αυτός τους αντίστοιχους κ. Στασινόπουλο και Τσάτσο; Ή θα είναι αρκετός ο ένας (Σαρτζετάκης) για το χρονοδιάγραμμα του κ. Παπανδρέου; Μπορεί κανείς ν' απαντήσει σ' αυτά τα ερωτήματα; Κι αν μπορεί, να βάλουμε λίγο πιο δύσκολα:

● **Θέλει ο κ. Παπανδρέου πραγματικά να εκλεγεί Πρόεδρος ο κ. Σαρτζετάκης, ή μήπως ο αδιάφορος Αρεοπαγίτης αποτελεί τη λύση εκείνη (αν δεν εκλεγεί) που θα επιτρέψει «αναγκάσει» τον κ. Παπανδρέου να κάνει εκλογές για να βγάλει 150-160 βουλευτές που θα τον οδηγήσουν απ' ευθείας στον προεδρικό θώκο;** «Ναι, αλ-

λά τότε γιατί ζητά αναθεώρηση του Συντάγματος και μειωμένες προεδρικές εξουσίες» θα ρωτήσει κάποιος. Είναι, δηλαδή, δυνατόν ν' αποζητά την προεδροποίησή του με την ταυτόχρονη μείωση των εξουσιών, βαρέθηκε την εξουσία; Αν υποθέσουμε ότι αυτό το σενάριο ισχύει, η απάντηση είναι **όχι**. Δεν ζητάει πραγματικά αναθεώρηση. Έχοντας την πεποίθηση ότι δεν θα εκλεγεί ο κ. Σαρτζετάκης, προχωρεί κανονικά σε βουλευτικές εκλογές που θ' αναδείξουν τη νέα κυβέρνηση. Έχοντας, επίσης, την πεποίθηση ότι το ΠΑΣΟΚ θα κερδίσει τις εκλογές, βλέπει ήδη μπροστά του την αποδοχή της υποψηφιότητάς του για την προεδρία. Τότε η αναθεώρηση θα ξεχαστεί. Κι αν δεν ξεχαστεί, θα έχει την απαραίτητη κατοχύρωση από τους συνταγματολόγους, που αν μη τι άλλο συμφωνούν, ότι «δεν είναι εύκολα πράγματα οι αλλαγές στο Σύνταγμα». —Θρίλερ.

● **Αλλά, υπάρχει κι άλλη υπόθεση, ακόμη πιο παρακινδυνευμένη, οφείλουμε όμως να την καταγράψουμε. Εάν ο κ. Παπανδρέου κρίνει πως οι πολιτικοί του σχεδισμοί δεν υλοποιούνται παρά μόνο με τη χρησιμοποίηση και μη εκλογή του κ. Σαρτζετάκη, τότε δεν είναι απίθανο να μην ψηφί-**

σουν υπέρ του Αρεοπαγίτη τρεις βουλευτές του ΠΑΣΟΚ που χαιρούν της απόλυτης εμπιστοσύνης του πρωθυπουργού, για να μην υπάρχει έτσι κίνδυνος διαρροής του σχεδίου. Τι θα συμβεί τότε; Πολύ απλά, η «Αυριανή» και άλλες εφημερίδες (όψιμοι ντελάληδες του προσδευτισμού) θα βγουν με τεράστιο τίτλο: «ΠΡΟΔΩΣΑΝ ΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ» ή «ΑΝΔΡΕΑ ΒΡΕΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΔΩΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΛΑΟ» ή «ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΡΟΔΟΤΕΣ» ή «ΣΑΜΠΟΤΑΖ ΣΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ». Τίτλοι βρίσκονται, προδότες δεν θα βρεθούν, μια και θα υπάρχουν μόνο στα μυαλά των τυμβωρύχων της πληροφόρησης.

Όμως, οι «προδότες» θα είναι το κλειδί που ανοίγει την πόρτα για το μπαλκόνι. Ένα μπαλκόνι απ' όπου ο πρωθυπουργός κηρύττοντας νέο «ανένδοτο» θα κατακραυνώσει «τη νέα αποστασία και την αναβίωση του '65» και θα

καλέσει το λαό σε πανεθνική εκλογική συσπείρωση εναντίον των «σύγχρονων και παλαιών αποστατών», που θα οδηγήσει «στη συντριβή των υπονομευτών της αλλαγής και της ομαλής πορείας του τόπου».

Σενάρια τέλος. Μπορεί (και είναι ευκτέον) να μη συμβεί τίποτα απ' όλα αυτά, και απλά, η Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ, το Εκτελεστικό Γραφείο και ο Πρόεδρος του Κινήματος, να αποφασίσαν «τον τερματισμό της συνεργασίας με τον Κ. Καραμανλή επειδή εξέπνευσε η ιστορική περίοδος που την επέβαλε». Μπορεί το ΠΑΣΟΚ να ένωσε ώριμο «και χωρίς Καραμανλή», μπορεί να μέτρησε καλά τις πολιτικές συνθήκες και να είδε ότι «ο Κ. Καραμανλής δεν είναι χρήσιμος για την παραπέρα πορεία του τόπου».

Παναγ. Αποστόλου

Δύο εκδοχές για το ρόλο του Συντάγματος

Ο Γάλλος καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου Μ. Μιάιγ και η Γιουγκοσλάβα ερευνήτρια του Ινστιτούτου Συγκριτικού Δικαίου του Βελιγραδίου Λ. Μπάστα απαντούν σε ερωτήσεις στη συνέντευξη που έδωσαν στον Β. Γιαχνή.

ΑΝΤΙ: Στη Γαλλία —όπως και στη χώρα μας άλλωστε— το κυβερνών κόμμα, υποστήριξε ότι ο στρατηγικός του στόχος είναι ο «σοσιαλιστικός μετασχηματισμός» της κοινωνίας. Κατά τη γνώμη σας, έχουν γίνει βήματα και πόσα σ' αυτή την κατεύθυνση;

Μ. ΜΙΑΙΓ: Θα πρέπει να κάνουμε δύο διευκρινίσεις για να καταλάβουμε καλύτερα την απάντηση. Η πρώτη διευκρίνιση αφορά τα κόμματα εκείνα που υποστήριξαν την αλλαγή. Κυρίως πρόκειται για το Σοσιαλιστικό και Κομμουνιστικό κόμμα, αλλά και άλλα μικρότερα κόμματα όπως το Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα και το Ριζοσπαστικό Κόμμα της Αριστεράς. Παράλληλα με τα κόμματα συμπαρατάχθηκαν και ορισμένα άτομα που αντιπροσώπευαν κάποια κίνηση ιδεών που δεν αντιστοιχούσαν σε κανένα κόμμα. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει μια πολιτική ετερογένεια, πράγμα που εξηγεί τις διαφορές που υπάρχουν στο κυβερνητικό πρόγραμμα.

Δεύτερη διευκρίνιση που πρέπει να κάνουμε είναι ότι η συγκυρία που δημιουργήθηκε το 1981, αντιμετωπίζει μια κατάσταση που προσδιορίζεται από το όρο της κρίσης, που δεν είναι μόνο οικονομικής φύσης, αλλά πολιτικής και πολιτιστικής. Είναι ακόμα δύο απαραίτητες παρατηρήσεις που πρέπει να γίνουν προκειμένου να καταλάβουμε το νόημα της ερώτησής σας. Την πρώτη ερώτηση που πρέπει να διευκρινίσουμε είναι αν πράγματι η κυβέρνηση είχε την πρόθεση να πραγματοποιήσει το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό. Το σύνθημα του Σοσιαλιστικού κόμματος το 1981, ήταν «αλλαγή ζωής». Ήταν ένα σύνθημα πολύ φιλόδοξο και ακριβώς γι' αυτό το γεγονός οι Γάλλοι σήμερα έχουν απογοητευθεί. Πράγματι στην καθημερινή ζωή δεν άλλαξε τίποτα. Είδαμε μία βελτίωση ή εκλογίκευση των οικονομικών και κοινωνικών όρων, που δεν άλλαξαν ωστόσο την πραγματικότητα. Με ποια έννοια βελτίωση; Κατά πρώτο λόγο από την εφαρμογή στοιχείων του κοινού προγράμματος σε θέματα οικονομικά, για παράδειγμα η εθνικοποίηση αρκετών επιχειρήσεων και όλων των τραπεζών, η μεταρρύθμιση του εργατικού Δικαίου, πράγμα που έδωσε στους εργάτες περισσότερα δικαιώματα στην επιχείρηση και υποστήριξη τουλάχιστον των μικρών εισοδημά-

Οι συζητήσεις για το συνταγματικό πρόβλημα, λόγω της επικαιρότητας των προεδρικών εκλογών, πήραν σημαντικές διαστάσεις. Το ΑΝΤΙ στην προσπάθειά του να εμπλουτίσει το περιεχόμενο αυτού του προβληματισμού, φιλοξενεί σήμερα δύο επιστήμονες του Συνταγματικού Δικαίου, που ανατέμνουν τη συνταγματική εμπειρία των χωρών τους, σε συσχέτισμό με τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις. Ουσιαστικά πρόκειται για τρεις διαφορετικές εκδοχές για το ρόλο και τη σημασία του Συντάγματος σ' ένα κρατούν κοινωνικό καθεστώς. Ας σημειωθεί ότι και οι δύο συνταγματολόγοι εστιάζουν τον προβληματισμό τους στο πλαίσιο των αναζητήσεων της Αριστεράς, αποδεικνύοντας την πολλαπλότητα του προβλήματος του καταστατικού χάρτη των κρατών. Η αναγκαιότητα της διαρκούς συνταγματικής μετεξέλιξης και μεταρρύθμισης είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τη ροή των κοινωνικοπολιτικών αλλαγών. Αντίθετα η συνταγματική στασιμότητα υποδηλώνει τη γενικότερη ακινησία και κρίση μιας κοινωνίας. Ο Μ. Μιάιγ, που συμμετείχε ενεργά στον Μάη του '68, επισημαίνει την αντίθεση ανάμεσα στην αναγκαιότητα της συνολικής αμφισβήτησης του θεσμικού πλαισίου που θέτει η ίδια η πραγματικότητα και στη νεκρική σιωπή των προοδευτικών πολιτικών δυνάμεων της Γαλλίας. Η μαρξίστρια Λ. Μπάστα, υπογραμμίζει τις βαθιές τομές που δέχτηκε το Σύνταγμα στη χώρα της, μετά τη λαϊκή επανάσταση (4-5 αναθεωρήσεις) για να απελευθερωθούν και να εκφραστούν οι νέες παραγωγικές σχέσεις που διαμορφώθηκαν —σύμφωνα με τη γιουγκοσλαβική εκδοχή— κατά τη μετάβαση στο σοσιαλισμό. Αλλά το συνταγματικό πρόβλημα είναι —κατ' εξοχήν— πολιτικό γι' αυτό και οι απόψεις των συγκεκριμένων επιστημόνων δεν πρέπει να θεωρηθούν άσχετες από τις γενικότερες πολιτικές τους αντιλήψεις. Συνεπώς θα πρέπει να σχετικοποιηθεί η βαρύτητα του επιστημονικού λόγου, αφού το συγκεκριμένο θέμα κρίνεται κυρίως με πολιτικά κριτήρια.

Β.Γ.

των καθώς και αισθητή μείωση του πληθωρισμού, που σ' αυτά τα τρία χρόνια μειώθηκε περίπου κατά το ήμισυ. Επίσης, στον τομέα της διοίκησης προωθήθηκε η αποκέντρωση, που απονέμει στην τοπική αυτοδιοίκηση περισσότερες αρμοδιότητες, ενώ στον κοινωνικό τομέα κατοχυρώθηκαν ορισμένες ελευθερίες που είχαν τραυματισθεί κατά κάποιον τρόπο από τη συντηρητική πλειοψηφία που κυβερνούσε πριν από το 1981.

Σ' ό,τι αφορά το δεύτερο ερώτημα ο Μιττεράν και η Αριστερά «βολεύτηκαν» με το καθεστώς της Ε' Γαλλικής Δημοκρατίας με μοναδικό πραχτικό επιχείρημα ότι η αναθεώρηση του Συντάγματος δεν είναι αναγκαίο προαπαιτούμενο ενός σοσιαλιστικού μετασχηματισμού. Ο Μιττεράν ο ίδιος έχει δηλώσει επανειλημμένα ότι υπάρχουν πολύ περισσότερα επείγοντα ζητήματα απ' ό,τι μια συνταγματική αναθεώρηση. Αυτό όμως το επιχείρημα κρύβει μια άλλη πρακτική αδυναμία, το σχηματισμό μιας αυξημένης πλειοψηφίας που είναι απαραίτητη για την αναθεώρηση του Συντάγματος.

Το πρόβλημα είναι ότι η Γερουσία με τη σημερινή της σύνθεση δεν θα έπαιρνε ποτέ ταυτόσημη απόφαση με το Κοινοβούλιο, πράγμα που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε συνταγματική αναθεώρηση. Σε ποια ζητήματα επομένως θα υπήρχε έδαφος για συνταγματική αναθεώρηση; Προφανώς σε ζητήματα που δεν είναι θεμελιώδη καθότι απαιτείται και η συμφωνία της σημερινής αντιπολίτευσης. Το μόνο ζήτημα που τίθεται με τους σημερινούς συσχετισμούς για συνταγματική αναθεώρηση είναι η μείωση της Προεδρικής θητείας, από 7 σε 5 χρόνια, ή αν παραμείνουν τα 7 χρόνια θα πρέπει να εξετασθεί κατά πόσο θα μπορεί να ανανεωθεί για δεύτερη φορά η Προεδρική θητεία. Αυτό όμως ήταν σχέδιο του Πομπιντού. Σε μια ενδεχόμενη συνταγματική αναθεώρηση η ουσία βρίσκεται —κατά τη γνώμη μου— στη συνολική αμφισβήτηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου του γαλλικού κράτους. Αυτό όμως δυστυχώς δεν είναι ορατό στον ορίζοντα.

ΕΡ.: Η χώρα σας κ. Μπάστα έχει διαφοροποιηθεί από τις άλλες χώρες

του «υπαρκτού σοσιαλισμού» σε δύο κυρίως σημεία. Το πρώτο είναι η απόρριψη της «Μέκκας του σοσιαλισμού» και το δεύτερο η καινοτομία της αυτοδιαχείρισης. Σε ό,τι αφορά την αυτοδιαχείριση —που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα εδώ— ενώ ελάχιστοι μπορούν να αμφισβητήσουν την ορθότητα του γενικού θεωρητικού της περιεχομένου, παραμένει ωστόσο αναπάντητο το εξής ερώτημα: Ποιος θα κατευθύνει τον κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας και ποιοι θ' ασκούν την κεντρική εξουσία.

Λ. ΜΠΑΣΤΑ: Σ' ό,τι αφορά τα ειδικά χαρακτηριστικά του γιουγκοσλαβικού σοσιαλισμού και την απόρριψη του ενιαίου διεθνιστικού κέντρου καθοδήγησης του σοσιαλισμού, θα πρέπει να θεωρηθεί σαν μια λογική —από ιστορική άποψη— συνέπεια, καθότι η Γιουγκοσλαβία είχε τη δική της αυθεντική λαϊκή επανάσταση. Η Γιουγκοσλαβία άρχισε να οικοδομεί τον δικό της σοσιαλισμό και δεν θέλησε ποτέ να προσφέρει ένα πολιτικό πρότυπο αναφοράς για τους άλλους και ασφαλώς δεν ισχυρίζεται ότι είναι και το καλύτερο.

Το πρόβλημα λοιπόν που τίθεται είναι αν όλα αυτά τα στοιχεία, συνέθεταν πράγματι έναν στόχο σοσιαλιστικού μετασχηματισμού. Αυτό είναι αμφισβητήσιμο για δύο λόγους. Πρώτον γιατί η ίδια ιδεολογία του Σοσιαλιστικού Κόμματος δεν διευκρινίζει ότι ο μετασχηματισμός θα είναι πράγματι σοσιαλιστικός. Απλά επιμένει στη διεύρυνση των ατομικών ελευθεριών, μέσα στα πλαίσια της δεδομένης θεσμι-

κής δομής. Όσο περνάει ο καιρός το Σ.Κ. αναγκάζεται από τα πράγματα να εγκαταλείπει το σοσιαλιστικό του λεξιλόγιο. Δεύτερος λόγος είναι ότι οι σοσιαλιστές αντιλήφθηκαν πως η —προ του 1981— πολιτική τους φαντασία, διαψεύσθηκε από την επαφή της με την πραγματικότητα. Επομένως τέθηκαν υπό αμφισβήτηση ακόμα και τα στοιχεία της σοσιαλιστικής πολιτικής που θεωρούνταν ακλόνητες θέσεις του σοσιαλιστικού προγράμματος, και μη διαπραγματεύσιμες. Απ' αυτό προκύπτει ο σημερινός εμπειρισμός και πραγματισμός, δεν έχει πλέον σχέση με το σοσιαλισμό. Το πρόβλημα προέρχεται από το γεγονός ότι η γαλλική κοινωνία βρίσκεται στη φάση των βαθιών διαρθρωτικών μετασχηματισμών που θέτουν στην ημερήσια διάταξη το ζήτημα της ταξικής αναδιάρθρωσης, καθώς και της ανανέωσης των παραγωγικών της δυνατοτήτων με νέες τεχνολογίες όπως π.χ. μικροηλεκτρονική πληροφορική κτλ.

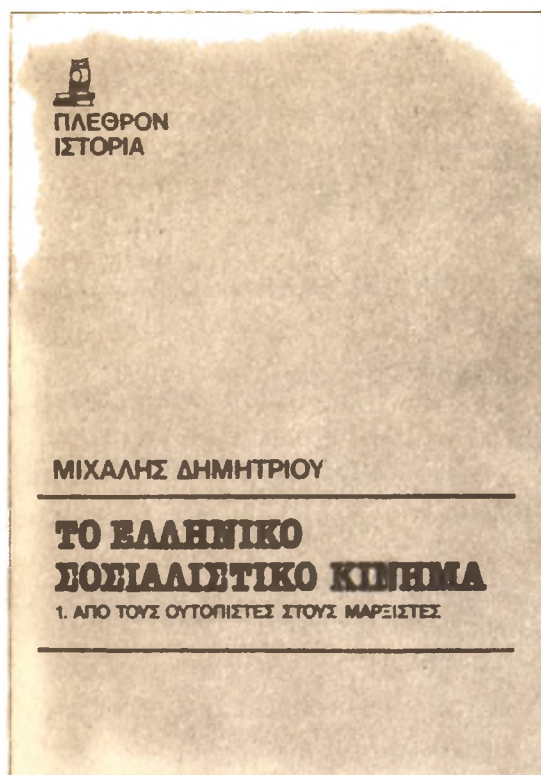
ΕΡ.: Κατά την ψήφιση του ισχύοντος συντάγματος ο Μιττεράν αντέδρασε χαρακτηρίζοντάς το, αυταρχικό και σχεδόν δικτατορικό. Σήμερα ωστόσο όχι μόνο δεν θέτει θέμα αναθεώρησής του, αλλά αντίθετα υπερασπίζεται με πάθος την ισχύουσα συνταγματική νομιμότητα. Τι σημαίνουν όλα αυτά και ποια είναι η θέση της αριστεράς στο ζήτημα αυτό; **ΑΠ:** Τα κόμματα της αριστεράς είχαν δώσει τότε μια υπερβολική και σχεδόν λαθεμένη ερμηνεία για το χαρακτήρα του συντάγματος. Οι προσωπικότητες και τα κόμματα της αριστεράς είχαν δίκαιο τότε, να

φοβούνται ότι το Σύνταγμα του Ντε Γκωλ θα μπορούσε να προσλάβει, έναν δικτατορικό χαρακτήρα. Αυτό που τους διέφυγε όμως ήταν ότι το Σύνταγμα αυτό προέβλεπε μία αναδιάρθρωση και ανασύνθεση των πολιτικών πραχτικών σε μια βιομηχανοποιημένη δυτική κοινωνία. Εκείνη την εποχή τα κόμματα της αριστεράς, αλλά και το Σ.Κ. δεν είχαν συνταγματικό πρόγραμμα, δηλαδή δεν είχαν εναλλακτική συνταγματική λύση. Το μόνο που πρότειναν ήταν είτε μια επιστροφή στα θεσμικά πρότυπα της Δ' Γαλλικής Δημοκρατίας, είτε μια θολή εικόνα κάποιας συνταγματικής αναθεώρησης. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι υπήρχε ένα κενό στη συνταγματική φαντασία των κομμάτων της αριστεράς, απ' όπου προέρχεται και ο σημερινός κονφορμισμός απέναντι στο δεδομένο θεσμικό πλαίσιο.

Εν πάση περιπτώσει αυτός είναι ο σοσιαλισμός ο νομιμοποιημένος στη συνείδηση του γιουγκοσλαβικού λαού, αυτός είναι ο σοσιαλισμός που θέλουμε. Μόνο μ' αυτό το πνεύμα μπορούμε να μιλάμε για τον γιουγκοσλαβικό σοσιαλισμό. Για να καταλάβουμε το νόημα της δεύτερης ερώτησης, θα πρέπει να πούμε ότι ο αυτοδιαχειριστικός σοσιαλισμός της Γιουγκοσλαβίας δεν θα ήταν αυτός που είναι αν η σύνθεση του κράτους δεν ήταν πολυεθνική. Αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία και οι Γιουγκοσλάβοι μάλιστα λένε ότι η ομοσπονδιακή διάρθρωση του κράτους είναι θεμελιώδης παράγοντας του σοσιαλισμού. Η σημαντικότητα του σημείου αυτού έχει απόλυτη σχέση με την ιστορική

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΛΕΘΡΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ι. Από τους Ουτοπιστές στους Μαρξιστές

Στην πρωτότυπη και συνθετική αυτή εργασία - που προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον και συζητήσεις - έχουν συγκεντρωθεί οι πιο σημαντικές πηγές, πληροφορίες και εκδοχές για το Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κίνημα, με βάση πρωτογενές και πρωτότυπο υλικό, αρχεία κάθε είδους, ντοκουμέντα, προσωπικές μαρτυρίες πρωτεργατών, δυσεύρετα δημοσιεύματα κλπ.

Η εργασία αυτή είναι σημαντική όχι μόνο γιατί καλύπτει κενά και συμπληρώνει με νέες πηγές την ιστορία του ελληνικού σοσιαλιστικού Κινήματος από το 1833 αλλά κυρίως γιατί διερευνά, χωρίς προκατάληψη, ρεύματα, πρόσωπα και τάσεις και ανασκευάζει ή ανατρέπει πολλές παραδοσιακές και σκόπιμες αντιλήψεις.

Εκδόσεις: Μπουμπουλίνας 14, Αθήνα 106 82, Τηλ. 3645.057
Βιβλιοπωλείο: Τσοίτσα 1α, Αθήνα 106 82, Τηλ. 8834.692

ανάπτυξη του σοσιαλισμού στη Γιουγκοσλαβία. Όπως είναι γνωστό οι οικονομικές δομές της χώρας πριν από την επανάσταση ήταν ιδιαιτέρως υπανάπτυκτες. Και αυτές οι οικονομικές ανισότητες αντιστοιχούσαν στις εθνικές μειονότητες. Αυτός είναι ο λόγος που οι Γιουγκοσλάβοι θεωρούν τον μονολιθικό σοσιαλισμό σαν ξεπερασμένο. Η επίγνωση των αντιθέσεων —και όχι μόνο των ταξικών— που υπάρχουν στο εσωτερικό της Γιουγκοσλαβίας είναι κεντρικής σημασίας ζήτημα για τη συγκρότηση του όλου οικονομικού και κοινωνικού συστήματος (συμπεριλαμβανομένου και του οικονομικού σχεδιασμού). Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι Γιουγκοσλάβοι οικονομολόγοι είναι γνωστοί για την προσπάθειά τους να αποδείξουν ότι η οικονομία της αγοράς και ο κεντρικός σχεδιασμός πάνε μαζί. Επίσης το Γιουγκοσλαβικό σύστημα είναι πιο κοντά στο ομοσπονδιακό κράτος παρά στο ομοσπονδιακό κράτος. Η Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια ομοσπονδία με πλατιά συναίνεση. Αυτό σημαίνει ότι οι ομοσπονδιακές ενότητες της Γιουγκοσλαβίας είχαν προικισθεί με αρμοδιότητες και εξουσίες που ωστόσο δεν έρχονταν σε αντίθεση με τον κεντρικό σχεδιασμό, γιατί αυτός είναι αποτέλεσμα της συναίνεσης και συμφωνίας όλων των ομοσπονδιών αλλά και των αυτοδιαχειριζόμενων επιχειρήσεων.

ΕΡ.: Σύμφωνα με τη δική σας σοσιαλιστική εμπειρία, πόσο σημαντικός υπήρξε ο ρόλος του Συντάγματος και

πόσο αναγκαία είναι η συνταγματική δέσμευση —ακόμα και στο σοσιαλισμό— για τον σεβασμό εκ μέρους της κρατικής εξουσίας, τόσο των ατομικών ελευθεριών όσο και της λαϊκής βούλησης;

ΑΠ.: Το πρώτο σκέλος της ερώτησής σας έχει δύο πτυχές. Η μία περικλείει πρακτικό περιεχόμενο και η άλλη θεωρητικό. Η συνταγματική εξέλιξη μετά την ίδρυση του γιουγκοσλαβικού κράτους σημαδεύεται από δύο χαρακτηριστικές τάσεις.

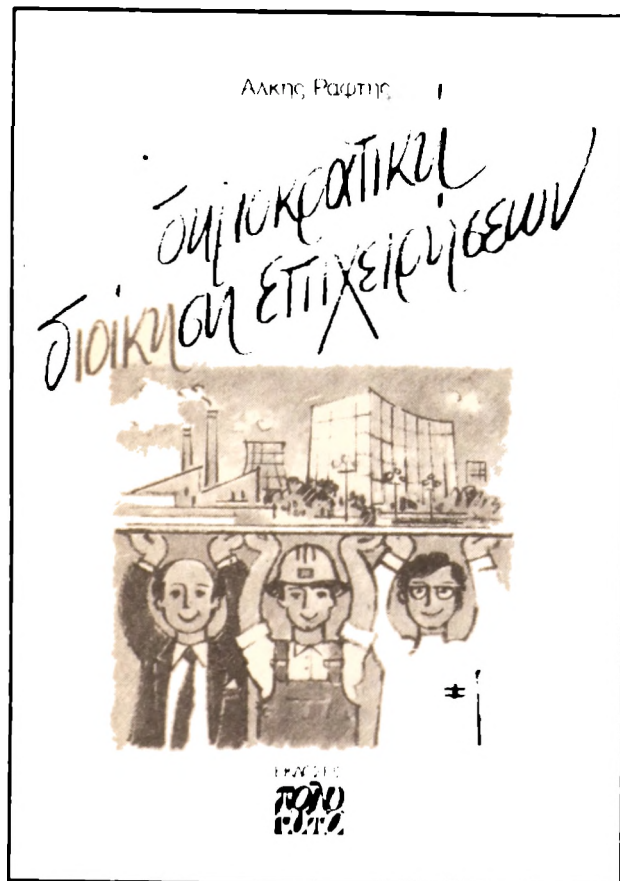
Απ' τη μια πλευρά υπήρξε μια μεγάλη και ισχυρή οικονομική ανάπτυξη που μπορεί να την αποκαλέσει κανείς —και επιμένω σ' αυτό— μετάβαση προς το σοσιαλισμό και ακολουθήθηκε από βαθιές και συχνές συνταγματικές αλλαγές. Από το 1946 που απέκτησε το πρώτο της Σύνταγμα η Γιουγκοσλαβία, γνώρισε 4-5 συνταγματικές αναθεωρήσεις. Το 1971 είχε αναληφθεί μια προσπάθεια για αναθεώρηση με τη μορφή των τροπολογιών και το 1974 το Σύνταγμα υιοθέτησε αυτές τις τροποποιήσεις. Απ' την άλλη πλευρά κάθε νέο σύνταγμα στη Γιουγκοσλαβία είναι και πιο αυστηρό. Η διαδικασία αναθεώρησης του ισχύοντος συντάγματος είναι σήμερα πάρα πολύ δύσκολη. Πρέπει να πληρωθούν αρκετοί όροι και προϋποθέσεις. Με λίγα λόγια απαιτείται η ομοφωνία όλων των δημοκρατιών και όχι μόνο για το περιεχόμενο της αναθεώρησης αλλά και για την αναγκαιότητά της. Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η σημασία του συντάγματος στη Γιουγκοσλαβία είναι πάρα πο-

λύ μεγάλη, και υπάρχει ένα είδος πίστης στους συνταγματικούς κανόνες. Για το ζήτημα της δέσμευσης της κρατικής εξουσίας, στη Γιουγκοσλαβία θεωρούμε ότι το σύνταγμα δεν είναι ένα απλό χαρτί, αλλά ένας θεμελιώδης νόμος που δεσμεύει την οικονομική και την κοινωνική εξουσία. Γι' αυτό η χώρα μας ήταν το πρώτο σοσιαλιστικό κράτος που εισήγαγε τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων το 1963. Ταυτόχρονα το ίδιο το σύνταγμα κατοχυρώνει τις ατομικές ελευθερίες. Μια δεσμευμένη και ελεγχόμενη κυβέρνηση σημαίνει κυβέρνηση που σέβεται τις ατομικές ελευθερίες. Το ερώτημα για το πόσο αδέσμευτοι είναι αυτοί που ασκούν την εξουσία, είναι ένας άλλος τρόπος να θέτεις το ερώτημα για το πόσο ελεύθεροι είμαστε σαν άτομα και σαν πολίτες.

Για όσο διάστημα ο σοσιαλισμός είναι μια ταξική κοινωνία και θα παραμείνει η ταξική του οντότητα, το πιο σημαντικό μέσο για την κατοχύρωση των ατομικών ελευθεριών είναι ασφαλώς το Δίκαιο. Οι ατομικές ελευθερίες έχουν και στο σοσιαλισμό μεγάλη σημασία. Ωστόσο δεν επαρκεί η εξαγγελία του σεβασμού των ατομικών ελευθεριών. Πρέπει να δημιουργηθούν όλες εκείνες οι διαδικαστικές προϋποθέσεις ώστε να διασφαλιστεί ο πλήρης και αποτελεσματικός σεβασμός των ατομικών ελευθεριών. Μ' αυτή την έννοια, αυτό που χρειάζεται ο σοσιαλισμός είναι το κράτος Δικαίου. Με το σύνταγμα εξασφαλίζεται μια ευρύτατη αντιστοιχία ανάμεσα στην κυβερνητική και τη λαϊκή θέληση.

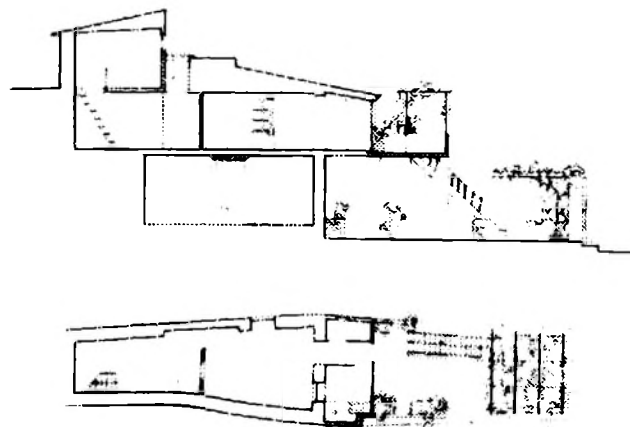
Άλκης Ράφτης

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΡΑΤΣ

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΡΑΤΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

Αλλαγή χωρίς ρίσκα δεν γίνεται

Αφού πρώτα κάνουμε σαν τους παραδοσιακούς κομμουνιστές την αυτοκριτική μας, γιατί (αν και αντίθετοι) είχαμε πιστέψει απόλυτα ότι «η δυσarchία του ελληνικού ιστορικού συμβιβασμού» θα επισφραγιζόταν με την ψήφιση του κ. Κων. Καραμανλή από το ΠΑΣΟΚ, ας προσπαθήσουμε να ιχνηλατήσουμε αποφάσεις και εξελίξεις.

Μέσα στην αλλεπάλληλη διαδοχή των γεγονότων και την κάποια ρευστότητα που εξακολουθεί να τα χαρακτηρίζει, ακούστηκαν και γράφτηκαν αρκετές ερμηνείες, εικασίες και απλουστεύσεις.

Η προσωπική απόφαση του Πρωθυπουργού και Προέδρου του ΠΑΣΟΚ κ. Α. Παπανδρέου να υποστηρίξει την υποψηφιότητα του κ. Χρ. Σαρτζετάκη πάρθηκε αργά το βράδυ της περασμένης Παρασκευής, ξημερώνοντας Σάββατο, αφού 24 ώρες πριν είχε αποφασισθεί να συνδυαστεί το θέμα της Προεδρίας της Δημοκρατίας με το «αντίβαρο» της αναθεώρησης ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος.

Ήταν μια απόφαση παρορμητική; Ναι, σε μεγάλο βαθμό, αν υπολογίσει κανείς ότι δεν είχε μελετηθεί —ίσως και από τον κίνδυνο διαρροών— κανένα άλλο από τα επόμενα βήματα (το πως η παραίτηση Καραμανλή, που αιφνιδίασε)· όχι, αν ληφθεί υπόψη ότι τον τελευταίο καιρό ο κ. Α. Παπανδρέου δεν υποστήριζε με ιδιαίτερο ενθουσιασμό τη λύση Καραμανλή. Πάντως την ίδια ώρα (βράδυ Παρασκευής στις 8) όταν ο υπουργός Εξωτερικών κ. Μένιος Κουτσόγιωργας επισκέφθηκε τον πρεσβή κ. Πέτρο Μολυβιάτη για να τον προϊδεάσει (μάταια όμως) με τα μισόλογα «αρχίζουμε να έχουμε δυσκολίες από την οργάνωση», ο κ. Α. Παπανδρέου είχε αρχίσει να καταληγεί στην εκρηκτική απόφαση της επόμενης ημέρας.

Δεν υπήρξε καμιά άλλη επαφή, διαφωνία ή συμφωνία, όπως λ.χ. για τις διατάξεις που ετίθεντο υπό αναθεώρηση με τον κ. Κ. Καραμανλή ή το περιβάλλον του, όπως πιθανολογείται από ορισμένους.

Το δεύτερο δεδομένο, που ασφαλώς χρειάζεται να σημειώσουμε είναι ότι ως και την ώρα που ανακοινώθηκε η απόφαση το Κίνημα δεν είχε υπολογίσει τη δυναμική και την έκταση αυτού του «εν υπνώσει αντικαραμανλικού μετώπου», που εξέπληξε τους επιτελείς του. Σύμφωνα με τις δικές μας πληροφορίες, δεν ήταν τόσο οι αντιδράσεις μελών και στελεχών, που άλλωστε είχε δοθεί εντολή έως και την Παρασκευή το βράδυ να αντιμετωπισθούν με πειθαναγκασμό —που οδήγησαν τον κ. Α. Παπανδρέου και ορισμένα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου στην επιλογή εκείνη, αλλά κυρίως η επιθυμία να αυτονομηθεί το Κίνημα και η Κυβέρνηση απέναντι στον κ. Κ. Καραμανλή, να αποκτήσει το ΠΑΣΟΚ ένα νέο συνεκτικό ιδεολογικό ιστό. Και μαζί να αυτονομηθεί η κυβέρνηση από την ποδογέτηση του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Το επιβεβαιώνουν όχι μόνο η συλλογιστική της ίδιας της γενικής εισήγησης του Ε.Γ. στην Κεντρική Επιτροπή, αλλά και οι πρώτες δηλώσεις του Σαββάτου και της Κυριακής. Πουθενά δεν γίνεται λόγος ότι οδηγήθηκε η ηγεσία του Κινήματος σ' αυτή την απόφαση εξαιτίας των λαϊκών αντιδράσεων, αλλά αντίθετα προσπαθεί να καρπωθεί τον ελιγμό για λογαριασμό της.

Το τρίτο δεδομένο, που χρειάζεται να τονίσει κανείς είναι ότι η απόφαση για την υποστήριξη του κ. Χρ. Σαρτζετάκη (τον οποίο σε φιλικό του σπίτι ειδοποίησε την Παρασκευή το βράδυ «κατ' αρχήν» ο υπουργός Εσωτερικών κ. Μ. Κουτσόγιωργας), αποτελούσε ένα ευφυή πολιτικό ελιγμό, που πέρα από την ιδεολογική συνεκτικότητα, κατόρθωνε ταυτόχρονα να ικανοποιεί την «πέραν του ΠΑΣΟΚ αριστερά» και μαζί να την αφοπλίζει, να την συρρικνώνει πολιτικά.

Από την άποψη αυτή είναι ορθή και ειλικρινής, η διαβεβαίω-

του Δ. Μιχαήλ

ση του ΠΑΣΟΚ —και αντίθετα ανυπόστατοι οι ισχυρισμοί της ΝΔ— ότι «δεν κάνουμε και ούτε πρόκειται να κάνουμε λαϊκομετωπική πολιτική».

Μάλιστα, αν λάβει κανείς υπόψη του την έως τώρα εμπειρία από ανάλογους χειρισμούς του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησής του θα μπορούσε να σταθεί επιφυλακτικός απέναντι στους ενθουσιασμούς των αριστεριστών ότι «ο Ανδρέας ανοίγει πλήρως τον δρόμο προς τα αριστερά» και να πιθανολογήσει ότι μάλλον θα επακολουθήσουν «βήματα σημειωτών» ή εκείνη η τακτική που το ΠΑΣΟΚ ονομάζει ΠΑΣΟΚ «κατοχύρωση της πορείας».

Σε συνδυασμό με το παραπάνω προς επαλήθευση δεδομένο, θα πρέπει να σημειώσει κανείς, ότι η πραγματικά ριζοσπαστική απόφαση του ΠΑΣΟΚ και όσα επακολούθησαν, συνεχίζουν να χαρακτηρίζονται από τα χαρακτηριστικά όχι μόνο του «στενά κομματικού πατριωτισμού» και του αιφνιδιασμού των πάντων, αλλά και από την επιθυμία να θεσμοθετηθεί ως ιστορική αναγκαιότητα η «κυβερνητική αυτοδυναμία», όπως μάλιστα στα χαρακτηριστικά τονίζεται στην εισήγηση του Ε.Γ.

Οι εξελίξεις θα το δείξουν ότι το ΠΑΣΟΚ θα επιμείνει στην τακτική της αυτοδυναμίας και του μοναδικού φορέα της Αλλαγής.

Ένα άλλο στοιχείο των εξελίξεων των ημερών, είναι ασφαλώς η αιφνιδιαστική και αδικαιολόγητη παραίτηση του κ. Κων. Καραμανλή από την υπόλοιπη θητεία του ως Προέδρου της Δημοκρατίας την οποία συνόδευσε με έμμεσους —πλην ασαφείς— ανησυχαστικούς υπαινιγμούς. Ο κ. Κ. Καραμανλής δεν έπεισε με την παραίτησή του ότι τον οδήγησαν στην απόφαση αυτή, κάποιοι λόγοι περισσότεροι από εκείνους της προσωπικής πικρίας και οργής.

Αν όμως το ΠΑΣΟΚ έχει την εξαιρετική ικανότητα να αιφνιδιάζει και να μελετά μόνο το πρώτο μεγάλο βήμα κάθε κίνησης, δεν φαίνεται ότι είναι εξίσου ικανό σε αντανάκλαστικά.

Ο τρόπος με τον οποίο λ.χ. αφέθηκε να εξελιχθεί το συνταγματικό θέμα για την ευχέρεια ή το κώλυμα του κ. Ιωάν. Αλευ-

ΚΔΟΣΕΙΣ
του
ΕΛΤΕ

Μια
ενδιαφέρουσα
συσχέτιση της
πνευματικής
«συνάντησης»
του Σεφέρη με
τον Μακρυγιάννη
δίνει την αφορμή
για μία νέα
ανάγνωση και
επανεγγραφή των
προβληματισμών
του

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΟΛΥΤΥΠΟ. Δεινοκράτους 131
τηλ. 72 29 237

ρά να ψηφίσει ως απλός βουλευτής αποτελεί μια μόνο αλλά χαρακτηριστική απόδειξη.

Ωστόσο, θα πρέπει κάποτε το ΠΑΣΟΚ να αποκτήσει μια συνολική στρατηγική και να μην αρκείται σε επιμέρους τακτικές κινήσεις και στη μόνη έως τώρα ουσιαστικής σημασίας ρήξη με το παραδοσιακό σύστημα.

Και οπωσδήποτε ο δρόμος δεν κλείνει με αμφισβητούμενες νομικές ερμηνείες αν ο κ. Κ. Καραμανλής κωλύεται ή όχι να είναι υποψήφιος Πρόεδρος στην ερχόμενη Βουλή. Αν τυχόν αποκτήσει λ.χ. η Δεξιά την πλειοψηφία θα επιβάλλει και την ανάλογη συνταγματική ερμηνεία.

Από την άλλη πλευρά ρήξη με το παραδοσιακό συντηρητικό σύστημα δεν συνεπάγεται αυτόματα μεγαλύτερη κοινωνική και πολιτική ελευθερία και μια αναβάθμιση στη λειτουργία των νέων θεσμών.

Γιατί, οπωσδήποτε επιβάλλεται να αναθεωρηθούν, δηλαδή να καταργηθούν οι υπερεξουσίες του Προέδρου της Δημοκρατίας αλλά και τούτο αυτόματα δεν σημαίνει ότι η εκχώρησή αυτών των εξουσιών στη Βουλή (δηλαδή στην κομματική πλειοψηφία του ΠΑΣΟΚ σήμερα, της Δεξιάς ίσως άλλοτε) συνιστά αναβάθμιση του κύρους του Κοινοβουλίου.

Μάλιστα, αν θέλει να είναι κανείς αντικειμενικός, θα πρέπει να παρατηρήσει ότι αποτελεί θλιβερό φαινόμενο να ανακαλύπτει η ΕΡΤ την χρησιμότητα των μικρών πολιτικών κομμάτων, μόνον όταν έχουν να πουν κάτι συναινετικό για τις κυβερνητικές επιλογές.

Ένα πρόσθετο δεδομένο από τις εξελίξεις των τελευταίων ημερών αποτελεί ασφαλώς όχι μόνο η «απουσία κινητοποιήσεων» της κομμουνιστικής αριστεράς κατά της υποστήριξης του κ. Κ. Καραμανλή από το ΠΑΣΟΚ, αλλά και στη συνέχεια ο «αμήχανος λόγος» τους απέναντι στις αιφνιδιαστικές επιλογές της κυβερνήσεως και του Κινήματος. Και τα δύο Κ.Κ. χρειάστηκαν τέσσερις ημέρες για να τοποθετηθούν υπεύθυνα απέναντι στην υποψηφιότητα του κ. Χρ. Σαρτζετάκη και την αναθεώρηση των διατάξεων για «υπερεξουσίες».

Πολύ σχηματικά θα μπορούσε να πει κανείς ότι τα δύο Κ.Κ. δεν είχαν καμία άλλη επιλογή παρά να ακολουθήσουν τις αποφάσεις του ΠΑΣΟΚ, τις οποίες μάλιστα είχαν χαιρετίσει πρώτα οι οπαδοί τους. Αν δεν μπορεί να μιλήσει κανείς για «ουραγούς» θα μπορούσε υπεύθυνα να ισχυρισθεί ότι τα κόμματα αυτά δεν έχουν οξυμένες πολιτικές λειτουργίες και θα ακολουθήσουν αναγκαστικά την «ελεγχόμενη μετωπική τακτική» του ΠΑΣΟΚ.

Ένα ακόμη δεδομένο από τις εξελίξεις των ημερών είναι τα ερωτηματικά και οι εικασίες, που δημιουργεί η περίπτωση του «ιδιώτη Κων. Καραμανλή». Ασφαλώς και ο ίδιος πρέπει να διαισθάνεται —όσο και αν δεν γνωρίζει τη σχετική ρήση του Μαρξ— ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται τη μια φορά σαν τραγωδία και την άλλη σαν κωμωδία.

Έτσι, εικασίες και σχέδια για θεαματικές αναχωρήσεις στο Παρίσι ή εικονικές «υπερκομματικές κινήσεις» είναι πιθανότερο να αμαυρώσουν αισθητά την κάποια «πολιτειακή συναίνεση» που είχε αποκτήσει τα τελευταία χρόνια.

Με την παραίτησή του ο Κ. Καραμανλής —το άλλοθι έως τώρα ορισμένων επιλογών του ΠΑΣΟΚ, που δεν υπάρχει πλέον— θα πρέπει ασφαλώς να διαισθάνεται ότι έκλεισε η τελευταία σελίδα της μεταδικτατορικής δεκαετίας και της δικής του κυριαρχικής παρουσίας στο ελληνικό πολιτικό προσκήνιο. Μετά την παραίτησή του ανοίγει η φάση της απόλυτης κυριαρχίας και του ελέγχου των πρωτοβουλιών από το ΠΑΣΟΚ. Θα χρειασθούν, κατά τη γνώμη μας, νέες διεργασίες και ορισμένα συγκεκριμένα πολιτικοκοινωνικά δεδομένα —που συναρτώνται ευθέως με τη μελλοντική συμπεριφορά του ΠΑΣΟΚ— για να υπάρξει είτε μια νέα φάση «δυαρχίας» είτε μια έντονη και μετωπική ρήξη στο πολιτικοκοινωνικό επίπεδο. Προοπτική, όμως, για μια τέτοια εξέλιξη στο άμεσο μέλλον δεν φαίνεται να υπάρχει.

Το μεγάλο

του Στέλιου Κούλογλου

Όσοι εξακολουθούν να πιστεύουν ότι η Ιστορία —με κεφαλαία ή μικρά γράμματα— γράφεται με βάση κάποιους αντικειμενικούς νόμους ανεξάρτητα από τη θέληση των ανθρώπων, θα πρέπει σίγουρα να μελετήσουν την πρόσφατη περιπέτεια του ΠΑΣΟΚ, για την εκλογή προέδρου της Δημοκρατίας. Γιατί δεν χρειάστηκαν παρά δύο ολονύκτιες συνεδριάσεις, ώστε μία απόφαση που θα εμπέδωνε ουσιαστικά την Β' Καραμανλικής έμπνευσης, ελληνική Δημοκρατία, να δώσει τη θέση της σε μια άλλη απόφαση, τελείως αντίθετη. Και η οποία, αν υλοποιηθεί σε όλη της την έκταση, θα σημάνει την απαρχή μιας άλλης, της Τρίτης Δημοκρατίας.

Η ΦΥΓΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΠΡΟΣ

Πραγματικά, όσοι υποστηρίζουν ότι η παλινωδία του ΠΑΣΟΚ στο θέμα της υποψηφιότητας του Κ. Καραμανλή, ήταν ένα καλά οργανωμένο πραξικοπηματικό σχέδιο, με απώτερο στόχο την εγκαθίδρυση ενός μονοκομματικού αυταρχικού κράτους ή την αλλαγή των εξωτερικών προσανατολισμών της χώρας, δεν έχουν καταλάβει τι σημαίνει ΠΑΣΟΚ και γι' αυτό δεν πρόκειται ποτέ να το αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά.

Αυτό που συνέβη στην πραγματικότητα, είναι ότι ο κ. Παπανδρέου, κατάλαβε έστω και την τελευταία στιγμή, ότι με την πορεία που είχε χαράξει, δεν μπορούσε να κυβερνήσει πλέον τη χώρα: η πέραν του ΠΑΣΟΚ Αριστερά περίμενε την τελική απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής για να κριτικάρει μία ακόμη «συναινετική, δικομματική» υποχώρηση της «Αλλαγής», και να καρπωθεί εκλογικά τις διαρροές από τα αριστερά. Μετά την εναντίωση του Γ. Μαύρου στην επιλογή της λύσης Καραμανλή, η κατάκτηση του χώρου του κέντρου, εξελίσσετο σε μία αρκετά αβέβαιη περιπέτεια, ενώ οι «Επιτροπές στήριξης της Αλλαγής», έμπαζαν και από δεξιά και από αριστερά. Και το κυριότερο, η υποτιμημένη αντίδραση της βάσης του ΠΑΣΟΚ, έπαιρνε απρόβλεπτες πια, διαστάσεις. Στελέχη διαχώριζαν δημόσια τη θέση τους, ενώ η φοιτητική οργάνωση του κυβερνώντος κόμματος διαμνημούσε ότι δεν επρόκειτο να κατέβει στις επερχόμενες φοιτητικές εκλογές, αν η ΚΕ απεφάσιζε να ψηφίσει Καραμανλή. Ο πρωθυπουργός βάδιζε προς τις βουλευτικές εκλογές με ένα κόμμα απογοητευμένο και αποδιάρθρωμένο. Ακόμη και αν τις κέρδιζε με μία ισχυρή πλειοψηφία, δεν θα μπορούσε να κυβερνήσει μια χώρα που χαρακτηρίζεται από οξύτατη κοινωνική κρίση και πολύ περισσότερο να υλοποιήσει το όποιο πρόγραμμα που δεν κατάφερε με το 48% και μία μεγάλη λαϊκή συναίνεση.

Όταν ο μεγάλος τιμονιέρης «επιχειρούσε στα τέλη της δεκαετίας του '50 το μεγάλο άλμα προς τα εμπρός», στη Λαϊκή Κίνα, δεν κινδύνευε άμεσα να χάσει την εξουσία, αλλά και δεν μπορούσε να κυβερνήσει άλλο, με τον τρόπο που μέχρι τότε κυβερνούσε. Όταν ο κ. Παπανδρέου απεφάσιζε την περασμένη Παρασκευή, τη δική του φυγή προς τα μπρος, αυτό που προσπαθούσε να κάνει ήταν να αλλάξει ριζικά τα δεδομένα της μέχρι τότε κατάστασης, δημιουργώντας μία εντελώς καινούργια. Έστω και αν τα απαραίτητα βήματα που σε αυτήν τη νέα κατάσταση πρέπει να γίνουν, δεν έχουν εκτιμηθεί ούτε στο ελάχιστο...

ΟΛΕΣ ΟΙ ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΣΤΟΝ ΑΝΤΡΕΑ

Και τα χαρακτηριστικά αυτής της νέας, ριζικά διαφορετικής κατάστασης, είναι τα παρακάτω:

- Παραμερίζοντας από την Προεδρία της Δημοκρατίας τον Κ. Καραμανλή, ο οποίος, στα πλαίσια της συνεχούς αποδυνάμωσης του ΠΑΣΟΚ, αποκτούσε ένα διαρκώς αυξανόμενο ρόλο, και μάλιστα με τις ευλογίες του κυβερνώντος κόμματος, ο κ. Παπανδρέου συγκέντρωνε στα δικά του χέρια όλες τις εξουσίες, και αποκτούσε την πρωτοβουλία των κινήσεων.

- Οι αιτίες που είχαν οδηγήσει τη βάση του ΠΑΣΟΚ, να θεωρεί

άλμα προς τα μπρος του Α. Παπανδρέου...

σαν τη λυδία λίθο της «αλλαγής» τη στάση απέναντι στον Κ. Καραμανλή, όταν μάλιστα ο τελευταίος ήταν ο λιγότερο υπεύθυνος για την πορεία της «αλλαγής», πρέπει να αναζητηθούν στον ίδιο το χαρακτήρα του κυβερνώντος κόμματος, και την τάση του να ψάχνει πάντα για αποδιοπομπαίους τράγους. Το σίγουρο είναι ότι αλλάζοντας έστω και την τελευταία στιγμή την απόφασή του, ο κ. Παπανδρέου ανακούφιζε το κόμμα του και εδραίωνε την ηγεμονική του θέση μέσα σ' αυτό. Όταν μάλιστα η πιθανή υπερψήφιση Καραμανλή τον έβαζε προσωπικά σε αμφισβήτηση. Αν για όλες τις προηγούμενες υποχωρήσεις της κυβέρνησης ευθύνονταν —σύμφωνα με μια ευρέως διαδεδομένη δοξασία μέσα στο κυβερνών κόμμα— «οι σύμβουλοι του Αντρέα», αυτή τη φορά η ευθύνη της απόφασης, άρα και το κόστος της, έπεφταν στον ίδιο.

● Η Αριστερά αναγκάζονταν να περάσει από την επίθεση στην άμυνα, προσπαθώντας απλώς να διατηρήσει τις θέσεις της. Η επιλογή Σαρτζετάκη, περισσότερο από ένα «ανώφελο άλλωστε και παρακινδυνευμένο» — «προβοκάρισμα» του Κ. Καραμανλή, πρέπει να θεωρηθεί σαν μία κίνηση με κατεύθυνση τα δύο Κ.Κ. Αν τα τελευταία «πάγωσαν» από την απόρριψη Καραμανλή, τον οποίο, θεωρούσαν, υπό προϋποθέσεις, εγγύηση δημοκρατικής σταθερότητας, —το αντίθετο, δεν διακήρυξαν τουλάχιστο ποτέ ανοιχτά— δεν είχαν άλλη επιλογή παρά να ταχθούν υπέρ του Σαρτζετάκη, και μάλιστα χωρίς όρους: το ΚΚΕ που στην αρχή προσπάθησε —έμμεσα και μέσα από τον «ΡΙΖΟΣΠΑΤΗ» αλλά και με επαφές με το ΠΑΣΟΚ, να διαπραγματευθεί την υποστήριξή του με κάποια ανταλλάγματα, αναγκάστηκε γρήγορα να εγκαταλείψει τις προσπάθειές του. Το δε ΚΚΕ εσ., το οποίο λόγω πιο χαλαρής εκλογικής πελατείας, απειλείται και περισσότερο από την επερχόμενη δικομματική πόλωση, φαίνεται ότι θα πληρώσει τον «οππορτουνισμό» μιας ανέξοδης αντιπολίτευσης στο ΠΑΣΟΚ, γύρω από τον Καραμανλή: αν είχε υποστηρίξει την υποψηφιότητα του τελευταίου, —όπως τουλάχιστο μια ισχυρή τάση υποστήριζε μέσα στο κόμμα αυτό— θα μπορούσε τώρα με περισσότερες αξιώσεις να διεκδικήσει τις ψήφους κάποιων προβληματισμένων και «ανησυχούντων αριστερών», εμφανιζόμενο σαν υπεύθυνη και σοβαρή πολιτική δύναμη. Τώρα δεν έχει παρά να τρέχει πίσω από τις εξελίξεις που χαράζει το ΠΑΣΟΚ...

● Τέλος, με την κίνησή του αυτή, ο κ. Παπανδρέου αιφνιδίαζε και ακινητοποιούσε προσωρινά τη «Νέα Δημοκρατία», μεταθέτοντας την αντιπαράθεση σε έναν τομέα που η αξιωματική αντιπολίτευση δεν ήταν προετοιμασμένη να δώσει: μετά από μία αρκετά επιτυχημένη παρέμβασή του γύρω από τη φορολογία, ο κ. Μητσotάκης αναγκάζεται να επικεντρώσει την αντιπολίτευσή του στην υποστήριξη της προσωπικότητας του Κ. Καραμανλή και στα συνταγματικά προβλήματα. Στον πρώτο τομέα θίγεται προσωπικά ο ίδιος, αν μάλιστα ο κ. Καραμανλής αποφασίσει να αναλάβει ξανά την αρχηγία της συντηρητικής παράταξης, ενώ ο δεύτερος αγγίζει πολύ λιγότερο τους ψηφοφόρους. Δεν απομένει έτσι, παρά η μάχη για το ποιο από τα δύο μεγάλα κόμματα αποτελεί εγγυητή της ομαλότητας. Πρόκειται για μία μάχη με σημασία, από την οποία ίσως κριθεί και το τελικό αποτέλεσμα των επερχόμενων εκλογών.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΟΜΑΛΟΤΗΤΑΣ

Την επομένη της πολύκροτης Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, τα στελέχη του τελευταίου ελάχιστα ενδιαφέρονταν για το αν ο κ. Σαρτζετάκης θα εκλέγετο τελικώς Πρόεδρος, ή το όλο θέμα θα παραπέμπετο στην επόμενη Βουλή. Σήμερα, το πρόβλημα τους απασχολεί όλο και περισσότερο: η φοβία την οποία διέκριναν να ενσκήπτει στη χώρα οι εφημερίδες της δεξιάς, αλλά και τα πραγματικά ερωτηματικά που εμφανίστηκαν σε μία σημαντική μερίδα ψηφοφόρων για τις προοπτικές των εξελίξεων, επιβάλλουν στο ΠΑΣΟΚ να παρουσιάσει μια πρώτη εφαρμογή των αποφάσεών του. Η πιθανή αδυναμία εκλογής του κ. Σαρτζετάκη, θα επέτεινε νέο κλίμα ανα-

σφάλειας, το οποίο θα μπορούσε να εκμεταλλευθεί η ΝΔ.

Απ' αυτήν την άποψη δεν είναι τυχαίες και οι πρόσφατες κινήσεις των δύο αρχηγών: όταν ο κ. Παπανδρέου καλούσε να καταργηθούν «τα μπλε και τα πράσινα καφενεία», για τη δημιουργία των οποίων ορισμένοι επιτελείς του έχουν δώσει τον καλύτερό τους εαυτό, ήθελε ακριβώς να αποφύγει την εικόνα κάποιου χάους, το οποίο θα χρεώνονταν στο ΠΑΣΟΚ. Κι όταν ο κ. Μητσotάκης, τόνιζε στους επιχειρηματικούς κύκλους ότι «τα φαινόμενα πανικού είναι αδικαιολόγητα», τη στιγμή που μερικές μέρες πριν δεν έχανε ευκαιρία κινδυνολογίας, ήθελε να αποφύγει με κάθε τρόπο την εικόνα του αποσταθεροποιητή, χρεώνοντας τις όποιες σχετικές ενδείξεις, στην κυβερνητική πολιτική.

Σε περιόδους κρίσης και σημαντικών ανακατατάξεων, αυτός που κερδίζει είναι αυτός που προασπίζεται την ομαλότητα. Το ΠΑΣΟΚ έχει κάθε λόγο να εμφανιστεί εγγυητής της, χρεώνοντας την αποσταθεροποίηση στη ΝΔ και προσελκύοντας έτσι τους ψηφοφόρους των δύο Κ.Κ., τα οποία οι κυβερνητικοί επιτελείς ελπίζουν να συρρικνώσουν σε ένα ποσοστό 9% για το ΚΚΕ, και 2% για το ΚΚΕ εσot. Η ΝΔ έχει από τη μεριά της κάθε λόγο να συσπειρώσει όλον «τον υγιώς σκεπτόμενο πολιτικό κόσμο» και κυρίως το Κέντρο το οποίο αποτελεί έτσι ή αλλιώς παράγοντα ομαλότητας, και φαίνεται ότι έχει κάποιες επιτυχίες: η κ. Βιργινία Τσουδερού, σε μία συνέντευξή της στον «Ελεύθερο Τύπο» (12-3-85), παρέπεμπε «την πρόσδεσή της στο άρμα της ΝΔ» σε μία πρόταση του κ. Μητσotάκη, ενώ ο κ. Πεσματζόγλου παρέπεμπε το πρόβλημα σε μία συλλογική απόφαση του ΚΟΔΗΣΟ (Μεσημβρινή 12-3-85), το οποίο όμως είχε ήδη καταδικάσει την τελευταία Πασοκική επιλογή.

Όλα δείχνουν ότι οι εκλογές που επέρχονται θα είναι μία σκληρή και κυρίως άνευ προηγουμένου πολωτική επιλογή, το αποτέλεσμα της οποίας εξαρτάται, από τη στροφή του ΠΑΣΟΚ «προς τ' αριστερά», από τη συμπεριφορά των αριστερών ψηφοφόρων, και τελικά την ικανότητα των δύο Κ.Κ. να διατηρήσουν την εκλογική τους βάση. Εκτός απ' αυτό, δεν υπάρχει παρά ο «άγνωστος Χ» που αυτή τη φορά λέγεται Κωνσταντίνος Καραμανλής.

Γιατί, αν ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας απεφάσιζε να πάρει μέρος, με ένα λίγο πολύ άμεσο τρόπο στις εκλογές, τότε τα πράγματα θα εξελίσσονταν πολύ πιο δύσκολα για το Πασοκικό στρατόπεδο. Και η από την πλευρά του τέως Προέδρου αποκατάσταση των δηλώσεων Αλευρά, που —ατυχώς— έσπευσε να δημοσιοποιήσει τις προθέσεις του Κ. Καραμανλή για «ιδιώτευση», δεν ξεκαθαρίζει τα πράγματα: ίσως πρόκειται απλώς για ένα «πόλεμο νεύρων» προς την κυβέρνηση, αλλά ίσως αποτελεί και ένδειξη ότι οριστικές αποφάσεις δεν έχουν ακόμη ληφθεί. Άλλωστε, ακόμη κι αν ο κ. Καραμανλής απεφάσιζε να συμμετέχει στον πολιτικό στίβο, δεν θα το ανακοίνωνε παρά αργότερα: αλλιώς θα προκαλούσε μια συσπείρωση τόσο στο θέμα της εκλογής του κ. Σαρτζετάκη όσο και μια συσπείρωση ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ, ή το λιγότερο ΠΑΣΟΚ και ψηφοφόρων του ΚΚΕ.

ΖΗΤΩ Η ΚΡΙΣΗ!

Ακόμη, όμως, και σ' εκείνη την περίπτωση που το ΠΑΣΟΚ κερδίσει τις εκλογές, τα πραγματικά προβλήματα που τίθενται από

τη νέα κατάσταση στην οποία ωθήθηκε ο κ. Παπανδρέου, μόλις τώρα αρχίζουν.

Είναι σχεδόν σίγουρο ότι ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ δεν θέλει σε καμία περίπτωση να ανοίξει ένα νέο μέτωπο με τις ΗΠΑ, —και αντίθετα θα ήταν έτοιμος να προχωρήσει σε αρκετούς συμβιβασμούς. Γι' αυτό και ο συνήθως λαλίστατος κυβερνητικός εκπρόσωπος, προτίμησε, αυτή τη φορά, να μην «βάλει στη θέση του, τον Ουαϊνμπέργκερ, που κατηγορούσε για ασυνέπεια τον κ. Παπανδρέου, σε μία ευθεία επέμβαση στα ελληνικά εσωτερικά πράγματα. Είναι, όμως, άλλο τόσο σίγουρο ότι οι «Αμερικανοί φίλοι» δεν θα έχουν από δω και στο εξής καμία διάθεση «να παίξουν» με τον κ. Παπανδρέου. Αντίθετα, θα ήθελαν με την πρώτη ευκαιρία «να δώσουν ένα μάθημα» σε κάποιον που εμφανίζεται στα μάτια τους εξαιρετικά «αφερέγγυος» για τα δεδομένα και την σταθερότητα που απαιτεί η «συμμαχία». Και η κρίση που ξέσπασε στην Ελλάδα, συμπίπτει με την εσωτερική κρίση στην Κύπρο και με την ύπαρξη ενός τουρκικού παράγοντα που μπορεί να αξιοποιηθεί πολλαπλώς...

Τα πράγματα όμως δεν εμφανίζονται καλύτερα ούτε σε σχέση με την ΕΟΚ, όπου η μεν παρουσία του Κ. Καραμανλή αποτελούσε ένα παράγοντα «αναφοράς» για τους εταίρους, η δε πολιτεία του κ. Παπανδρέου δεν έχει προκαλέσει ενθουσιώδεις αντιδράσεις. Μόλις την Δευτέρα 11-3, η «Βραδυνή» μας πληροφορούσε ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα διευρυνθεί, έστω και διώχνοντας τα μέλη της που αντιτίθενται στη διεύρυνση.

Και έτσι, αν τα χρήματα για τα μεσογειακά προγράμματα δεν φτάσουν, τα διεθνή νομισματικά ταμεία δυσκολέψουν μετά την αποχώρηση του «τριτεγγυητή» Καραμανλή και οι επενδύσεις των ελλήνων βιομηχάνων γνωρίσουν —όπως αναμένεται— ακόμη μεγαλύτερη κάμψη, τότε το οικονομικό μέλλον δεν φαίνεται καθόλου ρόδινο.

Το θέμα, λοιπόν, βρίσκεται στο πώς ακριβώς θα αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα το ΠΑΣΟΚ. Αν αντιμετωπιστούν με τον τρό-

πο που η κυβέρνηση μας έχει συνηθίσει μέχρι σήμερα, τότε ο διαφαινόμενος παραμερισμός από την πολιτική ζωή ενός παράγοντα που της εδινε ένα πατερναλιστικό, αυταρχικό τόνο, μπορεί να αποβεί αρνητικός, παρά θετικός. Το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να δικαιολογήσει την μέχρι τώρα πολιτεία του ως κυβέρνηση, τα λάθη, τις παραλείψεις και την πολιτική που ακολούθησε με το «άλλοθι» των «εμποδίων» που έθετε στην υλοποίηση του προγράμματός του ο ιστορικός ηγέτης της Δεξιάς. Τα 3½ χρόνια εξουσίας του ΠΑΣΟΚ υπάρχουν, δεν διαγράφονται και ούτε μπορεί να δοθεί συγχωροχάρτι στα όσα έπραξε αυτά τα χρόνια. Η διαφαινόμενη συγκέντρωση εξουσιών απαιτεί από το ΠΑΣΟΚ, από δω και πέρα μεταξύ των άλλων περισσότερη σοβαρότητα και λιγότερα λόγια, παρά μια πολιτική στηριγμένη στη στείρα αντιδεξιά προπαγάνδα και την εξεύρεση αποδιοπομπαίων τράγων.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η χώρα εισήλθε στη φάση μιας ανοικτής πολιτικής κρίσης, η οποία θα ήταν λάθος να χρεωθεί μόνο στην πολιτική διαχείριση του ΠΑΣΟΚ. Πρόκειται ουσιαστικά για την κρίση ολόκληρου του πολιτικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού μοντέλου που επιβλήθηκε στη χώρα μετά τη μεταπολίτευση του 1974.

Εδώ και καιρό η κοινωνική και πολιτική κρίση έθετε την ανάγκη σε όλους να πουν τα πράγματα με το όνομά τους και να διατυπώσουν προγράμματα που να μπορούν να οδηγήσουν στην ανάκαμψη, τον εκμοντερνισμό και κυρίως τον εκδημοκρατισμό της ελληνικής κοινωνίας. Αν το ΠΑΣΟΚ προσέφερε υπηρεσία —όπως ισχυρίζονται πολλοί— αυτή έγκειται στο γεγονός ότι εκφράζοντας πολλές φορές με γκροτέσκο τρόπο φαινόμενα της κρίσης κατάφερε να την αναδείξει, έστω και με τον τρόπο και τη μορφή που έγινε. Αν καταφέρει να τη διαχειριστεί, τότε η Β' Ελληνική Δημοκρατία ούτε βραχύβια θα είναι, ούτε θα χρειαστεί να παραχωρήσει τη θέση της στην επόμενη...

Αναντιστοιχίες ή το αριστερό άλλοθι

του Χρήστου Κυριαζή

για πολλοστή φορά η αντίληψη της πολιτικής αυτοδυναμίας του «Κινήματος».

Είναι πρόβλημα, αν η υπέρβαση αυτής της οροφής μπορεί να πραγματοποιηθεί, όταν η μέχρι πριν λίγες ημέρες σίγουρη αριστερή κριτική και προσδοκία μετατοπίσεων στις εκλογές του ΠΑΣΟΚ λόγω του «*συμβιβασμού της ηγεσίας του με το κατεστημένο*», μετατράπηκε σε πολιτική αμηχανία και κενό λόγου, η, πόσο μάλλον, σε θετική, αυθόρμητη και συγκινησιακά φορτισμένη συμπάραταξη των οπαδών σημαντικής μερίδας της Αριστεράς με την «αντικαραμανλική» επιλογή του Α. Παπανδρέου, σε μια στάση δηλαδή που απέχει πολύ της ψυχραιμής, κριτικής ή και «αλλαζονικής» αντίληψης που θα πρέπει να διακρίνει μια πρωτοπορία. Και είναι επίσης πρόβλημα το να χρεώνεις τη μεταστροφή του ΠΑΣΟΚ ως «*δημοκρατική κατάχτηση του λαϊκού κινήματος*», ή, αντίθετα, να επισείεις κινδύνους για δημοκρατική ομαλότητα λόγω του «*συγκεντρωτισμού, ηγεμονισμού και αυταρχισμού που χαρακτηρίζει την τακτική της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ*», όταν ξέρεις πως με την κίνηση αυτή η ηγετική βαθμίδα και ο οργανωτικός ιστός του «Κινήματος» επιβεβαιώνει την αυτοδύναμη λειτουργία του, την ανάγκη-

ση της ηγεμονίας που είχε διαταραχθεί στα ευρύτερα ακροατήριά του και την δυνατότητά του για δημοψηφισματική χρήση των πολιτικών προτάσεων και επιλογών του στο σώμα των πολιτών.

Βεβαίως, οι εξελίξεις και οι όποιες αποφάσεις δεν είναι μονοσήμαντες ούτε ως διαδικασία, ούτε ως «τέλος». Εμπερικλείουν μια κοινωνική δυναμική και, από αυτή την άποψη, η αντικαραμανλική και αναθεωρητική του Συντάγματος πρωτοβουλία του ΠΑΣΟΚ μπορεί να ερμηνευθεί όχι μόνο, όπως φαίνεται να γίνεται, ως αφορμή για διαπραγματευτική τακτική που ταιριάζει σε ομάδα πίεσης, αλλά σαν ένα υπό διαμόρφωση πεδίο συσχετισμού δυνάμεων, όπου μπορεί να υπάρξει μια πολυφωνική ιδεολογική ερμηνεία του και μια έμπρακτη κοινωνική παρέμβαση από περισσότερα πολιτικά υποκείμενα του αριστερού φάσματος. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται μια επανατοποθέτηση —μετά από 3 χρόνια αλλοτρίωσης του αριστερού πολιτικού λόγου— των μακροπρόθεσμων όρων με βάση τους οποίους μπορεί επιτέλους να εδραιωθεί κάποιο συνθετικό κοινωνικό κίνημα· αυτοί οι όροι άπτονται της ιδεολογίας και του ήθους που αναπαράγονται στην αριστερά, σαράντα χρόνια τώρα, σχετικά με το τι σημαίνει πολιτική, κινήματα, αντιπροσώπευση και κοινωνικός μετασχηματισμός. Αν αυτή η ιδεολογία και αυτό το ήθος αρχίσουν να τίθενται σε κριτική και αμφιβολία, τότε, και μόνον τότε, μπορούμε να μιλάμε για αναντιστοιχίες μεταξύ πολιτικής και κοινωνίας και για «περιθωριοποίηση μέσω τρίτων».

Όταν η Ιστορία δεν δίνει ραντεβού αλλά εμφανίζεται απρόσκλητη

Για άλλη μια φορά η ΝΔ εξαρτά την πολιτική της υπόσταση από τον ιδρυτή της Κ. Καραμανλή. Πιο έντονα από ποτέ το δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα της χώρας βρίσκεται μπροστά στο πρόβλημα της καταγωγής και της ταυτότητάς του, χωρίς να μπορεί αυτοδύναμα, να επιλέξει την πορεία που θ' ακολουθήσει για την προσεχή αναμέτρηση με το ΠΑΣΟΚ.

Η απομάκρυνση που ο κ. Παπανδρέου «επέβαλε» στον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας, λειτούργησε κατ' αρχήν συσπειρωτικά στο κόμμα της ΝΔ κι αυτό γιατί η ξαφνική εμφάνιση του «παράγοντα Καραμανλή», σταμάτησε ή ανέστειλε τις εσωκομματικές διαφωνίες, τις ηγετικές έριδες.

Μπορεί κάποιοι να πιστεύουν ότι «ο αιφνιδιασμός Παπανδρέου τους διέλυσε και τα 'χουν χαμένα» — συλλογισμός πέρα για πέρα λανθασμένος που ίσως προέρχεται από πεισματική και άγονη τάση απόρριψης κάθε στοιχείου το οποίο βοηθά στη διερεύνηση των τάσεων της Δεξιάς «επειδή ακριβώς πρέπει να απορρίπτουμε κάθε τι που προέρχεται από τη Δεξιά». Αυτή η λογική οδηγεί σε άκαιρους ενθουσιασμούς υπέρ «της αλλαγής που προχωράει» και διευκολύνεται έτσι το έργο του κ. Μητσοτάκη που καλλιεργεί την εικόνα «εκκολαπτόμενου Εθνάρχη». Οι ανακοινώσεις, οι θέσεις και οι δηλώσεις του προέδρου της Νέας Δημοκρατίας από το απόγευμα του περασμένου Σαββάτου πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα, και τούτο γιατί αθόρυβα αλλά σταθερά, φτιάχνουν ένα νέο πρόσωπο στο κόμμα που ίδρυσε ο κ. Καραμανλής. Οι αναφορές του κ. Μητσοτάκη στα τρέχοντα και κρίσιμα πολιτικά μας πράγματα μένουν σε επίπεδο «αυτοσυγκράτησης, ηπιότητας και σωφροσύνης».

του Άκη Κοσώνα

Τα εισαγωγικά στην παραπάνω πρόταση μπαίνουν για να καταδείξουν ότι ο Κων. Μητσοτάκης έχει αντιληφθεί (και όχι μόνον αυτός) σε ποιους πρέπει ν' απευθύνεται και πώς πρέπει να το πράττει. Αλήθεια, πιστεύει κανείς, ότι «είναι μόνο οι οπαδοί της Δεξιάς που φοβούνται επειδή έχασαν τον προστάτη τους» όπως προπαγανδίζεται ευρύτατα τις τελευταίες μέρες;

Αποσαφηνίζουμε: το 54% που πήρε η Δεξιά το '74 (κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες βέβαια) ήταν δικό της μια κι έξω; Γιατί έπεσε στο 42% κι ύστερα στο 36%; Το 48% του ΠΑΣΟΚ το 1981 είναι, δικό του εξ ορισμού; Και γιατί στις Ευρωεκλογές έπεσε 6% από το ποσοστό αυτό; Ποιοι φοβούνται και γιατί; Ποιοι νιώθουν ότι «χάνουν την εγγύηση» που αποτελούσε ο Καραμανλής; Θα πρέπει να είναι τυφλός κανείς για να συνεχίσει να πιστεύει ότι «σαν εγγύηση είχαν τον Καραμανλή μόνο το 38% που ψήφισε τη ΝΔ στις Ευρωεκλογές». Γιατί, ας μη γελιόμαστε, η ανασφάλεια δεν είναι θέμα ποσοστών στις εκλογές, δεν καλύπτεται από «την υπάρχουσα βιβλιογραφία». Και αυτό το γνωρίζει πολύ καλά κάθε έμπειρος πολιτικός. Έτσι ο κ. Μητσοτάκης, ξέρει ότι σ' αυτή τη φάση δεν πρέπει να κινδυνολογήσει περισσότερο απ' όσο κάνει ο ίδιος ο λαός στους δρόμους και στα καφενεία. Αυτό είναι αρκετό.

Ξέρει επίσης, ότι δεν είναι η ιδεολογική και πολιτική του αντιπαράθεση με τον κ. Παπανδρέου που θα λειτουργήσει στην κοινή γνώμη αλλά η τεχνητή ή όχι αντιπαράθεση του κ. Παπανδρέου με «την ιδέα Καραμανλής», με «τον θεσμό Καραμανλής». Ας το δούμε: «Με τα τελευταία γεγονότα η χώρα εισέρχεται σε επικίνδυνη εθνική κρίση. Την ομαλότητα απειλεί η πολιτική αποσταθεροποίηση και η συνταγματική ρευστότητα, την κοινοβουλευτική δημοκρατία απειλεί η πορεία προς τον ολοκληρωτισμό και τη διεθνή μας θέση ο εθνικός διχασμός και η αποστέρωση της χώρας από την πολυτιμή εμπειρία, το διεθνές κύρος και την ενωτική πίστη του Κ. Καραμανλή». (Ανακοίνωση που εκδόθηκε την Τετάρτη 13 Μαρτίου, μετά τη συνεδρίαση του Π.Γ. της ΝΔ). (Υπογραμμίσεις δικές μας).

Παίζει λοιπόν το «χαρτί Καραμανλή» ο αρχηγός της ΝΔ, χρησιμοποιώντας όρους με τους οποίους ο πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας ταυτίστηκε: ομαλότητα, πολιτική σταθερότητα, διεθνές κύρος, ενωτι-

κή πίστη. Κανείς δεν αμφιβάλλει ότι και οπαδοί του ΠΑΣΟΚ ακόμη, που ακούγοντας και μόνο το όνομα Μητσοτάκης παθαίνουν κρίση, θα νιώσουν μια «μικρή εσωτερική αποσταθεροποίηση» αν έχουν ήδη κάποια υπόνοια, ενόχληση ή αγωνία για την τύχη των θεσμών.

Ο Κ. Καραμανλής αποτελεί τη στιγμή αυτή την κινητήρια (εκούσια ή όχι) δύναμη της ΝΔ. Τα κέντρα λήψης αποφάσεων μετατοπίστηκαν από το Πολιτικό Γραφείο του κόμματος στην Ηρώδου Αττικού και στην Πολιτεία. Η τάση, επιθυμία, θέληση του Κ. Καραμανλή αποτελεί και νομοτέλεια για την πορεία της ΝΔ. Το εύλογο ερώτημα που ανακύπτει είναι αν ο πρ. Πρόεδρος της Δημοκρατίας «υποκύπτει» στη βροχή προτάσεων και πιέσεων που δέχεται για επάνοδό του στον πολιτικό στίβο «προκειμένου να τελειώνουμε με τον Ανδρέα», ή αν θα προτιμήσει την απομόνωση και τη σιωπή για ένα διάστημα, οπότε θα επανέλθει (αν χρειαστεί) σαν εθνικός σωτήρας «για ν' αντιμετωπίσει ένα κρίσιμο εθνικό ζήτημα».

Ο κ. Καραμανλής διακρίθηκε μέχρι σήμερα (τουλάχιστον από το '74 και μετά) για την αυτοσυγκράτησή του. Αν πρόθεση των κ. Παπανδρέου και Μητσοτάκη (ο καθένας για διαφορετικούς λόγους βέβαια), είναι να σύρουν τον Κ. Καραμανλή σε κάποιο είδος αναμέτρηση, για τον πρώην Πρόεδρο πρέπει να είναι φανερό το διλημμα στο οποίο θα οδηγήσει το λαό η συμμετοχή του: «Καραμανλής ή Ανδρέας». Κι αυτή η αντιπαράθεση δεν θα είναι εκλογική αναμέτρηση, αλλά μοιραία θα αναχθεί σε ζήτημα πολιτικής επιβίωσης του ενός απ' τους δυο. Το παιχνίδι είναι ανοικτό και προβλεπεται να παραμείνει ανοικτό, μέχρι ένας από τους δύο αντιπάλους να χάσει τα «πάντα».

ή λέξη

Αλέξανδρος και Βίβλινος

ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΕΙΜΩΝΑΣ: Άνθρωπος (από τις Πάγκες)
ΜΑΡΟ ΔΟΥΚΑ: Η μετακίνηση των σκελετών και άνοιγμα σε λίγο
ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΥΛΟΣ: Μια προοριστική γνώση για την προέλευση της συνείδησης
ΧΕΝΤΥ ΜΟΥΡ (μετ. Άντωνος Φωτιστή): Η τέχνη του σχεδίου και η ιδέα του χώρου
ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΣΙΛΙΩΣ: Κλαδιά και ρομφαίες
ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ: Πέντε ανέκδοτα αποστέλλει προς την 'Αλήτη Μινωτή
ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΣΙΓΡΟΣ: Το κρούσημα του μεγάλου
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: Η διακίνηση περιπέτειας της υπόθεσης Μαρίνου Αντίπα
ΔΑΝΙΗΛ ΤΣΑΡΜΕ (μετ. Δημήτρη Νόλλας): Περί Πούσκιν *
Το περσικό της πόλης ενός ασήγητου
ΧΡΗΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ: Ο πρόινος με τους χωροφύλακες
ΡΟΜΗΡ ΜΠΡΕΣΟΝ (μετ. Νίκος Κολοβός): Από τις 'Στρατιές για τον Κινεματογράφο
ΑΛΕΞΗΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ: Τα πλοία * διήγημα * Φθαρίζει
ΣΙΑΜΑ ΟΚΑΜΙΝΟ (μετ. 'Αγγέλης Βασιλάκης): Ο Ελισσός
ΕΛΕΝΑ ΧΟΥΖΟΥΡΗ: Οι ώρες της 'Αθηνάς
ή αλεξάνδρα
Πένες Σαυράνισης: Έκστη Παναγία, Κόσμος Κυριόλης, Ν. Καραϊσκάκης
Σε 6' προσηύχεται ένα συναίσθημα με τον Γιώργο Χουρμού
Σε 6' προσηύχεται ένα συναίσθημα με τον Γιώργο Χουρμού
Η άριστη του θεατρου (από τον Γιάννη Βασιλάκη)
Η άριστη του κινηματογράφου (από τον Νίκο Κολοβό)
Η άριστη του βιβλίου (από τον Σάκη Τσιανέτα)
12 όμοιες Καταρίνα: 'Αγγέλης Ρούα, Μαρία Σαββίτη, Πένες Παναγιώτης
Στάδια και Συναρμολογία του Παγγαίου Δημητρίου

42

φλεβάρης '85

δρχ. 150

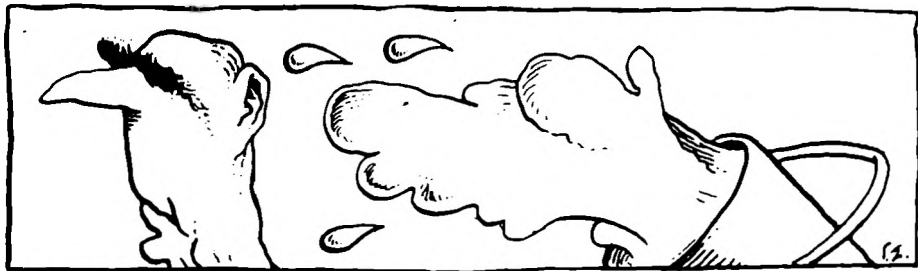
ΜΙΣΟΤΙΜΗΣ
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΤΟ
ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟ Α-9
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 ΣΤΟ Α
ΟΠΕΡΑ ΤΗΛ 3638435
ΝΟ99 ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ

Πέραν του αιφνιδιασμού...

του Γιάννη Φλώρου

Μια βδομάδα πριν την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας, ο Πρόεδρος και το Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ αιφνιδιασαν τους πάντες με την πρόταση υποψηφιότητας του κ. Χρ. Σαρτζετάκη για το ύπατο αξίωμα και της αναθεώρησης εκείνων των άρθρων του Συντάγματος, που αφορούν τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας. Αν όμως ο αιφνιδιασμός ήταν αναμφίβολα το στοιχείο εκείνο, που εντυπωσίασε τον Τύπο, τα κόμματα και την κοινή γνώμη και δημιούργησε πολιτικό γεγονός — «ιστορικό» όπως χαρακτηρίστηκε — και νέα πολιτική κατάσταση, η οποία θα περιλαμβάνει προφανώς και άλλα πολιτικά γεγονότα με ιδιαίτερη σημασία για τις μετέπειτα εξελίξεις ο τρόπος με τον οποίο λειτούργησαν οι πολιτικές διαδικασίες για την εκλογή Προέδρου δεν διαφοροποιήθηκε ούτε πρόσθεσε τίποτα το νέο στο πώς παράγεται η πολιτική. Η όλη διαδικασία απόφασης από την Κ.Ε. και την Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ επισφράγισε μια συγκεκριμένη πρακτική πολιτικής, η οποία εντάσσεται στα πλαίσια της κύριας παράδοσης άσκησης και παραγωγής πολιτικής που αναπτύχθηκε και κυριάρχησε στη δεκαετία '75-'85. Αποτέλεσε μία κλασική και κατ' εξοχήν επιβεβαίωση αυτής της πρακτικής, η οποία στηρίζεται στην κλειστή πολιτική, στην πολιτική του ενός ανδρός, των «στενών υψηλά» και «επιτελικών» αποφάσεων, που υποβαθμίζουν το ρόλο, που θεωρητικά εκπληρώνουν τα συλλογικά όργανα και οι πολιτικοί και κοινωνικοί θεσμοί.

Η «κρυπτική» διαδικασία που ακολούθησε το ΠΑΣΟΚ — και εδώ χρειάζεται να υπενθυμίσουμε π.χ. την παραπλήσια τακτική στον εκλογικό νόμο, ή την αντίστοιχη στάση του στην

εκλογολογία και την απόφαση της Ελουντας — δεν είναι διαφορετική από την τακτική που είχε ακολουθήσει και ακολουθεί και η ΝΔ (εκλογικά συστήματα, εκλογικοί αιφνιδιασμοί, εκλογή προέδρων, στάση στα εθνικά θέματα κτλ.). Η διαδικασία αυτή στηρίζεται στην κλειστή πολιτική που διαμορφώνεται στην κορυφή, παράγεται σ' ένα δυσπρόσιτο, «αθέατο» και στενό τμήμα μιας βαθμίδας του εκτελεστικού πεδίου και έχει ως αποτέλεσμα την καταργηση του διαλογου γιατί ακριβώς προϋποθέτει την εκ των υστέρων συναίνεση και όχι τη συμμετοχή.

Η σιωπή σφιγγός που ακολούθησε ο κ. Καραμανλής στο θέμα της εκλογής Προέδρου ήταν ενίσχυση της κλειστής πολιτικής και των στενών αποφάσεων, ενδυνάμωση ενός συγκεκριμένου τρόπου διαχείρισης της πολιτικής εξουσίας και του μοντέλου που ο ίδιος εφάρμοσε και — ουσιαστικά — κανείς δεν αμφισβήτησε στη δεκαετία '74-'84. Η πρακτική αυτή ακολούθηθηκε και με την κατάληξη των διαδικασιών για την προεδρική εκλογή.

Ο τρόπος με τον οποίο αποφασισε η Κ.Ε. και η Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ ήταν μέσα στους κανόνες αυτού του τρόπου παραγωγής πολιτικής, χωρίς αυτό να σημαίνει αναγκαστικά ότι ο κ. Παπανδρέου ταυτίζεται με τον κ. Καραμανλή, σε ό,τι αφορά τα ιδεολογικά στοιχεία, που επενδύονται στην αποδοχή και εφαρμογή της κλειστής πολιτικής. Και δεν είναι καθόλου παράδοξη η διαπίστωση, ότι αν ο πρώτος διδάξας αυτή την πολιτική είναι ο κ. Καραμανλής, ο συνδιδάξας είναι ο κ. Παπανδρέου. Και οι δύο στο θέμα της εκλογής προέδρου την υπεράσπισαν. Ο κ. Καραμανλής όχι μόνο δεν έκανε γνωστές τις προθέσεις του,

αλλά με τη σιωπή του αφήνει τα πάντα πιθανά επιφυλάσσοντας παράλληλα για τον εαυτό του έναν ιδιαίτερο ρόλο, όχι μόνο ενός απλού ρυθμιστή και εγγυητή, αλλά «ηγεμόνα» ο οποίος με λεπτές, ισορροπημένες, αλλά και αθέατες, δυσδιάκριτες θεϊκές τελικά κινήσεις υπεράνω και αυτού του έθνους διατηρεί όλες τις ευαίσθητες ισορροπίες, οι οποίες προβάλλονται στη σκηνή με τους θεατές ανήμπορους όχι μόνο να δουν τι γίνεται, αλλά και ανίκανους να ερμηνεύσουν την οποιαδήποτε κίνηση.

Από την πλευρά του ο κ. Παπανδρέου ακολούθησε τους κανόνες αυτής της πολιτικής μέχρι την τελική διαμόρφωσή τους. Στο τέλος, η απόφαση δεν ήταν μόνο ένας πολιτικός αιφνιδιασμός, μια εντυπωσιακή πολιτική κίνηση που δημιούργησε νέα πολιτική κατάσταση και τροποποίησε συνολικά το πολιτικό σκηνικό. Ήταν και μια απόφαση με κυρίαρχο πολιτικό στοιχείο τη ρήξη. Και ακριβώς επειδή έχει κυρίως τέτοιο χαρακτηριστικό αποκτά μεγαλύτερη σημασία η πολιτική διαδικασία και ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώθηκε. Απ' αυτή την άποψη ορισμένα στοιχεία στην περίπτωση του ΠΑΣΟΚ θα πρέπει να επισημανθούν ιδιαίτερα. Αυτά αφορούν τόσο το κλίμα που καλλιεργήθηκε, όσο και την πρακτική που ακολούθησε ο στενός πυρήνας της ηγεσίας του «κινήματος». Ενώ ο Πρόεδρος και τα μέλη του Ε.Γ. διαμόρφωναν την εισήγηση στην Κ.Ε. ταυτόχρονα μέλη της, κυβερνητικά και κομματικά στελέχη, ερμηνεύοντας την «περιρρέουσα ατμόσφαιρα» ή εδήλωναν ανοικτά «ψηφίζουμε Καραμανλή» ή ανέλυαν στις οργανώσεις τους λόγους που ρεαλιστικά καθιστούσαν αναγκαία την υπερψήφιση Καραμανλή. Παράλληλα — και αυτό ήταν φυσικό αποτέλεσμα — ο φιλικός προς το ΠΑΣΟΚ Τύπος ακολουθώντας το «κλίμα» παρουσίασε, μια εικόνα στηριγμένη σε «πληροφορίες στενών κύκλων», ακριτομύθιες, «ειδήσεις από το στενό περιβάλλον» και «απόψεις κορυφαίων στελεχών του Ε.Γ. ή του Κινήματος».

Αυτή η εικόνα — κάθε άλλο παρά τιμητική για τη λειτουργία του Τύπου — αποτέλεσε και τη βασική πηγή διαμόρφωσης απόψεων και γνώμης από την κοινή γνώμη, τον πολίτη, το μέλος ή το στέλεχος οργανώσεων και κομμάτων. Μια οριακή κατάσταση δηλαδή η — οποία όμως — χωρίς αυτό να είναι αντιφατικό — αποτελεί ένα στοιχείο και μία συνέπεια των διαδικασιών που προϋποθέτει η εφαρμογή της κλειστής πολιτικής. Μιας πολιτικής στην οποία αποφασίζει — στην καλύτερη περίπτωση — ο στενός κύκλος και ακολουθούν τα συλλογικά όργανα, τα οποία απλά συμπαρατάσσονται με την άγνωστη γι' αυτά απόφαση.

Η διαδικασία απόφασης από το ΠΑΣΟΚ για την προεδρική εκλογή είχε τελικά ένα κυρίαρχο, όσο και αποκλειστικό γνώρισμα. Ακολούθησε τους κανόνες του κλειστού και υψηλά επιτελικού τρόπου πολιτικής διαδικασίας, σύμφωνα με τους οποίους τα σοβαρά θέματα απαιτούν «στενές αποφάσεις», που πρέπει να προκύπτουν από εκτιμήσεις, αναλύσεις και χειρισμούς «ηγετικού επιπέδου». Η πρακτική αυτή, η οποία συνεχίζει με διαφορετικούς όρους και άλλο ιδεολογικό πλαίσιο, τις ίδιες μορφές παραγωγής πολιτικής του παρελθόντος, ενισχύει όλες εκείνες τις τάσεις που προκρίνουν την άσκηση πολιτικής στο πεδίο του εκτελεστικού με αποτέλεσμα οι πολιτικές, κοινωνικές και ιδεολογικές συγκρούσεις και αντιθέσεις να μετατρέπονται σε σύγκρουση προσώπων, να εκφράζονται μέσα από α-πολιτικές διαδικασίες, οι οποίες πριμοδοτούν με πολλούς τρόπους τη «φιλαθλοποίηση». Άμεση συνέπεια είναι να υπονομεύεται η πολιτική δυναμική του μόνου — κάτω από ορισμένες συνθήκες και ιδιαίτερη συγκυρία — θετικού στοιχείου,

που εμπεριέχεται σε μια τέτοιου τύπου πολιτική και είναι ο πολιτικός αιφνιδιασμός των αντιπάλων.

Αλλά και αυτός ο αιφνιδιασμός και τα όσα πλεονεκτήματα έχει —όταν συντρέχουν οι αναγκαίοι όροι, προϋποθέσεις και συγκυρία— κινδυνεύει να γίνει πολιτικά ανενεργός στο βαθμό που βουλευόμενα σώματα γίνονται απλώς αποδέκτες αποφάσεων και δεν πολιτεύονται· δηλαδή δεν παράγουν, ούτε ασκούν πολιτική, δεν οργανώνουν συμμαχίες, δεν μετέχουν σε κάποιες διαδικασίες κοινωνικών και πολιτικών συγκλίσεων.

Ο τρόπος αυτός άσκησης πολιτικής νομιμοποιεί μια συνολική διαδικασία παραγωγής πολιτικής στην οποία ο λόγος προκύπτει από την πιο κλειστή βαθμίδα των όσων τον διαμορφώνουν με ανάλογες συνέπειες για συλλογικά σώματα, τα οποία περιορίζονται σε μια συναινετική λειτουργία σε αποφάσεις που

έχουν παρθεί σε ένα υψηλό επίπεδο, κλειστό και με δυσδιάκριτες διαδικασίες. Ο τρόπος με τον οποίο παράγεται η πολιτική —και δεν μπορεί να στηρίζεται σε συμβολικές διαδικασίες— είναι ενδεικτικός για τον τρόπο διαχείρισης της πολιτικής εξουσίας και τις μορφές του πολιτικού συστήματος, το ρόλο που εκπληρώνουν συλλογικά όργανα εκπροσώπησης και θεσμοί που αποτελούν ασφαλιστικές δικλίδες σε πολιτικές συγκρούσεις και κοινωνικές εντάσεις. Και αυτό επειδή η κλειστή πολιτική, αντίθετα με τη συμμετοχική διαδικασία πολυφωνίας σε ό,τι αφορά την άσκηση της εξουσίας, ενισχύει τον κρατισμό και την εκτελεστική εξουσία, μεταθέτει αποφασιστικές πολιτικές διαδικασίες από πρωτογενείς φορείς εκπροσώπησης σε κεντρικές και στενές βαθμίδες των «κυβερνητών» και μετατρέπει —πολλές φορές— κοινωνικές διαδικασίες και αντιθέσεις σε δήθεν «κάθετες» πολιτικές συγκρούσεις.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα είναι φυσικό να διαμορφώνονται συγκυριακές κοινωνικές συγκλίσεις και πολιτικές συμμαχίες, που δεν στηρίζονται σε μια ευρύτερη στρατηγική. Ακόμη μέσα από τέτοιους όρους δεν μπορεί να λειτουργήσει ο πολίτης ως οργανικό μέλος μιας κοινωνίας, που έχει τις δυνατότητες να διαμορφώνει πολιτική άποψη και να εκφράζεται στο πρακτικό πεδίο της πολιτικής. Η κλειστή πολιτική ευνοεί δηλαδή μια αδρανή —πολιτικά— κατάσταση των μελών της κοινωνίας γιατί ακριβώς η εφαρμογή της προϋποθέτει την αδρανοποίηση εκείνων ακριβώς των θεμελιακών συλλογικών φορέων, που δίνουν δυνατότητες έκφρασης και διαμορφώνουν κοινωνικές λειτουργίες παραγωγής πολιτικής στη βάση και όχι στην κορυφή. Αν ισχύουν —και δεν έχουν διαψευστεί— τα όσα σημείωσε μια σημαντική μερίδα του Τύπου και όχι μόνο της αντιπολίτευσης, για τον τρόπο με τον οποίο έγινε γνωστή η απόφαση του Προέδρου και του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ για την εκλογή προέδρου στα μέλη της Κ.Ε. το 95% των μελών των συλλογικών οργάνων του ΠΑΣΟΚ όχι μόνον δεν ε γνώριζε την απόφαση, αλλά θεωρούσε βέβαιο ότι θα ήταν διαφορετική από την προτεινόμενη τελικά στη συνεδρίαση του Σαββάτου 9 Μαρτίου. Αρκετά μάλιστα μέλη της καθοδήγησης του ΠΑΣΟΚ είχαν καταναλώσει και χρόνο και φαιά ουσία επιχειρηματολογώντας με στόχο

να πείσουν διαφωνούντα μέλη οργανώσεων για το ρεαλισμό της υπερψήφισης του κ. Καραμανλή στο αξίωμα του Προέδρου.

Όσο, λοιπόν, και αν ο εντυπωσιακά αιφνιδιαστικός χαρακτήρας της απόφασης του ΠΑΣΟΚ έθεσε σε τελευταία μοίρα αυτές τις διαδικασίες και τον τρόπο παραγωγής της πολιτικής από το «Κίνημα», αυτό δεν σημαίνει ότι στερούνται σημασίας. Αντίθετα. Η πρακτική που ακολουθήθηκε επιβεβαίωσε την κλειστή πολιτική, που υιοθετεί το ΠΑΣΟΚ στα «σοβαρά θέματα». Όταν, όμως, υποβαθμίζονται πρωτογενείς φορείς παραγωγής πολιτικής, και συλλογικά όργανα εκπροσώπησης συναινούν σε αποφάσεις —δεν συμμετέχουν σε καμία διαδικασία λήψης— τότε ενισχύεται ακόμη περισσότερο η κλειστή πολιτική και σταθεροποιείται ένας συγκεκριμένος τρόπος άσκησης της πολιτικής εξουσίας, ο οποίος κυριάρχησε την περασμένη δεκαετία.

Στο βαθμό επομένως που το ΠΑΣΟΚ δεν διεκδικεί τώρα απλά ορισμένες νέες ρυθμίσεις στις σχέσεις και ισορροπίες οι οποίες είχαν διαμορφωθεί μέχρι πρόσφατα από τους συσχετισμούς δυνάμεων στη μεταπολιτευτική περίοδο, αλλά προτείνει μια νέα σχέση «του πολιτειακού θεσμού και του πολιτικού θεσμού», διεκδικεί «συνειδητή αντιστοιχία των κοινωνικών δυνάμεων με την πολιτική τους έκφραση» και μια διαφορετική λειτουργία του πολιτικού συστήματος με ενίσχυση των αντιπροσωπευτικών θεσμών και των θεσμών λαϊκής συμμετοχής, η υιοθέτηση της κλειστής πολιτικής δεν μπορεί παρά, στην όλη διαδικασία εφαρμογής αυτών των μεταβολών και της λειτουργίας τους να έχει ρόλο αναίρεσης, αμφισβήτησης και υπονόμευσης. Και τούτο θα γίνεται γιατί η υιοθέτηση της κλειστής πολιτικής ευνοεί τελικά όλες εκείνες τις τάσεις που στηρίζουν τον κρατισμό και ενδυναμώνουν την εκτελεστική εξουσία.

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΝ ΣΥΝΤΟΜΙΑ!

Δέν υπάρχει λόγος νά κρατᾶτε όλόκληρες τίς ἔφημερίδες πού διαβάζετε, γιά νά φυλάξετε μιά εἴδηση πού σᾶς ἐνδιαφέρει. Κρατεῖστε μόνο τήν εἴδηση.

Ζητεῖστε μας τά ἀποκόμματα ὅλων τῶν ἔφημερίδων, γιά νά μή μπείτε ἐσεῖς στὸν κόπο νά τά συγκεντρώσετε.

Δουλειά μας εἶναι νά ἐνημερωνόμαστε καί νά σᾶς ἐνημερώνουμε.

Διαβάζουμε ὅλες τίς ἔφημερίδες (ἐλληνικές καί ξένες) καί κρατᾶμε γιά λογαριασμό σας, τά ἀποκόμματα πού σᾶς ἀφοροῦν.

Δέν εἴμαστε «μερικοὶ ἄνθρωποι», ἀλλὰ ἓνα όλόκληρο δημοσιογραφικὸ ἐπιτελεῖο πού δουλεύει ὑπεύθυνα γιά τήν εἰδική - δική σας ἐνημέρωση.

Ἐπικοινωνεῖστε μαζί μας!

EXPRESS NEWS

Τό προσωπικό σας Ἀρχεῖο.

ΣΤΡΑΤΟΣ ΜΟΥΥΒΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ & ΞΕΝΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 8 ΤΗΛΕΦ. 3243.351 ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 122

Αγιογραφία Κωνσταντίνου Καραμανλή

● Ο Κωνσταντίνος ήταν ο πρωτότοκος, ο Κώστας μας. Κοιτάξτε τον. Δεν είναι ωραίος;

● Ο Κώστας είχε μεγαλώσει, θα συμπλήρωνε τα έξι:

— Ε, Κωστάκη, του είπε ο Τσάρας. Δεν έγινες καπετάνιος λοιπόν;

Κι ο μικρός με μιαν ωραία αταραξία:

— Τώρα που οι αντάρτες έγιναν φαντάροι δεν υπάρχουν πια καπετάνιοι.

— Λοιπόν, τι θέλεις να γίνεις;

— Θέλω να γίνω αρχηγός.

● Άξιζε τον κόπο να μάθη, στα δώδεκά του χρόνια, να κρατά και να μεταχειρίζεται μιαν αξίνα, ένα φτυάρι, έστω κι αν αυτό δεν μπορούσε να τον εξυπηρετήσει, αργότερα, παρά στο να φυλάγεται ως δημόσιος άντρας από την αδεξιότητα και τον καμποτινισμό όταν κατέθετε ένα θεμέλιο λίθο ή φύτευε ένα αναμνηστικό δέντρο.

● «Υπάρχουν ωστόσο και όρια. Το δίπλωμα είναι θέμα σοβαρό, γι' αυτό δεν προετοιμάζεσαι στο καφενείο... Πίσω έχει η αχλάδα την ουρά!». Όχι, ασφαλώς για το δίπλωμα δεν προετοιμάζεσαι στο καφενείο. Λοιπόν, αφήνει την Αθήνα. Αυτό που του χρειάζεται είναι η γαλήνη της Πρώτης, ο αγέρας του Παγγαίου.

● Η άλλη εντύπωση που τον κατακλύζει, είναι μιας σπαραχτικής μοναξιάς. Γνωρίζει πια πως υπάρχουν περιοχές της ψυχής, που δεν τις αγγίζει ούτε η αγάπη των πλασμάτων, ούτε το πάθος, ούτε η στοργή!

● Η θάλασσα βρίσκεται πολύ μακριά για να ικανοποιήσει την επιθυμία του. Όμως, κάθε φορά που μπορεί, ανταποκρίνεται στο κάλεσμά της. Τρέχει, ρίχνεται μέσα, κολυμπά παράφορα, ώσπου να εξαντλήσει τις δυνάμεις του, ευτυχισμένος απ' το σάλαγο των κυμάτων, από την τεράστια δύναμη που τον σέρνει χωρίς αντίστασι, και που ωστόσο την κυριαρχεί με την επιδεξία ρώμη του· γιατί το κορμί, μέσα στο συναρπαστικό θόρυβο των διαδοχικών παφλασμών, συντίθεται με το υγρό στοιχείο, με την τυφλή δύναμη που δεν μπορεί να υποδουλώσει, αχολογώντας σαν την εφόρμησι ενός πλήθους. Και είναι τελικά ο κολυμβητής που κερδίζει,

και πατεί ακριβώς στο σημείο της ακτής που είχε επιλέξει η θέλησίς του.

● Η πλατεία, τα καφενεία αντηχούν, ο τοπικός Τύπος αφηνιάζει. Τυπώνονται ονόματα, πετούν από στόμα σε στόμα, κυκλοφορούν στον αέρα. Έτσι και τ' όνομα του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Στα χωριά θυμούνται τον ψηλό νέο με τα λαμπερά μάτια, τον γεμάτο ζέσι ασφαλιστή, τον τόσο πειστικό, τόσο ακατανίκητο. Στις Σέρρες εκτιμούν τον νέο στοχαστικό, προσεχτικό δικηγόρο, που οι πρώτες του επιτυχίες είναι πολύ περισσότερο από υποσχέσεις. Να ένας υποψήφιος «που θα κάνει πάταγο». Και τι μέλλον! Είναι ακριβώς εικοσιπέντε χρονών.

Μία αποστολή

«Ποτέ, πιστεύω, δεν πόθησα την εξουσία για την εξουσία. Και πάντοτε, όταν την είχα επωμισθεί, είχα την εσώτερη βεβαιότητα πως εκπλήρωνα μιαν αποστολή. Η ομολογία πίστεως που μου είχε ανέβει στα χείλη, όσο νεανική κι αφέλης κι αν ήταν, ήταν βαθειά και στο σκεραιο ειλικρινής. Δεν πιστεύω πως την αρνήθηκα ποτέ! Έκτοτε, βέβαια, εμβάθυνα σ' αυτά τα προβλήματα με τρόπο ρεαλιστικό, ελληνικό επίσης» (...) «Όπως όλοι οι Λαοί, βλέπετε, έχει και ο ελληνικός λαός τα ελαττώματά του: τον φθόνο, την πονηρία, την κλίσι στη ραδιουργία. Θλιβερά, δυσάρεστα στην καθημερινή ζωή, τα ελαττώματα αυτά γίνονται καταστρεπτικά στην πολιτική κι ολέθρια για τις ιδιότητες εκείνες ακριβώς που έπρεπε να μας βοηθήσουν, να μας προωθήσουν: την ευφυΐα, την φιλοτιμία, το θάρρος. Το έδαφος δε όπου κατ' εξοχήν φυτρώνουν και πολλαπλασιάζονται τα ελαττώματα αυτά είναι η φτώχεια».

● Και συλλογίστηκα με σεβασμό τον πρωτότοκο γιο, τον υπεύθυνο, τον φιλόπονο, που πάνω από δεκαπέντε χρόνια ξαγρύπνησε πάνω απ' το μικρό σπίτι, πάντρεψε τις αδελφές του, πλήρωσε τις σπουδές των αδελφών του ύστερ' από τα χρέη του πατέρα του. Συλλογίστηκα επίσης τον μοναχιασμένο άνθρωπο, κλεισμένο κιόλας σε μιαν αρχόμενη βαρκοκώ, ταπεινωμένο, γι' αυτό, αλλά περισσότερο περήφανο, που καταφρονήτης

του οίκτου πριν απ' όλα προς τον εαυτό του, δεν καταδέχονταν να παραπονεθώ.

● Εξ αιτίας αυτής της βαρκοκώ, όταν ήλθε ο πόλεμος χαρακτηρίστηκε βοηθητικός κι αποστρατεύτηκε. Γι' αυτό και απέφυγε να ξαναγυρίσει στις Σέρρες.

Απελευθέρωση

«Ο πόλεμος πλησίαζε στο τέλος του. Μπόρεσα να φτάσω στην Αίγυπτο, δεν ξέρω πως. Η κυβέρνηση είχε ήδη φύγει για την Ιταλία».

«... Όρμησα στο μπαλκόνι, ρώτησα στ' αγγλικά τον πρώτο περαστικό του δρόμου. Κούνησε τα χέρια του, κάνοντας νόημα πως δεν με καταλαβαίνει. Τότε του φώναξα ελληνικά: «Όλες αυτές οι σημαίες;» Και κείνος με χαρούμενο το πρόσωπο «Η Αθήνα ελευθερώθηκε!».

● Ο νέος πρωθυπουργός ορκίσθηκε στις 6 Οκτωβρίου, μονάχα δυο μέρες μετά τον θάνατο του Παπάγου. Κι έτσι, μια πρώτη διαπίστωση έρχεται στο νου του παρατηρητού: και μόνο η βραχύτης αυτής της προθεσμίας δεν είναι πολυσήμαντη; Ύστερ' από τώσων μηνών φλυαρίες σε δόσεις προσεχτικές και γεμάτες δυσπιστία, τι διαύγεια, τι ταχύτης αποφάσεως! Ο Καραμανλής ήταν τότε 48 χρονών. Ενήργησε κεραυνοβόλα.

● Δεν είναι διόλου δύσκολο ν' αναγνωρίσει κανείς σ' αυτά την καταγωγή και τη δύναμη της αγροτικής του προελεύσεως και τα σκληρά μαθήματα της μακεδονικής ηλικίας.

... Η φύσις του αγώνος που υποχρεώθηκε να κάμει, για να εκπληρώσει, εναντίον όλων των αντιξοοτήτων, την αποστολή που του εμπιστεύθηκε η πατρίδα του, ο ξεχωριστός του τρόπος ν' αντιδρά στα γεγονότα, κι όπως έλεγαν τον καιρό των Αργοναυτών οι ναυτικοί του τόπου του, να κυβερνά και να χαράζει τον δρόμο του.

● Η εξουσία δεν ήταν στα μάτια του παρά το μέσο για να εκπληρώσει μιαν αποστολή, αποστολή εθνικής σημασίας που εννοούσε να του ανατεθεί από το ίδιο το έθνος.

εκ Κιούπκιοϊ (Πρώτης) - Μακεδόνας

● Η πολιτική του σκέψις, πραγματικά, πηγαίνει μακριά. Συνελάμβανε πάντοτε μεγάλες ενότητες, πολύ πέρα από μικρές λεπτομέρειες κι από βραχυπροθέσμιου σημασίας μέτρα. Δεν ανήκε στην οικογένεια των μεγάλων τυχοδιωκτών ή των μεγάλων πολιτικών παικτών. Ως Έλληνα του βορρά, έχει την ιδιοφυία που είναι αντιθετη προς τέτοιες τάσεις. (...) Περισσότερο από πολιτικός και πολύ περισσότερο από πολιτικάντης, υπήρξε ένας οδηγός, ένας ταγός. Θα μπορούσε να λεχθεί πως η δράσις του ήταν όσο «δυνατό πιο αριστερά». Όσο πιο μετριοπαθής ήταν στις αποφάσεις του, τόσο πιο αποφασιστικός ήταν στη δράσι.

● Σπάνια σκορπούσε εγκώμια επειδή η καλή εκτέλεσις της εργασίας ήταν αυτονοήτη, οι έπαινοι ήταν περιττοί. Σ' έναν από τους φίλους του πάλι, που φαινόταν κάπως πικραμένος, για ένα ευχαριστώ ειπωμένο με την άκρη των χειλιών, ομολογούσε: «Το ευχαριστώ το έχω δυσκόλο». Θα ήταν πιο σωστό αν έλεγε «μου είναι δύσκολο να λέγω ευχαριστώ».

Η πολιτική του ιστορία

● Διατηρούσε πάντοτε ανάμεσα στους βουλευτάς του κόμματός του και στον εαυτό του την απόστασι που θεωρούσε απαραίτητη για να διαφυλάξη το γόητρό του ως αρχηγού. Γι' αυτό τον θεωρούσαν υπεροπτικό. Ο ίδιος εμπιστευόταν σ' έναν από τους οικείους του: «Ξέρανα την καρδιά μου για να σταθώ εκεί που βρίσκομαι. Όταν εγκαταλείψω την πολιτική, ελπίζω, πιστεύω, πως θ' αλλάξω».

● Δεν είναι ένας φλύαρος ρήτορας. Μιλεί λιτά, αλλ' οι λόγοι του, θαυμαστά οικοδομημένοι, είναι πράξεις. Καθεμιά απ' τις φράσεις τους είναι μια πράξις.

● Αναφέρθηκα στη μακεδονική του καταγωγή. Θυμηθήτε την αρχαιότητα. Αναλογισθήτε τον Φίλιππο, τον ερχομό των ανθρώπων εκείνων του βορρά σε μια Ελλάδα του νότου, υπονομευμένη από την ελαφρότητα, τη δημαγωγία, την φλυαρία, την ελλειψί σοβαρότητος. Συγχωρήστε με κι επιτρέψτε μου ακόμα αυτές τις κλασικές αναθυμήσεις. Μακεδών, έστω. Αλλά θα τον συγκρίνω μάλλον μ' ένα ρωμαίο της ακμής του χρυσού

πολιτικού αιώνα της Ρώμης. Εκείνοι υπέταξαν το πρόσωπό τους, την σταδιοδρομία τους σε μια υψηλή αντίληψι των σκοπών του ρωμαϊκού Άστεως. Σκληροί προς τους φίλους των, υπεύθυνοι με την θέλησί τους, γνώριζαν πως η αποστολή του πολιτικού είναι τραχειά, συχνά πικρή, πως οι σύγχρονοι εύκολα γίνονται αχάριστοι, πως οι άδικες κρίσεις τους είναι επίμονες και πως τίποτε δεν μπορεί να τις μεταβάλη, εκτός από τον πανδαμάτορα χρόνο.

● Το εσωτερικό του εγώ, το μύχιο, είναι πάντοτε με πάθος κρυμμένο, προστατευμένο: σινικό τείχος ή ασπίδα. Αλλά και μόνη η φυσική του εμφάνισις είναι αποκαλυπτική. Το ψηλό του ανάστημα, το φυσικό μεγαλείο του παραστήματός του, η αρρενωπή καθαρότης των χαρακτηριστικών του, η φωτιά που σπιθίζει στα μάτια του κάτω από το πυκνό γείσο των φρυδιών του, επίσης η ομορφιά των χειρών του, με την κομψή και λεπτή ρωμαλεότητά τους, η ζωντανή ευγένεια των χειρονομιών τους, όλα αυτά τα σημάδια κάνουν αισθητή την έντασι της εσωτερικής ζωής που ασφαλώς γνώρισε τις καταιγίδες της και τα δράματά της. Θα 'πρεπε να είναι κανείς τυφλός για να μην έχη ποτέ διΐδει, αν έζησε κοντά του, ένα αποκαλυπτικό κύμα του εσώτερου είναι του, ανεβασμένου από τις αβύσσους του όντος.

Από τη στιγμή που η ιστορία της Ελλάδος δεν μπορούσε να αγνοήση το πέρασμά του και το έργο του, ήταν αυτή η ίδια η ιστορία που του επιβαλλόταν ως μια σταθερή και βέβαιη αναφορά της ζωής του. Σ' αυτήν αναφερόταν σε κάθε βήμα του οι πρωτοβουλίες και οι πράξεις του.

● Καθώς είμαστε επιρρεπείς στην προσωπολατρεία, όταν τα πράγματα πάνε ασχημα, αναζητούμε κάποιον Μεσσία για να μας σώση. Αλλά στην εποχή μας δεν υπάρχουν Μεσσίες! Ή αν κατά τύχη νομίσουμε ότι βρήκαμε κανένα και τον βαλουμε επί κεφαλής μας, δεν θ' αργήσουμε να τον φθείρουμε κι' αυτόν. Έτσι είμαστε εμείς οι Έλληνες από την αρχαιότητα. Ίκανοί να δημιουργούμε είδωλα, όχι για να τα λατρεύουμε, αλλά για να έχουμε την ευχαρίστησι να τα γκρεμίζουμε.

Μια κλωτσιά στο σκουπιδοντενεκέ

του Γ. Παπαμιχαήλ

Βάρβαρη η κοινωνία όπου οι υπερήλικες δεν γελούν, δεν σχολιάζουν, δεν συναθροίζονται. Περίεργη η εποχή όπου η ανακάλυψη ενός φυσικού τοπίου από το πλήθος είναι συνώνυμη με την άλωση και την καταστροφή του. Ασφυκτική η διαπίστωση της ανεπάρκειας των περισσότερων θεωρητικών τοποθετήσεων γύρω από τα θέματα που αφορούν την πολιτιστική και κοινωνική ζωή. Κι όμως, η απώλεια των περισσότερων πατροπαράδοτων «εθνικών χαρακτηριστικών» είναι πλέον βέβαιη: το φιλότιμο, η φιλοξενία, το αίσθημα ασφάλειας, η «καζούρα», το κομπολόι, η φασολάδα... χαρακτηριστικά του μίζερου και αγροτικού παρελθόντος μας, που μαζί με τους εσωτερικούς πρόσφυγες, τείνει στην εξαφάνιση. Το μοντέλο της αγροτικής κοινωνίας, σαν σύνολο κοινωνικών αξιών και πρακτικών, παραπαίει. Η μυθική διάσταση της ιστορίας, οι δήθεν αμετάβλητες ηθικές αξίες, η φανταστική απουσία αντιφάσεων και συγκρούσεων, οι «πρωιωνιοί φυσικοί κανόνες» της κοινωνίας του χωριού, όπου ο καθένας, εργαζόμενος για το συμφέρον και προστατεύοντας την περιουσία του, «γινόταν εγγύηση» του κοινού αγαθού και της ελεύθερης πρόσβασης σ' αυτό, αποτελούν χαρακτηριστικά της ιδεολογίας του παρελθόντος —κι αυτή η ιδεολογία αποτελεί αντικείμενο της νοσταλγίας μας. Είναι αλήθεια ότι η τελευταία φάση της αστικοποίησης της ελληνικής κοινωνίας οριστικοποιείται κάτω από τα μάτια μας και η βαθιά τομή που αυτό συνεπάγεται δημιουργεί στους Έλληνες διανοούμενους μια σειρά επωδυνών ερωτηματικών, οξυμένων από τον κατά πολύ συναισθηματικό τους χαρακτήρα (βλέπε λόγου χάρη τη συζήτηση Βακαλόπουλου - Κακίση, Αντί 273).

Αν και κατά πολύ εξειδανικευμένο, ειδυλλιακό πράγματι παρελθόν: κάτω από την άγρια εκμετάλλευση, οι πόθοι των εργαζόμενων για μια καλύτερη ζωή, η θυμοσοφία των λαϊκών στρωμάτων, στα οποία οι πρόσφυγες του '22 προσθέτουν τον καημό τους και την ανατολιτική λαγνεία. Αξιοπρέπεια, τιμή, περηφάνεια. Νοικοκυρές με τη χέρα, το τάβλι, οι γλάστρες, το γιασεμί της αυλής, όλα ενέχουν συνάμα πίκρα κι ανθρωπιά, μα και μια ακέραιη ακόμα λαϊκή αισθητική

υπόσταση που διαβρέχεται από μια έντονη ταξικότητα, που έχει μ' ένα λόγο πολιτική ταυτότητα και διακρίνεται για τη συνειδητότητά της. Αυτή που μαζικά εκφράστηκε στους αντιφασιστικούς αγώνες, στην αντίσταση και σχημάτισε μια αρκετά αποτελεσματική κοινωνική ασπίδα για κάμποσα χρόνια μετά τον εμφύλιο, μετατρέπόμενη σταδιακά σ' ένα γλυκερό, προστατευτικό, πνιγρό και φιλήσυχο μικροαστισμό, διαβρωμένο από κακογουστιά και κακομοιριά, το λαϊκό στοιχείο της οποίας δημιουργεί τις κοινωνικές εικόνες του '50.

Ταυτόχρονα, το αίσθημα του «κοινού αγαθού» σε σχέση με το φυσικό και κοινωνικό περίγυρο του ατόμου τείνει ν' αφήσει τη θέση του στο αίσθημα του στοιβάγματος και της αδιαφορίας για κάθε τι το μη ιδιωτικό. Η προσεκτική στον άλλο δημόσια σχέση ακολουθεί στο δρόμο της εξαφάνισης την κοινή φροντίδα για το δημόσιο αγαθό. Από τη σκοπιά αυτή, πράγματι ανήκουμε στη δύση, όπου ο εξανθρωπισμός του εξαθλιωμένου περιβάλλοντος εξαρτάται αποκλειστικά από την κρατική μέριμνα κι είναι συνώνυμος της προστασίας, της διακόσμησης και της εκστρατείας για την αναβάθμιση των ανθρώπινων σχέσεων.

Ο μύθος της Δύσης

Με έκπληξη πράγματι συχνά, οι Έλληνες τουρίστες ανακαλύπτουν ότι η γνωστή «έμφυτη» ευρωπαϊκή ευγένεια αποτελεί ένα μύθο. Η επιθετικότητα, η αγένεια κι η χοντροκοπιά δεν αποτελούν μονοπώλιο της άξεστης δημόσιας ελληνικής ζωής, αντίθετα μάλιστα: από διαφορετικό δρόμο, η ελληνική κοινωνία σπεύδει να συναντήσει σ' αυτό το επίπεδο τη δύση. Εκεί, η επιφανειακή ευγένεια έπαιζε ένα λειτουργικό ρόλο, απαραίτητο στην ιεραρχική κοινωνική διαβάθμιση και τις εμπορευματικές συναλλαγές: κρατούσε σε απόσταση κάθε είδος σχέσης «έρωτα και μίσους», διύλιζε την επαφή με τον άλλο. Λειτουργούσε σαν αποστειρωτική φόδρα στο βαθύ ιδιωτικό συναισθηματικό αδιαφορίας, αποτελούσε μια μικρή, καθημερινή τυπική λειτουργία. Ο εξατομικισμός, η κρίση αξιών, η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία (που, αντίθετα με τον κλασικό φιλελευθερισμό έχει το ιδιαίτερο γνώρισμα να επε-

κτείνεται και να μετουσιώνεται σε κοινωνική πρακτική), συνετέλεσαν στην απαλειφή αυτού του τυπικού πρωτοκόλλου και την αντικατάστασή του από τα επιθετικά κι αδιάφορα για τον άλλο, αμερικανικής προέλευσης πρότυπα του «νικητή» (βιαστικού, τολμηρού, απότομου, υπεράνω συμβατικού ανθρωπισμού κτλ.) και του «χαμένου» (χασομέρη, δειλού, μαλακού, κακομοίρη). Στην Ελλάδα αντίθετα, ο επαρχιώτης μετανάστης στα αστικά κέντρα, χάνοντας την πολιτιστική του ταυτότητα, το νοικοκυρεμένο περιβάλλον του, τον συθόρμητα ευπροσήγορο συνήθως χαρακτήρα του (αυτόν που αντιστοιχούσε στις κοινωνικές σχέσεις του χωριού), μεταβλήθηκε σε αγροίκο πριν προλάβει καν να εμπεδώσει τις τελετουργικές αρχές της δυτικής ευγένειας. Ανακαλύπτει (αν όχι αυτός ο ίδιος, σίγουρα το παιδί του που γεννήθηκε στα μεγάλα αστικά κέντρα) ότι «η ζωή είναι ζούγκλα», όπου επιβιώνουν μόνο οι αδίστακτοι, ότι «δυστυχώς η φυλή μας...». Το σύνολο του περιβάλλοντος του γίνεται ξένο και φορτικό: εριστικός, μόλις και το ανέχεται, μην μπορώντας να κάνει αλλιώς.

Δεν μοιράζεται ένα κοινό χώρο, ζει σ' ένα λαβύρινθο που δεν έχει τη δυνατότητα ούτε να ελέγξει τοπικά, ούτε να δυναμιτίσει επαναστατικά. Κινείται σ' αυτό το αρχέτυπο του περιορισμού μ' ένα βαθύ συναισθηματικό ασφυξίας να αναιρεί διαρκώς την προσαρμογή του. Αισθάνεται «ριγμένος» και ξεσπά στα γήπεδα, χλευάζει τον ηλικιωμένο, βρίζει τον άγνωστο περαστικό για ασήμαντη αφορμή. Πράξη πολλαπλά συμβολική, γνωστή σ' όλο τον δυτικό κόσμο, η κλωτσιά στον γεμάτο σκουπιδοντενεκέ, πολλαπλά συμβολική, αποτελεί ταυτόχρονα ξέσπασμα της αντικοινωνικής επιθετικότητας, αγένεια προς τους περίοικους, περιφρόνηση του μόχθου των εργαζόμενων του δήμου, ένδειξη απέχθειας προς το περιβάλλον του. Αδιαφορία ανάλογη με το αίσθημα της παγίδευσης, αυτόρεσκη αυτοεπιβεβαίωση ταπεινωμένων

και δέσμιων «εγωισμών» (παραλλαγή για διανοούμενους: ο Παρισπούδαςτος ημιμαθής, διαπρέπων στην Ελλάδα εφ' όλης της ύλης...).

Έτσι, η πρώην πολυδιάστατη και ταξικά συνειδητοποιημένη ελληνική κοινωνία βαδίζει στα χνάρια της πλαστής και μονοδιάστατης «πολλαπλότητας», της εξατομικευμένης και πειθαναγκαστικής δύσης. Δημιουργείται προοδευτικά μια έφεση για «εξευρωπαϊσμό» μέσω «εξευγενισμένων» σημειοδοτήσεων της καθημερινότητας: όσο πιο λαϊκή είναι η καταγωγή της οικογένειας, τόσο πιο πολύ τα παιδιά της ανατρέφονται με τρόπο «ελεύθερο», ώστε να γίνουν ιδιότροπα, δύστροπα, υστερικά: στην ιδεολογία των λαϊκών στρωμάτων, η ιδιοτροπία της «Φαίη» (ληξιαρχικής Σοφία) είναι συνώνυμη με τον ευρωπαϊκό εξαρτιστοκρατισμό της. Όλο και πιο σπάνια γίνονται τα αστεία που στοχεύουν τον εξευρωπαϊσμένο «Αθηναίο», με το αμάξι, τα σκι, το τένις, τη γούνα του. Αυτόν που τρώει μόνο ευρωπαϊκού τύπου «γιαούρτι» και που πρόσφατα απέχτησε και σκύλο ράτσας (ζώο που μέχρι πρότενος μπερδευε με το λύκο).

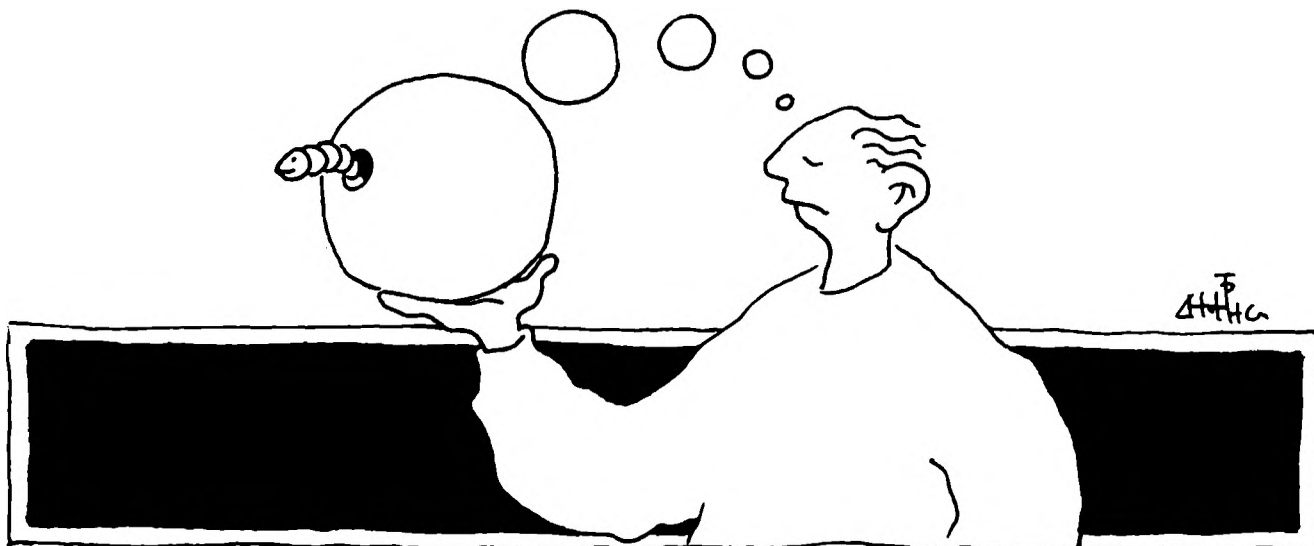
Ηχητικό κιτς

Υπάρχει από την άλλη ένα «κιτς» που δεν μπορεί ποτέ να αποτελέσει αντικείμενο έκθεσης: αυτό που αντιστοιχεί στην αίσθηση της ακοής. Πώς να εκθέσεις λόγου χάρη το επιθετικό σκίσιμο μιας μοτοσυκλέτας που μαρσάρει; Το αντιαισθητικό ηχητικό γρατζούνισμα μιας πλαστικής εξωλέμβιου (οδηγούμενης συνήθως από έναν εξίσου ενοχλητικό παραθεριστή) σε σχέση με το ρυθμικό σφυροκόπημα της εσωλέμβιου ενός καϊκιού στα χέρια του ψαρά; Πώς να εκθέσεις τους τόσο τέλεια προσδιορισμένους κοινωνικά τόνους της φωνής των νέο-ελλήνων; Πώς να προσδιορίσεις τη χοντροκοπιά ενός «εστέτ» που διαλέγει σαν άξονα της ευλύγιστης και κοσμικής του κενότητας τη φλούδα των φαινομένων από τα οποία φροντίζει συστηματικά να αφαιρέσει κάθε περιεχόμενο; κι όμως, η διεξοδική τοποθέτηση του προβλήματος του «δημόσιου αγαθού», στο σύνολο των πραχτικών, αισθητικών και πνευματικών του αποχρώσεων οφείλει να είναι σφαιρική.

Και δυστυχώς ή ευτυχώς, μια τέτοια σφαιρικότητα αντιστοιχεί στην πολιτική —σαν σκέψη, βούληση και πρακτική διαχείρισης του δημόσιου βίου. Γιατί πώς αλλιώς μπορεί να τοποθετηθεί το ζήτημα της κοινωνικής αισθητικής, όταν ο καθένας καταλαβαίνει ότι η διαφάνεια των διαφόρων διακοσμητικών μοντερνισμών μας αντιστοιχεί στο γεγο-

νός ότι τα αντικείμενα που μας πλαισιώνουν αντιμετωπίζονται αποκλειστικά στη βάση της λειτουργικής τους ταυτότητας, αυτής που καθορίζει με ακρίβεια τη χυδαιότητα της υπερ-εξειδανικευμένης και περιοριστικής χρήσης τους: Τι σεβασμό μπορεί να έχει το άτομο για τον συνάνθρωπο του, τα άγρια ζώα, τη

να δημιουργούν νέες κοινωνικές αρθρώσεις, απομονώνουν επίλεκτα τμήματα του κοινωνικού σώματος, κατασκευάζουν κι ανακαλύπτουν λαϊκότητες εκεί όπου δεν υπάρχουν, αποσυνδέουν τις πολιτιστικές (συχνά αναχρονιστικές) ευαισθησίες από τον πολιτικό ιστό που συνέδεε τις διάφορες κοινωνικές ομάδες

φύση όταν το περιβάλλον δεν είναι παρά ένα πλαίσιο αναγκαστικό μεν, προς χρήση, αλλά απόλυτα διαχωρισμένο από την ατομικότητα; Τα ίδια αυτά τα ερωτήματα διατυπώνουν κατευθύνσεις της πολιτικής παρέμβασης, όχι μόνο στο χώρο της παιδείας και των διαφόρων κρατικών εκστρατειών, αμφιβολής πάντα αποτελεσματικότητας, μα στο επίπεδο της επιλογής ενός «οικολογικού» αναπτυξιακού μοντέλου. Εδώ βέβαια οι προτάσεις είναι πολλές κι αντικρουόμενες και η συζήτηση πάει μακριά. Χωρίς να υπεισέλθουμε στα θέματα της αλλοτρίωσης, θα περιοριστούμε σε μερικές συνοπτικές διαπιστώσεις.

Είναι πράγματι το σύνολο των αισθητικών και πολιτιστικών παραδόσεων που μεταβάλλεται μοριακά, εγκαταλείπεται ή μουσειοποιείται. Στο επίπεδο της λαϊκής μουσικής λόγου χάρη, είναι σήμερα πια φανερό ότι η δημιουργία και η χρήση των μουσικών παραδοσιακών οργάνων δεν προϋποθέτει πια την ύπαρξη μιας «λαϊκής» κοινωνικής συνειδησης για τον απλούστατο λόγο ότι οι συνθήκες που καθόρισαν την ανάδειξη αυτής της συνειδησης έχουν προ πολλού πάψει να υφίστανται (βλέπε για παράδειγμα το ρεμπέτικο). Προοδευτικά, το μπουζούκι κι η «λαϊκότητα» ανεξαρτοποιήθηκαν. Ο ψυχικός πόνος (συνήθως πια μόνο ερωτικός) γίνεται με τη σειρά του το όργανο που επιτρέπει στον μπαγλαμά να «λαλήσει». Ενώ παραδοσιακό το όργανο επιτρέπει στον καημό να γίνει πενιά, σήμερα είναι ο «καημός» που δίνει ευκαιρία έκφρασης στην πενιά. Κάποιες επίμονες προσπάθειες διατήρησης και διάσωσης του λαϊκού στοιχείου (στη μουσική, στην αρχιτεκτονική κτλ.) αντι-

και δημιουργούσε κάποτε τον κοινο παρανομαστή της «λαϊκότητας».

Το ίδιο ισχύει για εκείνο το είδος του χιούμορ που έχει σαν αντικείμενο τις αντιφάσεις της πολιτιστικής μας ανάπτυξης. Όσο κι αν είναι πετυχημένη, μια κοινωνική κριτική δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Η σκοπιά της, η πολιτική τοποθέτηση από την οποία εξασκείται αποτελεί πάντα ένα ανοιχτό ερώτημα. Όσο κι αν τα ειρωνικά βέλη του Μολιέρου πάνω στην ανερχόμενη αστική τάξη έβρισκαν σωστά το στόχο τους, δεν έπαυαν να εκπέμπονται μέσα από τους πύργους και τις αυλές των ευγενών. Έτσι, όταν σήμερα το θέμα του «βλάχου με το μίξερ» αποτελεί ανεξάντλητη δέθεν πηγή αστειοτήτων, αναρωτιέται κανείς ποιος είναι ο πραγματικός στόχος του αστείου: α) στρέφεται μήπως εναντίον του βλάχου που χρησιμοποιώντας μίξερ δείχνει ότι έχει χάσει την «αγνότητά του»; (ουσιαστικά δηλαδή κατά του μίξερ;) ή β) στρέφεται εναντίον του βλάχου επειδή παρ' όλη την σαφή κοινωνική του καταγωγή έχει το θράσος (και τα μέσα) να χρησιμοποιεί το ίδιο μίξερ με τους αστούς; Βέβαια, θεωρώντας αυτόνομο ότι αυτός ο ίδιος δεν είναι βλάχος, ο κριτικός δεν βρίσκει τίποτα περίεργο στο ότι ο ίδιος χρησιμοποιεί μίξερ. Λυπάται πιθανόν γιατί ο βλάχος έχασε τη βουκολική του παρθενιά, μα σε τελική ανάλυση η κριτική του δεν προωθεί την εξαφάνιση του μίξερ από την ελληνική επαρχία. Αντίθετα, αντί να επιβραδύνει τις διαδικασίες ενσωμάτωσης του λαϊκού στοιχείου (συνήθειες, έθιμα, προφορά) στον εξευρωπαϊσμό που μας μαστίζει, τις επιταχύνει. Ο γιος του «βλάχου» θα έχει σε λίγο ξεχάσει τα

πάντα γύρω από την καταγωγή του και διανθίζοντας το λεξιλόγιό του με λέξεις αγγλικές, περιοδεύοντας συχνά ανά τον κόσμο, (εικόνα και ομοίωση του σημερινού κριτικού), θα έχει αποκτήσει δικαιωματικά την απροσκοπτή χρήση του μίξερ. Είναι καιρός για μια κριτική του «βλάχου» που για να δείξει ότι δεν είναι βλάχος ειρωνεύεται τους ομοίους του επειδή χρησιμοποιούν μίξερ. Γιατί αν δεν μπορούμε να αποφύγουμε πια τον γυδαίο εκδυτικισμό και τους κανόνες του, μπορούμε να αποτελέσουμε τουλάχιστον τις απαραίτητες πια δυνάμεις αδρανείας, να δυσχεράνουμε όσο είναι δυνατό το έργο του «μοντερνιστικού» πιθηκισμού.

Κανένας, βέβαια, δεν θα σκεφτεί να ζητήσει μια ενιαία πολιτική παρέμβαση των διανοουμένων, γιατί σαν κοινωνική ομάδα δεν έχουν καμία ιδεολογική ή πολιτική ενότητα. Μα αντι να αποχαιρέτουν ασφυκτιώντας τις Αλεξάνδρειες που χάνονται (αγροτική ρίζα και «φυσικές» της αξίες, παιδική ηλικία, «εμφυτα προσόντα κι ελαττώματα του ελληνισ» κτλ.), μπορούν να ανοίξουν το παραθυρό στην πολιτική διάσταση αυτής της απώλειας. Αν πρέπει, αντι να αφομοιώνουν άκριτα τμήματα του εις αλλοδαπήν κυρίαρχου νεο-φιλελευθερίζοντος λόγου, να αμφισβητήσουν το σύνολο του θεωρητικού πλαισίου που προσφέρει στην Ελλάδα το πρότυπο της συγχρονης δυτικής επεξεργασίας πάνω στα προβλήματα της κοινωνίας και της πολιτικής. Το πρότυπο αυτό που απομονώνει το «στιλ» κι ανάγει όσο πάει και πιο πολύ τα πάντα σε μια «αποτελεσματική εμφάνιση», όσο πάει και πιο λίγο σε μια ιστορικά προσδιορίσιμη σχέση. Το πρότυπο που εισαγεται όχι αποκλειστικά μέσα από θεωρητικά μοντέλα αλλά μεσα από διακοσμητικά άψογες κι ανατρι-

χιαστικά κενές εικόνες. Αυτές που ωθούν στο να προτιμήσουμε τον άνετο Ρήγκαν, που ξεκαρδίζεται χωρίς κομπλέξ στα επίσημα γεύματα, να θαυμάσουν τις σημερινές νεάζουσες ΗΠΑ (μπρέγκντανς, αερόμπικ, 50% των κατοίκων φτωχοί, 20% εξαθλιωμένοι, αλλά τι πεποίθηση σ' αυτό το αμερικανικό όνειρο...). Αυτές που συνεπαίρνουν με το αντιδογματικό σφρίγος τους, τον ηθικό πλουραλισμό τους, την ενθουσιώδη ανεκτικότητα τους σε μια παραδοχή του γεγονότος ότι οι ζητιάνοι στον Βόρρα πληθαίνουν και πεθαίνουν απ' το κρυό, ότι οι γέροι υποτάσσονται στο μοιραίο μέσα σε δωμάτια - φυλακές χωρίς θέρμανση ότι ένας στους δέκα πλουραλιστές ψηφίζει Λεπέν, τον γνωστό για την ανεκτικότητά του απέναντι στους έγχρωμους και τους μετανάστες... Τι χαρούμενες πράγματι εικόνες απέναντι στις θλιβερές φάτσες της σοβιετικής γραφειοκρατίας, το άκαμπτο βλέμμα των ανά τον κόσμο φανατικών, τις αφόρητες γκριμάτσες Αφρικανών που πεθαίνουν απ' την πείνα! Μεσα απ' αυτές αμφισβητώντας κάθε της αμφισβήτηση, η δύση ξαναβρήκε το χαμογελο της αισιοδοξίας και της βεβαίης αβεβαιότητας. Η διανοήση κάνει σερφ πάνω στα κύματα της πραγματικότητας με μια cool σωματικότητα με ένα γλυστρημαντισκό, αρμονικό.

Καθημερινά αγγλικά

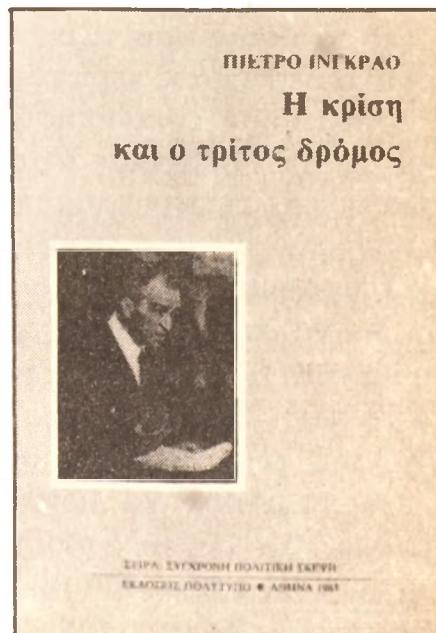
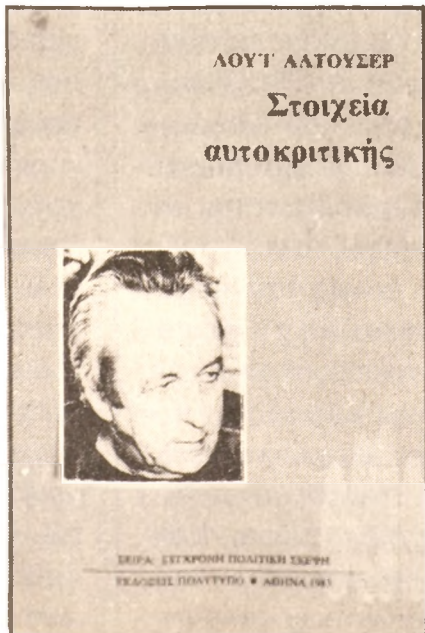
Στην «ψωροκώσταίνα» αντίθετα, όλα σκάλωνουν κάπου. Βέβαια, κανείς δεν είναι «in» αν δεν διανθίζει την κουβέντα του με κανένα δυο αγγλικές λέξεις μα η κοινή γνώμη απ' την άλλη, στο πιο καθημερινό επίπεδο του σωτήριου, παρ' όποιες αντιρρήσεις, πραγματισμού της στην αντίληψη των κοινωνικών φαινομένων, εξακολουθεί να διατηρεί ανεπα-

φη την τάση να συσχετίζει και να απομυθοποιεί. Παρ' όλη την έλλειψη κομψότητας, η ελληνική κοινωνία διαφυλάσσει ακόμα μια διαχυτή κοινωνικότητα. Σιγουρά το «κλεισίμο» κι η απομόνωση έχουν κάνει άλματα τα τελευταία χρόνια, η κοινωνική σκέψη άφησε τη θέση της σε καταφερτζιδίκες ατομικότητες, η ακαλαίσθητη μορφή των οποίων εκφράζεται πρώτα απ' όλα στη γλώσσα (κατ'έξοχην κοινωνικό καθρέφτη) με ακομψές εκφράσεις (...να 'ουμε, δίκε μου κτλ.), απουσία μουσικής απ' τον τονό της φωνής, εξαφάνιση των διαφορών «Παναγιά μου»! με τα οποία οι γυναίκες του λαού εδήλωναν τον τρομό τους σ' ένα απλό γλυστρημα ενός άγνωστου περαστικού... άπειρα χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν μια ραγδαία μεταβολή της κοινωνίας. Πρόκειται όμως για μια ακομη ημιτελή διαδικασία μεταβολής. Γόσο στο πολιτικό επίπεδο όσο και στο κοινωνικό, η έννοια του αντικειμενικού κριτηρίου δεν έχει τελειωτικά υποσκελιστεί από την αδιάφορη ή φοβισμένη ανεκτικότητα. Ακόμα, όσο κι αν αυτά τα στοιχεία δεν φαίνονται σημαντικά, είναι ενδιαφέρουσα κοινή διαπίστωση ότι οι Έλληνες δεν αγαπούν ούτε την απομόνωση, ούτε την ερημιά, ούτε τη σιωπή. Βγαίνουν έξω, κυκλοφορούν, λιάζονται «για να δούνε κόσμο», συζητούν και μαλώνουν πολύ συχνότερα από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους. Αυτές οι κοινωνικές πρακτικές είναι επιτακτική ανάγκη να διατηρηθούν. Κι αν, όπως πολλοί πιστεύουν, η επιλογή του μοντέλου ανάπτυξης είναι πια οριστική και τελεσμένη, τουλάχιστον να μην πνιγούμε αμέσως στα απόνερά του, να μην παραδώσουμε το πνεύμα στην ηλιθιότητα του αβασανιστού «εκσυγχρονισμού» σμαχητι...

Αντεχεται τετοια μοναξιά:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

Οι ξεχασμένοι της κοινωνικής αλλαγής

Μια κοινωνία μετρά το στάδιο ιστορικής της ανάπτυξης όχι μόνο με «δείκτες και μεγέθη» στην υλική της υποδομή, αλλά και με το βαθμό καθώς και το είδος εναρμόνισης των ιδεών και αντιλήψεων που παράγονται στις τάξεις και τις ομάδες της σε σχέση με μια σειρά μετεξελισσόμενες προσδιοριστικές παραμέτρους του στάτους και του ρόλου κάποιων κοινωνικών κατηγοριών. Από την εναρμόνιση ή μη των ιδεών με αυτές τις παραμέτρους προκύπτει και η ύπαρξη ή όχι προλήψεων και προκαταλήψεων στο κοινωνικό σώμα για τις εν λόγω κατηγορίες, δηλαδή το κατά πόσο οι «κοινωνικοί» βρίσκονται σε αντιστοιχία με τον εκσυγχρονισμό και τις μεταλλαγές στα στερεότυπα κρίσης, αντίληψης, γνώσης ή, αντίθετα, τοποθετούνται, στη συνειδησή τους, σε πρωθύστερο στάδιο εξέλιξης.

Ο λόγος για μια κοινωνική, και πρωτογενώς επαγγελματική, κατηγορία, που κατατάσσονται στον κώδικα απασχόλησης ως «κοινωνικοί λειτουργοί», και στον κώδικα επικοινωνίας, στη συνειδηση του κόσμου, σαν «φιλόανθρωποι» με αντίστοιχης υψής έργο.

Μπορούμε αβίαστα να πούμε ότι η φιλανθρωπική τους «κατηγοριοποίηση» ανήκει ακριβώς σε πρωθύστερα στάδια κοινωνικής οργάνωσης και καταμερισμού της εργασίας, και σημασιοδοτεί εμφανώς μια αδυναμία του κοινού νου να αναγνώσει ευκρινώς τις αλλαγές που επέρχονται σε θεσμούς και ρόλους του αναπτυσσόμενου μηχανισμού κοινωνικής πολιτικής του σημερινού κεφαλαιοκρατικού σχηματισμού. Αυτή η «φιλανθρωπική» συλλογική παράσταση του θεσμικού, πλέον, ρόλου και της πρακτικής του κοινωνικού λειτουργού, έχει σαφή δείγματα μιας «ενοριακής» ή ακόμα και «εκκλησιαστικής» αντίληψης για την «πρόνοια», σχεδόν αγκυλωμένη στην ιστορική εκείνη περίοδο όπου η κοινωνική αρωγή νοούνταν ως φιλόπρωτος δρᾶση της «βασιλομήτορος» - εκπροσώπου της θείας πρόνοιας, χωρίς ωστόσο αυτός ο ιδεολογικός φανακισμός να στερεί από το υλικό δίκτυο της φιλοπρωχίας τα χαρακτηριστικά που προσδιάζουν στον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής: συσσώρευση κεφαλαίου, μηχανισμός απόσπασης υπερπροϊόντος μέσω του φορολογικού συστήματος της «βασιλικής προνοίας» κτλ.

Οι καιροί ωστόσο παρήλθαν και οι θεσμοί της κοινωνικής πρόνοιας άρχισαν σταδιακά να διευρύνονται —εν όψει της ανάγκης της κατά το δυνατόν αποσόβησης κοινωνικών εντάσεων και της ενσωμάτωσης των δυσαρεσκείων— και να λειτουργούν ολοένα και πιο οργανικά στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής, σε μια προσπάθεια να εγκαθιδρυθούν, και στην «ψωροκώσταίνα», οι δομές και τα κριτήρια μιας ιδεολογίας και πρακτικής που ακούει στο όνομα «κράτος πρόνοιας». Παράλλη-

του Κ. Λειτουργού

λα, τα τελευταία χρόνια, η διαρθρωτική αυτή μεταλλαγή συνοδεύτηκε από το άνοιγμα της συνειδησης των πρωτογενών φορέων αυτής της πολιτικής στα πεδία του κριτικού κοινωνικού στοχασμού. Μια από τις κεντρικές (όσο και υποβαθμισμένες στην κοινή και στην κυρίαρχη αντίληψη) επαγγελματικές κατηγορίες αυτής της θεσμικής πολιτικής και αυτού του κριτικού στοχασμού αναδεικνύονται ακριβώς οι κοινωνικοί λειτουργοί. Με γνωστική και παιδευτική κατάρτιση έντονα στιγματισμένη από εμπειρισμό, με ανεπεξέργαστη θεωρία «πρακτικής» και ασάφεια ως προς την κατάταξή τους στις περιοχές του επιστημονικού λόγου (η ένταξή τους στα ΤΕΙ αναπαράγει απλώς την απορία, «τι σόι σπουδές είναι αυτές;»), κινούμενοι στις συμπληγάδες της κοινωνιολογίας, της ιατρικής και της ψυχιατρικής και αντιμετωπιζόμενοι ούτε καν σαν ομάδα με «συντεχνιακά» αιτήματα, σίγουρα δεν μπορούσαν εύκολα να νομιμοποιήσουν τον «λόγο ύπαρξης» τους στην κλίμακα αξιών των επαγγελματιών, ούτε και να κάνουν το κοινωνικό σώμα να συνειδητοποιήσει το ρόλο τους ως καθοριστικών συντελεστών

3ο ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

στη διαδικασία ενσωμάτωσης διάφορων κατηγοριών στο κυρίαρχο θεσμικό πλαίσιο του κράτους πρόνοιας, ρόλο που ασκούν στο μοριακό επίπεδο του ατόμου, της οικογένειας ή της μικρής ομάδας.

Αυτός ο ρόλος, καθώς επίσης και η κεντρική θέση των κοινωνικών λειτουργών σε πολλούς τομείς και θεσμούς της κοινωνικής πολιτικής, μαζί με την αύξουσα ριζοσπαστικότητα και αναβάθμιση της συνειδησής τους, εμφανίστηκαν και αποδείχτηκαν ανάγλυφα στο 3ήμερο Συνέδριο που οργανώθηκε από τον Σύνδεσμο Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας, από την 1η μέχρι την 3η Μαρτίου στην Πάντειο. Οι 1.200 συνέδριοι κλήθηκαν στο τρίτο αυτό Πανελλαδικό Συνέδριο —με συμμετοχή και ξένων εισηγητών— να καταθέσουν τις εμπειρίες από την κοινωνική τους πρακτική και τους θεωρητικούς τους προβληματισμούς με επίκεντρο την, χαρακτηριστική της ποιότητας των αναζητήσεων, θεματική «Κοινωνική εργασία και κοινωνική αλλαγή».

Στο Συνέδριο το πρόβλημα της πολιτικής λειτουργίας και της κοινωνικής ιδεολογίας των Κ.Λ. συναρτήθηκε με τις νέες τάσεις που υπάρχουν στους τομείς της κοινωνικής ψυχιατρικής, της παιδαγωγικής, της θεωρίας κοινωνικού σχεδιασμού κτλ. Ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε στις εισηγήσεις των συνέδριων διακρίνεται από εύστοχη και θεωρητικά τεκμηριω-

μένα —αλλά και πλήρης ενήμερη— ανάλυση του νέου ρόλου και των νέων πλαϊσίων που θα πρέπει να χαρακτηρίζουν το λειτουργήμα του Κ.Λ. Παράλληλα, το κεντρικό ζητούμενο του Συνεδρίου ήταν ο προσδιορισμός των τρόπων, των πεδίων και των όρων σύνδεσης των Κ.Λ. με τις διαδικασίες κοινωνικής αλλαγής, που ευνοούνται ως ευρύτεροι μετασχηματισμοί και τομές στις δομές και τις αντιλήψεις και δεν περιορίζονται απλώς στην τρέχουσα χρήση του όρου «αλλαγή».

Βεβαίως, η πραγματικότητα και η σημερινή επίσημη στάση είναι ακριβώς αντίθετη από το υψηλό επίπεδο κοινωνικής και πολιτικής συνειδητοποίησης και το ρόλο που αντιστοιχεί στους Κ.Λ. ως ενεργών φορέων πρωτογενούς κοινωνικής παρέμβασης στα πλαίσια μιας θεσμικής αντίληψης της κοινωνικής πρόνοιας. Και είναι αντίθετη αυτή η πραγματικότητα διότι οι Κ.Λ. δεν μετέχουν ισότιμα με άλλους «συγγενείς» τους επιστήμονες σε κανένα όργανο και διαδικασία Σχεδιασμού και Εφαρμογής των Προγραμμάτων Υγείας, Πρόληψης, Αγωγής και Περιθαλψής, συμμετοχή αναγκαία και οργανικά επιτακτική στα πλαίσια ενός Συστήματος όπως το ΕΣΥ. Πέραν αυτού, η κατηγορία των Κ.Λ. δεν γνωρίζει μέχρι σήμερα αυτό που λέμε «οργανικές θέσεις» στο δημόσιο τομέα, μολονότι η λειτουργία και στα πλαίσια της ιατροκοινωνικής ομάδας σε συνθήκες κοινωνικής αλλαγής επιβάλλεται εκ των πραγμάτων. Ούτως ή άλλως, η πραγματικότητα που δημιουργείται τόσο με τις διακηρύξεις και τα προγράμματα θεσμικών αλλαγών στην Υγεία και την Πρόνοια —που όμως τονίζουν οι Κ.Λ. στα συμπεράσματά τους από το Συνέδριο θα πρέπει πλέον να πάψουν να είναι στεγανοποιημένοι τομείς —όσο και με τα ποσά χρημάτων που διατίθενται μέσω ΕΟΚ για τα «μειονοκτούντα» και «αναξιοπαθούντα» τμήματα πληθυσμού, απαιτεί από την Πολιτεία μια εναρμόνισή της με τις διαπιστώσεις και τα θεσμικά αιτήματα του δυναμικού αυτού κοινωνικού σώματος, του οποίου η συλλογική συνειδηση, έτσι όπως κατοπτρίσθηκε στο 3ήμερο αυτό Συνέδριο, κάθε άλλο παρά μπορεί να ικανοποιηθεί με τη μεταχείριση που του επιφυλάσσεται στην εκπαιδευτική βαθμίδα των ΤΕΙ, και θέτει έμπρακτα το ζήτημα της μορφωτικής αναβάθμισης του γνωστικού αντικείμενου του κλάδου. Ίσως, το 3ήμερο αυτό Συνέδριο να κάνει τους αρμόδιους να συνειδητοποιήσουν ότι πρέπει να αναδιατάξουν και την αντίληψή τους περί των φορέων Υγείας - Πρόνοιας και τη νομιμότητα που αναγνωρίζαν μέχρι τώρα σ' αυτή την «πιονιέρικη» κοινωνική κατηγορία, μια νομιμότητα που αντί άλλου επιχειρήματος στιγματίζε ως «συντεχνιακά αιτήματα παρακμαζόντος επαγγέλματος» τις αναζητήσεις, τους προβληματισμούς και τα διαβήματα των ξεχασμένων της κοινωνικής πολιτικής. □

Προεκλογικό τοπίο και φοιτητικό «κίνημα»

Οι εκλογές της 20ης Μαρτίου για την ανάδειξη νέων διοικήσεων στους φοιτητικούς συλλόγους μετά την αλλαγή του πολιτικού σκηνικού στο θέμα της εκλογής προέδρου της Δημοκρατίας και τις επικείμενες βουλευτικές εκλογές είναι φυσικό να προσδιορίζονται κυρίως από το γενικότερο πολιτικό κλίμα, που διαμορφώθηκε παρά από την υπαρκτή κατάσταση στο φοιτητικό χώρο.

Τα θέματα συνεπώς που θα κυριαρχήσουν στην αναμέτρηση των φοιτητικών παρατάξεων μέχρι τις εκλογές θα αναφέρονται στη γενικότερη πολιτική κατάσταση και τις αντίστοιχες θέσεις που θα διαμορφώσουν τα κόμματα για την εκλογή προέδρου, τις εκλογές και τις ιδιαίτερες απόψεις τους για τις πολιτικές εξελίξεις.

Η εμπειρία από την εφαρμογή του νόμου - πλαισίου είναι χα-

του Μάριου Βικελίδη

ρακτηριστική, όπως και ενδεικτικές είναι ορισμένες τάσεις που διαμορφώνονται κυρίως στα πρώτα έτη, με σαφή χαρακτηριστικά για τον προσανατολισμό και τη στάση των φοιτητών σε πολιτικούς και ιδεολογικούς προβληματισμούς. Και αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι αυτό που αποτελεί το κύριο ενδιαφέρον και για τα κόμματα στις φοιτητικές εκλογές προσδιορίζεται από το πολιτικό κλίμα που διαμορφώθηκε και όχι από την παρέμβαση του Φοιτητικού Κινήματος. Σε ό,τι αφορά την κατάσταση στο φοιτητικό χώρο και τη λειτουργία του φ.κ. το κείμενο που ακολουθεί δίνει ορισμένα στοιχεία για την υπάρχουσα κατάσταση, τη λειτουργία του φ.κ. και το ρόλο του σήμερα.

Ο «εκδημοκρατισμός του αυταρχισμού»...

● Αντιγράφουμε από τη Δεκαπενθήμερη φοιτητική εφημερίδα «Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ» (Αρ. φύλλου 1) που μοίραζαν νεολαίοι του ΠΑΣΟΚ στη Νομική, από το κύριο άρθρο:

«... Το νέο θεσμικό πλαίσιο άλλαξε τις σχέσεις μέσα στα Πανεπιστήμια. Κατάργησε τον αυταρχισμό, τον εκδημοκράτισε και εξαλείφει τις αυθαιρεσίες της έδρας. Έθιξε συμφέροντα οικονομικά, προσωπικά και αυτό είναι, δεν μπορεί να θιχτεί το καθηγητικό κατεστημένο» (sic)!

● Αυτό είναι! Όταν εκδημοκρατίζουν τον αυταρχισμό και αυθαιρετούν με τις αυθαιρεσίες της έδρας πως μπορεί να θιχτεί το καθηγητικό κατεστημένο;

...«η εισαγωγή του κοινωνικού ελέγχου»...

● Και συνεχίζουμε την αντιγραφή από την ίδια εφημερίδα για το νόμο - πλαίσιο:

«... Καταργεί τις ολιγοπωλιακές ανταγωνιστικές δομές (την έδρα), εισαγάγει τον κοινωνικό έλεγχο που συνδέει τον πανεπιστημιακό θεσμό με τις ανάγκες της παραγωγής, τις σύμφωνες με την λαϊκή επιταγή».

● Σκεφτείτε τι θα γινόταν αν οι ολιγοπωλιακές ανταγωνιστικές δομές δεν είχαν εισαχθεί στον κοινωνικό έλεγχο.

... προέκυψαν «από την αλλαγή της πολιτικής βούλησης»...

● Συνέχεια από το κύριο άρθρο:

«... Έτσι λοιπόν παρατηρούνται και στη σχολή μας τέτοια φαινόμενο αντίδρασης από μια συγκεκριμένη ομάδα καθηγητών που αρνούνται να δεχτούν το νέο θεσμικό πλαίσιο που προέκυψε από την αλλαγή της πολιτικής βούλησης στον τόπο μας που αποφάσισε ο λαός».

● Η βούληση άραγε αποφάσισε ή ο λαός τη βούληση;

... επειδή άλλος τέτοιος νόμος δεν υπάρχει

«... Ο νόμος αυτός είναι ο προοδευτικότε-

Είχαμε συνηθίσει μέχρι τώρα όταν αναφερόμαστε στις φοιτητικές εκλογές, να θεωρούμε σχεδόν αυτονόητο ότι λειτουργεί το φοιτητικό κίνημα. Να αντιλαμβανόμαστε ότι μέσα απ' αυτό εκφράζονται τάσεις και στάσεις της νεολαίας. Να βλέπουμε τη διαδικασία των εκλογών σαν την έκφραση ορισμένων συγκρούσεων, αντιπαραθέσεων —ιδεολογικών και πολιτικών. Και επιπλέον να θεωρούμε ότι αυτή η διαδικασία ήταν στοιχείο, μέσα από το οποίο μπορούσαν να συγκροτηθούν κατά κάποιο τρόπο και σε ορισμένο βαθμό ρεύματα τα οποία στηρίζονται σε αντιθέσεις ενός κοινωνικού χώρου και εκφράζουν αναζητήσεις, προβληματισμούς και κατευθύνσεις ενός σημαντικού τμήματος μιας κοινωνικής κατηγορίας, όπως είναι η φοιτητική νεολαία.

Σε αρκετές περιπτώσεις μετά τη μεταπολίτευση το φοιτητικό κίνημα παρά —και εναντίον πολλές φορές— των κρατικών και κομματικών παρεμβάσεων, μπόρεσε και εξέφρασε μια δυναμική στη νεολαία. Όπως και σε άλλες περιπτώσεις έγινε καταλύτης για ιδεολογικές διεργασίες και πολιτικές αναζητήσεις, με ευρύτερη σημασία, ανεξάρτητα από την τελική τους κατάληξη. Υπήρχε συνεπώς και το ανάλογο κλίμα, μικρές ή μεγάλες συγκρούσεις, αντιθέσεις που έπαιρναν συγκεκριμένες μορφές ή καλύπτονταν από άλλα —μεγαλύτερα υποτίθεται— ζητήματα. Εκφραζόταν δηλαδή σε ένα κέντρο ιδεολογικών και πολιτικών συγκρούσεων, σε ένα χώρο ιδεολογικών ζυμώσεων και αναζητήσεων όπως είναι τα πανεπιστήμια, μερικά από τα αποτελέσματα της διακίνησης και της —αναπόφευκτης— σύγκρουσης ιδεών και απόψεων.

Τα τελευταία χρόνια και από αιτίες, που άλλωστε έχουν επισημανθεί εύστοχα στο παρελθόν —συγκρότηση του μεταδικτατορικού φ.κ., αντιλήψεις κομμάτων, ρόλος οργανώσεων, κομματικοποίηση, θέση των φοιτητών, πολιτική που ακολουθήθηκε στην εκπαίδευση κτλ. —το φοιτητικό κίνημα αδρανοποιήθηκε κατ' αρχήν και τώρα θεωρείται από πολλούς— και δίκαια, ως πεδίο καταγραφής κομματικών συσχετισμών σε έναν «ευαίσθητο» χώρο.

Είναι φυσιολογικό και μέσα στη σημερινή πραγματικότητα του φοιτητικού χώρου να αντιμετωπίζονται οι φοιτητικές εκλογές της 20ής Μαρτίου κάτω από ένα τέτοιο πρίσμα. Και είναι απόλυτα δικαιολογημένες οι παρεμβάσεις τύπου Κουτσόγιωργα, Τζουμάκα, Έβερετ, Κύρκου, Φαράκου κτλ. που προσδιορίζουν και το χαρακτήρα και το πλαίσιο των εκλογών. Γιατί ακριβώς ανταποκρίνονται στις συνθήκες, τις αντιλήψεις, τη λογική και τους προσανατολισμούς, όχι κάποιου φοιτητικού κινήματος, αλλά μιας κατηγορίας κομματικά «οργανωμένων» και συνδικαλιστών —αν υπάρχουν συνδικαλιστές ακόμη με την κλασική έννοια— φοιτητών, οι οποίοι ανάμεσα στα άλλα καθήκοντα, που τους ανέθεσε η οργάνωσή τους είναι και αυτό του «εκπροσώπου» του φ.κ., αφού πριν χρίσθηκε και αυτοχαρακτηρίσθηκε ως φοιτητικό κίνημα αυτή η κατηγορία φοιτητών.

Βέβαια, στις αιτίες, που δημιούργησαν τη σημερινή εικόνα στο φοιτητικό χώρο θα πρέπει να προστεθούν οι επιπτώσεις π.χ. που είχαν οι πανελλήνιες ή πανελλαδικές εξετάσεις και τα αποτελέσματά τους στην ιδεολογία που διαμορφώνουν. Κυρίως όμως το γεγονός ότι η σημερινή κυβέρνηση προχώρησε στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με την υιοθέτηση στόχων που η Αριστερά είχε προσδιορίσει ως στόχους του φ.κ. —αρκετούς ήδη από την εποχή του 15% και ακόμη τους προβάλλει ένα τμήμα της, που κάθε άλλο παρά προσδιορίζουν μια διαφορετική λειτουργία της εκπαίδευσης σε σχέση με διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού.

Όταν αναφερόμαστε σήμερα στο φοιτητικό κίνημα δεν μπορούμε να το προσδιορίζουμε ούτε με τους όρους π.χ. της μεταπολιτευτικής περιόδου, αλλά ούτε και με τους όρους που χαρακτηρίζουν συνήθως τη διαδικασία εκείνη που εκφράζει κάποιες κοινωνικές αντιθέσεις ή ιδεολογικές συγκρούσεις. Πολύ περισσότερο δεν μπορούμε σήμερα να μιλήσουμε για κρίση του φοιτητικού κινήματος. Αν εξαιρέσουμε την κατηγορία για την οποία πριν αναφέραμε ότι αυτοχαρακτηρίσθηκε

ως φ.κ. το ενδιαφέρον τώρα στρέφεται σε ορισμένες αντιδράσεις σε επιμέρους σχολές —περιθωριακές οι περισσότερες— σε πρωτοβουλίες ομάδων φοιτητών που δεν προσδιορίζονται από το κόμμα, την οργάνωση ή την παράταξη που πρόσκεινται, αλλά από τη στάση τους· και σε ιδεολογικές κυρίως παρεμβάσεις οι οποίες δεν έχουν να κάνουν αποκλειστικά με τον πανεπιστημιακό χώρο ή έχουν σχέση —περιστασιακά— και με μια μερίδα των διδασκόντων. Το «επίσημο» φ.κ. —ΔΣ, ΕΦΕΕ κτλ.— μάλλον αναζητείται από Υπουργεία, Συγκλήτους, Πρυτάνεις και όργανα όταν πρόκειται να παρθούν κάποιες αποφάσεις ή όταν πρόκειται να αναληφθούν πρωτοβουλίες.

Τα προηγούμενα —πιθανά και ίσως δικαιολογημένα για ορισμένους— να δημιουργούν δυσάρεστες εντυπώσεις και να προκαλούν με την έννοια ότι δεν θίγονται ούτε αναφέρονται σε ζητήματα που θεωρούνται «κατακτήσεις» του «οργανωμένου και μαζικού κινήματος» όπως π.χ. ο νόμος - πλαίσιο, η κατάργηση της έδρας, η συνδιοίκηση, η κατάσταση που δημιουργήθηκε στα ΑΕΙ μετά το '81 σε σύγκριση με το '61, το '71 ή το '76. Αυτό όμως είναι άλλο θέμα και σίγουρα χρειάζεται μια κριτική αποτίμηση των όσων «έγιναν» με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση τα 3½ τελευταία χρόνια, τι αποτελέσματα είχαν και που οδηγείται η εκπαίδευση με τις κυβερνητικές επιλογές.

Εκείνο, ωστόσο, που χρειάζεται να επισημανθεί για τη σημερινή κατάσταση εί-

ναι ότι τα πανεπιστήμια έπαψαν πλέον να αποτελούν τα αποκλειστικά κέντρα διακίνησης των ιδεών, των νέων ιδεολογικών ρευμάτων και των αντίστοιχων πολιτικών και ιδεολογικών συγκρούσεων. Παρόμοια κέντρα έχουν δημιουργηθεί ήδη και έξω από τα Πανεπιστήμια πράγμα που τροποποιεί και το ρόλο τους σ' αυτή τη διαδικασία, αλλά και το ρόλο των φοιτητών σ' όλο το πλέγμα της νεολαίας και των σχέσεων της με το κράτος και την κοινωνία. Τα ελληνικά πανεπιστήμια δεν είναι αυτό που ήταν τα αντίστοιχα δυτικοευρωπαϊκά στη δεκαετία του '60 και ούτε, πολύ περισσότερο —εξαιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών και της δικτατορίας— αυτό που ήταν πριν μια δεκαετία και αρκετά μετά τη μεταπολίτευση, στην Ελλάδα. Και αυτή η διαδικασία δεν είναι μόνο αποτέλεσμα του εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας και της θέσης που είχε στη σύγχρονη Ελλάδα η παιδεία εν γένει και η κοινωνική άνοδος και καταξίωση που είχε και έχει ακόμη η «απόκτηση» πτυχίου. Γιατί για το πτυχίο π.χ. διαμορφώνεται σήμερα μια άλλη κατάσταση περισσότερο πολύπλοκη και με ιδιαίτερο κοινωνικό βάρος απ' ό,τι στο παρελθόν. Με παρόμοιους προβληματισμούς ελάχιστοι ασχολούνται στο φοιτητικό χώρο. Αλλά είπαμε. Εκλογές = καταμέτρηση των συσχετισμών. Ας ελπίσουμε ότι την επόμενη των εκλογών ο κ. Παπαθεμελής να βρει κάποιο Δ.Σ. ή κάποιο μέλος του Κ.Σ της ΕΦΕΕ αν αποφασίσει ο άνθρωπος να κάνει κάτι για τη λειτουργία π.χ. των τμημάτων της Φ.Μ.Σ.

ρος και δημοκρατικότερος που συναντάει κανείς στα Πανεπιστήμια...»

● Καλά. Μήπως υπάρχει και άλλος λιγότερο προοδευτικός και δημοκρατικός νόμος που συναντάει κανείς στα Πανεπιστήμια;

Και μετά μου λένε να μην καταργηθεί το μάθημα της έκθεσης. Εδώ και τώρα!

Κάθε πόλη και ΑΕΙ κάθε χωριό και σχολή

● Και να λοιπόν που —ανάμεσα σε άλλα μέτρα φοιτητικής μέριμνας (κουπόνι, εστίες, κτίρια κλπ)— θα χρησιμοποιηθούν τα ποσά από τις «ΝΑΤΟϊκές δαπάνες και τα προνόμια που δίνονται στα μονοπώλια και στην ολιγαρχία»:

«Στην ανάπτυξη της Πολυτεχνειούπολης και Πανεπιστημιούπολης ... στην εξασφάλιση της λειτουργίας των νέων Πανεπιστημίων (Θεσσαλικό - Ιόνιο - Αιγαίο) ... στη λειτουργία νέων τμημάτων (Ανώτατα Παιδαγωγικά τμήματα, τμήματα στη Φιλοσοφική, στην Πάντειο, στην ΑΣΟΕΕ, στη Βιομηχανική κλπ) ... Στα πλαίσια των νέων Πανεπιστημίων να λειτουργήσει και το «Αττικό» Πανεπιστήμιο».

● Η Π.σ.κ. —φοιτητική παράταξη του ΚΚΕ— ελπίζουμε να πρόσθεσε στις ανακοινώσεις της, στις άλλες σχολές που εδρεύουν στα Γιάννινα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Κομοτηνή, Ξάνθη, Ρέθυμνο και την ανάγκη να ιδρυθούν «στα πλαίσια των νέων πανεπιστημίων» μερικά ακόμη στην Αλε-

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ—ΜΑΡΤΕΝ: Οι Λαμπράκηδες ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» • Δεινοκράτους 131

αυτομόρφωση

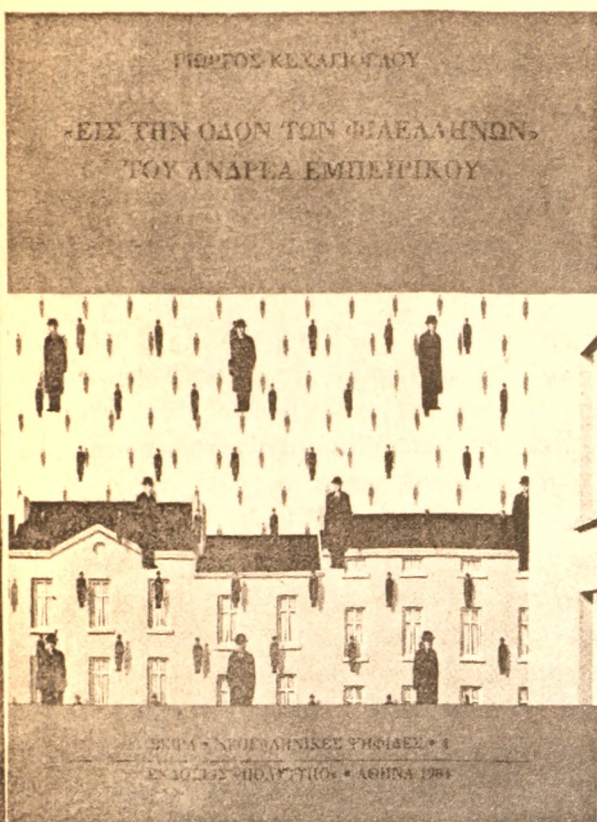
πειθαρχία και μεταρρύθμιση:
το ελληνικό σχολείο του 1900
«Η Δασκαλομάνα» του
Αλ. Παπαδιαμάντη

5-6
εκατόν σελόντα δραχμές

το θέατρο της σκηνής
«Στ' Αθήνα» τα πρώτα
μαζικά κινήματα στη Ελλάδα
η ιστορική κίνηση στη Πάτρα
μορφωτική παρέμβαση στο Πάρις
«Κρέτα οι αντιστάσεις»
Τ. Αντόρνο • Α. Γκόττ

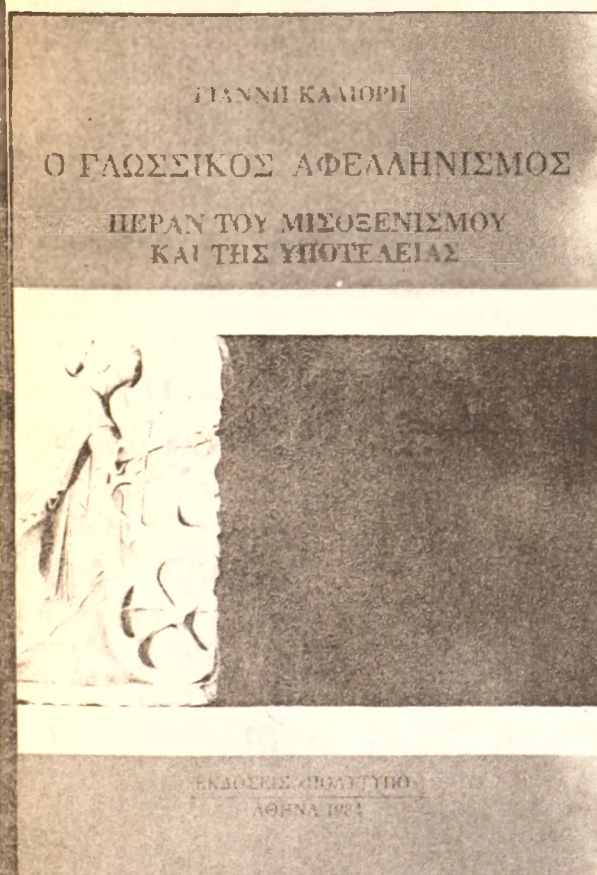
ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΣΕΙΡΑ:
«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

ξανδρουπόλη, στην Καβάλα, στη Φλώρινα, τη Δυτική Μακεδονία δεν πρέπει να ξέχασε, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Σποράδες κλπ. Ετσι. Ενα, δύο, τρία... πολλά Πολυτεχνεία.

**Ανταπόδοση στα ίσα ή
η ισοφάριση στο 90ο λεπτό**

«... Ο ίδιος ο υπουργός Εργασίας (κ. Λάσκαρης;) που δίκαια θα μπορούσε να ονομαστεί «υπουργός ανεργίας», υπολόγισε τους ανέργους σε 200.000. Ενώ ο δοτός «πρόεδρος» της ΓΣΕΕ (Χρ. Καρακίτσος;) σε 300.000. Φυσικά η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική και δεν εξωραϊζεται με τα ψεύδη των κυβερνητικών παραγόντων: Από 130.000 ανέργους το 1981 σήμερα πάνω από 400.000 Έλληνες και Ελληνίδες αγωνίζονται και προσπαθούν για μια θέση —οποιαδήποτε θέση— εργασίας...

● Τόσα χρόνια και να μην μάθαιναν τα παιδιά από συνδικαλισμό; Όχι. Δεν είναι πάντως προκήρυξη της Π.σ.κ. Αντικαταστήστε τα ονόματα του υπουργού Εργασίας και του προέδρου της ΓΣΕΕ με τους σημερινούς κ. Γιαννόπουλο και Ραυτόπουλο. Η αντιστροφή θα σας δώσει απόσπασμα από την προκήρυξη της ΔΑΠ -ΝΔΦΚ για την ανεργία. Είδες η ΔΕΗ; Που ακούγαμε και βλέπαμε και στην τηλεόραση;

**Κοινή γαρ η τύχη και
το μέλλον αόρατον**

● Και μιας ο λόγος περί εμπεδώσεως του μαθήματος του συνδικαλισμού, λαϊκισμού, δημαγωγίας και άλλων παρόμοιων της εν γένει πολιτικής μας ζωής, ιδού και ο επίλογος:

«Σε μας τους νέους ανήκει το μέλλον και γι' αυτό αγωνιζόμαστε. Έχουμε δικαιώματα στη ζωή.

Λέμε όχι στην πολιτική της ανεργίας και του πληθωρισμού.

Λέμε όχι στην αυταρχική κυβερνητική πολιτική.

Διεκδικούμε - Απαιτούμε δουλειά για όλους τους νέους».

● Η ΔΑΠ - ΝΔΦΚ υπογράφει, που καλεί τους φοιτητές να «αγωνισθούν» μαζί της «για δικαιώματα στη ζωή, στη μόρφωση, στη δουλειά». Άντε μετά να τους εξηγήσει ο κ. Ράλλης με τις «Ώρες ευθύνης» του πώς και γιατί τον υπονόμει ο Βαγγέλης.

**...θα σε καταγγείλω
πονηρέ πολιτευτή**

● Αλλά ιδού πως πρέπει να γίνεται η πολιτική στα Α.Ε.Ι.

«...Η πολιτική να μη ταυτίζεται με τον πολιτικαντισμό, τα «μπαλκόνια» και τα κενά συνθήματα, αλλά να αλλάζει, να αποκτήσει νέο ήθος και διευρυμένο περιεχόμενο

● Όταν οι άλλοι επιστρατεύουν υπουργούς και βουλευτές, μέλη Πολιτικών Γραφείων, πρώην υπουργούς και νυν βουλευτές, ο Δ.Α. να μην κάνει πολιτική; Να παραιτηθεί; Να αφήσει το πεδίο ελεύθερο στον «πολιτικαντισμό» και τα μπαλκόνια; Τι τον έχουμε, δηλαδή, το Λ.Κύρκο και το γ. γραμματέα του κόμματος Γ. Μπανιά; Όχι τίποτε άλλο, αλλά για να τους δείξουμε στην πράξη με τι δεν πρέπει να ταυτίζεται η πολιτική και πως θα αποκτήσει νέο ήθος. Κυρίως. Να αλλάξει...

Μια νέα πανεπιστημιακή περιπέτεια

Μια αναπάντεχη και μαχητική ενότητα μοιάζει να έχει επιτευχθεί στα Γιάννενα: αναπάντεχη όχι μόνο για τις δυνάμεις που συσπειρώθηκαν (από την ΠΑΣΠ και την ΠΣΚ μέχρι τον Ρήγα και την ΔΑΠ) αλλά και για το αίτιο που προκάλεσε αυτή την συσπείρωση: πρόκειται για τα αποτελέσματα της εκλογής στο φιλολογικό τμήμα της φιλοσοφικής σχολής (στις 6/3/85) για τη θέση ειδικού επιστήμονα στα μαθήματα της Αρχαίας Θρησκείας και Μυθολογίας και της Κοινωνιολογίας της Αρχαίας Σκέψης: μοναδικός υποψήφιος ο ειδικός επιστήμονας που διδάξε τα μαθήματα για ενάμιση χρόνο στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας: επτά ψήφοι υπέρ, πέντε κατά, τέσσερα λευκά. Ο πρόεδρος του τμήματος αποφαινεται ότι ο υποψήφιος δεν συγκέντρωσε τα απαιτούμενα δύο τρίτα και δεν εκλέγεται, ενώ την επομένη η γραμματεία δηλώνει στους φοιτητές ότι τα μαθήματα θεωρούνται (αρχές Μαρτίου) διδαχθέντα και άρα παύουν να διδάσκονται για φέτο.

Ωστόσο, το διοικητικό συμβούλιο της Σχολής συνεδριάζει αμέσως και καταγγέλλει ομόφωνα (!) τη συνεδρίαση του τμήματος και την ψηφοφορία σαν παράτυπες ως προς την διαδικασία αλλά κυρίως σαν σκανδαλώδεις ως προς την ουσία. Πραγματικά, η σειρά της ημερήσιας διάταξης ανατράπηκε από τον Πρόεδρο πραξικοπηματικά τελευταία στιγμή, έτσι που να περάσουν κάποιοι υποψήφιοι που προορίζονταν για άλλες θέσεις, και να «κοπεί» ο Γ. Ανδρεάδης που εμφανίστηκε τελευταίος αντί για πρώτος που ήταν στη σειρά των υπό συζήτηση θεμάτων ως λίγες ώρες πριν τη συνεδρία. Ας προσθέσουμε μία μοναδικής γλαφυρότητας χοντράδα: Τα ονόματα των ειδικών επιστημόνων που θα δίδασκαν τα μαθήματά τους φιγουράριζαν σε ανακοινώσεις (της Γραμματείας;) πριν από την ψηφοφορία με μόνη εξαίρεση τον υποψήφιο που δεν εξελέγη.

Τα περιεργά ωστόσο πληθαίνουν: η εισηγητική επιτροπή για τα αντικείμενα της Αρχαίας Θρησκείας και της Κοινωνιολογίας της Αρχαίας Σκέψης δηλώνει αναρμόδια να κρίνει το έργο του υποψήφιου, και παραδίδει μια εισηγήση που δεν περιέχει αξιολόγηση και που δεν γνωστοποιείται —όπως απαιτεί ο νόμος— στον υποψήφιο. Ένα μέλος της ασθενεί ξαφνικά βαρέως, ένα ψηφίζει λευκό χωρίς αιτιολογία της ψήφου του (όπως ρητά απαιτεί ο νόμος), ένα ψηφίζει υπέρ.

του Παμ. Βώτι

Ακόμη, το υπόμνημα του υποψήφιου (παραδομένο μήνες πριν)... εξαφανίζεται μεταξύ γραμματείας και κλητήρα του Πανεπιστημίου και ξανατυπώνεται βιαστικά λίγες μόνο μέρες πριν την εκλογή, όταν πολλοί εκλέκτορες δεν προφταίνουν να το διαβάσουν. Το αστείο είναι ότι μία αρνητική ψήφος δίνεται από κυρία εκλέκτορα που δεν έχει διαβάσει ούτε μία λέξη του υποψήφιου.

Οι φοιτητές όμως έχουν ένα παραπάνω λόγο να διαμαρτύρονται και που είναι γι' αυτούς κεφαλαιώδης: πραγματικά στη συνεδρία της 6-3-85 αφαιρείται από τους —μη εκπροσώπους— φοιτητές το ως τότε σιωπηρά αναγνωρισμένο δικαίωμα να παρακολουθήσουν την συνεδρία.

Οι θέσεις της αρνητικής μειοψηφίας των πέντε που καταψήφισαν δεν είναι καλύτερες ως προς την ουσία. Ένας εκλέκτορας που ψήφισε αρνητικά (κ. Ράιος) δηλώνει ότι προ τεσσάρων ετών όταν παρακολούθησε τον υποψήφιο σε διάλεξη του για τον *Οιδίποδα Τύραννο* δεν κατάλαβε τίποτε και φοβόταν ότι φταίει ο ίδιος: τώρα όμως κατάλαβε ότι...

φταίει ο υποψήφιος και τον καταψηφίζει. Ο κ. Παπαθωμόπουλος, βασίζει την κριτική του για το έργο του υποψήφιου στην αδιάσειστη βεβαιότητά του ότι ο Πολυνείκης που περιγράφεται από την πάροδο της *Αντιγόνης* να επιτίθεται κατά της Θήβας είναι... νεκρός κατά τη στιγμή που κάνει την έφοδο! (Παρατήρηση: ο μόνος που κατάφερε για την ώρα κάτι τέτοιο ήταν ο Τσάρλτον Ήστον στο φινάλε του χολιγουντιανού έργου *Ελ Σιντ*). Ακόμη υποστηρίζει ότι η λέξη *δεινά* στο περίφημο πρώτο στάσιμο του ίδιου έργου δεν μπορεί να αναφέρεται και στον Κρέοντα! και καταλήγει ότι ενώ ο ίδιος πριν ενάμιση χρόνο πρωταγωνίστησε για την είσοδο του υποψήφιου στο Πανεπιστήμιο και συνυπέγραψε μια θετικότερη για τον υποψήφιο εισηγήση... έχει τώρα αλλάξει γνώμη και γι' αυτό καταψηφίζει.

Για να σχηματίσει ο αναγνώστης μια εικόνα του υποψήφιου, αξίζει να σημειώσουμε τα παρακάτω: Αριστούχος φοιτητής στη

Θεσσαλονίκη με δάσκαλο τον Γιάννη Κακριδή ο Γ. Ανδρεάδης είναι στα χρόνια του 15% ο αρχισυντάκτης του δημοκρατικού φοιτητικού περιοδικού *Σπουδαστικός κόσμος*, όπου συνεργάζονται οι Κώστας Μοσκόφ, Άλκης Σαχίνης, Αντρέας Στάικος, Γιώργος Βέλτσος, Γιάννης Ψυχολαίδης, Τάκης Κουλάνδρου και άλλοι. Η δικτατορία βρίσκεται την πρώτη του μελέτη για τις «αρχαίες πηγές της *Εις θάνατον* ωδής του Κάλβου» στο τυπογραφείο. Θα εκδοθεί μέσα στο 1967. Στα 1970 στο Παρίσι, γράφει τα *Κρυμμένα του Καβάφη*, σχολιασμό των Ανέκδοτων ποιημάτων του Αλεξανδρινού, που δημοσιεύτηκε φέτος. Μετά τη μεταπολίτευση, στα 1974, παίρνει το διπλώμα του ιστορικού αρχαιολόγου. Στα 1980 παίρνει με άριστα το διδακτορικό του με θέμα «Ο Διόνυσος και η μανία στο έργο του Σοφοκλή» από το κέντρο της συγκριτικής μελέτης των αρχαίων θρησκειών των J.P. Vernant και D. Vidal - Naquet. Μελετήματά του για την τραγωδία δημοσιεύονται στα *Δρώμενα* (1-2-3-4) ενώ διακρίνεται και σαν μεταφραστής από τα γαλλικά, τα αγγλικά και τα ιταλικά. (Ο *μαύρος κυνηγός* του D. Vidal - Naquet, *Αποσπάσματα αισθητικής* του Κρότσε και πολλά άλλα έργα).

Αξίζει να σημειωθεί επίσης, όπως επισημαίνουν πανεπιστημιακοί από τα Γιάννενα, ότι η δουλειά του Γ. Ανδρεάδη σαν δασκάλου ήταν άψογη. Και πιστεύουμε ότι διάφορες ευρύτερες πρωτοβουλίες του μέσα από τα επίσημα όργανα του Πανεπιστημίου, όχι μόνο είναι σωστές αλλά και αναγκαίες σήμερα, με δεδομένη τη λειτουργία των ΑΕΙ.

Έτσι στη Φιλοσοφική Ιωαννίνων σταμάτησαν προσωρινά έστω δύο μαθήματα που προκάλεσαν τη συρροή αρκετών εκατοντάδων φοιτητών κάθε χρονιά. Το πρόβλημα όμως δεν περιορίζεται ούτε στο συγκεκριμένο πρόσωπο ούτε στο συγκεκριμένο μάθημα. Η Φιλοσοφική Ιωαννίνων μοιάζει να ζει κάτω από μια αφόρητη ψυχολογική πίεση που αγγίζει τα όρια της τρομοκρατίας. Πολλές πληροφορίες συγκλίνουν για να δημιουργήσουν την εικόνα ότι κάποιοι παράγοντες εμφανίζονται να μονοπωλούν τις «προσβάσεις» προς το Υπουργείο Παιδείας, και να το εκπροσωπούν στα Γιάννενα. «Απειθαρχοί» λέκτορες πληροφορούνται ότι η μονιμοποίησή τους κινδυνεύει, άτακτοι βοηθοί μαθαίνουν με μερικά χρόνια καθυστέρηση ότι οι μελέ-

τες τους και οι διδακτορικές διατριβές τους δεν είναι επαρκώς... τεκμηριωμένες. Η πεμπτουσία της πολιτικής αυτής συμπυκνώνεται στο ιταλικό ρητό «ή τρώς την σούπα (που σου σερβίρουμε) ή πηδάς από το παράθυρο». Ας μην φτάσουμε στους φοιτητές που πρέπει να υπολογίζουν ότι μόνον αν είναι πολύ πολύ φρόνιμοι θα προχωρήσουν σε μεταπτυχιακά.

Και όλα αυτά συμβαίνουν ενώ ισχύει ο νόμος - πλαίσιο και ενόσω η χώρα πορεύεται προς εξελίξεις που απαιτούν ανθρώπους υπεύθυνους, ικανούς να υπερβούν τους μικροπολογισμούς τους για να πραγματωθούν τα βήματα για μια αναγκαία ωρίμανση. Τα παιδιά στα Γιάννενα έπιασαν το μήνυμα και ήδη η απόφαση της Γ.Σ. είναι υπέρ της εκλογής του Γ. Ανδρεάδη. Ευχόμαστε και πιστεύουμε πως δεν θα είναι τα μόνα.

1. Για να βρούμε τη μετάφραση του *δεινά* σαν θαυμάσιο θα πρέπει να καταφύγουμε στον σεβάσμιο αλλά αναισθητο σε κάθε αμφισημία Paul Majon (στην προ τριακονταετίας έκδοσή του της *Αντιγόνης* στις Belles Lettres) ή στο βοήθημα του κ. Μαρκαντωνάτου *Σοφοκλέους Αντιγόνη κριτική και ερμηνευτική έκδοση*, Αθήνα 1979. Για μια περίληψη των άφθονων και... εξουθενωτικών, μελετημάτων που επιβεβαιώνουν την αμφισημία της λέξης πρβλ. πρόχειρα Charles Jégat, *Tragedy and Civilization*, Χάρβαρντ, 1981, σ. 153 και σημ. 4 του κεφ. «Antigone: Death and Love, Hades and Dionysus», σ. 152 κ. εξ.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΠΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ

Κολοκοτρώνη 92
Πειραιάς
Τηλ. 4112258

Τα πληρέστερα βιβλιοπωλεία
Βιβλία όλων των εκδόσεων

Τιμές χαμηλές

Μία εργατική διεκδίκηση με πολιτικές διαστάσεις

Τόσο οι καθημερινές εικόνες της τηλεόρασης όσο και η σχετική ειδησεογραφία του Τύπου έδωσαν με ανάγλυφο τρόπο την πολιτική της άγριας τρομοκρατίας που εφάρμοσε η κυβέρνηση της Θάτσερ σε βάρος των μαχόμενων απεργών Άγγλων ανθρακωρύχων, οι οποίοι επέστρεφαν ήδη στα ορυχεία, χωρίς να έχουν επιτύχει την ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Ωστόσο, αυτή είναι μία όψη της μεγαλύτερης —σε ευρωπαϊκό επίπεδο— απεργίας των τελευταίων χρόνων. Οι διαστάσεις του πειράματος που συντελέστηκε στις ανθρακοφόρες κοιλάδες της Ν. Ουαλίας, της Σκωτίας και της Ν. Αγγλίας, δεν περιορίστηκαν μόνο στη δοκιμασία τη αντοχής των καθημαγμένων απεργών από την εφαρμογή των ιδιαιτέρων τρομοκρατικών μέτρων της Συντηρητικής κυβέρνησης. Το πείραμα, καθώς αποδεικνύεται από την προσεκτική μελέτη των βασικών του στοιχείων είχε πολύ ευρύτερους στόχους από την απλή φιλοδοξία μιας αντιδραστικής πολιτικής για καταστολή του απεργιακού κινήματος. Στην απεργία των ανθρακωρύχων αναμετρήθηκε η πολιτική πρόθεση του συστήματος να ανα-

του Βαγγέλη Γιαχνή

διαρθρωθεί και να εκσυγχρονισθεί σε βάρος των εργαζομένων, με το εύρος της αντίστασης που προβάλλουν οι τελευταίοι στις απάνθρωπες μεθόδους εξαφάνισής τους.

Σ' αυτό το σημείο επικεντρώνεται το ενδιαφέρον και η προσοχή τόσο του παγκόσμιου εργατικού κινήματος όσο και της διεθνούς αντίδρασης. Θα πρέπει να είναι, συνεπώς, δεδομένη η ευαισθησία των Ελλήνων εργαζομένων για όσα διαδραματίστηκαν στο Γιόρκσάιρ, γιατί η επιχείρηση «εκσυγχρονισμός και αναδιάρθρωση της πεπαλαιωμένης ελληνικής βιομηχανίας» βρίσκεται *ante portas*. Και είναι χρήσιμο να επισημάνουμε εξ αρχής ότι η νομοτελειακή αναγκαιότητα του εκσυγχρονισμού, θέτει «επί τάπητος», για άλλη μια φορά, το «πρόβλημα της αντίθεσης των παραγωγικών δυνάμεων με τις παραγωγικές σχέσεις».

Το κίνημα των ανθρακωρύχων στην Αγγλία, έχει βαθιές ρίζες στην ιστορία και βρίσκονται πάντα στην εμπροσθοφυλακή των εργατικών αγώνων. Οι ανθρακωρύχοι, μετά τη μεγάλη απεργία του 1926, διεύρυναν αρκετά το πεδίο των κατακτήσεών τους και θεωρούνταν, μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '60, ένα «προνομιούχο» τμήμα της εργατικής τάξης. Ωστόσο, η σταδιακή μείωση της σημασίας του άνθρακα στον τομέα της ενέργειας και η αντικατάστασή του, ιδιαίτερα από το πετρέλαιο και, στη συνέχεια, από τους πυρηνικούς αντιδραστήρες, επέφεραν μια ανάλογη υποβάθμιση του ρόλου των ανθρακωρύχων στον τομέα της παραγωγής. Έτσι, οι κυβερνήσεις της χώρας (Συντηρητικές ή Εργατικές) ψαλίδιζαν τις κατακτήσεις των ανθρακωρύχων, ενώ παράλληλα άρχισε το κλείσιμο των «μη παραγωγικών ορυχείων». Πράγματι, ενώ το 1957 οι ανθρακωρύχοι αριθμούσαν 700.000, το 1972 μειώθηκαν σε 290.000, πράγμα που επηρέασε την ποιοτική δυναμική του κινήματός τους. Στις ίδιες χρονολογίες, τα ορυχεία μειώθηκαν από 80 σε 300 και αυτή τη στιγμή βρίσκονται εν ενεργεία 170 περίπου. Σήμερα, σε πανεθνική κλίμακα, οι ανθρακωρύχοι φτάνουν μόλις στις 175.000. Το συνδικάτο τους NUM (National Union of Mineworkers) πραγματοποίησε, το 1972 και 1974, δύο απεργιακές κινητοποιήσεις, με βασικά αιτήματα την αύξηση των αποδοχών και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

Στην απεργία του '74, που κράτησε 13 εβδομάδες ο —τότε— πρωθυπουργός της χώρας Έντουαρτ Χηθ, αναρωτήθηκε αν η πραγματική εξουσία βρίσκεται στην κυβέρνηση ή στους ανθρακωρύχους. Με την ανάρρηση του Εργατικού Κόμματος στην κυβέρνηση (υπό τον Ουίλσον) πραγματοποιήθηκαν τριμερείς διαπραγματεύσεις, μεταξύ της κυβέρνησης, της Εθνικής Εταιρείας Άνθρακος και της Ένωσης Ανθρακωρύχων. Αυτές κατέληξαν σε συμ-

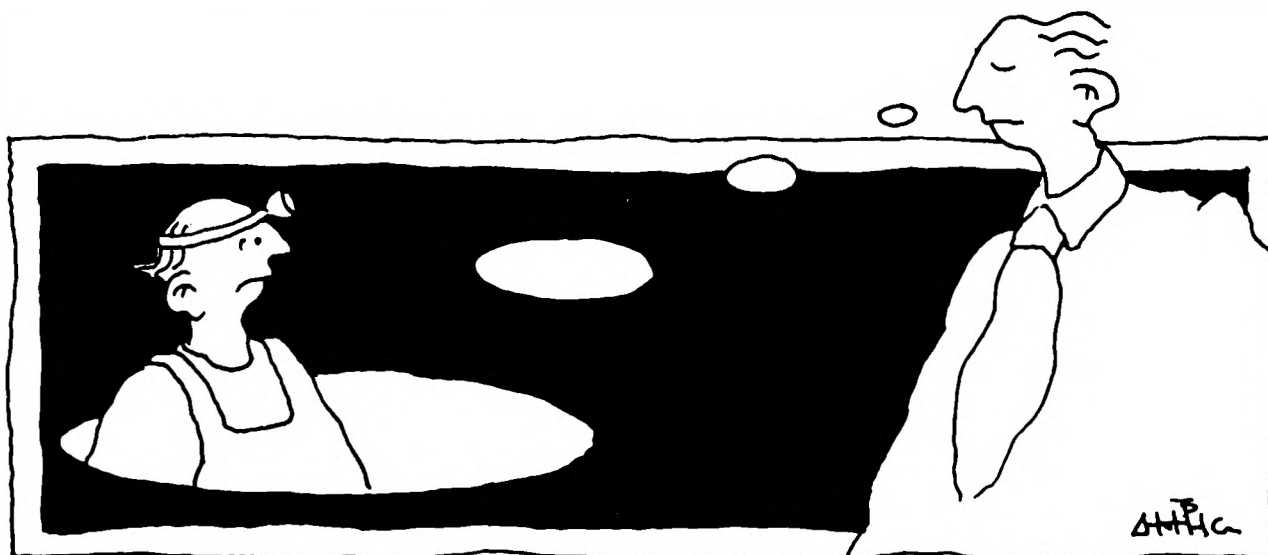
φωνία (plan for coal) που προέβλεπε μαζικές επενδύσεις στην εξόρυξη άνθρακος, με στόχο την αύξηση της παραγωγής σε μια δεκαετία (1985) στο επίπεδο των 150 εκ. τόνων το χρόνο. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συμφωνία ήταν αποτέλεσμα μόνο των εργατικών αγώνων, αλλά ιδιαίτερα της πίεσης που ασκούσε η πετρελαϊκή κρίση του 1973. Βέβαια, στα επόμενα χρόνια, όχι μόνο δεν αυξήθηκε η παραγωγή, αλλά μειώθηκε κατά 8 εκ. τόνους. Είναι αξιοσημείωτο ότι η Θάτσερ, όταν ανήλθε στην εξουσία (1979), ανανέωσε τη συμφωνία αυτή υποσχόμενη αύξηση της παραγωγής άνθρακα. Ωστόσο, το 1983, διακήρυξε την πρόθεσή της για μείωση της παραγωγής κατά 4 εκ. τόνους ετησίως. Αυτό πυροδότησε τις αντιδράσεις των ανθρακωρύχων που παρατηρούσαν, όχι μόνο τη στασιμότητα των επενδύσεων, αλλά και τη συμπύκνωση του παραγωγικού πεδίου, με συνακόλουθη συνέπεια το κλείσιμο αρκετών μικρών ορυχείων. Στις 6 Μαρτίου 1984, το NUM κήρυξε πανεθνική απεργία, με βασικό αίτημα την ανακοπή των απολύσεων και του κλεισίματος των ορυχείων. Στην απεργία συμμετείχαν μ' ενθουσιασμό το 80-85% των ανθρακωρύχων ολόκληρης της χώρας. Μοναδική εξαίρεση, οι ανθρα-

κωρύχοι του Νότιγγχαμ, που απολαμβάνουν προνομιακή μεταχείριση, λόγω των προσοδοφόρων ορυχείων της περιοχής, αλλά και του παραδοσιακού απεργοσπαστισμού που χαρακτηρίζει το τοπικό συνδικάτο.

Αναφέρουμε παρενθετικά ότι ήδη από το 1926 η συνδικαλιστική ηγεσία των ανθρακωρύχων του Νότιγγχαμ, προώθησε την ίδρυση χωριστού διασπαστικού συνδικάτου με την επωνυμία Nottinghamshire Miners Industrial Union και με πρωταγωνιστή τον βουλευτή του Εργατικού Κόμματος της περιοχής Spenser. Βέβαια, αυτό το συνδικάτο διαλύθηκε σε λίγα χρόνια, αλλά παρέμεινε το πνεύμα του απεργοσπαστισμού.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Αλλά τι ήταν αυτό που ώθησε την Μάργκαρετ Θάτσερ στη λήψη των γνωστών για την αγριότητά τους αντεργατικών μέτρων; Ασφαλώς, δεν μπορεί να είναι μόνο η παροιμιώδης αντιδραστικότητα της «σιδηράς κυρίας», γιατί κι αυτή σχετικοποιείται στα πλαίσια του κοινοβουλευτικού συστήματος μιας αστικής δημοκρατίας. Η αναγκαιότητα διατήρησης σε υψηλά επιπε-

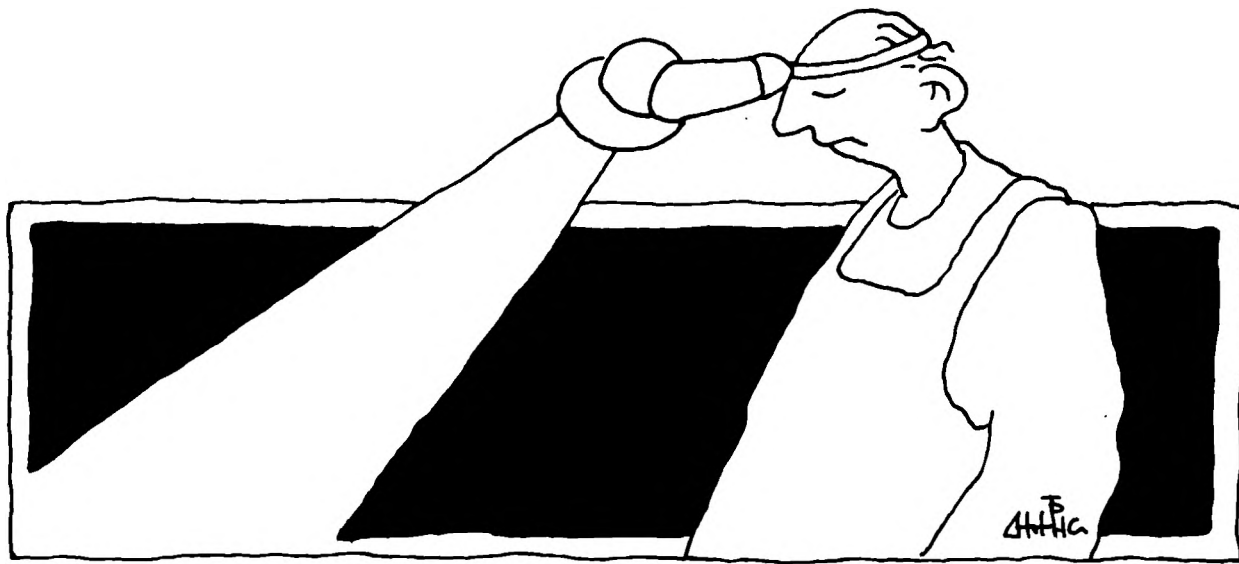
του Δημήτρη Χαντζόπουλου

δα της πολιτικής εμβέλειας ενός αστικού κοινοβουλευτικού κόμματος, συντελεί στον περιορισμό των τρομοκρατικών του προθέσεων σε βάρος του εργαζόμενου λαού. Παρ' όλα αυτά, στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρατηρείται μια υπέρβαση των ορίων της τρομοκρατικής ταχτικής και μια φαινομενική αδιαφορία για το πολιτικό κόστος και τη φθορά την οποία τελικά υπέστη η κυβέρνηση της Θάτσερ από την ευρύτατη εφαρμογή παρόμοιων αντιδημοκρατικών μέτρων. Παράλληλα, πρέπει να σημειώσουμε ότι και το οικονομικό κόστος δεν ήταν καθόλου ευκαταφρόνητο. Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύθηκαν στην έγκυρη εφημερίδα «Γκάρντιαν» το συνολικό κόστος της απεργίας προσεγγίζει τα 5 δις στερλίνες (750 δις δρχ.) ή, αλλιώς τα 3/4 περίπου του ετήσιου προϋπολογισμού της χώρας μας.

Η ανελαστική στάση της Θάτσερ, παρά το τεράστιο πολιτικό και οικονομικό κόστος της απεργίας, αποδεικνύει ότι το πρόβλημά της δεν είναι «τα μικρά αντιπαραγωγικά ορυχεία», αλλά η τεχνολογική αναδιάρθρωση του συνόλου της βιομηχανίας. Πράγματι, πριν από την έκρηξη του προβλήματος των ανθρακωρυχείων, είχαν γίνει τεχνολογικές ανακατατάξεις στη British Steel, στη British Leyland, στη British Airways, από τις οποίες απολύθηκαν δεκάδες χιλιάδες εργαζόμενοι. Μάλιστα, για το σκοπό αυτό, η Θάτσερ «αγόρασε» (όπως τους ποδοσφαιριστές) έναν «ειδικευμένο» Αμερικανό που ονομάζεται Ίαν Μακ Γκρέγκορ. Ο τελευταίος, είναι πασίγνωστος στην Αμερική για την αντισυνδικαλιστική του δράση. Ήδη από το 1957 διεύθυνε την AMAX, που εμπορεύεται μέταλλα και ορυκτά και συναλλάσσεται με 14 χώρες του Γ' Κόσμου.

Ο Μακ Γκρέγκορ εισήγαγε την ίδια εταιρεία στην παραγωγή άνθρακα, αγοράζοντας πολλά ανθρακωρυχεία στο Άιρσαϊρ που βρίσκεται στη μεσοδυτική περιοχή των ΗΠΑ. Ο Μακ Γκρέγκορ χτύπησε την απεργία των ανθρακωρύχων το 1975 και διέλυσε το συνδικάτο τους. Σήμερα, προσφέρει τις «καλές του υπηρεσίες» στην κυβέρνηση της Θάτσερ και διευθύνει το σχέδιο της τεχνολογικής αναδιάρθρωσης. Το σχέδιο αυτό ονομάζεται MINOS (Mines Operating System) και οι μελέτες του άρχισαν το 1974, από τη Μονάδα Κεντρικού Σχεδιασμού. Το σχέδιο MINOS δεν προβλέπει νέες τεχνολογίες, αλλά αυτοματοποίηση της εργασίας, με βάση τις παλιές μεθόδους εξόρυξης.

Εισάγει, δηλαδή, την εντατικοποίηση, διαμέσου της ηλεκτρονικής παρακολούθησης της εργασίας, την κατάργηση της εξειδικευμένης εργασίας και τη δραστική περικοπή θέσεων. Ένα παράδειγμα της αποτελεσματικότητας του νέου συστήματος, είναι το ορυχείο του Σέλμπυ. Σ' αυτό 4.000 ανθρακωρύχοι παράγουν ίδια ποσότητα άνθρακα μ' αυτή που παράγουν 39.000 ανθρακωρύχοι στη Ν. Ουαλία και στη Σκοτία. Τελικός στόχος του σχεδίου που προαναφέραμε είναι ν' απαλλάξει τα ορυχεία από 100.000 εργάτες μέχρι το 1988, προκειμένου να μειωθεί το κόστος

παραγωγής του άνθρακα. Πρέπει, εδώ να επισημάνουμε ότι η σημασία του άνθρακα —λόγω της συνεχιζόμενης ενεργειακής κρίσης είναι μεγάλη. Απόδειξη γι' αυτό, είναι η αγορά από την ΕΧΧΟΝ, ενός τεράστιου ορυχείου άνθρακα στην Κολομβία, που υπολογίζεται να παράγει 15-25 εκ. τόνους το χρόνο. Το πετρέλαιο και ιδιαίτερα αυτό της Αγγλίας, κρίνεται ασύμφορο για ενεργειακή χρήση λόγω της κακής του ποιότητας. Εξάλλου, με την καθημερινή πτώση της λίρας έναντι του δολαρίου, προσφέρεται περισσότερο για εξαγωγή και όχι για εσωτερική κατανάλωση. Βέβαια, η Θάτσερ, για ν' αντιμετωπίσει το ενεργειακό πρόβλημα που προέκυψε από την απεργία, μετέτρεψε τους ενεργειακούς σταθμούς και λειτουργούν με διπλό τρόπο, χρησιμοποιώντας το κάρβουνο (κυρίως από εισαγωγές) αλλά και το πετρέλαιο. Οι εισαγωγές άνθρακα γίνονται από την Αμερική, την Πολωνία τη Ν. Αφρική και διάφορες άλλες χώρες. Η Αυστραλία σταμάτησε, τελευταία, την εξαγωγή άνθρακα προς την Αγγλία, για να συμπαρασταθεί στην απεργία των ανθρακωρύχων. Αυτό που έκανε η Αυστραλία δεν το έκανε όμως η Ελλάδα, που σημείωσε τη θλιβερή της παρουσία, αποστέλλοντας δια μέσου της κρατικοποιημένης και «προβληματικής» ΑΓΕΤ τέσσερα πλοία με κάρβουνα στη Θάτσερ.

Σύμφωνα με πληροφορίες, η ΑΓΕΤ έπαιξε μεσιτικό ρόλο, αγοράζοντας —τα 'χα για δική της χρήση— κάρβουνο από την Αυστραλία που το μεταπούλησε στην Αγγλία. Σε ερωτήσεις μας οι υπεύθυνοι προφασίστηκαν ότι δεν γνώριζαν τον προορισμό των πλοίων...

ΜΕ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

Σήμερα, μετά ένα χρόνο σκληρών αγώνων και πραγματικών μαχών με τους τρομοκρατικούς μηχανισμούς της Θάτσερ, το απεργιακό κίνημα των ανθρακωρύχων βρίσκεται σε κρίσιμη καμπή. Οι απεργοί γύρισαν ξανά στις δουλειές τους, επειδή δεν άντεξαν στην πείνα και στην ανέχεια. Ωστόσο, το γενικότερο πολιτικό κλίμα στη χώρα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ευνοϊκό για κανένα. Η δεδομένη εχθρότητα της Θάτσερ, αλλά και η ουδετερότητα του Εργατικού Κόμματος, υπήρξαν δύο σοβαροί παράγοντες οι οποίοι μέτρησαν αποφασιστικά στο τελικό αποτέλεσμα. Ο Νηλ Κίν-

νοκ, παρά τις εντυπωσιακές του τηλεοπτικές εμφανίσεις με τους ανθρακωρύχους, ενδιαφέρεται μόνο για τις προεκλογικές του μανούβρες και για την εκμετάλλευση του απεργιακού κινήματος. Ενώ, παράλληλα, η αλληλεγγύη των άλλων συνδικάτων, αλλά και γενικότερα των εργαζομένων, ήταν πολύ υποτονική και δεν έγινε κατορθωτό να ξεφύγει από το πλαίσιο του ουμανισμού και της φιλανθρωπίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών (Trade Union Congress), όχι μόνο δεν έκφρασε την επίσημη συμπράτασή της, αλλά έκανε οτιδήποτε για να ωθήσει το κίνημα στη συνδιαλλαγή και στο συμβιβασμό, προκαλώντας την οργή του ηγέτη των ανθρακωρύχων Άρθουρ Σκάργκιλ. Η αλληλεγγύη που εκδήλωσαν ορισμένα ανεξάρτητα συνδικάτα (λιμενεργάτες κτλ.), δεν ήταν αρκετή για την ενίσχυση της διαπραγματευτικής ικανότητας των ανθρακωρύχων. Αλλά και η Θάτσερ έχει αρκετά προβλήματα.

Μια πρόσφατη σφυγμομέτρηση, κατέδειξε την πτώση της δημοτικότητάς της, που έχει ανάλογη φορά μ' αυτή της λίρας. Το 88% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι η κυβέρνησή της δεν έκανε τίποτα για την ανεργία, ούτε για το πρόβλημα των ανθρακωρύχων. Οι άνεργοι, από το 1979 μέχρι σήμερα, σχεδόν τριπλασιάστηκαν (το 1979 ήταν 1.300.000 και φτάνουν τα 3.400.000), ενώ τα κοινωνικά προβλήματα αυξάνονται με ιλιγγιώδη ρυθμό. Τα επιδόματα ανεργίας καλύπτουν μόνο τον πρώτο χρόνο, ενώ για τα υπόλοιπα χρόνια, εκατομμύρια άνεργοι αναζητούν —μάταια— λύσεις για να χορτάσουν την πείνα τους.

Σίγουρα η Θάτσερ και οι υποστηρικτές της, δεν πρέπει να αισθάνονται καλά το έδαφος κάτω από τα πόδια τους.

Ο επιδιωκόμενος «εκσυγχρονισμός» δεν είναι δυνατό να συντελεσθεί χωρίς —μεγάλης κλίμακας— κοινωνικές αναταραχές. Ο κομπιούτερ, ίσως αποδειχθεί μοιραίος για το σύστημα. Από το πείραμα της Αγγλίας, δεν πρέπει να διδαχθεί μόνο η διεθνής ολιγαρχία, αλλά και η αριστερά που συνεχίζει την αρεϊμάνια ομφαλοσκοπής της και την περιήγησή της σε σκοτεινές τριτοδρομικές αναζητήσεις, χωρίς την αποτίμηση και την αξιολόγηση των λαθών της «υπαρκτής σοσιαλιστικής εμπειρίας».

Η γοητεία της κρεμλινικής υγείας

του Α.Δ. Ψάλτη

Ο ενθουσιασμός της Θάτσερ, επειδή συνάντησε επιτέλους κάποια στιγμή στη ζωή της Σοβιετικό κομμουνιστή με καλοραμμένο κομψό κοστούμι, δεν θα πρέπει να παρασύρει κι εμάς σε λάθος συμπεράσματα για τον Γκορμπατσώφ. «Νεαρό» και «ανανεωτή» τον χαιρετίζουν μ' ελπίδες μια σημαντική μερίδα παρατηρητών, οι οποίοι επισημαίνουν ότι ο «νεαρός» Γκορμπατσώφ, «τεχνοκράτης» και εκσυγχρονιστής θα εμπνεύσει διαφορετική πολιτική απ' αυτή των προκατόχων του και θα προχωρήσει σε ανοίγματα «ανανέωσης» του κρατικού μηχανισμού και της οικονομίας, κάτι που φάνηκε να απασχολεί σοβαρά και τον Αντρόπωφ στο σύντομο διάστημα που ήταν επικεφαλής της Σοβιετικής Ένωσης. Αντίθετα, άλλοι υπενθυμίζουν τα «όρια» του σοβιετικού συστήματος και τις δυνατότητες που έχει για μια διαφορετική ανάπτυξη —από τη γνωστή μέχρι τώρα— εξαιτίας της φύσης του καθεστώτος και των σχέσεων, που έχουν οικοδομηθεί και στις οποίες στηρίζεται. Αυτές οι σχέσεις δεν πρόκειται να ανατραπούν υποστηρίζουν, ανεξάρτητα από μικρές ή μεγάλες μεταβολές που μπορεί να γίνουν και από τις οποίες αρκετές είναι αναγκαίες σήμερα για να λυθούν προβλήματα που αντιμετωπίζει το σύστημα.

Γερό σκαρί κι αφόρητα βαρύ η σοβιετική μηχανή, δουλεύει στους δικούς της ρυθμούς για την αναπαραγωγή των προνομίων της, έχει όμως τη Δύση να την παρενοχλεί και να της βάζει στοιχήματα για συνεχείς μεταρρυθμίσεις, ελπίζοντας πως έτσι θα την τινάξει κάποτε στον αέρα. Η ανάδειξη όμως του Γκορμπατσώφ στην κορυφή του Κρεμλίνου ερμηνεύεται από μερικούς ως ακριβώς το αντίθετο: το σοβιετικό σύστημα δεν έχει βιολογικά όρια όπως οι επικεφαλής του. Μπορεί και ν' αναγεννηθεί.

Αποτελούν όμως μία πλευρά των διάφορων εκτιμήσεων που γίνονται οι ερμηνείες που στηρίζονται στη γοητεία της ηλικίας του νέου ηγέτη του ΚΚΣΕ. Αν και η ανάδειξή του στην κορυφή της σοβιετικής ιεραρχίας, πράγματι σημαίνει ότι μια σειρά αντιθέσεις έχουν λυθεί και ισορροπίες έχουν αποκατασταθεί στο μεταβατικό διάστημα από το θάνατο του Μπρέζνιεφ μέχρι τώρα. Η άλλη πλευρά δεν έχει να κάνει με το «νεαρόν» του Γκορμπατσώφ. Στο βαθμό που έχουν αποκατασταθεί σε μια νέα βάση οι σχέσεις εξουσίας στο σοβιετικό σύστημα και διαμορφώθηκαν οι αντίστοιχες ισορροπίες ανάμεσα στα κέντρα εξουσίας η ανάδειξη του Γκορμπατσώφ στην ηγεσία δεν μπορεί παρά να είναι η αρχή μιας νέας περιόδου η οποία θέτει τέλος στην μεταμπρέζνιεφική κατάσταση.

Απ' αυτή την άποψη αξίζει να σημειώσουμε τις αντιδράσεις του ξένου Τύπου που αναφέρονται στις πιθανές ενέργειες του «νεαρού» Γκορμπατσώφ και θα σηματοδοτήσουν την νέα περίοδο που εισέρχεται η Σοβιετική Ένωση:

- Θα ξεκινήσει κάποιο διάλογο ανάμεσα στο ΚΚΣΕ και το κάθε ΚΚ ξεχωριστά, Ανατολής και Δύσης, συμπεριλαμβανομένων και των Ευρωκομμουνιστών («Ματέν» 12.3.85).
- Θα αναθερμάνει το «ανθρωπικό» άνοιγμα προς την Κίνα («Τσάιτ» 30.11.84).
- Θα θέσει σε δοκιμασία τη νατοϊκή συνοχή, —μέσω Ελλάδας και Ισπανίας κυρίως—, ποντάροντας στην Ευρώπη στο χαρτί των ειρηνιστών («Λιμπερασιόν» 26.2.85).
- Θα «πάρει» στα χέρια του το σοβιετικό μπλοκ και θα αντιμετωπίσει ήρεμα αλλά και αποφασιστικά την Ουάσιγκτον («Λιμπερασιόν» 17.12.84).

Οι προβλέψεις αυτές —και άλλες— ωστόσο, δεν αποτελούν παρά μόνο εικασίες αρκετές από τις οποίες στηρίζονται σε υπαρκτές τάσεις της σοβιετικής ηγεσίας. Αν τώρα λάβουμε, υπόψη —και πρέπει— τη λειτουργία του συστήματος και πως κυρίως αυτό ενδιαφέρεται για τον κατάλληλο σοβιετικό ηγέτη και τους απαραίτητους συσχετισμούς που θα εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη αναπαραγωγή

του δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε, τα αιτήματα εκσυγχρονισμού της βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής που τέθηκαν επί Αντρόπωφ —επειδή δεν ήταν φιλελεύθερος μεταρρυθμιστής με τη «δυτική» έννοια, ούτε να αναρωτηθούμε για το «νεκρό» χρόνο που επακολούθησε επί βασιλείας του ημιθανούς Τσερνιένκο. Έπρεπε το σύστημα να έχει τον απαραίτητο χρόνο για να ζυμωθούν οι λύσεις που προτεινόνταν στην ανεπάρκεια της παραγωγής και των θεσμών, αλλά και να αποκατασταθούν νέες σχέσεις ισορροπίας σ' όλο το πλέγμα εξουσίας στη σοβιετική πυραμίδα. Έπρεπε ακόμη ο μηχανισμός να καθυστερήσει τους ανησυχούντες από την επίθεση Αντρόπωφ «διεφθαρμένους μπρεζνιεφικούς» γραφειοκράτες, αλλά και να «τιθασεύσει φιλοδοξίες» του στρατιωτικού μηχανισμού, του κομματικού μηχανισμού και της κρατικής γραφειοκρατίας. Ο Τσερνιένκο λοιπόν ήταν «νέωτατος» για την περίπτωση.

Πόσο «νέος» είναι τώρα ο Γκορμπατσώφ; Η γοητεία που ασκεί ξαφνικά η υγεία ενός γενικού γραμματέα, μόλις 54 χρονών, δεν σημαίνει παρά ότι το σοβιετικό σύστημα προσπαθεί να προσαρμοσθεί σε νέες αναγκαιότητες. Ποιες θα είναι οι προσαρμογές, τι προτεραιότητες θα δοθούν και πόσο θα αποδώσουν μάλλον θα φανεί αρκετά σύντομα.

Τηλεφώνησε να ηρεμήσεις τέτοιες μέρες. Το τηλέφωνο χτυπά συνέχεια. «Εμπρός...» Λες και δεν διαβάζουν εφημερίδες, λες και δεν ανοίγουν τη «φασιστική» τηλεόραση, οι άνθρωποι σήμερα είναι κρεμασμένοι στο τηλέφωνο. Τηλεφωνά ο ένας στον άλλο, επιβεβαιώνουν όσα κάποιοι άλλοι —οι υπομονετικοί— άκουσαν μέχρι τέλους στην τηλεόραση ή διάβασαν στις εφημερίδες. Μετακινούνται «από τραπέζιου εις τραπέζιον» στις ταβέρνες ρωτούν ο ένας τον άλλον για τα νεότερα, και πιάνουν ουρά στο κόκκινο τηλέφωνο. Υποψιάζεστε, βέβαια, τι συμβαίνει στα γραφεία μας: αστικά, υπεραστικά και υπερπόντια τηλεφωνήματα το ένα μετά το άλλο. Άκουσα φωνές ξενιτεμένων που είχα χρόνια να ακούσω. Καλή σου ώρα κ. Καραμανλή... Επανασυνδεσες παλιές φίλιες. Έμαθα τα νέα φίλων μου από τα χρόνια του 1-1-4, της «Δ.Ν. Λαμπράκη» και των φοιτητικών διαδηλώσεων της δεκαετίας του '50 για το Κυπριακό. Και τι δεν θυμήθηκαμε... Ζυρίχη, Μακάριο, τον αείμνηστο βασιλέα Παύλο, την Φρειδερίκη, το ταξίδι στο Λονδίνο και άλλα πολλά. Πού να σας τα λέω τώρα. Ζωή να 'χουμε και ώρα στη διάθεσή μας και θα τα θυμηθούμε.

Το πιο περίεργο είναι η τηλεφωνική πρόσκληση ενός φίλου: — Έλα σπίτι ένα Σαββατόβραδο, έχω σε βίντεο το «Ζ» του Γαβρά να το δούμε... Παιζουν, μου είπε, οι δύο τελευταίοι πρόεδροι της Δημοκρατίας, ο στρατηγός Μητσος, δείχνει και το τρίκυκλο. Και μην ξεχνάς η μουσική είναι του Μίκη. — Δεν χρειάζεται, του απάντησα. Να δεις, τώρα που έφυγε ο Καραμανλής θα το δείξει και η ΕΡΤ-2. Ο Τσουγιόπουλος τώρα τρέχει να εξασφαλίσει τα δικαιώματα για να επανορθώσει την άλλη γκάφα του. Ο λόγος το λέει. Γιατί σίγουρα δεν ξέρει ότι ο υπουργός Εργασίας κ. Γιαννόπουλος, δεν θα του χαριστεί: «Όχι κ. Τσουγιόπουλε το ΠΑΣΟΚ δεν θα χαρίσει στη Δεξιά τον κ. Καραμανλή. Θα είσαι εχθρός της Αλλαγής αν σήμερα θέλεις εσύ να προβάλεις το «Ζ».

Να μου θυμηθείτε, το «Ζ» δεν θα το δούμε στο τέλος γι' αυτό και γω θα πάω το Σάββατο στον φίλο μου να το δω τουλάχιστον σε βίντεο...

συγκρατούμενος του κ. Σαρτζετάκη και του κ. Γιαννόπουλου στον Κορυδαλό, τα χρόνια της Δικτατορίας. Ο κ. Γιαννόπουλος επέμενε να κάμει κάποια ανάλυση στον κ. Σαρτζετάκη και να τον πείσει ότι έχει δίκιο. Και αυτός, αγανακτισμένος γύρισε και του είπε: — Ακούστε κ. Γιαννόπουλε, εγώ είμαι δικαστικός, δεν είμαι πολιτικός... Αυτό ήταν και το βασικό, φαίνεται, επιχείρημα του κ. Γιαννόπουλου προς τον κ. Παπανδρέου όταν προσπάθησε —μετά την ανακοίνωση της πρότασης για την υποψηφιότητα Σαρτζετάκη— να πείσει τον πρωθυπουργό ότι είχε κάμει λάθος επιλογή: — Θα βρεις τον μπελά σου κ. Πρόεδρε, λέγεται ότι είπε ο κ. Γιαννόπουλος στον κ. Παπανδρέου, με αυτόν τον δικαστή... Είναι πολύ προσηλωμένος στους νόμους... — Ησύχασε Βαγγέλη. Όλα θα πάνε καλά. Προσηλωση θέλουμε και μεις... Πάντως η πληροφορία πρέπει να είναι σωστή αν κρίνω και από την έκφραση του υπουργού Εργασίας όταν ανακοινώθηκε το όνομα «Σαρτζετάκης» στην τηλεόραση;

Δεν είναι το τηλέφωνο το μόνο κανάλι επικοινωνίας. Υπάρχουν και τα ταχυδρομεία. Με καθυστέρηση μιν, αλλά, γενικώς λειτουργούν. Έφτασε κάρτα με το ακόλουθο περιεχόμενο:

Άμαρτωλέ! Σε αγάπησα με αιώνια
αγάπη. Πέθανα για σένα πάνω στο
σταυρό. Μετανόησε. Γύρισε σε Μένα.
Σε αγαπώ.... Σε περιμένω....

Ιησούς Χριστός

Ε, λοιπόν. Μόνο το τηλέφωνο λείπει από την κάρτα. Οι άνθρωποι έχουν καταντήσει ή πολύ ασεβείς ή πολύ αφελείς. Επειδή δεν είμαι ασεβής και επειδή πιστεύω ότι ο Παπανδρέου όλα τα μπορεί και όλα τα θέλει θα παρακαλέσω τον Γ. Μασαβέτα που επικοινωνεί κάθε μερα με τον κ. Παπανδρέου μέσω της στήλης του «Καλημέρα κ. Πρόεδρε», να μεσολαβήσει μεταβιβάζοντας το αίτημα πολλών φίλων της Εκκλησίας, του ΠΑΣΟΚ και του κ. Σαρτζετάκη: — κ. Παπανδρέου: Νισάφι πια. Σώστε την τιμή της Εκκλησίας, την ευλάβειά μου και την αξιοπρέπεια του κ. Σαρτζετάκη. Κάμετε κάτι: Μια μικρή

αλλαγή στην Εκκλησία. Μου είναι αδύνατον να ανεχθώ τον Σεραφείμ να ορκίζει και τον κ. Σαρτζετάκη. Ως τώρα όρκισε, ως γνωστόν: Γ. Παπαδόπουλο και τον επίγονο αυτού Φ. Γκιζίκη. Και ύστερα τους πήρε όλους σβάρνα: Μ. Στασινόπουλο, Κ. Γκάτσο, Κ. Καραμανλή, Γ. Αλευρά. Δεν είναι δυνατόν να ψηφιστεί τα προσεχή εικοσιτετράωρα μια μικρή «αναθεώρηση» των Ιερών Κανόνων;

«Τραγικό κενό» χαρακτήρισε ο κ. Μητσοτάκης την απώλεια του κ. Καραμανλή. Δεν καταλάβαμε καλά. Ταφόπλακα έβαζε ο κ. Μητσοτάκης με τη δήλωσή του αυτή ή αποκάλυπτε το δικό του κενό; Πρέπει, φαίνεται να νιώθει αρκετά το αίσθημα του κενού τώρα πια ο αρχηγός της «Ν.Δ.». Είναι πολύ πικραμένος —σχεδόν χολωμένος ο κ. Μητσοτάκης που ο γενάρχης της Δεξιάς αρνήθηκε να τον συναντήσει. Σε στενό του κύκλο, λέγεται ότι έκαμε την σύγκριση: «Καλά, γιατί εγώ μόνον είμαι μαχητής; Γιατί αυτός τα παράτησε; Εγώ βρέθηκα πολλές φορές στη θέση του αλλά πάντα επέμενα. Και έτσι βρέθηκα να είμαι αρχηγός του δεύτερου κόμματος της χώρας». Σωστά. Αλλά ο κ. Καραμανλής κατάγεται από την Πρώτη. Όταν ένας θεός χολωθεί, χολώνεται για καλά. Ένας θεός δεν λογοδοτεί σε μια παράταξη. Αυτός έχει διάλογο με την Ιστορία. Ενώ ο κ. Μητσοτάκης μπορεί να ανοιγοκλείνει τα χρονοντούλαπα κατά το δοκούν...

Ένα ιστορικό τηλεφώνημα: Συνεργάτης, μου σύστησε να θυμίζουμε κάθε φορά στη στήλη αυτή από ένα ιστορικό τηλεφώνημα. Ο ίδιος μου θυμήσε το ακόλουθο: Γίνεται συζήτηση στη Βουλή και ο κ. Γ. Ράλλης διαμαρτύρεται στον πρωθυπουργό κ. Παπανδρέου επειδή δεν ενημερώθηκε επί σημαντικού εθνικού θέματος. Και ο κ. Παπανδρέου: «Πάρτε με στο τηλέφωνο κ. Ράλλη. Γιατί, αλήθεια δεν μου τηλεφωνούσατε αφού είχατε απορία;». Ιστορικό τηλεφώνημα αλήθεια. Μόνο που δεν μάθαμε ποτέ αν έγινε...

Είμαι εδώ, στο τηλέφωνο και περιμένο να σας ακούσω. Δεκαπέντε εικοσιτετράωρα, συνεχώς. Δικός σας ο αυτόματος τηλεφωνητής

Μου το τηλεφώνησε

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

Όταν στην πολιτική σκακιέρα παίζεται πόκα

Η πρόταση του κ. Παπανδρεου, που υιοθετήθηκε ομόφωνα από την Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ, για υπόδειξη του κ. Σαρτζετάκη ως υποψηφίου Προέδρου ασφαλώς αποτέλεσε μια πρώτου μεγέθους έκπληξη και μείζον πολιτικό γεγονός. Η διατύπωση της πρότασης κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή και ενάντια σ' όλες τις μέχρι τότε ενδείξεις και διαβεβαιώσεις προσέδωσε οπωσδήποτε ένα ταχυδακτυλουργικό χαρακτήρα στην πολιτική αυτή απόφαση. Όμως, τελικά αυτό που μετράει είναι η πολιτική πράξη και μόνο δευτερευόντως η μεθόδευσή της, και η πολιτική πράξη, ως πρώτο αποτέλεσμα, έφερε την αποχώρηση του κ. Καραμανλή από την πολιτική σκηνή του τόπου.

Οι αντιδράσεις εναντίον της υποψηφιότητας Καραμανλή θα μπορούσαν σχηματικά να καταταγούν σε δύο κατηγορίες: στην «κεντρώα» αντίδραση και στην «αριστερή» αντίδραση. Η βάση της κεντρώας αντίδρασης βρίσκεται στην προδικτατορική οκταετία Καραμανλή με το αστυνομικό κράτος, τη βία και τη νοθεία, τη σύγκρουση γύρω από τα θέματα των πολιτικών ελευθεριών. Ο κ. Καραμανλής προσωποποιεί το κράτος της δεξιάς και η μεταδικτατορική πολιτεία του δεν μπόρεσε ν' αποτελέσει κολυμβήθρα του Σιλβάμ για να τον εξαγνίσει.

Η αριστερή αντίδραση, χωρίς να αγνοεί ή συγχωρεί το παρελθόν του κ. Καραμανλή, θεωρεί ότι ο κ. Καραμανλής αποτελεί την προσωποποίηση του αστισμού, της προσήλωσης στις χοντρές γραμμές μιας άκριτης φιλοδυτικής πολιτικής, της «προς τα δεξιά» συναίνεσης. Δηλαδή, η αριστερή αντίδραση στην υποψηφιότητα Καραμανλή δεν ήταν τόσο ενάντια στον κ. Καραμανλή όσο ενάντια στην πολιτική του ΠΑΣΟΚ της οποίας ακραίο συμβιβασμό και κορυφωση θεωρούσε την υπερψήφισή του.

Το όχι του ΠΑΣΟΚ στον κ. Καραμανλή κατ' αρχάς θέλγει και τις δύο αυτές

πλευρές. Είναι όμως ανοιχτό το θέμα του τι μπορεί να σημαίνει πέρα από την εξαφάνιση από το πολιτικό προσκήνιο ενός από τους επί δεκαετίες πρωταγωνιστές του. Γιατί, πολύ χονδρικά πάλι και ανεξάρτητα από τις υποκειμενικές και αντικειμενικές δυνατότητες που υπάρχουν, οι προθέσεις μπορεί να παραπέμπουν σε μια αριστερή πορεία του ΠΑΣΟΚ, σε μια πολιτική διαδοχικών ρήξεων, ή μπορεί απλώς να αφορούν στην ολοκλήρωση ενός ανένδοτα κεντρώου χαρακτήρα. Το δεύτερο, όσο συμπαθητικό και αν είναι, δεν αφορά ιδιαίτερα τους αριστερούς. Το πρώτο όμως βάζει ερωτηματικά, αναζωπυρώνει διλήμματα.

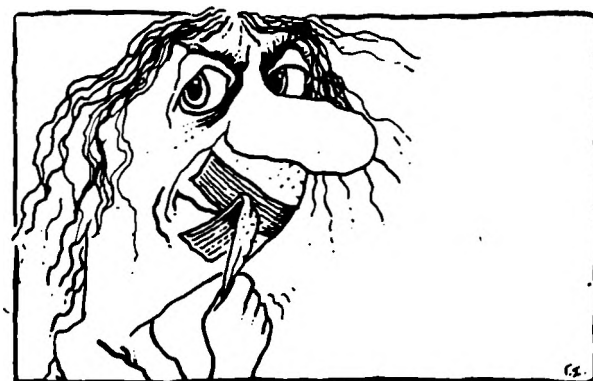
Μια πολιτική που έχεις συμμετασχει στη διαμόρφωσή της σε κάποιο έστω πολύ μικρό βαθμό, την υπηρετείς με την καρδιά και το μυαλό. Μια πολιτική που διαμορφώνουν άλλοι αλλά την ξέρεις, την κρίνεις και ή τοποθετείσαι επικριτικά απέναντί της ή συμπορεύεσαι. Η, την τελευταία στιγμή, ανατροπή της προηγούμενης πορείας και η μη υποστήριξη του κ. Καραμανλή δεν είναι προφανές σε ποια πολιτική εντάσσεται. Γιατί αν εντάσσεται σε μια «αριστερή» στρατηγική απουσιάζουν τα προηγούμενα βήματα και είναι αρκετά απροσδιόριστα τα επόμενα καθώς και οι δυνάμεις, πολιτικές και κοινωνικές, στις οποίες θα στηριχθεί. Και ασφαλώς, αν μια τέτοια πολιτική ήταν ορατή, όλοι κάτι θα 'χαν να πουν, να προτείνουν διορθώσεις, να επισημάνουν προβλήματα ή να προτείνουν τρόπους προώθησης. Και να καθορίσουν μονιμότερα τη στάση τους.

Για τώρα δεν μένει παρά, χωρίς να ντρεπόμαστε για τον ενθουσιασμό από την απομάκρυνση Καραμανλή, να κρατήσουμε τις επιφυλάξεις που επιτάσσει ο νους. Και σ' αυτό το κατ' αρχάς «μαζί» που λέμε σ' ένα παιχνίδι στο οποίο τελικά παίζουμε όλοι αναγκαστικά χωρίς να ξέρουμε τους όρους του μπορούμε να προσθέσουμε: σ' όποιους αγώνες ακολουθήσουν οι αριστεροί τη θέση τους την ξέρουν γιατί πάντα εκεί θα 'ναι. Αλλά έτσι που 'γιναν τα πράγματα δεν περίσσεψε για άλλους, εκτός από αυτούς που πήραν τις αποφάσεις, ούτε καν η ευθύνη του απλού πολίτη.

Σπύρος Καβουνίδης

Ανένταχτοι όλων των χώρων, σοβαρευτείτε...

Αφιερωμένο εξαιρετικά στους οργανικούς διανοούμενους

Παραείναι ρευστή η κατάσταση για να μιλάς για τις συγκυρίες. Οι τίτλοι των εφημερίδων καταργούνται ανά εξάωρο και τα δελτία ειδήσεων συμπληρώνονται την ώρα της εκφωνήσεως με όσα μεταδίδουν τα τηλετύπα την τελευταία στιγμή. Ξαφνικά το πολιτικό σκηνικό άλλαξε. Αναπτύχθηκε μια πρωτοφανής κινητικότητα, το απρόοπτο γεγονός —και είναι το μόνο που πιθανολογείται. Πολλοί άρχισαν κιόλας να ανησυχούν. Δεν συμμερίζομαι καθόλου τους φόβους τους. Είμαι με τον Ρίτσο όταν λέει «τη Ρωμιοσύνη μην την κλαις» και δεν συμμερίζομαι τους παραχαράκτες της ιστορίας που επινόησαν εκείνο το άλλο «τη Ρωμιοσύνη να την κλαις»...

Όταν έχουν έτσι τα πράγματα, είναι δύσκολο να γράφεις για τη συγκυρία και μάλιστα να εννοείς να κάνεις κάποιες γενικεύσεις. Έτσι και γω, πάνε τώρα μερικά εικοσιτετράωρα που γράφω και σκίζω τα χειρόγραφα μου προσπαθώντας να καταλήξω σε κάποιες εκτιμήσεις. Έχω ένα επικτητο δισταγμό και μια επιφυλακτικότητα να αποδεχτώ όσα μου σερβίρουν. Κασσανδρες απ' τη μια, φλογεροί αγκιτάτορες απ' την άλλη «με τραβούν απ' το μανίκι». Κοντεύω να ενδώσω. Το γενικό ρεύμα με παρασύρει, αλλά θέλω να κρατήσω τις αποστάσεις μου. Θα περιοριστώ στις παρατηρήσεις, το πήρα απόφαση: πολιτικές αναλύσεις, τέλος. Οι φίλοι μου, οι ιδέες μου και οι ιδέες των φίλων μου, φάνταξαν ξαφνικά καρικατούρες.

Έχω και γω φυσικά τις πολιτικές μου θεωρίες, τις μονομανίες και, κατά κάποιον τρόπο, τις πεποιθήσεις μου· μάλλον, για να πούμε σωστά τα πράγματα, είμαι «ανένταχτος» και μάλιστα ανένταχτος της Αριστεράς και ειδικότερα της ανανεωτικής Αριστεράς. Θα καταλάβετε σε λίγο γιατί όλα αυτά. Απλώς σταματώ την αποσαφήνιση μέχρι και σε ποιον ειδικό χώρο της ανανεωτικής αριστεράς. Περιττεύει. Θέλω όμως να μπει

τε στο πρόβλημά μου και να συμμεριστείτε τη θέση μου: Έχετε μήπως καταλάβει τι συμβαίνει σήμερα σ' αυτό το μεγάλο κόμμα που λέγεται «χώρος των ανένταχτων»;

Ο «χώρος» πάει να διαλυθεί. Οι παντες παίρνουν τις αποφάσεις τους και οριοθετούνται. Και καλά κάνουν. Τέτοιες ώρες άλλοι παίρνουν την άγουσα προς το ιδιωτεύειν και άλλοι συμμετέχουν —ή νομίζουν πως συμμετέχουν— διαπληκτίζονται, ενθουσιάζονται ή θρηνούν. Είναι ζήτημα ταξικής, πολιτικής ή προσωπικής - υπαρξιακής τοποθέτησης. Είμαι από κείνους που ορίζονται ως «αισιόδοξοι», συμμετέχουν στο γενικό αλλαλούμ διασκεδάζοντας και προσπαθώ να παρηγορήσω τους φίλους που τα έχουνε βάψει μαύρα και ανησυχούν. Ας είναι καλά ο Μίκης που βρήκε τη μελωδία —παλιά αυτό— στο γνωστό ποίημα που τώρα σιγοσφυρίζω στους κινδυνολογούντες: «τη Ρωμιόσυνη μην την κλεις». Η παρηγορία πιάνει εν μέρει. Στο κάτω - κάτω η αγωνία τους διασκεδάζεται με το μελωδικό σιγοντάρισμα. Το πραγματικό όμως πρόβλημα και τα διλήμματα μετατίθενται για το μέλλον. Το προσεχές και άμεσο μέλλον βέβαια: την ημέρα των εκλογών. Και ξαφνικά πέφτει πανικός στο κόμμα μας· εννοώ, πάντοτε, το μεγάλο Κόμμα των Ανένταχτων. Άγρια φραξιονιστική διαμάχη ξέσπασε. Διαμάχη που είναι και εν μέρει καθοδηγημένη απ' έξω και είχε αρχίσει να αναπτύσσεται από την εποχή ακόμη του Καραμανλή —εννοώ δηλαδή προ μηνός. Μικρό δείγμα αυτών των εξωτερικών οχλήσεων, το περίφημο δημοσίευμα του «Βήματος» που αποκάλυπτε τις «Επιτροπές Στήριξης του ΠΑΣΟΚ» και προκάλεσε στη συνέχεια αλυσιδωτές διωψεύσεις. Όσο ο καιρός πλησιάζει για εκλογές, τόσο τα πράγματα πολώνονται στο κόμμα μας και αγριεύει η φραξιονιστική πάλη. Τις μέρες αυτές, οι οξύτητες αναπτύχθηκαν και οι πολιτικές τάσεις αποσαφήνισαν την εικόνα. Θα σας περιγράψω τι ακριβώς συμβαίνει με πληροφορίες συγκεκριμένες —και μάλιστα αποκλειστικές. (Αυτός είναι και ο λόγος που με κάνει να πιστεύω ότι το κείμενο αυτό είχε θέση σε άλλες σελίδες του περιοδικού αλλά, τι να κάνω, που βγήκε στο τέλος σε «στιλ χρονογραφηματος». Τι φταίει άραγε; το θέμα ή μήπως η δική μου διάθεση;)

Ιδού λοιπόν η σημερινή χαρτογραφηση του «χώρου». Και μην μου πει κανείς ότι μπερδεύω και μπερδεύομαι με ανόμοια πράγματα. Τα ονόματα που κατονομάζω —ή έστω υπαινίσσομαι— και οι ιδεολογικές αναφορές είναι όλα υπαρκτά.

«Εν τη ευρεία εννοια», όλα χωρούν στο ίδιο πιθάρι· όλοι αυτοί έχουν παρακαθίσει στο ίδιο τραπέζι και όταν βρεθούν κάπου μαζί, έχουν να κάνουν τις ίδιες περίπου κρίσεις για την τηλεόραση, την πολιτιστική πολιτική, τον αυταρχισμό πρωθυπουργού και του τέως Προέδρου της Δημοκρατίας, για το Κυπριακό, για τα διεθνή (αμοραλισμός των υπερδυνάμεων κτλ.) περί παντός του επιστητού, τελοσπάντων. Και ενώ, λοιπόν, νομίζεις ότι πρόκειται για ομοιδεάτες, στο τέλος —Μάρτιος του 1985— καταλαβαίνεις πως σε κοροϊδεύαν. Οι άνθρωποι είναι αποστάτες, εξυπηρετούν άλλες ιδεολογίες και πληρώνουν συνδρομή σε άλλο κόμμα και όχι στο δικό μας κόμμα, το Κόμμα των Ανένταχτων. Διότι ιδού τι συμβαίνει:

● Ο Μάνος, αναρχικός της Δεξιάς (που συμπαρατάσσεται με τον Μίκη για την κασετοπειρατεία και τα δικαιώματα υπέρ τρίτων), ψέλνει τα σχολιανά στον Νανά, τον Τάκη και τον Γιάννη. Τώρα όμως, ανασκουμπώνεται και, επειδή κάποτε εντυπωσιάστηκε από τον ιδρυτή της παράταξης, θα ψηφίσει λέει «Νέα Δημοκρατία»· μαζί κι αυτός με τον Νανά, τον Τάκη και τον Γιάννη. Ετοιμάζεται κιόλας με το περιοδικό του, που θα βγει την Πρωταπριλιά, να μας ξεφουρνίσει διάφορα επικριτικά για την πολιτιστική πολιτική, τη «φασιστική» τηλεόραση και, ίσως και περί χωματερών. Για περί Τσουγιόπουλου τα είπε κιόλας μαζί με το Μίκη στην επαναληπτική συνάντηση της Δευτέρας). Κατάληξη όλων αυτών: «Σταυρό στον Νανά, τον Τάκη και τον Γιάννη».

● Στο άλλο άκρο, τα πράγματα είναι πιο καθαρά: Ο Μίκης, αν και τα ψιλοκουβεντιάζει με τον Μάνο για τα συνδικαλιστικά και αναθυμούνται τα ΕΠΟΝίτικα νιάτα τους, —γαρύφαλο στ' αυτή και γαρύφαλο στο πέτο μαζί - μαζί— αν και τα έχει ψάλλει για καλά στους δογματικούς κατά το παρελθόν και έχει πολλά και σωστά γράψει για τα αδιέξοδα όπου οδηγούν το κίνημα, στο τέλος θα στήσει κι αυτός εκ νέου, άλλη μια «Κίνηση ΕΑΜογενών» και θα μηνύσει στους παλιούς Λαμπράκηδες την ανάγκη να υπερψηφιστούν οι «συνεπείς» αριστεροί. Θα έχει ξεχάσει πόσο χολώθηκε επειδή το ΚΚΕ είχε πολύ επιμείνει στο «μορατόριουμ» με τον Ανδρέα που «έχει εγκαθιδρύσει από καιρό, καθεστώς σαν εκείνο της Χούντας». Πάει κι αυτός, από άλλο κόμμα θα αγοράσει κουπόνια.

Αλλά ας περασουμε στους πιο συνειπείς ανέντακτους και τους πιο μετριοπαθείς. Με το «ΠΑΣΟΚ και τις άλλες δημοκρατικές δυνάμεις» είναι συνοδοιπόροι και φραξιονίζουν για καλά μέσα

στο ίδιο το κόμμα μας, εννοώ πάντα, το μεγάλο Κόμμα των Ανένταχτων και μάλιστα των Ανένταχτων Αριστερών.

● Έχω τουλάχιστον τρεις επισημάνει που άρχισαν από καιρό να δουλεύουν για το ΠΑΣΟΚ. Ξέχασαν δια μιας όσα έσουρναν για το «κόμμα - σουπά» και έχουν στρωθεί και γράφουν τώρα «πως οι σκόρπιες και ασπόνδυλες δυνάμεις των ανένταχτων αδρανούν και γίνονται αναποτελεσματικές όταν δεν μπορούν να σταθούν με καθαρό βλέμμα απέναντι στο καιρίο, σήμερα, πρόβλημα - δίλημμα για ένα εφικτό πρόγραμμα μετεξέλιξης της ελληνικής κοινωνίας κτλ., κτλ.» —που να σας ζαλίζω τώρα με επινοήματα - άλλοι. Καλά όλα αυτά, αλλά σας παρακαλώ πείτε μου, θα ψηφίσετε τελικά μήπως κάτι άλλο από ό,τι πολύ απλά και φωναχτά εκφράζει το κομπολογάκι του Σωτήρη; Ή μήπως θα βρείτε επιχειρήματα για τον εαυτό σας —και τον κόσμο— προσπαθώντας να αποδείξετε το μαύρο άσπρο, ή ότι ο εκλογικός Νόμος του Αντρέα είναι η ιδανικότερη μορφή απλής αναλογικής που έχει ποτέ επινοηθεί;

● Αλλά ο Καραμανλής δεν είχε μόνον φίλους· κι αν κάποιοι επινόησαν επιτροπές «υπέρ και υπέρ», άλλοι πάλι στην αγωνιώδη αναζήτηση της πρωτοτυπίας σκέφτηκαν να στήσουν «επιτροπές αντικαραμανλικού αγώνα». Στα μισά του δρόμου βαρέθηκαν. Λίγο η πολυφαγία στις ταβέρνες, λίγο τα κοκτέηλ στα μπαρ: βαρυστομαχιά και ζαλάδα δρουν ανασταλτικά στις αγωνιστικές κινητοποιήσεις. Στο τέλος, τα παράτησαν και παρέδωσαν τη σκυτάλη στην «Αυριανή»· με το σνομπισμό τους αρνήθηκαν να προσυπογράψουν τέτοια άσχημα ελληνικά. Όμως τη ζημιά τους την έκαμαν: Πήγαν κι αυτοί να στήσουν το δικό τους κόμμα, γίνανε αρχηγοί και διέσπασαν το μεγάλο Κόμμα των Ανένταχτων.

● Υπάρχει όμως και η «τεταρτη πολιτική δύναμη» της χώρας, εννοώ το κόμμα του Γιάννη και του Λεωνίδα. Τώρα, ξαφνικά, ξεφύτρωσαν όλοι εκείνοι που χρόνια τώρα μεμψιμοιρούν άλλοτε για την αφέλεια της «Αυγής» να τυπώσει ολοσέλιδο τον Γιάννη με φωτογραφία σε στιλ νέου Λένιν, επειδή θα μιλούσε σε αραιο ακροατήριο στην Ομόνοια, ή πάλι κουνούσαν το κεφάλι τους στοχαστικά όταν ο Λεωνίδας εκφωνούσε τα παραπονιάρικα και παλιομοδίτικα ρητορικά του σχήματα στην τηλεόραση. Και συζητούν τώρα για «αυτόνομη, συστηματική και οργανωμένη αναζήτηση και επεξεργασία ιδεών και προτάσεων για σοσιαλιστικές εκδοχές». Ποια αυτόνομη βρε παιδιά, αφού στο τέλος, παραμονές εκλογών θα προσυπογράψετε σε ανανεωμένη εκδο-

χή, τη δήλωση για την υπερψήφιση των συνδυασμών «της τέταρτης πολιτικής δύναμης» της χώρας:

• Έτσι, λοιπόν, το κόμμα μας, το μεγάλο Κόμμα των Ανένταχτων τινάχτηκε για άλλη μια φορά στον αέρα. Δεν είναι επινοήμα, ούτε κακόπιστο ανακάτεμα φιρδην - μίγδην ανόμοιων πραγμάτων και ασχέτων πολιτών. Όχι, σας δίνω το λόγο μου —και πέρα από τυχαίες ταυτίσεις— όλοι όσοι αναφέρθηκαν μισούνται και αγαπιούνται θανάσιμα αλλά κατά βάθος έχουν φτάσει σε ανάλογες αναλύσεις. Γι' αυτό και εκτιμά ο ένας τον άλλο. Ναι, βεβαίως, αλλοιθωρίζουν μέχρι στραβισμού, έτσι όπως κοιτούν ποτέ δεξιά και ποτέ αριστερά αλλά, κατά βάθος, «*άλλα ποθεί η ψυχή τους, γι' άλλα κλαίει*». Αλλά επίσης, όλοι νοσταλγούν έναν Νανά να τους εξουσιάσει.

Υπάρχει φυσικά η εξήγηση: η πολιτική ζωή αστυνομεύεται, κόμματα και πολιτικοί έχουν φροντίσει για όλες τις ρυθμίσεις και μας έχουν στριμώξει με διλήμματα αποστροφής. Ελεύθερη επιλογή, καμιά. Και συ, πρέπει τώρα, να αποφασίσεις. Ενώ είσαι «ανένταχτος».

• Η, μήπως;... Ο λαός μας όμως, ο «απλός λαός», όπως συνηθίσαμε να τον προσφωνούμε, τι να κάμει λοιπόν; Μεγάλο πλήθος του, ξέρουμε όλοι, πώς το χαρακτηρίζουν στα γκάλοπ και στα πολιτικά κόμματα: «αναποφάσιστο» —έτσι απλά. Ο όρος λέει πολλά αλλά δηλώνει και τούτο: έχει τόσο παραζαλιστεί από απατηλά οράματα ώστε να καταλήξει να είναι «ανένταχτος». Ενώ εμείς, οι πρώτοι, οι καλύτεροι, οι διανοούμενοι —οργανικοί ή μη— είμαστε απλώς οι «αναποφάσιστοι».

Αυτή την αυτοκριτική μας δεν την κάναμε «σύντροφοι» (Μάνο, συγνώμη, προς θεού δεν εννοούσα εσένα —τουλάχιστον με το «σύντροφοι»— και μη θυμώνεις πάλι σε παρακαλώ. Ούτε και σένα, Μίκη· τα χείλη μου είναι βέβηλα και το γνωρίζω). Και όμως έχουμε κάμει ένα μεγάλο πολιτικό λάθος: Ένα «χρέος» είχαμε όλοι μας: να πριονίζουμε την εξουσία —και τι κάναμε αντ' αυτού; Μεγάλος ο λόγος, αλλά κάπου καταλήξαμε χατζηβαβήδες της κομμωτικής εξουσίας. Μήπως ξεχάσαμε την αναποφασιστικότητά μας κάθε φορά που διεκπεραιώναμε το «χρέος» του στρατευμένου, γιατί «χρέος» ονομάσαμε την οργανική ενταξη και την εκφώνηση σε τόνους μελωδικούς, των συνθημάτων και των αποφθεγμάτων που επινοούσε η κομματική ηγεσία. Ιδού ο απολογισμός:

• Ο καλός μας Μίκης, σε κάθε επανάκαμψή του στο κόμμα, αντί να τα ψάλλει στους δογματικούς, όπως έκανε την προτεραιαν, άρχισε να οικτρίζει τους «α-

νανεωτές - αποστάτες» λες και του εφταιγαν αυτοί για όλη την κακοδαιμονία του κινήματος και την αρτηριοσκληρώση των ιδεών.

• Ο Θάνος πάλι, όταν στεγάζονταν εντός του κόμματος —μετά που αποποιήθηκε το σταλινισμό του ΕΚΚΕ— είχε κιόλας ξεχάσει το όνομα του Βολφ Μπίρμαν. Τώρα βέβαια που διαγράφηκε —ή έφυγε— από το κόμμα, θυμήθηκε τη ρήση πως «*μόνον η αλήθεια είναι επαναστατική*».

• Και ποιούς αγώνες κάνουν οι πολλοί, οι αναρίθμητοι διανοούμενοι —πανεπιστημιακοί ή μη— που ανήκουν στην «τέταρτη πολιτική δύναμη;» Συζήτησαν ποτέ στα σοβαρά —και ανοικτά— για τα πηγαδάκια και τα κυκλώματα της πανεπιστημιακής φαυλότητας που στηνεται στο όνομα ενός προοδευτικού πανεπιστήμιου;

• Η μήπως έχετε δει κάποιον από τους νεόκοπους, τολμηρούς ριζοσπάστες που επισκέπτονται το πρυτανείο, να μιλήσουν για τις βαρβαρότητες που διαπραττει το κόμμα της εξουσίας παρεκτός και αν παραληφθούν οι ίδιοι από τις τηλεοπτικές παρουσιάσεις;

• Καλά, ας με συγχωρήσει ο Μανος —τον ξέχασα ως τώρα. Απ' αυτόν όμως είτε ζητήσω είτε όχι να μου πει αν ενοχλήθηκε ποτέ από τη φαυλότητα της Λεξιάς, θα μου σφυρίξει μελωδικά «*τρία πουλάκια κάθονταν*»...

Έτσι λοιπόν έχουν τα πράγματα στο κόμμα μας. Γι' αυτό και δεν προχωρά. Εγώ «σύντροφοι» λέω να αφήσουμε στην άκρη τις κοροϊδίες και τα άλλοθι και να πάμε στις εκλογές και να ψηφίσουμε ανοιχτά ό,τι ψηφίζει και η κοπέλα μας και, αμέσως μετά, στις 27 —ή μήπως άραγε στις 20;— Μαΐου ή στις αρχές Ιουνίου, ή τον Οκτώβριο, να βρεθούμε πάλι και να δούμε τι θα κάνουμε. Τα πράγματα είναι καθαρά κι η τράπουλα σημαδεμένη:

Το ΠΑΣΟΚ θα πάρει τις εκλογές. Ο Καραμανλής απεχώρησε και ξανάρχισε να διαβάζει Θουκιδίδη. Η «ΝΔ» θα βαρέσει διάλυση —ευτυχώς Μάνο μου για σένα και για μένα. Πράγματα πολλά συμβαίνουν και θα συμβούν. Τώρα μόλις άρχισαν να παίζονται τα παιχνίδια και, μάλιστα, πιο φανερά. Αυτά είναι τα κύρια δεδομένα. (Έτσι μου λέει κι ο γαμπρός μου που πιάνει όλα τα γκανιάν στον Ιππόδρομο). Νομίζω πως αν σοβαρευτούμε, αν αποβάλλουμε τα άλλοθι και αποποιηθούμε το βόλεμα, μπορεί κάτι να ξεκινήσει τον άλλο μήνα. Τα πράγματα θα δυσκολέψουν. Να μου το θυμηθείτε: Τα πράγματα θα δυσκολέψουν *οργανικά*.

Χρήστος Νησιώτης

Μη μου λες γιατί ξεχνάω...

«... Μην περιμένουμε σήμερα η εξουσία να εκφράσει τον αντικομμουνισμό της με προτόγωνα συνθήματα. Σήμερα ο αντικομμουνισμός πλασάρεται από τον «Πολίτη», το «Αντί». Αυτά τα έντυπα διακοσμούν το σύγχρονο αντικομμουνιστικό στιλ».

Μ. Θεοδωράκης 3-3-85

Συνέντευξη στους Α. Δανίκα - Π. Τσίμα στο «ΡΙζοσπάστη της Κυριακής» 3.3.85

Η αμετροεπεία και η ασυνεπεία του Μίκη δεν μας απασχόλησαν ποτέ σοβαρά. Η κατανόηση των προβλημάτων του καλλιτέχνη και κυρίως μια παλιά φίλια, μας κράτησε στη διακριτική σιωπή. Η μη ενασχόληση με όλες τις πολιτικές του δραστηριότητες είχε παρεξηγηθεί από τον ίδιο σαν προσπάθεια μείωσης του η και αφανισμού του. Αντίθετα. Οι σπάνιες αναφορές, σ' αυτές του τις δραστη-

ΜΙΚΗΣ: Κατηγορώ!...

Δημοσιεύουμε ένα απόσπασμα από άρθρο του μουσικοσυνθέτη στην «Αυγή» 3-10-76 μετά τη συναυλία της 26-9-76 στη Θεσσαλονίκη και τα επεισόδια που έγιναν σε βάρος του εκεί και σε συναυλία του στην Πάτρα.

«... Ένα κόμμα της Αριστεράς, είχε κινητοποιηθεί, να εμποδίσει να πετύχει η συναυλία. Δύο περίπτερα που πουλούσαν εισιτήρια καταστράφηκαν από «αγνώστους». Στις συνοικίες, ομάδες νέων γυρνούσαν από σπίτι σε σπίτι με σκοπό όχι μόνο να εμποδίσουν, αλλά και να τρομοκρατήσουν το λαό: «Θα γίνουν έκτροπα —έλεγαν— μην πάτε».

... Και με ένα τέτοιο κλίμα, οι προβοκάτορες δεν δίστασαν να γεμίσουν τους άσπρους τοίχους του Σταδίου —με πελώρια γράμματα— με τα συνθήματα «Θάνατος στο Θεοδωράκη» και με την υπογραφή ΚΝΕ...

Ποιος θα μας προφυλάξει στο μέλλον από παρόμοιες επιθέσεις;...

Ποιος, λοιπόν, θα εγγυηθεί, ρωτάω, ότι στο μέλλον μπορώ να επιτελώ ελεύθερα το λειτούργημά μου. Και με ποιο δικαίωμα το κόμμα αυτό μπορεί να μιλά για Δημοκρατία και να διαμαρτύρεται ότι καταπατούνται οι λαϊκές ελευθερίες, όταν αυτό το ίδιο προβαίνει σε πράξεις μεσαιωνικού σκοταδισμού, σε πράξεις βίας;... όταν μπροστά στη δημιουργό δράση δεν έχει να αντιτάξει παρά μόνο το «Απαγορεύομεν και διατάσσομεν;».

ριότητες, αποτελεσαν πάντα μια τεκμηριωμένη πολιτική κριτική και πάντως αποφυγάμε επιμελώς να καταφύγουμε στους χαρακτηρισμούς —τους οποίους καταδικάσαμε, γιατί κάθε άλλο παρά συνιστούν πολιτική αντιπαράθεση, ιδεολογική κριτική ή διάλογο στους κόλπους της Αριστεράς— που κυκλοφορούσαν γι' αυτόν, πρώτοι και καλύτεροι, οι σημερινοί «σύντροφοί» του. Αυτοί οι ίδιοι που σήμερα, για να κρατούν και κάποια δίοδο παλινωδίας, περιορίζονται σε διατυπώσεις του τύπου «*ακόμη κι αν κάποιος διαφωνήσει με κάποιες αποστροφές του λόγου του...*».

Η απόσταση και η διακριτική στάση σε πολιτικές του πρωτοβουλίες, μεταπίσεις, διαφοροποιήσεις, δηλώσεις και αντιδηλώσεις, πολιτικές μεταλλαγές και ιδεολογικές αλλαγές, τηρήθηκε όχι μόνο γιατί μας ήταν αδύνατο, έστω να τις παρακολουθήσουμε, αλλά κυρίως γιατί πιστεύουμε πως κι αν ακόμη διαφωνείς, δεν πρέπει να είσαι *ά φ ι λ ο ς*. Ο Μίκης διάλεξε το δρόμο του. Η στάση και η συμπεριφορά του αυτή όμως, δεν μπορεί τώρα να επικαλεσθεί ακόμη ούτε και άλλοθι πολιτικής διαφωνίας. Όποιοι διαλέγουν τους δρόμους αυτούς, ας τους

πορεύονται μόνοι τους. Δεν θα συνοδοιπορήσουμε μαζί τους.

Για μας, παντως είναι δύσκολο να παρακολουθήσουμε το Μίκη στους ιδεολογικούς ακροβατισμούς και τις αναλύσεις του. Και αφού έχει καταργήσει το δικαίωμα να μιλάμε για τον κομμουνισμό ή να κρίνουμε την εξουσία, γιατί «*διακοσμούμε το σύγχρονο αντικομμουνιστικό στίλ*» —αυτός, που δεν έχει σχέσεις με εξουσίες και δεν υπηρετεί καμιά

«*πυραμίδα της εξουσίας*»— επαναφέρουμε, απλώς, στη μνήμη ορισμένα από τα αποφθέγματα του, χωρίς να θεωρούμε ότι στο παρελθόν «*η εξουσία*» εξέφραζε τον αντικομμουνισμό της με «*τέτοια πρωτόγονα συνθήματα*».

Ελπίζουμε κάπου να βοηθηθεί στην περαιτέρω αποσαφήνιση των όρων «κομμουνισμός», «αντικομμουνισμός», «σχέσεις εξουσίας» κτλ.

Ω.

... Το μόνο που λυπάμαι ειλικρινά, είναι όλα αυτά τα αγνά παιδιά, που τα οδηγούν με τόση ανευθυνότητα, στο γλιστερό δρόμο του γενιτσαρισμού και της άρνησης... Δεν βλέπουν τι συνέβει, με τους καημένους προκατόχους τους σκοταδιστές; Όλοι πήγαν κακοί κακώς...

... Δεν φέρνει γούρι η δίωξή μου... Ας το σκεφθούν λοιπόν πριν συνεχίσουν...».

Η εξουσία εγγυάται

Μετά τη δήλωση Θεοδωράκη (5-11-1976) ο υπουργός —τότε— Προεδρίας και Παιδείας κ. Γ. Ράλλης «κάλεσε» τον μουσικοσυνθέτη και όπως ανέφερε η κυβερνητική ανακοίνωση «τον παρακάλεσε να αναθεωρήσει την απόφασή του να εγκατασταθεί στο εξωτερικό» και του τόνισε «*ότι η κυβέρνηση όχι μόνον εγγυάται την ασφάλειά του, αλλά και το κλίμα της ηρεμίας που χρειάζεται για τη δημιουργική καλλιτεχνική του εργασία*».

Ανοιχτή επιστολή

«... Αφού λοιπόν τους ήμουν γνωστός, γιατί πέρσι ξανάγινα σύντροφος και φέτος πάω να γίνω κύριος στόχος τους... Φέτος όπως σου είπαν, σε ειδικές συσκεψεις που γίνονται για το θέμα μου, «ο Θεοδωράκης πρέπει να σβήσει!...» «Πρέπει σε έξι το πολύ μήνες το όνομά του να έχει ξεχαστεί!...».

... Όλα αυτά που γίνθηκαν ή που βρίσκονται «εν πλήρει εξελίξει» έχουν μό-

νο ένα όνομα: ΣΚΟΤΑΔΙΣΜΟΣ. ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ, ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ... Σε οδηγούν στην ΑΡΝΗΣΗ.

Σε άλλες περιπτώσεις, τέτοιας νοοτροπίας —που συνοδεύεται με αντικομμουνιστικό «ιδεολογικό» παροξυσμό— οι καθοδηγητές παίρνουν το θάρρος να επωμισθούν δημόσια την ευθύνη των σκοταδιστικών τους πράξεων...».

● Από την «Αυγή», 2-11-1976.

Θα φύγω

● Ανακοίνωση που δημοσιεύτηκε στον Τύπο της 5-11-1976.

«Κακώς ανεγράφη στον Ξένο Τύπο ότι «*φοβάμαι*» το ΚΚΕ εξωτερικού. Δεν φοβάμαι κανέναν απλώς αισθάνομαι *αηδία*... Διάφορα άτομα αγνώστου σε μας ταυτότητας μας προφυλακίζουν σε δημόσιους χώρους με επίθετα όπως «*αποστάτη, προδότη, προβοκάτορα*» και άλλα παρόμοια κοσμητικά.

Επειδή έγινε φανερό ότι οι σχέσεις μου με τον γνωστό πολιτικό χώρο αποτελούν καθαρά προσωπική μου υπόθεση... για όλους αυτούς τους λόγους σκέφτομαι πράγματι σοβαρά να εγκατασταθώ στο εξωτερικό μετά το τέλος της περιοδείας μου στην Ευρώπη...

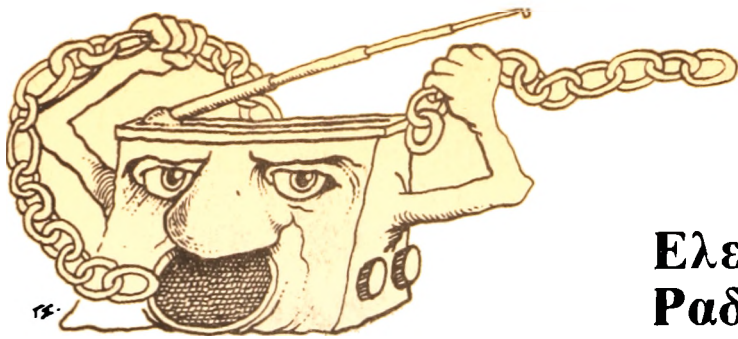
Η Σουηδία βρίσκεται στις προτιμήσεις μου...».

Ένα παζλ του σήμερα

Όσα καταγράφονται εδώ, δεν είναι παρά ένα παιχνίδι και ένα παζλ. Τυχαιές

φράσεις, τυχαία ριγμένες, έτσι όπως τυχαία τις εκφώνησε και ο Μίκης στη συνέντευξη που δημοσίευσε ο «Ριζοσπάστης»:

«Και τα σκαμπανεβάσματα με επηρεάζουν... «Προϋπόθεση για να σε βοηθήσουν οι αστοί είναι η πολιτική σου αποστασία... «Αυτό ισχύει για όλους τους εξουσιαστές, τους μαύρους, τους μπλε, τους κίτρινους, τους πράσινους, τους ροζ... «Θα δώσουμε 800 εκ. για να κάνουμε μια έκπληξη στον Μιτερράν... «Τέσσερις μορφές «πυραμίδας εξουσίας» είχαμε στον τόπο μας. Τις πυραμίδες του Μεταξά, του Καραμανλή, του Παπαδόπουλου και τώρα του Παπανδρέου... Πολλές προσωπικότητες, όπως ο Βενιζέλος, ο Γ. Παπανδρέου, δεν έχτισαν αυτή την πυραμίδα της εξουσίας... «Η μεγάλη μου ψυχολογική αλλαγή συνέβησε με το βραβείο Λένιν. Το βραβείο απολύτρωσε μέσα μου πολλές συμπιεσμένες καταστάσεις... «Εγώ είμαι ο κομμουνιστής συνθέτης. Όχι απλά ενταγμένος στο κομμουνιστικό κίνημα. Κομμουνιστής ως ποιότητα δημιουργίας και δράσης. Αυτό είναι μια μοναδικότητα... «Έτσι γεννήθηκα... «Ποιες στιγμές μου παρακολουθούσε ο κόσμος;... «Ο κόσμος αδυνατεί να παρακολουθήσει αυτούς τους ζογκλέρ της παραπολιτικής... «Γι' αυτό άλλωστε, δεν υπάρχει, ας πούμε εθνικός караγκιόζης... Για πιο πολλές όμως λεπτομέρειες και για μια συνολική και αντικειμενική εικόνα, ανατρέξτε στο «Ριζοσπάστη», 3/3/1985, σελ. 2 και σελ. 15.

Ελεύθερη Ραδιοφωνία

Πληροφορηθήκαμε ότι σε συσκευή «κεφαλών» των ραδιοτηλεοπτικών μέσων (EPT-1 και EPT-2) προεξάρχοντας του μεγάλου αφεντικού «Τύπου και Πληροφοριών» Δ. Μαρούδα, συζητήθηκε το θέμα της αναμόρφωσης της ισχύουσας νομοθεσίας για το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Πρόκειται συγκεκριμένα για τους νόμους: Ν. 230 για την EPT-1 και Ν. 1288 για την EPT-2.

Η κυβερνητική ανακοίνωση δια στόματος του κ. Μαρούδα διευκρίνισε ότι: *Απαγορεύεται κάθε ιδιωτική εκπομπή στα πλαίσια της αναμόρφωσης των νόμων για τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.*

Χωρίς να θέλουμε να είμαστε προάγγελοι «κακών», δεν είναι δυνατόν να μην επισημάνουμε ότι η «απαγορευτική» αυτή διατύπωση υποβάλλει συγχρόνως και το αίσθημα της κατασταλτικής διάθεσης που ως τώρα, τουλάχιστον, έχει να επιδείξει η κυβέρνηση της «Αλλαγής» ως προς το θέμα της ελευθεροεπικοινωνίας μέσω του ραδιοφώνου.

Το «ΑΝΤΙ» είχε προδρομικά ασχοληθεί με το θέμα σε ειδικό τεύχος το 1978 (103). Πραγματοποίησε, μάλιστα, έναν «πειραματικό» ραδιοσταθμό με την ευκαιρία του ΑΝΤΙ-φεστιβάλ το Μάρτιο του 1982. Ακολούθησε το πείραμα του «Ράδιο - αντιλαλος» με την ταυτόχρονη ειδική έκδοση (τχ. 249) στις 16 Δεκεμβρίου 1983 και αντιμετωπίσαμε τα ραδιογωνιόμετρα και τον εισαγγελέα. (Αναφερθήκαμε αναλυτικά σ' αυτή την υπόθεση στο τεύχος 250 και θα επανέλθουμε, αναγκαστικά, το Νοέμβριο, όταν η υπόθεση θα εκδικαστεί).

Η αναφορά σε όλα αυτά γίνεται για να αποσαφηνίσουμε για άλλη μια φορά τη σχέση μας με το θέμα: σχέση ενεργούς συμπαράστασης στην υπόθεση της ελευθεροεπικοινωνίας μέσω των ερτζιανών, η οποία θεωρούμε ότι ανήκει δικαιωματικά σε όσους ως τώρα την έχουν διεκδικήσει με αγάπη και πάθος: στους αυθεντικούς ραδιοφωνιτζήδες, δηλαδή, και όχι σε όποιους ιδιώτες θα ήθελαν να τα αξιοποιήσουν για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς.

Είναι θετική, βέβαια, η πρόθεση αναμόρφωσης της υπάρχουσας νομοθεσίας. Προς ποια κατεύθυνση, όμως; Και γιατί όσο θα διαρκεί η διαδικασία αναμόρφωσης των νόμων, θα πρέπει να υφίσταται η απαγόρευση;

Ο συνταγματολόγος Δημ. Θ. Τσάτσος δήλωνε πολύ χαρακτηριστικά, σχετικά με το θέμα, το Δεκέμβριο του 1983 (τχ. 250): *«Η λειτουργία μιας πολιτείας δε βασίζεται μόνο στις απαγορεύσεις. Βασίζεται στον τρόπο που η πολιτεία επιλέγει για να κάνει χρήση ή να μην κάνει χρήση των απαγορεύσεων. (...)*

Οι πολιτείες μετριούνται στις περιπτώσεις που εναπόκεινται στην κρίση τους, στην πολιτική τους επιλογή αν απαγορεύσουν. Και εγώ από τη σημερινή εξουσία περιμένω τόση εμπιστοσύνη στην κοινωνική κριτική ώστε να μην κάνει χρήση της δυνατότητας που έχει να απαγορεύσει, αλλά να κάνει χρήση της δυνατότητας που έχει να επιτρέψει».

ΕΔΕΤ ή ΕΦΕΤ;

Τι είναι πάλι τούτη η μπαγιάτικη καινοτομία με την οποία μας τιμήσε ο φίλος, σύντροφος κτλ. Μίκης; Μάθαμε λοιπόν εμβρόντητοι, στην τελευταία συναυλία του Ιερού Τέρατος, ότι η EPT θα αφιερώνει του λοιπού τον μισό της χρόνο, για την εκπομπή των ήχων της ΕΔΕΤ. Δηλαδή, το 50% του συνολικού χρόνου θα εξυπηρετεί τους συνθέτες, που ανήκουν σ' αυτό το σωματείο, και όλοι οι άλλοι, όλου του πλανήτη, όλων των εποχών και όλων των τεχντροπιών, θα αρκούνται στον άλλο μισό χρόνο.

Κι όλα αυτά, ο συμπαθής Μίκης τα αναγγέλλει αρκετά θριαμβικά και μάλλον ανερυθρίαστα. Ή μήπως τα θεωρεί ερυθρά;

Διότι ο Πανεθνικός Μουσουργός έσπευσε να μας νουθετήσει: «Αξίζει περισσότερο να ακούτε

ένα μέλος της ΕΔΕΤ (Ένωση Δημοϊουργών Ελληνικού Τραγουδιού) παρά Μότσαρτ ή Μπητλς. Πολύ περισσότερο θα ωφεληθείτε».

Καμία αντίρρηση, αγαπητέ Μίκη. Αλλά αξίζει ή επιβάλλεται να ακούμε τις μουσικές της ΕΔΕΤ;

Διότι όταν δεσμεύεις το κρατικό μέσον και μας επιβάλλεις με το ζόρι να ακούμε χίλιες φορές παραπάνω την μουσική σας απ' ό,τι κάποια άλλη, (αφού εσείς, τα μέλη της ΕΔΕΤ είστε —δεν είστε εκατό, ενώ όλοι οι άλλοι είναι κανένα εκατομμύριο συνθέτες απανταχού της γης και εποχής), αυτό το 50%, Μίκη μου, είναι σοσιαλισμός ή μουσικός γύψος;

Δηλαδή, προτείνεις μια επίσημη μουσική και ένα εγκεκριμένο μουσικό γούστο και επειδή είμα-

Νέο εορτολόγιο: Μετά την «ενοχική» γιορτή της μητέρας, την «ασθενική» του πατέρα, τη «φανταστική» των ερωτευμένων, γιορτάσαμε την περασμένη εβδομάδα την «περιλαμπρή» γιορτή της γυναίκας. Μη φανταστείτε δα πως έχω τίποτα εναντίον των γυναικών —το αντίθετο, μάλιστα. Εκείνο, όμως, που με ενοχλεί είναι το εορτολόγιο— και κυρίως το νέο. Διότι οι παλαιές γιορτές σχετιζόνταν, τελοσπάντων, με την παραδοσή μας, οι νέες, όμως, είναι όλες ξενόφερτες. Και τι ειρωνεία, σε χρόνους ακραιφνούς ελληνικότητας, να περνούν στα συνήθειά μας, καλές και άγιες γιορτές αλλοεθνών. Πάντως ένα κέρδος υπάρχει στο νέο εορτολόγιο: οι 3 στους 5 είναι γυναίκες. ● Έτσι, λοιπόν, χορτάσαμε από εκδηλώσεις με θέμα τη «γυναίκα» την περασμένη εβδομάδα ● Όμως, τα πράγματα με τη γυναικεία χειραφέτηση είναι δύσκολα. Ακόμα υπάρχει έδαφος για χαρτορίχτρες και μέντιουμ, κερδοφόρα επαγγέλματα που

ΜΕΝΤΙΟΥΜ Ο ΑΝΔΡΕΑΣ - Τηλ. 2015313

ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΣ
ΑΣΤΡΟΛΟΓΟΣ - ΨΥΧΟΕΡΕΥΝΗΤΗΣ
ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΟΜΑΝΤΗΣ - ΚΑΦΕΜΑΝΤΗΣ
ΕΝΟΡΑΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΣΟ - ΧΕΙΡΟΜΑΝΤΕΙΑ

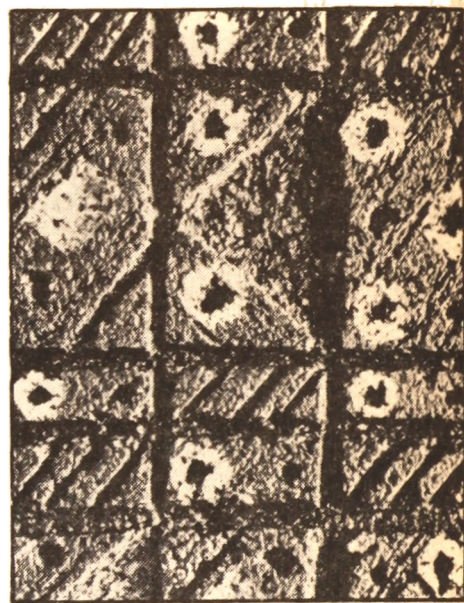
Προβλέπει το μέλλον με ακρίβεια. Σας δίνει οίσθημα και επαγγελματικά. Άποψη έχω για την Πρακτική Εξασκήση Αίματος, Ίσως και Λογισμό με τον Διάσημο Ομηρίο Παύλο. Σας βοηθάει για το μέλλον του ατόμου που σας ενδιαφέρει για την κατάληξη με θετικότητα στο γάμο. ΝΑΙ ή ΟΧΙ. Σας προειδοποιεί για τυχόν κλοπή στην οίκη ή στο μαγαζί. Άμοιβη μετά κάθε επίτευξη ΔΕΧΕΤΑΙ: κατοπιν τηλεφωνικού ραντεβού για κριτικές ώρες. Δευτέρα, Πέμπτη και Κυριακή 9 π.μ. - 1.30 π.μ. Όλα τα απογεύματα 4 π.μ. - 8.30 π.μ.

εξαρκούνται να είναι πόλος έλξης κυρίως του γυναικείου πληθυσμού, ακόμη και κατά το έτος του Όργουελ.

Διπλωματούχοι μετεκπαιδευμένοι στις χώρες της Ανατολής, αλλά και της Ευρώπης ψυχοερευνητές, αστρολόγοι, μέντιουμ, χειρομάντες, καφεμάντες,

χαρτομάντες και παντός είδους οιωνοσκόποι διαφημίζονται καθημερινά στον Τύπο και ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια, στις λαϊκές και τις αριστοκρατικές συνοικίες. Έτσι το μέντιουμ Ανδρέας: «Σας βεβαιώνει για το μέλλον του ατόμου που σας ενδιαφέρει για την κατάληξη, με θετικότητα στο γάμο. ΝΑΙ ή ΟΧΙ». ● Οι γυναίκες, όμως, είπαν ΝΑΙ στις εκτρώσεις και «απαιτούν 365 μέρες», όπως τουλάχιστον δήλωνε το κύριο άρθρο της «Αυγής» της 8ης Μαρτίου, μιας «Αυγής» την οποία «κατέλαβαν», έστω και για μια μέρα, οι γυναίκες. Και έφτιαξαν μια πολύ ωραία εφημερίδα.

● Γυναίκες - ζωγράφοι: Άλκηστις Παλάσκα στην γκαλερί «Εγγονόπουλος», Λεωνοκράτος 53 ● Ότι Ζωή

στην αθηναία τεχνή «Ανιμος» Υψη - Οφθαλμαπάτη

● Καναγκίνη - Καράς - Μπότσογλου - Ξένου - Ψυχοπαίδης: Πρόσωπο - Εικόνα στην γκαλερί 3, Φωκυλίδου 3 (δύο γυναίκες και δύο άντρες) ● Έκθεση του νέου Γερμανού γλύπτη Klaus Jung στην γκαλερί Μπερνιέ άνοιξε χτες. Ψυχή στην

στε και ανεκτικοί, ας περνάει πότε πότε και κάποια άλλη μουσική με μια συχνότητα, καθορισμένη από τον νόμο των πιθανοτήτων και την επαγρύπνηση των μετριοτήτων, που θα ασχολούνται με την μοιρασιά.

«Πρέπει οι φύλακες της πόλης να επαγρυπνούν..., να μην εισάγονται δηλαδή καινοτομίες σχετικά με τη... μουσική, έξω από τη θεσπισμένη τάξη, αλλά να την κρατούν με όσο μπορούν μεγαλύτερη αυστηρότητα... και να φοβούνται». (Πλάτων, Πολιτεία 424β).

Φοβάσαι, λοιπόν Μίκη και θέλεις τον μισό μας χρόνο αφιερωμένο στη δική σου μουσική και στην εγκεκριμένη από σένα μουσική.

Αλλά τι φοβάσαι;

«Πουθενά δεν μεταβάλλονται οι μορφές της μουσικής, χωρίς να συνοδεύεται η μεταβολή της μουσικής με την ανατροπή των θεμελιωδествών πολιτικών νόμων». (Πλάτων, Πολιτεία 424c).

Η καινοτομία λοιπόν, που αναγγέλλεις είναι πολύ μπαγιάτικη. Η καινοτομία σου λέει, ότι φοβάσαι τις καινοτομίες στη μουσική (τη μουσική δηλαδή των μη εγκεκριμένων άλλων), γιατί αυτοί οι άλλοι είναι φοβέρας η μεγάλη.

Για τη μουσική σου —εγκεκριμένη πολιτική τάξη.

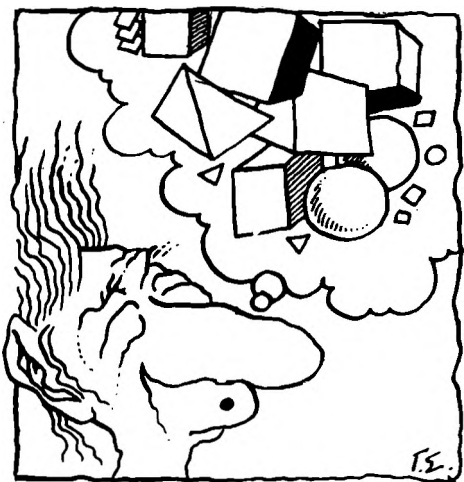
Σύντροφε Μίκη, μήπως η ΕΔΕΤ πρέπει να λέγεται ΕΦΕΤ; (Ένωση Φυλάκων ή Φυλακών Ελληνικού Τραγουδιού);

Σύντροφε Μίκη, μήπως είσαι συντηρητικός;

γκαλερί είναι ως γνωστόν μια γυναίκα, η *Μαρίνα Ηλιάδη*. Όμοια όπως και στη γκαλερί *Ζουμπουλάκη* όπου η *Πέγκυ Ζουμπουλάκη* έχει φορτωθεί όλο το βάρος, και η κ. *Δημακοπούλου* στις «*Νέες Μορφές*». Η *Μαριλένα Λιακοπούλου* είναι το «πρόσωπο» της «*Αΐθουσας Τέχνης Αθηνών*», όπου ήδη αυτές τις μέρες ο ζωγράφος Νικόλας Κληρονόμος παρουσιάζει τη δουλειά του «*Δυτικό Βερολίνο*» • **Γυναίκες και Τέχνη** λοιπόν. Αλλά «*Γυναίκες και Πολιτική*» —θέμα της συζήτησης που πραγματοποίησε η Ε.Γ.Ε. στις 13 Φεβρουαρίου στο πρώην ΕΑΤ/ΕΣΑ • **Γυναίκες και Επιστήμη** —μια εξαιρετική συμβολή στη Σεφερική έρευνα. Η Ruth Padel μίλησε για τον Σεφέρη ως αναγνώστη του Ομήρου χτες στο «*Βρετανικό Συμβούλιο*» • Είναι φανερό. Οι σημειώσεις αυτές θα ήταν αποκλειστικά αφιερωμένες στις γυναίκες αν δεν έκλεβαν την «*παράσταση*» οι τελευταίες πολιτικές εξελίξεις: Την παράσταση την έκλεψε ένας Άντρας (με Α κεφαλαίο), ο γνωστός Ανδρέας. Όχι, βέβαια, ο ψυχοερευνητής μας, αλλά ο άλλος, ο Αρχηγός της Αλλαγής

(είδατε προαγωγή: Νέο Σήμα κατατεθέν τα 4Α) • Αλλά, ας Αντισταθούμε: Οι φοιτητικές εκλογές έχουν ανεβάσει τον πυρετό στα Πανεπιστήμια. Στο περιοδικό «*κριτική*» διαβάσαμε μια σειρά ενδιαφέρουσες αναλύσεις για ζητήματα που αφορούν τη νεολαία και το πανεπιστήμιο • Αλλά και ένα έντυπο, μας πληροφορεί για την πρώτη *οικόπολη*. Τι είναι, όμως, η *οικόπολη*; Αντιγράφουμε από το σχετικό πληροφοριακό

δελτίο: «*Οικόπολη*» είναι το μετουσιωμένο σε πραγματικότητα όραμα του 'μέτρου', της αρμονίας στη ζωή, την κοινότητα και την πόλη» και αλλού: «*Η ελληνικότητα της προέλευσης της κίνησης για την ΟΙΚΟΠΟΛΗ πρέπει να τονισθεί —η πλατωνική 'Πολιτεία' που με νέες μορφές έχει μετασχηματισθεί σε ΟΥΤΟΠΙΑ του Τόμας Μουρ, πράσινη πόλη του Εμπέντενερ Χάουαρντ, Χάρτα 33-Α. Κομπυσιέρ κτλ., ΑΝΘΡΩΠΟΛΗ του Κ. Δοξιάδη. 'Αρκολογία' του Πάολο Σολέρι. 'ΟΙΚΟΠΟΛΗ' των Φερούτζιο Σερούτι, Μίσελε Πάλμα, Γκυ Ροτιέρ, 1974 και πολλών άλλων ΟΥΤΟΠΙΣΤΩΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΩΝ, είναι ένα γεγονός μιας παράδοσης που πρέπει να επιστρέψει τη χώρα, όπως τα αρχαία αγάλματα που πρόκειται κάποια μέρα να γυρίσουν πίσω». • «Ο χρόνος που άνοιξε με τη μουχλιασμένη κρούστα του άρτου της παράνοιας» του Paul Celan, έρχεται πάνω στην ώρα. Διαβάσαμε στο κλίναμεν -«*λόγος, σχήματα*» • Και σας αφήνουμε στα σώματά σας, με τη σκέψη ότι τουλάχιστον μερικοί άλλοι πολίτες ανησυχούν για προβλήματα πιο απτά, όπως για παράδειγμα ο αναλφαβητισμός • Σήμερα το απόγευμα είναι η τελευταία μέρα του τριήμερου: «*Λαϊκή Επιμόρφωση '85*» εμπειρίες, προβληματισμοί, προοπτικές. Στο Ζάππειο (6 μ.μ. - 9 μ.μ.) οι: Μαρία Ηλιού, Δ. Βεργίδης, Στ. Κολοβός μιλούν για «το πρόβλημα του αναλφαβητισμού και την αντιμετώπισή του» • Και σας αφήνουμε στα σώματά σας, όσο είστε ζωντανοί, ενώ μπορείται πια να αποφασιστεί για το μέλλον του σώματός σας μετά θάνατον. Η ευαίσθητη πρωτοβουλία του «*Πανελληνίου Σύνδεσμου Δωρητών Σώματος*» μαθαίνουμε ότι έχει ήδη μεγάλη απήχηση: «*Κουβεντιάσουμε κι ακουμπάει ένα χέρι στο τραπέζι χέρι που κοιτούσα σαν ήμουν παιδί, τριχες μαύρες επάνω του και δυνατό για πρώτη φορά το βλέπω νεανικό, σαν το δικό μου*», *John Levy* (κλίναμεν -«*λόγος, σχήματα*»). • Αλλά, από πού ξεκίνησα;*

Γκάζι: μια διακριτική ματιά

Δυο νέες κοπέλες, η Άννα Μαρία Χατζηστεφάνου και η Βασιλική Ελευθερίου φωτογράφησαν το 1982 το Γκάζι. Τη δουλειά αυτή έβγαλαν πρόσφατα σ' ένα βιβλιαράκι με πενήντα έξι ασπρόμαυρες και έγχρωμες φωτογραφίες. Πιστεύουμε ότι αυτή η προσπάθεια έχει κάτι το καινούργιο, παρόλες τις αδυναμίες της, θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε το γιατί κάνοντας μια παρέμβαση.

Υπάρχουν στην Ελλάδα δυο «σχολές» φωτογραφίας, αν μπορούμε να το πούμε έτσι. Πρώτα, η φωτογραφία της εφημερίδας, που είναι συνήθως αδιάφορη, άμορφη και συχνά κραυγαλέα, που δηλώνει πριν απ' οτιδήποτε άλλο, την τρομερή επιθετικότητα και την αδιαφορά του φωτογράφου. Φαινόμενο που εξηγείται εν μέρει απ' το στεγνό βιοπορισμό που σκοτώνει το όποιο ταλέντο, τις πιέσεις που δέχεται ο φωτογράφος διαρκώς, τη μετατροπή του με το πέρασμα του χρόνου σε εξαρτημένο χειρώνακτα, χαμένο μέσα σε μια δίνη σκοπιμοτήτων που τον ξεπερνάει.

Η άλλη σχολή, είναι οι φωτογραφίες που βλέπει κανείς τελευταία στις αθηναϊκές εκθέσεις. Πίσω απ' τις τέλειες φόρμες, τα τέλεια καδραρίσματα, τα τέλεια χρώματα, υπάρχει πιστεύουμε και ένα τέλειο κενό, δεν υπάρχει πουθενά ένα βλέμμα για τον κόσμο, λείπει μια προσοχή και μια εικόνα του κόσμου που να αξίζει κάτι, με την έννοια που έχει αυτό το ρήμα, ο θεατής αυτών των εικόνων νοιώθει ένα αίσθημα ματαιότητας να τον καταλαμβάνει μπροστά σε άψυχα κομμάτια χαρτί, η όραση έχει πεθάνει, στη θέση της θα βρείτε μια «άποψη» μια «επέμβαση στον αντιληπτικό (sic) χώρο» κτλ. Σημασία έχει το μικρό μας εγώ και η αυτοεπιβεβαίωσή του, ποιος νοιάζεται τώρα για το τι στάθηκε μπροστά στο φακό, το «θέμα» άλλωστε (ο ίδιος ο κόσμος, για τη φωτογραφία) δεν είναι παρά μια πρόφαση. Πιστεύουμε ότι αυτός ο νέος ακαδημαϊσμός είναι το ίδιο αναισθητός με τη «χυδαία» φωτογραφία. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ελάχιστοι καλοί φωτογράφοι και στη μια και στην άλλη περίπτωση.

Αν μας αρέσουν οι φωτογραφίες των δύο κοριτσιών είναι γιατί έχουν μια λεπτότητα, μια ευγένεια που δεν υπάρχει σε καμιά απ' τις δυο κατηγορίες. Ανάμεσα στον επίπεδο τόνο και τη ρητορεία έχουν ένα χαμηλότονο ύφος που δείχνει ένα χαρακτήρα και προκαλεί τη συμπάθεια του άλλου και τη διάθεση να παραγνωρίσεις τις αδυναμίες. Οι δυο φωτογράφοι πηγαίνουν στο Γκάζι για να καταγράψουν κάτι που θα εξαφανιστεί, και αρχίζουν με αυ-

τό που λέγεται αρχιτεκτονική φωτογραφία, μια προσοχή στα δομικά στοιχεία (οι εκπληκτικές σιδηροκατασκευές του Γκαζιού) μελετώντας τις διάφορες φόρμες μεταξύ τους και αποτυπώνοντάς τις στο φιλμ. Όμως η σχέση μ' ένα χώρο δεν μπορεί να αρκестεί σ' αυτό και σημαντικότερες φωτογραφίες θα έρθουν μετά, όπως αυτές των Γκαζιέρδων. Μας αρέσουν τα χαμόγελα των εργατών ποζάροντας για τις δυο κοπέλες, κάτι που δεν υπάρχει σε καμιά δουλειά για το Γκάζι. Μια έλλειψη πείρας ίσως εμπόδισε τις δυο φωτογράφους να προχωρήσουν αυτήν την αίσθηση του χώρου και να ξεφύγουν απ' την καταγραφή, προϋπόθεση κατά κάποιο τρόπο για τις μεγάλες φωτογραφίες, που δεν υπάρχουν στο βιβλίο. Αν η φωτογραφία ήταν μόνο καταγραφή, αυτό που κάνουν οι εφημερίδες θα αρκούσε.

Οι έγχρωμες φωτογραφίες τους έχουν μια διακριτικότητα, αρκετά σπάνια για τα ελληνικά δεδομένα. Οι ασπρόμαυρες έχουν ατυχήσει εντελώς στην εκτύπωση. Στην Ελλάδα κανείς δεν ξέρει και κανείς δεν ενδιαφέρεται να τυπώσει σωστά το ασπρόμαυρο για αναπαραγωγή στο περιοδικό ή το βιβλίο, το ασπρόμαυρο σβήνει χωρίς να έχει ποτέ ακμάσει εδώ, οι έλληνες έχουν πέσει πια με τα μούτρα σε κάτι άθλια έγχρωμα που τους σερβίρονται. Δεν θα δούμε ποτέ σ' αυτή τη χώρα τα ωραία βιβλία με ασπρόμαυρες φωτογραφίες που βγαίνουν στη Γαλλία ή την Αγγλία.

Το βιβλίο αυτό έχει εκδοθεί από μια παρέα παιδιών που μακριά απ' τα κυκλώματα, τον «χώρο» (βλ. την πιάντα) των φωτογράφων, προσπαθεί να κάνει κάτι, δημιουργώντας και μια μικρή αίθουσα για τη φωτογραφία τη «Γραφή και Φως», στα Εξάρχεια. Κάτι πολύ σημαντικό πιστεύουμε είναι ότι, αντί να βγάλουν ένα μουσειακό και πανάκριβο «λεύκωμα», έδωσαν ένα βιβλιαράκι προσιτό στους νέους ανθρώπους που ενδιαφέρονται. Κάτι ανάλογο είχε κάνει πριν δυο χρόνια η «*Αγρά*» παρουσιάζοντας μια δουλειά του Άρι Γεωργίου.

Για το Γκάζι υπάρχουν ακόμη οι αδιάφορες φωτογραφίες του Σ. Σκοπελίτη σε μια κακή έκδοση και μια εκπληκτική ανέκδοτη δουλειά του Νίκου Μάρκου.

Τα δύο βιβλία που συνδυάζονται σε αυτό το σημείωμα είναι το *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία του χώρου* (β' έκδοση, 1984) της Σ. Νικολαΐδου και το *Κοινωνική ζωή και δημόσιοι χώροι κοινωνικών συναθροίσεων στην Αθήνα του 19ου αιώνα* (1983) της Μ. Σκαλτσά. Μεταξύ τους έχουν κοινά τρία πράγματα: την αναφορά στην κοινωνιολογία του χώρου και μάλιστα στην Ελλάδα, τη μεγάλη έκταση του υλικού που διαπραγματεύονται και από μια αρνητική κριτική στο ενεργητικό τους (το πρώτο στα Αρχιτεκτονικά Θέματα 11/1977 για την α' του έκδοση και το δεύτερο στα Αρχιτεκτονικά Θέματα 18/1984). Έχουν όμως και διαφορές: το πρώτο προορίζεται για σπουδαστές (άλλο ένα εγχειρίδιο) ενώ το δεύτερο απευθύνεται στο ευρύτερο κοινό· επίσης το πρώτο προσπαθεί να συμπυκνώσει ένα απελπιστικά τεράστιο αντικείμενο μέσα σε 200 σελίδες ενώ το δεύτερο το απλώνει, χωρίς εμφανή προσπάθεια περιορισμού του, σε 700 σελίδες. Το ζήτημα δεν είναι μόνο «ποσοτικό» αλλά πάνω από όλα ουσιαστικό. Γιατί αυτό επηρεάζει άμεσα τους επιστημονικούς στόχους και καθορίζει την ποιότητα του υλικού που προσφέρεται.

Το βιβλίο της Σ. Νικολαΐδου κρίνει σκόπιμο να σαρώσει ό,τι υπάρχει και δεν υπάρχει σε έναν τομέα που σήμερα ακόμα διαμορφώνεται, οπότε μοιραία διαλέγει μια λύση αυτοκτονίας που πιάνει από γενικές έννοιες (όπως η σχέση χρόνου με χώρο) για να φτάσει στο τέλος στον «υδροκεφαλισμό» της Αθήνας. Ενδιάμεσα γίνεται μια κατάδυση στη γενική θεωρία της κοινωνιολογίας και της κοινωνιολογίας του χώρου (37 σελίδες), μια δεύτερη στην αγροτική κοινωνία και το χώρο της (55 σελίδες) και μια τρίτη στην κοινωνία του αστικού χώρου (οι υπόλοιπες 63). Τα θέματα είναι τόσο μεγάλα και αγκαλιάζουν τόσες επιστημονικές περιοχές ώστε να είναι αδύνατη οποιαδήποτε σύνθεσή τους.

Για να αποδείξουμε το παραπάνω θα πρέπει να δείξουμε ότι η τηλεγραφική διατύπωση, η αναγκαστικά ελλειπτική αναφορά, η παράλειψη και των πιο στοιχειωδών συσχετισμών ανάμεσα στις θεμελιακές έννοιες του χώρου και της κοινωνίας οδηγούν νομοτελειακά σε αχρήστευση των αρχικών στόχων. Είτε η συγγραφέας δεν ξέρει να αξιολογήσει το βιβλιογραφικό υλικό που χρησιμοποιεί από διάφορες πηγές (οπότε το παραθέτει άκριτα, ασυστηματοποίητα και με συχνές επαναλήψεις) είτε δεν της αρκεί η εκ τεκμηρίου γνώση της στην περιοχή της κοινωνιολογίας για να αποτολμήσει μια τόσο φιλόδοξη «σύνθεση» (οπότε συγχέει την απλή περιγραφή εξωτερικών χαρακτηριστικών με την αναζήτηση δομικών σχέσεων). Γιατί είναι μεγάλος και ωραίος λόγος να αναζητήσει κανείς τα σημεία αλληλοεπίδρασης ανάμεσα σε κοινωνική και χωρική οργάνωση, αλλά τουλάχιστον πρέπει να γνωρίζει τι απαιτήσεις έχει κάτι τέτοιο.

Γιατί δεν μπορεί να παρουσιάζεται ως «βελτίωση» από την α' έκδοση η επίπονη αντιγραφή τοπογραφικών χαρτών, συγκροτημάτων σπιτιών ή ελεύθερων χώρων από διάφορους ελληνικούς οικισμούς με το δικαιολογητικό ότι έτσι εικονογραφείται η τυπολογική ποικιλία, η οικιστική εξέλιξη και η πολυσημία των κοινόχρηστων χώρων. Πώς να προκύψουν όλα αυτά από μόνα τους όταν δεν υπάρχει για κανένα παράδειγμα έστω και η πιο απλή εξήγηση «της προσθετικής τους ανάπτυξης στο ιστορικό γίγνεσθαι» (σ. 78); Πώς μπορεί κανείς να μιλά για τον «αγροτικό χώρο» χωρίς έστω και την παραμικρή αναφορά στην εξάρτησή του από ένα ιεραρχημένο δίκτυο οικισμών και τον κρατικό μηχανισμό της προβιομηχανικής περιόδου (π.χ. της τουρκοκρατίας) ενώ παράλληλα πετά διάφορες απαράδεκτες υπεραπλουστεύσεις για την εσωτερική οικονομία, τη διοικητική οργάνωση, τη γεωγραφική κατανομή αυτών των οικισμών; Αν οι αδυναμίες του κειμένου ήταν συγκεντρωμένες στις οικονομικές, πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές παραμέτρους ή έστω σε ό,τι σχετίζεται με το χώρο —θα μπορούσαμε να το δικαιολογήσουμε λέγοντας ότι στην Ελλάδα δεν έχει ακόμα αναληφθεί μια τέτοια δουλειά, οπότε μια ακόμα προσπάθεια προς τα εκεί ωφέλιμη θα είναι. Αλλά όταν διαπιστώνουμε ανάλογα προβλήματα στην κοινωνιολογική ανάλυση του «αγροτικού» (προβιομηχανικού) και του «αστικού» (σύγχρονου) χώρου, μένουμε κάπως αμήχανοι. Πώς να προσπεράσει κανείς τόσες έννοιες και αναφορές που μένουν

ξεκρέμαστες, ασύνδετες μεταξύ τους, ανερμήνευτες, δανεισμένες από διαφορετικές γνωστικές περιοχές; Ενώ τίποτε σχεδόν δεν παραλείπεται, τίποτε πάλι δεν αναδιοργανώνεται σαν ερμηνευτικό εργαλείο ή έστω σαν μηχανισμός παραγωγής κάποιων υποθέσεων εργασίας. Ακούμε επανειλημμένα για συμβολισμό του χώρου (σ. 67, 93, 143, 150, 153, 161-2) αλλά δε γίνεται προσπάθεια να εξηγηθεί η σχέση του με τη λειτουργικότητα, οπότε μένουμε με την εντύπωση ότι είναι αντιθετικές έννοιες, ιδίως για το αστικό περιβάλλον. Ακούμε για κλειστές και ανοιχτές κοινωνίες αλλά τότε αυτά δε συσχετίζονται με τους «ρυθμούς αλλαγής» (σ. 78), τις «αποκλίσεις» ή τους «νεωτερισμούς» (σ. 84), την ιδιωτικότητα (σ. 86), τον «κοινωνικό έλεγχο» (σ. 94) και την «αυστηρή κοινωνική διαστρωμάτωση» (σ. 106) στην αγροτική κοινότητα. Μαθαίνουμε ότι η επικοινωνία των ανθρώπων στις παραδοσιακές κοινωνίες πραγματοποιούνταν με βάση τα προσωπικά κριτήρια (σ. 171), ότι η συχνή αλλαγή κατοικίας ή η αυθαίρετη δόμηση βασίζεται πάνω στη «διάσπαση του οικογενειακού κυττάρου» και στην «αβεβαιότητα για τη δουλειά» των κατοίκων της πόλης (σ. 142), ότι η «αναγκαστική διαβίωση (sic) διαμορφώνει νέες σχέσεις ανάμεσα στα άτομα» στην πολυκατοικία (σ. 148) κτλ. —σαν απόλυτες αλήθειες που δεν χρειάζονται απόδειξη ή τουλάχιστον υποστήριξη. Δεν είναι όμως αυτό μια αυθαίρετη παραδοχή;

Και όμως, μέσα σε ένα τόσο άνισο κείμενο υπάρχουν και πολλά σωστά σημεία εκκίνησης που θα επαρκούσαν με το παραπάνω για τη στοιχειοθέτηση μιας κοινωνιολογικής ανάλυσης του δομημένου χώρου. Ξεχωρίζω μόνο τρία: η επίδραση της κοινωνικής δομής στην παραγωγή του χώρου (σ. 77), ο συσχετισμός λειτουργικού - κοινωνικού - συμβολικού επιπέδου στην ερμηνεία του χώρου (σ. 93) και η έννοια του «χώρου κοινωνικής ζωής» (σ. 162). Αυτά, και αρκετά άλλα, υπάρχουν σκόρπια μέσα στο βιβλίο αλλά έχουν υποστεί ελάχιστη επεξεργασία από τη Σ.Ν., μια και παντού επικρατεί μια παρεξηγημένη και πληθωρική πληροφόρηση που είναι αδύνατο να μεταφραστεί σε γνώση, ιδίως από ένα σπουδαστή αμάθητο στις κακοτοπιές. Το λάθος αυτό δεν θα έπρεπε να βαραίνει αποκλειστικά πάνω στους ώμους της Σ.Ν.: ένας μεγάλος αριθμός από «διδάσκοντες», ανάμεσα σε αυτούς και εγώ (!), έχουν υποπέσει στο ίδιο σφάλμα στο παρελθόν, για να επαληθευτεί το γνωστό «δάσκαλε που διδασκες...». Λίγη προσπάθεια χρειάζεται και τίποτα παραπάνω.

Το βιβλίο της Μ. Σκαλτσά έχει άλλης κατηγορίας προβλήματα, που ως ένα σημείο πηγάζουν από τον ίδιο τον τίτλο: δεν περιορίζεται στους «δημόσιους» χώρους κοινωνικών συναθροίσεων αλλά ουσιαστικά πιάνει όλους τους χώρους κοινωνικών επαφών μέσα στην πόλη. Η διαφορά είναι σημαντική, γιατί ένα τέτοιο εύρος απαιτεί κάποιες πρόσθετες διευκρινίσεις και δεν ικανοποιείται ούτε από την έννοια του δημόσιου χώρου ούτε από την έννοια των κεντρικών λειτουργιών. Είναι φανερό ότι μιλάμε για πολύ περισσότερα πράγματα, που αναγκαστικά μας σπρώχνουν προς την περιοχή της ανάλυσης του αστικού χώρου και πιο περιοριστικά, του «ιστού της πόλης» μέσα από μια διπλή κατεύθυνση: του κοινωνικο - οικονομικού του περιεχομένου και της έκφρασής του στο χώρο. Πώς μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο χωρίς συγκεκριμένες αναφορές στις κοινωνικές σχέσεις παραγωγής σε κάθε περίοδο, στην οργάνωση του ελεύθερου χρόνου μέσα στο αστικό περι-

βάλλον, ακόμα και αν αφήσουμε προσωρινά τις μαρξιστικές μας αποσκευές στον προθάλαμο; Πώς αλλιώς θα εξηγήσουμε ή έστω θα δείχναμε ότι η Αθήνα διαθέτει ταξική οργάνωση του κοινωνικού χώρου, ότι η κοινωνία της διαθέτει «κινητικότητα» με σαφή —ή ασαφή— όρια ανάμεσα σε τρία και όχι περισσότερα ή λιγότερα στρώματα, και σε ένα πιο γενικό επίπεδο, ότι η «πολιτική και οικονομική» ιστορία μπορεί να «γονιμοποιήσει» τη σχέση «ηθογραφίας - κοινωνικής ιστορίας» με την «αρχιτεκτονική» (σ. 19); Στην αντίθετη περίπτωση, αρχίζουν να συσσωρεύονται προβλήματα όπως π.χ. το πώς να οργανώσουμε τρεις κοινωνικές ομάδες και 16 είδη χώρων σε σύστημα θεώρησης των κοινωνικών συσχετισμών, πώς να κατατάξουμε τους καθ' αυτό χώρους όταν τους μοιράζονται περισσότερα από ένα κοινωνικά στρώματα ή όταν ο ίδιος χώρος μεταμορφώνεται μέσα στο χρόνο; Ένα συγγενικό πρόβλημα είναι η έλλειψη αναφοράς στην παραγωγή του αστικού χώρου.

Γιατί ο αστικός χώρος δεν είναι μόνο το άθροισμα των επιμέρους «αρχιτεκτονικών» —οπότε το σκόρπισμα διάφορων λειτουργιών στο χώρο δεν μπορεί να οδηγήσει τόσο εύκολα σε ένα σχήμα κατανομής των πλούσιων στο κέντρο, των φτωχών στην περιφέρεια με ενδιάμεσο το μεσαίο στρώμα (σ. 656-7). Πέρα από το τρίγωνο Αθηνάς - Σόλωνος - Μητροπόλεως, οι δραστηριότητες και τα κοινωνικά στρώματα δεν ταχτοποιούνται τόσο στρωτά για τον απλούστατο λόγο ότι δεν έχουμε μια πόλη πάνω σε ένα ομοιογενή γεωγραφικό χώρο που μεγαλώνει από ένα αρχικό πυρήνα με συνεχή προσθήκη ομόκεντρων ζωνών. Αντίθετα, έχουμε μια πόλη που μεγαλώνει σε επαφή με ένα ιστορικό πυρήνα ο οποίος επηρεάζει άμεσα την εξέλιξή της και πάνω σε συγκεκριμένο τοπογραφικό (δηλαδή με «παραδοσιακά» δίκτυα που κατανέμονται σε ένα χώρο με δοσμένα φυσικά χαρακτηριστικά). Ο αστικός αυτός χώρος που προκύπτει δεν είναι ουδέτερος, ούτε παράγεται μηχανιστικά. Όταν π.χ. χτίζεται η Νεάπολη αυθαίρετα από εργάτες, η περιοχή είναι «απομακρυσμένη» από το «κέντρο» όταν αρχίζουν να την κατοικούν μεσοαστοί είναι πια μια «κεντρική» συνοικία εντός σχεδίου. Ίδια γεωγραφική θέση και στις δύο περιπτώσεις, αλλά πόσο άλλαξε το περιεχόμενο (ο κοινωνικός χώρος για τον οποίο συζητάμε!).

Η δυναμική του αστικού χώρου δύσκολα αποτυπώνεται με «στατικό» τρόπο (σημειοκά σε χάρτη) και χωρίς έναν απαραίτητο συσχετισμό με την κατανομή των δραστηριοτήτων (πού πέφτουν τα μαγαζιά, οι βιοτεχνίες, οι υπηρεσίες κτλ.). Αλλά αρκετά είπαμε νομίζω για μια «πολεοδομική» θεώρηση του φαινομένου. Το βιβλίο της Μ.Σ. κινείται περισσότερο στο επίπεδο της «ηθογραφίας - κοινωνικής ιστορίας» και θα ήταν άδικο να κριθεί έξω από μια τέτοια σκοπιά.

Βέβαια, ένα σημαντικό θέμα που έχει να διαπραγματευθεί όποιος ασχολείται με τον ελληνικό 19ο αιώνα είναι η βιωματική σχέση Ανατολής - Δύσης, γοητευτικό πεδίο αναζήτησης, πηγή γραφικότητας και αναπάντεχων συνδυασμών από ετερόκλητα πράγματα. Το ότι αυτή η περιοχή μπορεί να τροφοδοτήσει ανεξάντλητες ηθογραφικές έρευνες αποδεικνύεται πανηγυρικά από το βιβλίο της Μ.Σ. Χάρης στην απίστευτη της υπομονή και επιμονή και στη δημιουργική της φαντασία έψαξε προς πολλές κατευθύνσεις και κατάφερε να συγκεντρώσει ένα σπαρταριστό πρωτογενές υλικό γεμάτο λάμψη και πολυτιμότητες νύξεις για το κοινωνικό περιβάλλον του περασμένου αιώνα. Ελάχιστα και σκόρπια στοιχεία ήταν ως τώρα γνωστά πάνω στο θέμα και κάποιες προσπάθειες που είχαν γίνει παλιότερα ήταν φοβερά μυωπικές. Την αξία του υλικού δεν θα έπρεπε να την αμφισβητήσει κανένας. Ο τρόπος παρουσιάσης του υλικού αυτού, με συστηματική καταχώρηση με πηγές προέλευσης σε σχολαστικά διακριμένες κατηγορίες το έχει μετατρέψει σε ένα προσιτό σώμα πληροφόρησης, έτοιμο για παραπέρα επεξεργασία. Αυτή είναι και η θεμελιακή συμβολή του βιβλίου, δηλαδή το ότι μας χαρίζει μια πρώτης τάξης πηγή ηθογραφίας με οξυδερκείς παρατηρήσεις πάνω στους χώρους και τους χρήστες τους.

Ίσως εκεί θα έπρεπε να είχε σταματήσει, κατατάσσοντας τα οικονομικά, κοινωνικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία της περιόδου που μελετήθηκε σε ενότητες και να μην προχωρήσει σε μια πρώτη ανασύνθεση του αθηναϊκού αστικού χώρου. Δεν ήταν δυνατόν να γίνουν ταυτόχρονα και οι δύο δουλειές και αυτό φαίνεται καθαρά στο τελευταίο κεφάλαιο των συμπερασμάτων, όπου αναγκαστικά η Μ.Σ. καταφεύγει σε γενικεύσεις που φανερά αδικούν την ποιότητα του υπόλοιπου έργου. Όσες αντιρρήσεις και να έχουμε πάνω σε αυτό το σημείο πάντως, δεν παύουμε να εκτιμούμε αυτή την τόσο ηρωική προσπάθεια στο σύνολό της σαν συμβολή στη σχετική έρευνα στην Ελλάδα που θα έπρεπε με κάθε θυσία να συνεχιστεί.

Λημήτρης Φιλιππίδης

Εκδοτικά (και πάλι ο φερετζές)

Ότι η βιωσιμότητα μιας μετάφρασης μετρείται με δύο, τρεις το πολύ, γενιές είναι γνωστό και κοινό αποδεκτό, μόνο που παραμένει μεγάλη κουβέντα, να γράφεται στις οικείες ή και ανοικτές στήλες του φιλολογικού και μη Τύπου και να ταξιδεύει μέσω ερτζιανών, σε οικείο ή και ανοικτό τόνο, κάθε φορά που αλληλοκατακεύονται λογοτέχνες μεταφραστές μας, πατώντας όμως σε στέρεο έδαφος (μσκριά από μας!). Λόγου χάρη στις δοκιμασμένες και μετ' επαινών αποστρατευμένες μεταφράσεις του Κ. Καρθαίου, του Ι. Γρυπάρη κ.ά.

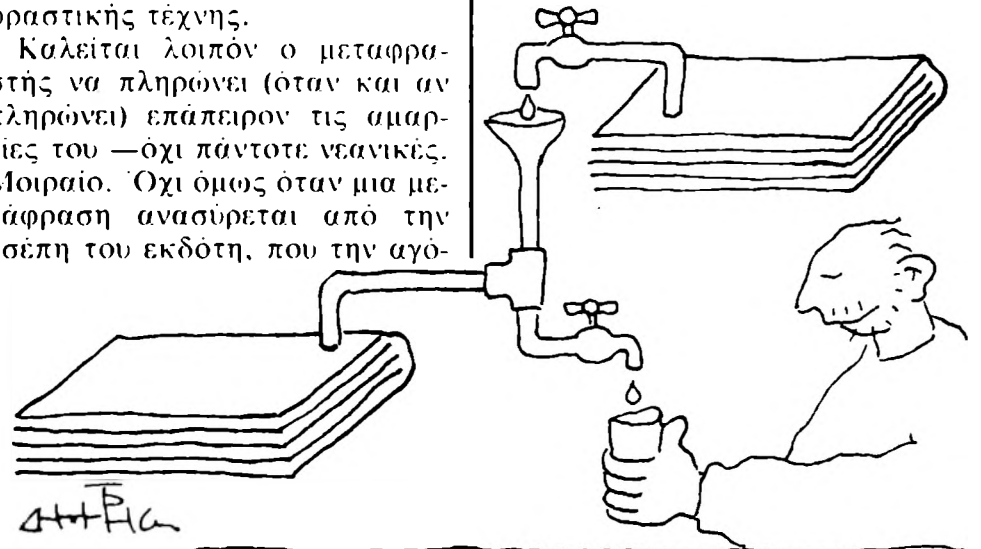
Έκαστος, όμως, δύο πήρας φέρει και στην πίσω υπάρχουν μεταφράσεις κλασικών ή και περισσότερο σύγχρονων έργων, που τις εκπόνησε δεκαπέντε και είκοσι χρόνια πριν. Και είναι φανερό το βάρος δεκαπέντε, έστω, ετών, σε σχέση με την ιδιόζουσα κινητικότητα της νεοελληνικής γλώσσας —αν δεν συνυπολογιστεί η ελλιπή ενδεχομένως γνώση της ξένης γλώσσας ή, γεγονός περισσότερο εύλογο, της μεταφραστικής τέχνης.

Καλείται λοιπόν ο μεταφραστής να πληρώνει (όταν και αν πληρώνει) επάπειρον τις αμαρτίες του —όχι πάντοτε νεανικές. Μοιραίο. Όχι όμως όταν μια μετάφραση ανασύρεται από την τσέπη του εκδότη, που την αγό-

ποίη, ας σημειωθεί, μεταφράστηκαν στο μεταξύ και κυκλοφορούν σε άλλους εκδοτικούς οίκους: *Η καρδιά είναι ένας φιλέρημος* (!) *κυνηγός* (= *Η καρδιά κυνηγάει μονάχη*, στον Εξάντα) *Το τσιράκι του γάμου* (= *Πρόσκληση σε γάμο*, στα Γράμματα), σε ελεύθερη προφανώς απόδοση του *The Member of the Wedding*, που μόνο τσιράκι δεν είναι, και *Ρολόι δίχως χέρια* = *Clock without Hands*, βεβαίως, *Ρολόι χωρίς δείκτες*, βεβαίως (πάλι στα Γράμματα).

Ανάλογα, η εκδοτική βουλμία του Εξάντα, που επανεκδίδει τη *Βουή και το πάθος* του Φώκνερ (α' έκδοση Γκόνη, 1963), υποχρεώνει τον αξιόλογο αυτή τη φορά μεταφραστή να κουβαλάει μια ζωή τον «γερο-Κλάυτ» της Εισαγωγής, πρόσωπο από το *Αβεσσαλώμ*, *Αβεσσαλώμ*, του ίδιου συγγραφέα, μόνο *γυναίκα*, γριά γυναίκα —και μάλιστα Κλυταιμίστρα το όνομα, ας πούμε Κλύτη, ούτε καν Κλάυτ.

Αυτά, από σοβαρούς κατά τεκμήριο εκδότες, ενώ ο κατ' ανο-

ρασε «μια κι έξω», και επανεκδίδεται, χωρίς να παρέχεται στο μεταφραστή η δυνατότητα να ανανεώσει, και αυτός, το εμπόρευσμά του. Αλλά, δεινή η θέση του μεταφραστή στην Ελλάδα, ανύπαρκτος και κάποιος συνδικαλιστικός φορέας: ψιλά γράμματα, λοιπόν, τα παραπάνω —και τι να πούμε για τη δεινότερη θέση του αναγνώστη και την ακόμη πιο δεινή τύχη του μεταφρασμένου και οριστικά καταδικασμένου έργου.

Λούζονται, έτσι, αντάμα, ο γενικά απροσπάτετος αναγνώστης και ο αποξενωμένος από το προϊόν της εργασίας του μεταφραστής την επανέκδοση, λ.χ., της *Μπαλάντας του λυπημένου καφενείου* της Κάρσον Μακ Κάλλερς (εκδόσεις Κέδρος, α' έκδοση 1969), όπου ακόμη και στο οπισθόφυλλο εξακολουθούν να μορφάζουν οι τίτλοι των άλλων έργων της Μακ Κάλλερς —τα ο-

χύν εκδοτικός οίκος «Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνης» ξανακυκλοφόρησε τα *Εκατό χρόνια μοναξιά* του Μάρκες σε καινούρια μετάφραση! Το έργο αυτό, θυμίζουμε, είχε εκδοθεί τα τέλη του 1979 ως *Εκατό χρόνια μοναξιάς*, σε υποψία μεταφραστικής επεξεργασίας, η οποία αντιμετώπισε τη γενική κατακραυγή. Έπειτα από τέσσερα χρόνια το βιβλίο κυκλοφόρησε σε άλλη μετάφραση, και με νέα, λοιπόν, στοιχειοθεσία κτλ. —μόνο η ίδια ατυχής σύνθεση του εξωφύλλου θυμίζει το προγονικό τέρας. Ότι η ανέλπιστη, η μοναδική αυτή χειρονομία μπορεί να έγινε για λόγους ποικίλους (π.χ. δεσμευτικός όρος του —κατόπιν εορτής— συμβολαίου) δεν αλλάζει την ουσία.

Και είναι, φαίνεται, σημείο των καιρών, μαθήματα εκδοτικής δεοντολογίας να φέρουν την υπογραφή του κ. Λιβάνη.

Γ.Η.Χ.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ

Το τέλος της μικροαστικής ευδαιμονίας
προσέγγιση στην ελληνική πραγματικότητα
Θεσσαλονίκη 1985, σ. 423.
Κεντρική διάθεση: Εξάντας, Αθήνα

Η αυτονόητη δυσκολία που αντιμετωπίζει καθένας παρουσιάζοντας ένα βιβλίο όταν βρίσκεται σε ριζική αντίθεση με τον προβληματισμό και τις προτάσεις που διατυπώνονται σ' αυτό, οδηγεί κατά κανόνα στη δογματική απόρριψή του. Πρόκειται για μια σχεδόν «αντανακλαστική» αντίδραση αμυντικού χαρακτήρα που αποβλέπει στη διαφύλαξη της «καθαρότητας» των απόψεών μας, καταργώντας ταυτόχρονα και τις ευεργετικές επιδράσεις του διαλόγου που θα μπορούσε να πυροδοτήσει η άποψη του άλλου.

Κι επειδή ακριβώς μια τέτοια «ανταλλαγή» είναι κατά τη γνώμη μας κοινωνικά ασύμφορη, πολιτικά αδιέξοδη και επιστημονικά ανεπιτρέπτη, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ευθύς εξαρχής ότι το «Τέλος της Μικροαστικής Ευδαιμονίας» είναι ένα βιβλίο χρήσιμο, παρά την δεδομένη αντίθεσή μας με το πνεύμα που το διαπνέει.

Το πρόβλημα για τον συγγραφέα του «Τέλους της Μικροαστικής Ευδαιμονίας» δεν βρίσκεται στη ριζοσπαστική αμφισβήτηση της *αυταπάτης* της απεριόριστης ανάπτυξης που κυριαρχεί στη σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία αναπαράγοντας το αδιέξοδό της και προβάλλοντας τα όριά της (αυταπάτης που άλλωστε βρίσκεται στη ρίζα τόσο της μικροαστικής όσο και της προλεταριακής «ευδαιμονίας» που είναι δύσκολο —αν όχι ακατόρθωτο— να διαφοροποιηθούν ποιοτικά μεταξύ τους). Το πρόβλημα για τον συγγραφέα βρίσκεται απλά και μόνο στην ορθολογικοποίηση της διαχείρισής της. Και μέσα σ' αυτό το γενικό πλαίσιο επιχειρεί να σκιαγραφήσει την σημερινή ελληνική οικονομική πραγματικότητα και να διατυπώσει τις προτάσεις εκείνες που κατά τη γνώμη του διασφαλίζουν αυτή την ορθολογικοποίηση, έχοντας σαν κύριο άξονα αναφοράς του εκείνη την αντίληψη που απορρέει από την ικανοποίηση της ανάγκης του πρωταρχικού στόχου κάθε βιομηχανικής ανάπτυξης.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΓΡΙΒΑΣ

Δημόσια υγεία ή η κακοποίηση της κοινωνικοποίησης
Στοχαστής, Αθήνα, 1985

Μια μεθοδική σκιαγράφηση της δομής και της λειτουργίας του θεσμού Υγεία στα πλαίσια της σύγχρονης ανταγωνιστικής - εξουσιαστικής κοινωνίας· μια συστηματική κριτική της ιατρικής πραγματικότητας στη μεταπολιτευτική Ελλάδα· κι ένας όχι ουτοπιστικός προβληματισμός για τις πιθανές διεξόδους απ' τα τωρινά πραγματικά αδιέξοδα, συνθέτουν την ενδιαφέρουσα αυτή μελέτη που κυκλοφόρησε πρόσφατα απ' τις εκδόσεις Στοχαστής.

Σίγουρα η μελέτη αυτή δεν εξαντλεί το θέμα (πώς άλλωστε θα 'ταν δυνατόν κάτι τέτοιο;). Όμως θα μπορούσε να πυροδοτήσει έναν προβληματισμό ριζικά αντίθετο με τις κυρίαρχες αντιλήψεις γύρω από ένα θέμα που συνδέεται άμεσα με τη ζωή, την υγεία και τον θάνατό μας.

Με κεντρική καθοδηγητική του αρχή ότι «η κριτική αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου, αυτονόητο καθήκον κάθε πολίτη και έγκλημα καθοσίωσης για κάθε υπήκοο», ο συγγραφέας αρνείται στον εαυτό του τη μοίρα του υπήκοου και διερευνά τις κοινωνικές προϋποθέσεις για το πέρασμα από μια ιατρική που διαχειρίζεται και δυναστεύει τις πράξεις του σώματος περιβάλλοντας προστατευτικά το γενικότερο πλέγμα των νοσογόνων εξουσιαστικών σχέσεων, σε μια ιατρική που λειτουργεί σαν σύμβουλος των πράξεων του σώματος και συμμετέχει στην προσπάθεια για καθολική κοινωνική απελευθέρωση υπονομεύοντας τις νοσογόνες εξουσιαστικές σχέσεις.

Για τη διευκόλυνση του αναγνώστη, καταχωρείται στο «παράρτημα» του βιβλίου το πλήρες κείμενο του νέου νόμου για την υγεία.

ΠΑΝΟΥ ΚΑΡΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

200 χρόνια Ελληνικού Τύπου 1784-1984
Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1984, σελ. 182.

Μια πολύ ενδιαφέρουσα εργασία που έχει κυρίως ως θέμα της την ιστορία του ελληνικού Τύπου και σκιαγραφεί, τους διάφορους σταθμούς της έντυπης επικοινωνίας, όπως διαμορφώθηκαν, αρχικά με τις εφημερίδες και τις φυλλάδες του Αγώνα κατά την προεπαναστατική και την επαναστατική περίοδο και κατόπιν μέσα στους μακρόχρονους αγώνες

του Τύπου για την εθνική ολοκλήρωση και την πολιτική χειραφέτηση του ελληνικού λαού.

Το βιβλίο πέρα από την ιστορική αναδρομή, θέτει το πρόβλημα της ελευθερίας του Τύπου, που κρίνεται ως θέμα ζωτικής σημασίας για την εδραίωση του δημοκρατικού καθεστώτος και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης απέναντι στα σημαντικά προβλήματα της χώρας.

ΒΙΚΑΣ Δ. ΓΚΙΖΕΛΗ

Κοινωνικοί μετασχηματισμοί και προέλευση της κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα (1920-1930).
Εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1984, σελ. 336.

Η αναγκαστική μετανάστευση 1,5 εκατομμυρίων προσφύγων που ακολούθησε τη Μικρασιατική καταστροφή δημιούργησε στην Ελλάδα ένα οξύτατο πρόβλημα «υποδοχής» τους. Αυτό το γεγονός οδήγησε στη λύση της προσφυγικής και αργότερα της ευρύτερης κοινωνικής κατοικίας και είχε πολλαπλές συνέπειες στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα, συνέπειες που παρουσιάζουν ιδιαίτερες περιπλοκές, κυρίως στον αστικό χώρο.

Η συγγραφέας αναδιψώντας στα αρχεία των αρμοδίων Υπουργείων και άλλων ιδρυμάτων καθώς και στον Τύπο της εποχής, εξετάζει το ζήτημα της κοινωνικής κατοικίας, όπως το συνέλαβε η κρατική εξουσία και όπως διαμορφώθηκε από τα γεγονότα και καθορίζει τους παράγοντες που σημάδεψαν τη γέννησή του και κατέληξαν να επηρεάσουν αρνητικά και ανεπανόρθωτα την εξέλιξη και τη μοίρα του. Εξάλλου διαπιστώνοντας τα εξαιρετικά περιορισμένα σημερινά προγράμματα κοινωνικής κατοικίας εξηγεί τους λόγους για τους οποίους, παρόλη τη σπουδαιότητα που είχε για τους πρόσφυγες, δεν μπόρεσε να επεκταθεί με τρόπο εξίσου δυναμικό σε όλα τα μειονεκτικά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας.

ΓΙΑΝΝΗ ΠΕΝΤΖΟΥ

Γεωγραφική Εκπαίδευση
Εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1984, σελ. 372.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια εμπεριστατωμένη μελέτη πάνω στο ευαίσθητο θέμα της Γεωγραφικής εκπαίδευσης στη χώρα μας. Ο συγγραφέας δίνει με λεπτομέρειες την παιδαγωγική και εκπαιδευτική διάσταση του ζητήματος, όπως εμφανίζεται στη σχολική πραγματικότητα (διδασκαλία, σχολικά βιβλία), εξετάζοντας ταυτόχρονα την κοινωνική πλευρά του ζητήματος από την σκοπιά της σύγχρονης προοδευτικής γεωγραφίας (radical geography). Έτσι η σοβαρή αυτή επιστημονική εργασία αποκτά ένα πρόσθετο ενδιαφέρον. Θέτει το ζήτημα «για μια άμεση, δημοκρατική και συμμετοχική επέ-

μβαση για μετεσθμισή της γεωγραφικής εκπαίδευσης» και προτείνει ένα δυναμικό εναλλακτικό πρόγραμμα, που όμως απαιτεί μια άλλου είδους εκπαιδευτική πολιτική, που θα στηρίζεται στα πρότυπα του «αυτοδιαχειριστικού» σχολείου και σε μια νέα «διακλαδική (διεπιστημονική)» παιδαγωγική.

ΚΟΥΛΑ ΞΗΡΑΔΑΚΗ

Ευανθία Καίρη (1799-1866)
(Β' έκδοση συμπληρωμένη)
Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1984, σελ. 158.

Η Ευανθία Καίρη, αδελφή του Θεόφιλου Καίρη, υπήρξε η πρώτη Ελληνίδα της νεότερης Ελλάδας, που όχι μόνο έμαθε γράμματα και έλαβε εξαιρετική μόρφωση, αλλά άσκησε και το επάγγελμα του δασκάλου. Από την πατρίδα της την Άνδρο, βρέθηκε δεκατριών χρόνων στη σχολή των Κυδωνιών, όπου δίδασκε τότε ο αδελφός της και αμέσως επέδειξε μια ξεχωριστή φιλομάθεια. Ενδιαφέρθηκε όχι μόνο για την απόκτηση της εθνικής συνείδησης των Ελλήνων στις παραμονές του 1821, αλλά και για τη μόρφωση των ελληνίδων, σε μια εποχή που οι καλλιεργημένες ελληνίδες αποτελούσαν εντελώς σπάνιο φαινόμενο. Η Ευανθία Καίρη δίδαξε στις Κυδωνίες, στη Σύρο και στην Άνδρο. Το βιβλίο περιλαμβάνει επιστολές της προς τον Κοραή και προς τον αδελφό της Θεόφιλο καθώς και την επιστολή - έκκληση προς τις Φιλελληνίδες, «εκ μέρους όλων των ελληνίδων». Σε ένα ειδικό κεφάλαιο η Κούλα Ξηραδάκη παρουσιάζει το τρίπρακτο δράμα «Νικήρατος» που ενέπνευσε στην Ευανθία Καίρη η πτώση του Μεσολογγίου και που αφιερώνεται στις Ελληνίδες που θυσιάστηκαν «υπέρ της ΕΛΛΑΔΟΣ».

ΣΙΛΑ ΡΟΟΥΜΠΟΘΑΜ

Στο περιθώριο της Ιστορίας (β' έκδοση)
Μετάφραση Ελένη Βαρίκα
Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1984, σελ. 276.

Η Σίλα Ροουμποθάμ κάνει μια κριτική αναδρομή της θέσης των γυναικών μέσα στην Αγγλική κοινωνία από τον 17ο αιώνα έως το 1930, και εντοπίζει τους παράγοντες και τα χαρακτηριστικά που συνιστούν ιστορικά την κοινωνική ανισότητα που υφίσταται η γυναίκα μέσα στον καπιταλισμό.

Η συγγραφέας με επιμονή και επιστημονικό ήθος, ανασύρει μέσα από το παρελθόν τις γυναίκες μαρτυρίες επιμένοντας πάνω στο κρίσιμο ζήτημα της σχέσης ανάμεσα στη γυναικεία καταπίεση και την ταξική εκμετάλλευση και διερευνά τις αντιδράσεις και τα προβλήματα που γεννήθηκαν ανάμεσα στη γυναικεία εξέγερση και το εργατικό κίνημα και σχετίζονται με τις βαθιές ρι-

ζες της πατριαρχικής κουλτούρας μέσα στο εργατικό κίνημα.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΝΤΕ

Παιδιά με ειδικές ανάγκες
Εκδ. Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη, σελ. 144.

Η εργασία του δασκάλου Ειδικής Αγωγής Δημήτρη Μαντέ έχει ως θέμα της τα προβλήματα των παιδιών που παρουσιάζουν δυσκολίες προσαρμογής. Κατ' αρχήν εξετάζει ποια είναι τα «παιδιά με ειδικές ανάγκες», αναλύει τον όρο «αδυναμία μάθησης», παρουσιάζει TEST και μαθησιακά συστήματα για τους δασκάλους αυτών των παιδιών, αναφέρεται σε σχετικά κεφάλαια της σύγχρονης ιατρικής και τέλος παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για το νεοσύστατο τομέα της Ειδικής Αγωγής στη χώρα μας, με κατάλογο των Ειδικών Σχολείων της Ελλάδας, και αναδημοσίευση των σχετικών νόμων και διατάξεων που αφορούν τα σχολεία αυτά.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ - ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΟΥΝΕΛΑΣ

Η σοσιαλιστική συνείδηση στην ελληνική λογοτεχνία (1897-1912).
Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1984, σελ. 338.

Η εργασία αυτή στηρίζεται στη διδακτορική διατριβή που υπέβαλε ο Χ.Δ. Γουνελάς στο King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, και πραγματεύεται κυρίως τις επιδράσεις της σοσιαλιστικής ιδεολογίας, με την ευρεία έννοια του όρου, πάνω στη λογοτεχνική παραγωγή και τη λογοτεχνική κριτική από το 1897 έως το 1912.

Ο συγγραφέας στηρίζεται στα κείμενα των φιλολογικών ή κοινωνικών περιοδικών και στο ίδιο το έργο των λογοτεχνών και διερευνά τη σχέση τους με το γλωσσικό ζήτημα, τους κοινωνικούς αγώνες, τη σύνδεσή τους με τα λογοτεχνικά ρεύματα της Δύσης, την ιδεολογική συσχέτιση σοσιαλισμού - εθνισμού.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το κεφάλαιο, στο οποίο ο μελετητής ανιχνεύει την καθοριστικής σημασίας επίδραση του Νίτσε στους Έλληνες λογοτέχνες που ασκούσαν με το έργο τους κοινωνική κριτική, καθώς και το κεφάλαιο, που εξετάζει τη θεατρική παραγωγή της εποχής, μια και το θέατρο είναι φυσικό να εκφράζει με πολύ πιο ζωντανό τρόπο την ατμόσφαιρά της.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ / ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΩΒΟΥΑΡ

Οι γυναίκες θα νικήσουν
Εκδ. Γλάρος, Αθήνα 1985, σελ. 92.

Το βιβλίο περιλαμβάνει συνέντευξη της Σιμόν ντε Μπωβουάρ στη δημοσιογράφο Εύα Νικολαΐδου και συμπληρώνεται από παλιότερες συνεντεύξεις που είχε δώσει η Γαλλίδα συγγραφέας

στην Αλίσ Σβάρτσερ και τον Πιέρ Βιανσόν Ποντέ, καθώς και από μια πολύ ενδιαφέρουσα διάλεξη της με θέμα «Η γυναίκα και η δημιουργία».

Στα 76 της χρόνια η Σιμόν ντε Μπωβουάρ διατηρεί τη μαχητικότητα της και υπερασπίζεται τον αγώνα για την ισότητα των γυναικών με την ίδια θέρμη και αισιοδοξία, που την διέκρινε από την αρχή της ανάμιξης της στο φεμινιστικό κίνημα.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΩΤΙΔΗΣ

Για τον Παρθένη
Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 104

Ο μελετητής του έργου του μεγάλου ζωγράφου, θέλησε με τις συνεντεύξεις που πήρε από εννιά μαθητές του Παρθένη, να διαφωτίσει κάποιες πλευρές που σχετίζονται με τη ζωή και το χαρακτήρα του και βοηθούν στην πληρέστερη κατανόηση της καλλιτεχνικής του δημιουργίας.

Ο Αντώνης Κωτίδης προτάσσει στο βιβλίο του ένα διαφωτιστικό κείμενο, όπου αναπτύσσει την προβληματική και εκθέτει τα συμπεράσματα που προκύπτουν με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία και τις συνεντεύξεις, αναδεικνύοντας την προσωπικότητα του Παρθένη στον οικογενειακό χώρο, στο διδακτικό του έργο και στη ζωγραφική του.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΡΑΝΤΣΙΟΣ

Ο καθένας τους ήτανε και μια ιστορία

Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1984 σελ. 94

Ο συγγραφέας, αγρότης με λίγες «γραμματικές γνώσεις» γράφει, παρακινημένος από το γιό του, σε προχωρημένη ηλικία τις αναμνήσεις τους από τα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή του χωριού Νικήσιανη του Παγαίου, στο οποίο γεννήθηκε και έζησε. Το βιβλίο πέρα από τη γοητεία του «λαϊκού» ρέοντος λόγου, μας δίνει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τη δομή της κοινωνίας του χωριού στο 19ο αιώνα, και τον μετασχηματισμό της στα μέσα του 20ου αι. καθώς και πολλά στοιχεία για τα δραματικά γεγονότα της βουλγαρικής κατοχής κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και την προσάρτηση της περιοχής στο βουλγαρικό κράτος κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΟΙΗΣΗ

ΜΑΡΙΑΣ ΞΕΝΟΥΔΑΚΗ

Πέμπτη Διάσταση

Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1984, σελ. 72

Πρόκειται για την τέταρτη ποιητική συλλογή της Μαρίας Ξενουδάκη: μια ποίηση «οργανωμένη», ιερόσυλη και τρυφερή, μια συνομιλία της ποιήτριας με αγαπημένους που έχουν χαθεί: ο Πόε, ο Καμύ, ο Βαν-Γκογκ, οι υπερρεαλιστές, αλλά και η μάνα και ο σκύλος, που το κενό της απουσίας τους γεμίζει με στίχους. Η Μαρία Ξενουδάκη αντιδρά με

βιαιότητα στον κατεστημένο κοινωνικό περίγυρο, μια βιαιότητα που συχνά μορφώνεται σε αίσθημα αυτοχειρίας: «Σιωπές απόμακρες γεμάτες αγωνία, / η μουσική, / η διβουλη λήθη, / διάφορα σκόρπια αντικείμενα, / αράχνες να κεντρίζουν την περιέργεια, / ενέδρες ανανδρείας, / το πιάνο ακουμπισμένο στον αγκώνα του Μπετόβεν. / Ο Πόε καγχάζει / Η ζωή παίζει σκάκι / και τα λοιπά / Αποτεφρώνομαι».

ΛΕΝΑΣ ΠΑΠΠΑ

Μέσα σε καθρέφτες

Εκδ. Αστρολάβος / Ευθύνη, Αθήνα 1984, σελ. 72.

Ο καθρέφτης, αγαπημένο σύμβολο των λογοτεχνών, αποτελεί τον κεντρικό άξονα της 11ης ποιητικής συλλογής της ποιήτριας Λένας Παππά: στην ουσία πρόκειται για μια προβολή διαφόρων όψεων του εαυτού της και την ευαίσθητη παρατήρησή του, που φορές φορές η ειλικρίνειά της την κάνει επώδυνη: «Παγίδα γοητευτική ο καθρέφτης / μέσα της αιχμάλωτο / του χρόνου θήραμα, βλέπω / πόσο πικρά ματαιώνομαι / αλλοιώνομαι, μεταμορφώνομαι / σιγανά και ολοένα / κι ανεπανόρθωτα / από παιδί γελαστό / σε απαίσια μάσκα που μορφάζει / κάθε φορά και πιο πικρά».

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ποίηση

ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Το χρυσάφι του Παγωνιού

Εκδ. Μονόγραμμα, Αθήνα 1983

ΙΩΑΝΝΑΣ ΠΑΡΟΥΛΑΚΗ

Επιλογές

Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1984

ΜΙΜΗ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Μπαλάντες του έρωτα και του θανάτου

Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1984

ΚΩΣΤΑ ΘΡΑΚΙΩΤΗ

Απ' τη φυλακή του χρόνου

Εκδ. Δίφρος, Αθήνα 1981

Γ.Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗ

Περιγραφή Ακινήτου

Εκδ. Αγροτικές Συνεταιριστικές Α.Ε., Θεσσαλονίκη

ΠΑΝΟΥ ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ

(Υπάρχω, ζω...) (εκατοσύλλαβα)

Αθήνα 1984

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΝΤΟΥΦΕΞΗ

Μετα - Χρονικά

Εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 1985

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΝΙΤΑΡΑ - ΠΕΤΡΑΚΟΥ

Το τελευταίο οχνό

Πειραιάς 1984

ΝΙΚΟΥ ΒΟΥΡΛΑΚΟΥ

Οχτωρίτες

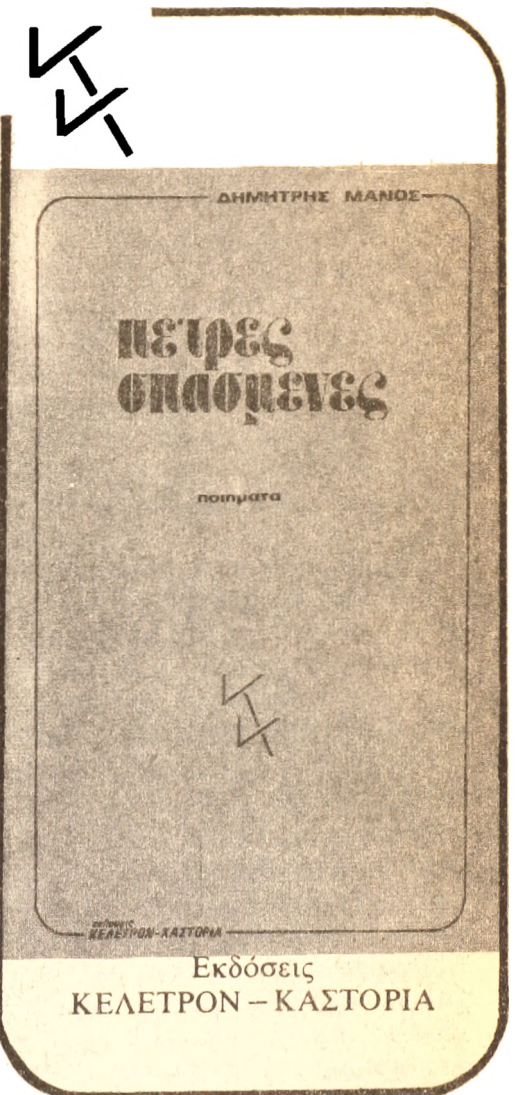
Λαύριο 1984

Γρήγορο διάβασμα

Το επόμενο σεμινάριο αρχίζει... την ημέρα που εσείς θέλετε... στο σπίτι σας, με ένα πρωτότυπο εκπαιδευτικό σύστημα αυτοδιδασκαλίας που σας εξασφαλίζει 100% επιτυχία.

Για γρήγορη αντίληψη και μάθηση, για ΓΡΗΓΟΡΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ τηλεφωνείστε:

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Ζωναρά 10, Αθήνα 114 72
τηλ. 6420998-6421254 (1-8.30 μ.μ.)

Ο Σταύρος Αυγερός γράφει για το βιβλίο του Λουκά Αξελού, «Εκδοτική δραστηριότητα και κίνηση των ιδεών στην Ελλάδα», Εκδόσεις «Στοχαστής», Αθήνα 1984

Διαβάζοντας το βιβλίο του Λουκά Αξελού «Εκδοτική δραστηριότητα και κίνηση των ιδεών στην Ελλάδα» (εκδόσεις «Στοχαστής» σελ. 165) έχεις την εντύπωση πως πρόκειται για ένα εκτεταμένο σχόλιο. Είναι φανερό πως ο συγγραφέας ξεκίνησε αρχικά με στόχο να παρουσιάσει την εκδοτική δραστηριότητα τις τελευταίες δεκαετίες. Η συνύφανση, όμως, αυτής της δραστηριότητας με την ευρύτερη πνευματική κίνηση, τον υποχρέωσε να πραγματοποιήσει το ταξίδι σ' αυτό τον τόσο ανεξερεύνητο ακόμα χώρο.

Το γεγονός ότι ο Λ.Α. εξ αρχής τοποθέτησε την εργασία του στο πλαίσιο μιας ελλειπτικής προσέγγισης - μαρτυρίας η οποία όμως δεν θα ήθελε να είναι μια απλή εξιστόρηση, του επέτρεψε να απαλλαγεί από το άγχος για ολοκληρωμένη επεξεργασία και επαρκή αιτιολόγηση. Ίσως αυτό είναι αρνητικό στοιχείο σ' ό,τι αφορά την τεκμηρίωση και πειστικότητα των συχνά «αιρετικών» απόψεων που εκθέτει στο βιβλίο του, αλλά, δεν μειώνει σε τίποτα την πρωτοτυπία του προβληματισμού.

Ο λόγος του συγγραφέα περιφέρεται από το πολιτικό κλίμα στον εκδοτικό χειροτεχνισμό και από τις κοινωνικές τάξεις στις αναζητήσεις των πνευματικών κύκλων, σχολιάζοντας, περιγράφοντας και μερικές φορές αποδοκιμάζοντας με φανερή αποστροφή. Η οπτική του συχνά ξεφεύγει από τα «παραδεδομένα» και τις τρέχουσες ερμηνείες.

Ο Αξελός είναι η περίπτωση του αριστερού διανοούμενου που βίωσε τραυματικά την κρίση της αριστεράς. Στην πολιτική του πορεία υποχρεώθηκε από τα γεγονότα να αναθεωρήσει ιδέες που πίστεψε, που πάλεψε γι' αυτές και που κατά βάθος θα ήθελε να τους είχε μείνει πιστός. Η ιδεολογική κρίση της αριστεράς, όπως για μια ολόκληρη γενιά, έτσι και για τον Αξελό, είναι και δική του κρίση, αφού σημαδεύει όχι μόνο την πολιτική, αλλά και τη δεκαπεντάχρονη πνευματική και εκδοτική του θητεία. Κλασική περίπτωση νέου διανοούμενου που από τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας ασχολήθηκε με το βιβλίο για να κάνει πολιτική, ο συγγραφέας

βάδισε βήμα - βήμα και αποτύπωσε στο δοκίμιό του τις μεγάλες αλλαγές της κρίσιμης δεκαετίας του 1970.

Μακριά από τις παγίδες των κυρίαρχων λαϊκιστικών θεωρήσεων, ο Λ.Α. προσεγγίζει το πολιτικό - πολιτιστικό πρόβλημα με όρους κοινωνιολογικούς. Οι αναζητήσεις του στη σφαίρα της κοινωνικής ψυχολογίας και της πολιτιστικής συμπεριφοράς, η διερεύνηση των φαινομένων της σύγχρονης αστικής υποκοουλτούρας και του άκρατου καταναλωτισμού, τον οδηγούν στο μεγάλο πρόβλημα της ραγδαίας μικροαστικοποίησης που σημειώθηκε στη χώρα μας τα τελευταία τριάντα χρόνια.

Αναφερόμενος στο πρόβλημα των πολιτιστικών επιπτώσεων της εσωτερικής μετανάστευσης ο συγγραφέας γράφει: «Αυτοί οι πρώην "αγαθοί αγρότες" έπαψαν να είναι τέτοιοι ή, σε τελευταία ανάλυση, και να θέλαν να παραμείνουν δεν μπορούσαν πια. Ανίσχυροι να αντιτάξουν ένα αντίπαλο δέος κουλτούρας, υιοθέτησαν το σύγχρονο καταναλωτικό πρότυπο στην πιο πρωτόγονή του εκδοχή... δέκτες και φορείς της αστικής υποκοουλτούρας...».

Στη συνέχεια ο συγγραφέας διαγράφει τα όρια του μικροαστικού ριζοσπαστισμού, υπογραμμίζοντας την απουσία αντικαπιταλιστικής αιχμής. Η γενική αυτή θεώρηση του χρησιμεύει κυρίως για να προσεγγίσει το ζήτημα των διανοούμενων. Ιδιαίτερα στέκεται στο φαινόμενο του πνευματικού μεταπρατισμού έτσι όπως αυτό εκδηλώνεται στην εκδοτική δραστηριότητα. Απέναντι στην επιτακτική ανάγκη μιας κάθετης ριζοσπαστικής και αυτοκίνητης αντιμετώπισης των προβλημάτων, η διάνοηση κινήθηκε είτε προς την αναπαραγωγή κλασικών νεοελληνικών κειμένων είτε εισάγοντας το δάνειο στοιχείο, περισσότερο συνεχίζοντας μια μακριά παράδοση μεταπρατισμού παρά οικοδομώντας τα θεμέλια μιας ιθαγενούς πνευματικής παραγωγής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης και οι παρατηρήσεις για τη στάση των διανοούμενων κατά τη διάρκεια της δικτατορίας.

Ο συγγραφέας μας θυμίζει την «παθητική αντίσταση» που αρχικά είχε υιοθετηθεί από την πλειοψηφία της παραδοσιακής αριστεράς και κεντροαριστεράς διάνοησης, υπογραμμίζοντας τη στείρωση αυτής της στάσης, η οποία άλλωστε ξεπεράστηκε γρήγορα από τα γεγονότα. Στη συνέχεια αναφέρεται στη αμφιταλάντευση των διανοούμενων κύκλων επισημαίνοντας ότι μέχρι το 1974 δεν υπήρξαν εκείνοι οι θεσμοί που θα έδιναν στην πλειοψηφία των διανοούμενων τη δυνατότητα μιας λειτουργικής και δημιουργικής ενσωμάτωσης.

Συνδέοντας όλα αυτά με τη δραστηριότητα του ιδρύματος FORD ο Αξελός καταλήγει: «Η έλλειψη δυνατότητας λειτουργικής ενσωμάτωσης είχε σαν αποτέλεσμα να μετεωρίζεται το σύνολο σχεδόν της κατηγορίας αυτής ανάμεσα στη στρατηγική της ενσωμάτωσης — που άλλωστε ήταν για τους περισσότερους ο επιδιωκόμενος στόχος — και τη στρατηγική της σύγκλισης της με μια πιο ριζοσπαστική εκδοχή... Η σημαντική συμβολή του ιδρύματος FORD βρίσκεται στο ότι επιβοήθησε την στρατηγική της ενσωμάτωσης ενισχύοντας κι όχι δημιουργώντας τον επιδιωκόμενο στόχο, έτσι που τα πράγματα να είναι ευκολότερα και ωριμότερα για το μεταπολιτευτικό συγκρότημα πολιτικού και θεσμικού εκσυγχρονισμού».

Σχετικές είναι και οι παρατηρήσεις για την ιδεολογικοπολιτική κρίση της παραδοσιακής αριστεράς και τις επιπτώσεις της στον πνευματικό χώρο, η κριτική στο «μονοθεϊστικό» χαρακτήρα της και η περιγραφή της βαθμιαίας αναστύλωσης των παραδοσιακών πολιτικών και πνευματικών δυνάμεων.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζουν ακόμα οι αναφορές στις πρώτες αναζητήσεις των νέων διανοούμενων και η στροφή προς το χώρο της πολιτιστικής και εκδοτικής δραστηριότητας.

Η εμφάνιση των νέων εκδοτικών οίκων που ήρθε να καλύψει το κενό άνοιξε το δρόμο στην κυκλοφορία παλιών και νέων ιδεών που το μονοπώλιο της παραδοσιακής αριστεράς κρατούσε μέχρι τότε εξοβελισμένες. Δεν είναι υπερβολή αν πει κανείς, ότι σε κείνα τα δύσκολα χρόνια η εκδοτική έκρηξη πήρε την έκταση και το βάθος ενός σύγχρονου διαφωτισμού, στον οποίο πολλά οφείλει το μετέπειτα ριζοσπαστικό φοιτητικό κίνημα και η εξέγερση του Νοέμβρη.

Ένα άλλο σημείο που επισημαίνεται από τον Αξελό, είναι το φαινόμενο της «υπερπολιτικής» που παρατηρήθηκε τα πρώτα μεταπολιτευτικά χρόνια και το οποίο σφράγισε την εκδοτική δραστηριότητα. Για πρώτη φορά σημαντική μερίδα του πληθυσμού προσεγγίζει μαζικά τις αριστερές ιδέες, χωρίς όμως αυτό να συνοδεύεται από μια βαθύτερη ριζοσπαστικοποίηση.

Ίσως γι' αυτό, λίγα χρόνια αργότερα, η πολιτική πλημμυρίδα θα μεταστραφεί στο αντίθετό της μέσα από την αδιάκοπη έκπτωση και πτώχευση του πολιτικού λόγου. Τα φαινόμενα αποστροφής προς την πολιτική θα πολλαπλασιαστούν ραγδαία για να οδηγήσουν την πλειοψηφία του αναγνωστικού κοινού, στην ψυχολογία, την επιστημονική φαντασία, τη λογοτεχνία και ευρύτερα το χώρο του ιδιωτικού. Ο συγγραφέας αναγνωρίζοντας τις θετικές πλευρές αυτής της μετατόπισης δεν παραλείπει να υπογραμμίσει τα όρια της στροφής αυτής, στο βαθμό που δεν αντανάκλouse παρά το συρμό της εποχής. Δεν είναι τυχαίο ότι μετά από λίγο θα ζήσουμε μια νέα στροφή προς το βιβλίο - πρόκληση, που αποτελεί, κατά τον Αξελό, την ακραία έκφραση της εμπορευματοποίησης των ιδεών.

Κλείνοντας αυτό το σημείωμα θα ήταν παράλειψη να μη σημειώσουμε ότι τα καλά ελληνικά και το συγκρατημένο ποιητικό ύφος προσδίδουν στο βιβλίο αυτό μια ακόμα αρετή.

**πίσω από κάθε
καλοεπισκευασμένη
μηχανή
γραφείου
βρίσκεται
η
Summa**

Οι μηχανές του γραφείου σας θα δουλεύουν άψογα αν μας εμπιστευτείτε τη συντήρηση ή την επισκευή τους. Το SERVICE μας αναλαμβάνει:
• Γραφομηχανές • Αριθμομηχανές
• Ταμειακές μηχανές • Φωτοαντιγραφικά.

summa ΕΠΕ Φ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ - Ε. ΒΕΝΤΟΥΡΑΤΟΣ,
ΛΑΓΟΥΜΙΤΖΗ 4, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 9219.015, 9233.364

Ο ΔΑΙΜΩΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

στο κείμενό μου «Σκόρπιες σκέψεις μπροστά στη σορό του Γιώργου Ιωάννου», που δημοσίευσε στο προηγούμενο τεύχος (282), πέρασαν δύο μικρές τυπογραφικές αβλεψίες. Έτσι το «τιμητική κηδεία» τυπώθηκε ως «τιμητική φρουρά» και το «κριτικά σημειώματα» ως «αρνητικά σημειώματα». Επειδή ενδέχεται να δημιουργήσουν ερωτηματικά ή και —το δεύτερο— παρεξηγήσεις, ίσως θα ήταν σκόπιμο να γίνει σχετική μνεία μ' αυτό το σημείωμα.

Φιλικά
Γ. Αράγης

«ΑΣΤΙΑ» ΝΑΙ - ΑΛΛΑ ΑΝΕΡΜΗΝΕΥΤΑ

● Από αναγνώστη μας «εν απελπισία διατελόντα» πήραμε την παρακάτω επιστολή - διαμαρτυρία για τα «ακαταλαβίστικα» του έκτακτου συνεργάτη της εφημερίδας «ΑΣΤΙΑ» Μ. Παλαιόφρωνος. Ας τον ακούσουμε:

Αγαπητό Αντί,

Πολύ μου άρεζαν τα «παιχνιδάκια» σας στο 281 τεύχος σας. Το γλέντησα —μετά της οικογενείας μου. Αλλά, μου φαίνεται πως το παρακάνατε με την «ΑΣΤΙΑ». Αυτός ο Μειλίχιος Παλαιόφρων, πολύ λόγιος το παίζει. Έχω πλείστες όσες απορίες. Και να φανταστείτε, είμαι εκπαιδευτικός και διατηρώ το χιούμορ μου —αν και ΚΚΕ! Λοιπόν, σώστε με: Τι σημαίνουν οι λέξεις *σεισοπυγίς* και *ακκιζομένη*; Και τι είναι αυτό το «*αρπαγά τα Κοννίδα*» και το άλλο το «*μορμολύκειον εκ Μορμορανσύ*»; Τα αστεία της «ΑΣΤΙΑΣ» πρέπει και να τα καταλαβαίνουμε. Έτσι;

Γιώργος Μπάμιας

● Ο έκτακτος συνεργάτης μας Μειλίχιος Παλαιόφρων, στον οποίον γνωστοποιήσαμε τις απορίες του φίλου Μπάμια, μας γράφει:

«Όνος λύρας ήκουε καί σάλπιγγος ύς! Δέν είχαν την παραμικράν άμφιβολίαν ότι οι τε συνεργάται καί αναγνώσται του «Αντί» —προεξαρχούσης βεβαίως της προϊσταμένης δημοσιογραφάντζας— δέν θά ήσαν εις θέσιν ούτε πολλοστημόριον του σκαλαθύρματος υπό τόν τίτλον «Τηλοψία Αβδηριτών» νά κατανοή-

σωσιν. Άνέγνωσαν, άλλ' ούκ ήγνωσαν, διότι άπλούστατα τά κολουγοράμματα τά όποια κακήν κακώς έξέμαθον εις τά άγραμματοδιδασκαλεία του λαού δέν έπαρκουν. Φυσικώ τώ λόγω γνωρίζουν άλλα, χρησιμώτερα ήσως κατά τάς άποφράδας ήμέρας της Πασοκαρίας, τουτέστιν «τή διακήρυξη της τρεις του Σετέμπρη», «τό συμβόλαιο μέ τό λαό», τό καί κυριολεκτικώς νοούμενον έγχειρίδιον «τί πρέπει νά κάνουμε» (δηλαδή πώς θά βουτήξουμε την τωμήσυριν ή την όδοντοφόρον άρπάγην εις τά έγκατα του δημοσίου κορβανά) καί άλλα σκυθοταταρικά μέν, λυσitteλή δέ διά τάς άδηφάγους γαστέρας των. Όμως γράμματα έλληνικά ούδέ γρύ.

Έρωτά λοιπόν ό άφελής κουκουεδάκιας του «άδέσμευτου χώρου» τί σημαίνουν αι λέξεις *σεισοπυγίς*, καί *ακκιζομένη*. Ό τής βδελυράς άμαθίας. Άν είχε μελετήσει σελίδας τινας των συγγραμμάτων του Ιακωβάκη Ρίζου Νερουλού ή του Κ. Άσωπίου ή του Σκαρλάτου Βυζαντίου δέν θά είχε τοιαύτας παιδαριώδεις άπορίας.

Άλλά πού καιρός! Αί ήμέραι της έρυθροπρασίνου άσυδοσίας είναι πλέον μεμετρημένοι καί όλα σπεύδουσιν προτροπάδην έκόντες άκοντες νά συμπτήξουν «τίς έπιτροπές στήριξης της άλλαγής». Έν πάση περιπτώσει ύπείκων εις τό βιβλικόν «ουδείς δύναται άποφράξει τό στόμα βοός άλωνίζοντος» καί εις τό ευαγγελικόν «δωρεάν έλάβατε, δωρεάν δότε», σπεύδω νά διασαφήσω δι' όλίγων τά άπορηθέντα.

Σεισοπυγίς εκ του σείω καί πυγή (πρόσεξε άσελγή τυπογράφε τουλάχιστον το υ) είναι τό πτηνόν τό χυδαίστι καλούμενον «σουσουράδα». Μεταφορικώς όμως χρησιμοποιείται ως συνώνυμον του έπιθέτου «πυγοστόλος», τό όποιον δηλοί γυναίκα κινούσαν άσελγώς καί προκλητικώς τά όπίσθια προκειμένου νά δελεάσει άφελείς γυναικοπίπας. Τόν κινδυνώδη χαρακτήρα της τοιαύτης γυναικός έχει άποτυπώσει άπαξ διά παντός ό Ήσιόδος άπευθυνόμενος εις τόν έπιρρεπή διά τά ξυνόμηλα άδελφόν του Πέρσην ή Κασιφάραν (δέν ένθυμούμαι καλώς) διά των στίχων: Μηδέ σε γυνή πυγοστόλος νόον έξαπατάτο αίμύλα κωττίλουσα κτλ...».

Άκκιζομένη είναι μετοχή ενεστώτος του άποθετικού άκκίζομαι τό όποιον παράγεται εκ του κυρίου όνόματος Άκκώ. Ή δέ Άκκώ αύτη ήτο γύναιον επί κουφότητι καί ματαιιότητι διαβεβοη-

μενον, τό όποιον διά άπατηλών τεχνασμάτων έλυνε τό βαλλάντιον των πολυπληθών έραστών. Έκτός του δωδεκαμηχάνου, τό όποιον άποτελούσε την κορωνίδα των άνοσιουργημάτων, καί άλλα ποικίλα τεχνάσματα μετήρχετο τό άκόλαστον νυμφίδιον. Καί περί φεμινισμού ήδύναντο νά τιτιβίζει ένίοτε, καί περί πάλης των φύλων διελέγετο καί όλίγα άττα κοινωνιολογικά συνέγραφε ούτως ώστε μετεμόρφωνε τους σκληροτράχηλους φαλλοκράτας εις κουραμπιέδας του έσωτερικού.

Αυτά πρός τό παρόν, διότι πρέπει νά όμολογήσω, φίλτατε άναγνώστη, ότι έχω την ύποψίαν ότι «ρίπτω μαργαρίτας εις την μύτην χοίρων».

Μειλίχιος Παλαιόφρων

ΣΣ: Είναι φανερό ότι ο συνεργάτης Μειλίχιος Παλιόφρων οφείλει να ολοκληρώσει την απάντησή του για δύο θέματα: «αρπαγά τα Κοννίδα» και «μορμολύκειον εκ Μορμορανσύ» τα οποία άφησε —για άγνωστο λόγο— αναπάντητα.

ΥΠΟΨΙΕΣ

● Είδες τι κάνει το κρατικό «ταχυδρομείο»; Ετεροχρονισμένη, όπως ο καρνάβαλος του Μπέη μας έφερε την επιστολή του κ. Κ. Κολμέρ. Ο οποίος μας πληροφορεί σοβαρά ότι η αποκλειστική πληροφορία της «Μελαχρινής» για τα ιδιωτικά ταχυδρομεία είναι τόσο αποκλειστική, όσο μελαχρινή είναι και η «Μεσημβρινή». Διαβάστε λοιπόν την πραγματική ιστορία των ιδιωτικών ταχυδρομείων...

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Πολύ διασκέδασα με την «εφάπαξ αποκαλυπτική επιθεώρηση του ΑΥΤΙού», γιατί εκτός από το πηγαιό χιούμορ είχε κάτι που λείπει από μας τους νεοέλληνες: τον αυτοσαρκασμό, κύριο στοιχείο του κωμικού.

Στην μεταμφίεση όμως της Μεσημβρινής —σε μελαχρινή— αναφέρεις κι ένα φανταστικό άρθρο του κ. Κ. Κολέρ, με τίτλο «να ιδιωτικοποιηθούν τα ΕΛΤΑ». Όπως είναι φυσικό υποπτεύομαι ότι υπαινίσσεσαι τον υποφαινόμενο. Άλλωστε όστις έχων την μύγα μυγιάζεται...

Πράγματι, ως αναγκαστικός πελάτης των Ελληνικών... βραδυδρομείων ευρέθην κάποτε προ του ηθικού διλήμματος: είτε τα ταχυδρομεία να ιδιωτικοποιηθούν είτε να ευχηθώ να έχουμε πάλι δικτατορία (όπως θυμάσαι όταν κυβερνούσε ο Παττακός, τουλάχιστον τα γράμματα έφθαναν εγκαίρως στον προορισμό τους). Επειδή, όμως, η δικτατορία δεν μου πάει —τις καρπαζιές της θα τις έτρωγα κι εγώ μαζί με τους ταχυδρόμους— κατέληξα στην αδιανόητη σκέψη της ιδιωτικοποίησης. Μέγα αμάρτημα ε; Ακούς εκεί «ιδιωτικά ταχυδρομεία»; «Πού ακούστηκε κάτι τέ-

τοιο;» «Να γυρίσουμε στον μεσαιώνα», θα έλεγε τις θιασώτης του θαυμαστού μας κράτους —μπακάλη.

Να όμως που τα ιδιωτικά ταχυδρομεία ανθούν όχι μόνο στις... μεσαιωνικές χώρες, στην ΗΠΑ και στη Δ. Ευρώπη αλλά και στη σοσιαλιστική μας χώρα. Τουλάχιστον δύο εταιρείες προσφέρουν τις υπηρεσίες ιδιωτικού ταχυδρομείου στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη. Αντί βεβαίως κάποιου σοβαρού τιμήματος αλλά με εγγυημένη την ταχεία και έγκαιρη παράδοση των επιστολών / δεμάτων.

Συνεπώς μάλλον κοινοτυπίες είναι οι αποκλειστικές πληροφορίες του Κολέρ στην «Μελαχρινή».

Φιλικά
Κώστας Κόλμερ

ΥΓ. Για τιμωρία σου, το παρόν γράμμα το στέλνω με το «ταχυδρομείο» —το κρατικό, βεβαίως.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ

● Από τον Σ. Βέγα από το Ηράκλειο, πήραμε την ακόλουθη επιστολή, από αφορμή όσων γράφτηκαν για τα Ανθολόγια που επιμελήθηκαν σύμβουλοι του ΚΕΜΕ:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Στην επιστολή των συμβούλων του ΚΕΜΕ κ. Α. Βουγιούκα και Δ. Μελά έχω να παρατηρήσω τα ακόλουθα:

1. Τα κείμενα του Ανθολογίου δεν είναι διαλεκτικά, αλλά διαλεχτά (αν είναι).
2. Τα διδακτικά βιβλία δεν συγκροτούνται (σαν τις ομάδες) αλλά συντάσσονται ή συγγράφονται.
3. Τα επιλεγμένα κείμενα δεν είναι ανθολογήσεις, αλλά ανθολογημένα (όπως οι βουλευτές δεν είναι εκλογές, αλλά εκλεγμένοι).
4. Το επίπεδο δε ρίχνεται (όπως η πέτρα), αλλά χαμηλώνει ή υποβιβάζεται.
5. Δε φανερώνει γνώση των ελληνικών η φράση: να ξέρουν καλά ελληνικά και οι δυνατότητές τους... θα πούμε: να ξέρουν και να μπορούν ή οι γνώσεις και οι δυνατότητές τους.
6. Οι προσωπικές αιχμές εναντίον του κ. Διοσκουρίδη δεν αποτελούν επιχειρήματα στην κριτική του, ενώ προδίδουν κάποια συλλογιστική αδυναμία. Από την ιδιότητα του συνταξιούχου γιατρού δεν συνάγεται άγνοια της λογοτεχνίας, όπως η ιδιότητα του συμβούλου με ειδικευση στη διδακτική της γλώσσας, δεν σημαίνει και γνώση της γλώσσας.
7. Η επιστολή κρύβει και άλλο πλούτο από λάθη εκφραστικά, γραμματικά, συντακτικά κτλ., τα οποία θα επισημάνω ευχαρίστως αν προκληθώ από τους συντάκτες της. Τώρα θα αναφέρω ένα μόνο ακόμη.

ΠΟΙΟΣ ΉΤΑΝ Ο ΜΙΧΑΛΗΣ ΑΜΟΙΡΑΣ:

Το πιο επίκαιρο και καθημερινό θέμα στην κοινωνία του 2040 και ενώ ... κυβερνούν οι αναρχικοί είναι η ύπαρξη του Μιχάλη Αμοιρά. Όλοι προσπαθούν μάταια να καταλάβουν ποιος είναι αυτός ο άνθρωπος που ζει ήσυχια και, ταυτόχρονα, τελειώς διαφορετικά απ' όλους και προτιμά να ξαναγυρίζει στην παλιά μια διατηρητέα περιοχή "Γ". Ο Μιχάλης Αμοιράς φαίνεται να είναι ένα άλυτο αίνιγμα, ένας άνθρωπος πολύ πιο πίσω και πολύ πιο μπροστά απ' την εποχή του ... την εποχή του 2040! Όλα σ' αυτή την απίστευτη ιστορία αρχίζουν και τελειώνουν - αν τελειώνουν - πολύ αλλιώς απ' τα συντησιμένα...

Σκίτσα και κείμενα
Θόδωρου Υφαντίδη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ. 209.837 - 545.714
ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 32.29.303

σαρδάμ
ελληνικά κόμικς

8. Η έκφραση: «όρος να...» δηλώνει ρήτρα. (Κάνω αυτό με τον όρο να...). Η κυβέρνηση λοιπόν δε διασφάλισε όλους τους αναγκαίους όρους να είναι τα βιβλία απόκτημα, αλλά εξασφάλισε όλες τις αναγκαίες προϋποθέσεις για τη σύνταξη των βιβλίων, τα οποία είναι απόκτημα. Αυτό, βέβαια, το λέω από άποψη σύνταξης και μόνο, γιατί η με αυξημένη ευθύνη συμμετοχή στις συντακτικές ομάδες συμβούλων που αγνοούν τη γλώσσα, δείχνει πως η κυβέρνηση, παρά την πρόθεσή της, δεν κατόρθωσε να εξασφαλίσει ούτε την πρώτη και κύρια από τις προϋποθέσεις για σύνταξη κατάλληλων γλωσσικών βοηθημάτων. Αφήνω ότι ο ανεπικαιρος λιβανωτός στην κυβέρνηση φέρνει στη μνήμη το πνεύμα άλλων εποχών, τότε που η επισήμανση του όποιου στραβού συνιστούσε υποπτη προσπάθεια για ανατροπή «του εθνοσωτήριου έργου της εθνικής ημών κυβερνήσεως».

Με την ευκαιρία προσθέτω ότι οι ειδικοί για τη μέση εκπαίδευση σύμβουλοι του ΚΕΜΕ δε φαίνεται να υστερούν σε επιδόσεις αχρήστευσης της γλώσσας. Ο Σύμβουλος κ. Ηλίας Σπυρόπουλος δημοσιεύει άρθρο με θέμα «Το πρόβλημα της επιλογής κειμένων λογοτεχνίας στη μέση εκπαίδευση» στον τιμητικό τόμο «ΑΝΤΙΧΑΡΗ, αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά», Αθήνα 1984. Να μερικές φράσεις:

— Ο ανθολόγος δεν είναι υποχρεωμένος να ανταποκριθεί η εκλογή του σε όλα τα κριτήρια... (σελ. 418).

— Ελπίζω ότι η αλλαγή του τίτλου... να (sic) τους ειδοποιήσει ότι οφείλουν... (σελ. 419).

— Ο άκρατος παιδαγωγισμός. (τελεία) Που οδηγεί καμιά φορά... (σελ. 429).

Για γα μην απασχολώ περισσότερο το περιοδικό, σημειώνω ότι και εδώ ισχύει αναλογικά η παραπάνω παράγραφος 7.

Αυτοί είναι, επιστημονικά, οι ανώτατοι ταγοί της γλωσσικής μας παιδείας. Πρόκειται για σύμπτωση ή για σύμπτωμα;

Σ. Βέγας
Ηράκλειο

● Στο σχόλιο και την επιστολή του Σ. Διοσκουρίδη (ΑΝΤΙ τχ. 278) και στις απαντήσεις των Α. Βουγιούκα και Δ. Μελά, συμβούλων του ΚΕΜΕ (ΑΝΤΙ τχ. 281) για τα νέα αναγνωστικά αναφέρεται ο αναγνώστης μας Στέφανος Μ. Φίλης στο γράμμα του, που δημοσιεύουμε στη συνέχεια:

Κύριε διευθυντή,

Διάβασα την τεκμηριωμένη επιστολή του κ. Σ. Διοσκουρίδη, γύρω από τα νέα διδακτικά βιβλία, που δημοσιεύτηκε στο 278/4-1-1985 τεύχος του αξιόλογου περιοδικού σας, ως και την εκτεταμένη απάντηση των κ. Α.

Βουγιούκα και Δ. Μελά Συμβούλων του ΚΕΜΕ (τεύχος 281/15-2-1985), οι οποίοι δεν απαντούν κατά τη γνώμη μου στα συγκεκριμένα ερωτήματα που τους έχει θέσει ο επιστολογράφος, με αποτέλεσμα να μένουν αναπάντητα τα όσα τους καταμαρτυρεί ο λειτουργός του Ασκληπιού. Και τούτο, γιατί η δύναμη των αριθμών είναι καταλυτική και μόνο με αριθμούς θα μπορούσε να δοθεί απάντηση και όχι με λόγια και αφορισμούς.

Τα νέα διδακτικά βιβλία δεν είναι καταπληκτικά, όπως θέλουν να τα παρουσιάσουν μερικοί, είναι όμως κατά γενική ομολογία ασυγκρίτως καλύτερα από τα προηγούμενα, χωρίς να είναι απαλλαγμένα από μερικές σοβαρές ατέλειες, οι οποίες μπορούν μελλοντικά να ξεπεραστούν αρκεί να υπάρχει κατανόηση. Και οι ατέλειες αυτές οφείλονται περισσότερο στον τρόπο συγγραφής των βιβλίων, που δεν ήταν ο ενδεδειγμένος.

Δεν μπορεί η ίδια ομάδα να καταρτίζει το Αναλυτικό Πρόγραμμα, η ίδια να συγγράφει τα βιβλία και η ίδια να τα κρίνει και να τα εγκρίνει, γιατί κάτι τέτοιο μου θυμίζει την παροιμία: «Γιάννης κερνάει και Γιάννης πίνει». Κι ύστερα η ίδια ομάδα για να καλύψει τις διάφορες ατέλειες των βιβλίων αρχίζει την προβολή των διδακτικών βιβλίων από τα κρατικά μέσα μαζικής ενημέρωσης και από τις στήλες του κυβερνητικού Τύπου. Συγκεκριμένα, ένας σύμβουλος του ΚΕΜΕ έχει αναλάβει «εργολαβικά» την προβολή των νέων διδακτικών βιβλίων από τις στήλες πρωινής εφημερίδας, χωρίς να φιλοξενείται στις ίδιες στήλες ο αντίλογος για τα βιβλία, για τη βελτίωσή τους.

Τέλος, πρέπει να γνωρίζει η ομάδα αυτή καλύτερα από κάθε άλλον, πως το καλό βιβλίο δεν έχει ανάγκη από διαφήμιση, ούτε από κομπάρσους, γιατί μια παροιμία λέει: «χωριό που φαίνεται κολαούζο δε θέλει».

Με τιμή
Στέφανος Μ. Φίλης
Υμηττός

ΠΟΙΗΣΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

● Από τον γιατρό Σπ. Διοσκουρίδη που επιστολή του αποτέλεσε την «πέτρα σκανδάλης» (τχ. 278) πήραμε τέλος την ακόλουθη απαντητική επιστολή. Ο χορός καλά κρατεί...

Αξιότιμε Κύριε Διευθυντά του «Αντί»,

Παρά το γεγονός ότι οι υψηλού πνευματικού επιπέδου αναγνώσται του περιοδικού σας είναι εις θέσιν να αντιληφθούν την φλύαρον ου μην αλλά και εις άτοπον μεθοδολογίαν της απαντήσεως των κυρίων Βουγιούκα - Μελά (τχ. 281, σ. 54) εις το πολύ σαφές κείμενό μου δια την νεοελληνικήν ποιήσιν των αναγνωστικών του Δημοτικού σχολείου (τχ. 278,

σ. 51), επιτρέψατέ μου τα κάτωθι εν συντομία:

Παρ. 1 και 8. «Περίελαβα στην καταμέτρηση και το Αναγνωστικό της στ' τάξης που είναι παλιό και πρόκειται να αντικατασταθεί», λένουν. Πέραν του ότι εις το εν θέματι αναγνωστικόν αναφέρεται ρητώς «Α' έκδοση 1983» και η κριτική μου αφεώρα τα παρόντα και ουχί τα μέλλοντα να εκδοθούν βιβλία, εις το τέλος της παρ. 8 της απαντήσεως των αντιφάσκοντες παραδέχονται ότι «ημπορούσαν τα μέλη της επιτροπής να συμπεριλάβουν ποιήματά των» και εις αυτό αλλά δεν το ηθέλησαν διότι «δεν πήγαιναν για δόξα».

Παρ. 2. Αποφεύγοντες την ουσίαν διαφωνούν ως προς την χρησιμοποίησιν μεθόδον και προτείνουν άλλην. Το σημειώνω απλώς ως ένα δείγμα της διδασκαλικής πτωχείας εις την επίδειξιν πνεύματος...

Παρ. 3 και 5. «Η αδυναμία μου με έκανε να ξεχάσω ότι ο ποιητικός λόγος πρέπει να είναι μέσα στις προσληπτικές δυνατότητες των παιδιών», αποφαινούνται ορθώς. Δεν μας λένουν, όμως, οι επιστολογράφοι γιατί το πρόνομιον αυτό το έχουν τα ποιήματα των κυρίων Κανάκη, Καλαπανίδα, Σακελλαρίου και Χωρεάνθη!

Παρ. 4. Ακολουθώντας την εις άτοπον απαγωγήν μας παραπέμπουν εις άσχετα: το τρίτομον Ανθολόγιον του 1974, του οποίου συντάκται ήσαν —πλην του κυρίου Βουγιούκα— οι κύριοι Αλέξης Δημαράς, Καλή Δοξιάδη, Γ. Ιωάννου, Λίνα Κασδαγλή και Καλιόπη Μουστάκα. Θα έλεγα, «και η μυλωνού τον άντρα της με τους πραγματευτάδες».

Παρ. 6 και 7. Άσχετα προς το θέμα απολογητικά στοιχεία του τρόπου εργασίας για την συνταξίν των βιβλίων.

Παρ. 9. Άσχετη προς το θέμα αναφορά για το περιεχόμενον βιβλίων που θα εκδοθούν μελλοντικώς.

Παρ. 10. Επίλογος με επικλήσεις εις Δελμούζον, την δημοκρατικήν βιοθεωρίαν (;), το ελεύθερον φρόνημα και ανιαρός έπαινος των υπό της επιτροπής συνταχθέντων βιβλίων. Ενδίδω εις τον πειρασμόν της παροιμίας «αν δεν παινέψεις το σπίτι σου θα πέσει να σε πλακώσσει»...

Συμπέρασμα επί της ουσίας: Πέραν ορισμένων θετικών στοιχείων (που αναφέρονται κυρίως στην μεθοδολογία της διδασκαλίας και στην εικονογράφηση) τα αναγνωστικά του Δημοτικού σχολείου εξακολουθούν να αναπαράγουν —μεσούντος του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού που επικαλούνται οι κυβερνητικοί ρήτορες— την ίδια ιδεολογία που γνωρίζαμε και γνωρίζατε.

ΥΓ. Όσο για τον, στο ίδιο τεύχος σας επιστολογράφον, πράγματι ο κύριος «Στέφανος Βαγενάς (Φίλων ο Αίθικος) Δάσκαλος-λογοτέχνης - δημοσιογράφος»

φος» έχει χιούμορ. Η γραμματική και το συντακτικό μόνο υποφέρουν. Αλλά τι να γίνει, μην είμαστε και πλεονέκται...

Διατελώ μετά τιμής
Σπυρίδων Διοσκουρίδης
συνταξιούχος ιατρός

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΩΔΕΙΟ

● Από τον αναγνώστη μας Γιώργο Κερτσόπουλο πήραμε την επιστολή που δημοσιεύουμε και την οποία ο ίδιος στέλνει ως «Ανοιχτή επιστολή προς τη διοίκηση του Εθνικού Ωδείου». Για το θέμα που θίγει είχε υπάρξει εκτενέστερη αναφορά στο τχ. 236, Ιούλιος 1983.

Κύριοι,

Μόλις πρόσφατα πληροφορήθηκα για την τοποθέτηση του ονόματός μου στη στήλη (διακεκριμένοι κιθαριστές) στο δελτίο του Εθνικού Ωδείου 1984-85 (βιβλιάριο που καθώς είναι γνωστό διανέμετε προς το κοινό όλο το χρόνο).

Θεωρώ υποχρέωσή μου να σας

υπενθυμίσω ότι από το 1981/83 υπήρξα έκτακτος καθηγητής του ωδείου σας και τον Ιούλιο του '83 πήρα μια υπεύθυνη θέση απέναντι στις λειτουργίες του Ωδείου. Λειτουργίες που αποσκοπούσαν σε προσωπικά σας συμφέροντα και ωφέλη, αδιαφορώντας για την ουσιαστική κατάρτιση και πρόοδο των σπουδαστών (πελατών) στο σύνολό τους (Αντί τεύχος 236, Ιούλιος 1983 —Μια καταγγελία που ζητά απάντηση).

Γνωρίζατε ότι η θέση μου αυτή, αποτελούσε την τελευταία προσπάθειά μου μετά από συνεχείς προσπάθειες που είχα κάνει μέσα στον εσωτερικό χώρο του Ωδείου επί ένα χρόνο και προς κάθε αρμόδιο.

Το Σεπτέμβριο του '83 μου πρότεινε η κ. Χ. Καλομοίρη να με δωροδοκήση με ένα ποσό (που εγώ δήθεν θα της έλεγα) για να υποβάλλω σαν αντάλλαγμα την παραίτησή μου. Η άρνησή μου υπήρξε κατηγορηματική και αρμόδιος δικαστικός κλητήρας μου έδωσε την απόλυσή μου (κ. Χ. Καλομοίρη - διευθύντρια του Εθνικού Ωδείου).

Η πρόταση της διευθύντριας να υποβάλλω παραίτηση, έλυνε το ηθικό πρόβλημα της υπόθεσης, εάν δεχόμουν. (Μέχρι εκεί φτάνει η αντίληψή σας;).

Οι απαντήσεις των καθηγητών (Αντί τχ. 237, Ιούλιος 1983) καθώς και η αρθρογραφία του Νότη Μαυρουδή στο περιοδικό του «ΤΑΡ» (τεύχος 5 - Καλοκαιρινές εξάψεις που ζητούσαν απάντηση), έλυναν κατά τη γνώμη σας το θέμα του Τύπου, αφ' όσον μετατρέψατε το σοβαρότατο θέμα της μουσικής παραπαιδείας που προσφέρατε, σε φτηνή διαμάχη προσωπικών εμπαθειών, όπου απλά και ελαφρά με κατηγορήσατε για συκοφάντη.

Εάν ήμουν συκοφάντης, θα με είχατε πάει στα δικαστήρια. Πράγμα που δεν τολμήσατε, γιατί κάθε μου πρόταση στην καταγγελία μου ήταν τεκμηριωμένη, αληθής, ηθικά σωστή και πραγματική.

Εάν έπεφτα στο έπιπδό σας, θα είχα απαντήσει στο άρθρο του Ν.Μ. στο «ΤΑΡ» που απευθυνόταν με τόσο εμπάθεια, πάθος τυφλώσεως και προς λύπη μου μικροπρέπειας ενάντια στο πρόσωπό μου. Απόδειξη ότι οι ενέργειες μου είναι ελεγχόμενες, τηρώντας τους βασικούς κανόνες της αξιοπρέπειας, είναι το γεγονός ότι δεν του απάντησα.

Επίσης αν είχα την πρόθεση να συμβιβάσω με την πολεμική σας (την καθημερινή και πίσωπλάτη), θα είχα δωροκληθεί πριν πάρω την απόλυση.

Λοιπόν κύριοι του Εθνικού Ωδείου, μην παριστάνετε τους αφέλεις, διότι μου το είπατε ότι θα με πολεμήσετε με ότι μέσο έχετε και το κάνετε με όποια ευκαιρία βρείτε.

Μην αλλάζετε λοιπόν την ταχτική σας στα μέσα του δρόμου

(«φιλώντας το χέρι που δεν μπορεί να πολεμήσετε», δήθεν) συνδέοντας το όνομά μου με του Ωδείου σας. και είναι εμφανής η σκοπιμότητά σας, από τη στιγμή που το όνομά μου δεν είχε καταγραφεί στο δελτίο σας στην αντίστοιχη στήλη, στη διάρκεια που ήμουν καθηγητής του Ωδείου σας, και το καταγράφετε τώρα, ένα χρόνο μετά την απόλυσή μου.

Εάν τελικά θεωρούσατε τόσο μεγάλη τιμή σας να συνυπάρχω μαζί σας στη στήλη των διακεκριμένων κιθαριστών, θα έπρεπε να συμπληρώνατε και όλα τα παραπάνω αναγραφόμενα που αποτελούν τους λόγους που δεν με συνδέει τίποτα με αυτό το χώρο. Μόνο τότε θα μπορούσατε να μιλάτε για σωστή και δεοντολογική ενημέρωση στο δελτίο σας.

Ειλικρινά λυπάμε, Κύριοι που πιστεύεται ότι τα ηθικά σας προβλήματα θα λυθούν, συνδέοντας το όνομά μου κατ' αυτόν τον τρόπο με του Ωδείου σας, και σας αποτρέπω από τη χρησιμοποίησή του.

Γ. Κερτσόπουλος

Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ

● Από τον Μιχάλη Κονιόρδο πήραμε μια «απάντηση» στο κείμενο της Άντειας Φραντζή «Η πλατεία των συναντήσεων».

Κάποτε, μ' ένα φίλο μου, τον Β.Μ., και με τα σακιδιά μας ξεκινήσαμε για μια καλοκαιριάτικη εκδρομή. Ένα βράδυ ξεμείναμε σε μια επαρχιακή πόλη γεμάτη πιτσαρίες, ντάτσουν, τογιότα και μια κεντρική πλατεία όπου στεγάζονταν σχεδόν κολλητά η τοπική Αλλαγή και η αμαρτωλή Δεξιά. Το ντόπιο προλεταριάτο τηρούσε (ευλαβικά) τις αποστάσεις. Στο κέντρο της πλατείας υπήρχε ένα πάρκο με μπόλικά θαμνόδεντρα και άλλα τόσα παγκάκια και μαρμαρίνες προτομές τοπικών μα και ευρύτερα γνωστών ηρώων.

Ο φίλος μου κι εγώ στρώσαμε του υπνόσακκους πίσω από κάτι θάμνους και την Μαντώ περιμένοντας με την επόμενη ανατολή το πρώτο λεωφορείο.

Βασικός κοινωνικός παράγων της πόλης το κεντρικό πάρκο, φιλοξενούσε και 'κείνο το βράδυ, πλήθος από ζευγαράκια που επιστρέφοντας από κάποια ντισκοτέκ ή καφετέρια αποτελείωναν τον ερωτικό τους διάλογο στα ανθεκτικά παγκάκια ή κατάχαμα.

Αναγκαστικά, μείναμε ξάγρυπνοι και τσατισμένοι:

Ζευγάρι ηλίθιο
σε τόνο εχεμύθιο
έπλαθε ειδύλλιο
στο κεντρικό αλσύλιο
Όλα αυτά στο Γύθιο
το ζεύγος το ηλίθιο

Μιχάλης Κονιόρδος

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνη τυπογραφείου:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
Δεσποτικού 33
Πετρούπολη
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασίου 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 850 δρχ. - Ετήσια 1.700
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 6.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 13
ετήσια: δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 15
ετήσια: δολ. 30

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 70
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

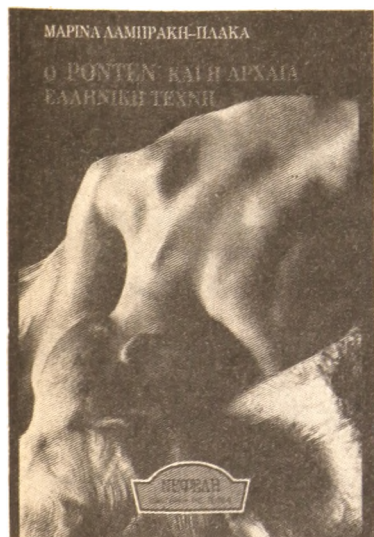
- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819

- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα

Ο ΠΟΝΤΕΝ ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

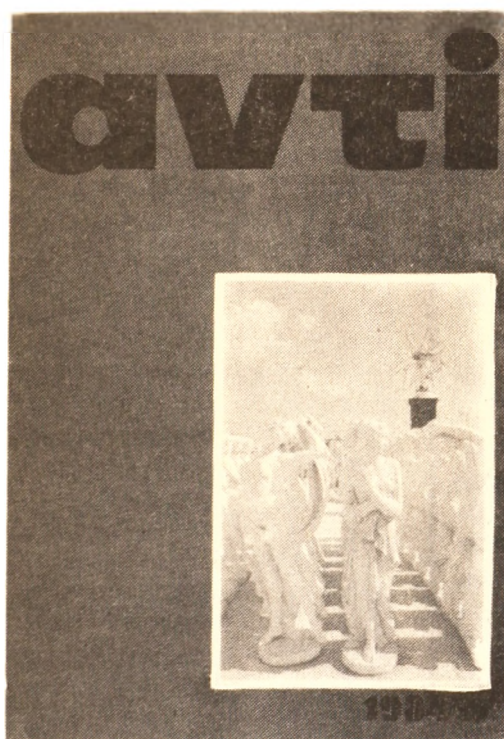
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα
τηλ. 3607744-3639962

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΙΤΗΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ»
ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

21ος τόμος
Β' εξάμηνο 1984
Τεύχη: 265-277

•
Με ειδικά τεύχη
Αφιερωμένα στο κιτς
τη νεοελληνική
κάκογουστιά
• Πολιτική
επικαιρότητα
• Κοινωνική ζωή
• Πολιτιστικά
ζητήματα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

του 21ου τόμου (Β' εξάμηνο
του 1984) της Β' περιόδου

• Περιλαμβάνονται τα τεύχη
265-277 (6.7.1984-27.12.1984) •

Στους δύο πίνακες —ύλης και συνεργατών— τα λήμματα αναγράφονται κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά.
Στην παραπομπή ο πρώτος αριθμός δηλώνει το τεύχος, και ο δεύτερος τη σελίδα.

ΕΙΔΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΚΙΤΣ: 275 & 276

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

265/6, 266/6, 267/6, 268/6, 269/6, 270/6, 271/6,
272/6, 273/6, 274/6, 275/6, 276/6, 277/6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

265/28

ΑΝΤΙΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ

273/28, 274/40

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

265/34, 266/18, 267/26, 268/38, 269/40, 270/28,
272/34, 276/38, 277/34

ΑΥΤΟΓΚΟΛ

265/36, 266/50, 267/25, 269/42, 270/31, 271/45,
273/47

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

266/48, 269/50, 271/50, 273/48, 275/49, 276/52

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

265/41, 268/49, 269/50, 271/50, 272/50, 275/50,
277/57

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

265/51, 266/51, 266/51, 267/52, 268/50, 269/51,
270/51, 271/51, 272/51, 273/51, 274/52, 275/52,
277/54

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

265/40, 266/46, 267/41, 270/42, 271/38, 272/42,
273/44, 274/43, 275/44, 277/50

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

265/3, 266/3, 267/3, 268/3, 269/3, 270/3, 271/3,
272/3, 273/3, 274/3, 275/3, 276/3, 277/3

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

265/4, 266/4, 267/4, 268/4, 269/4, 270/4, 271/4,
272/4, 273/4, 274/4, 275/4, 276/4, 277/4

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ • ΕΜΦΥΛΙΟΣ

Κατηφόρης, Γ: Εθνικά και ταξικά στοιχεία στην
πολιτική του ΚΚΕ 271/28

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ • ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Διαμαντόπουλος, Θ: Ψυχοδικαστική ραδιοθε-
ραπεία 267/27

Ζουράρης, Κ: Το χειρόν βέλτιστον; 267/26

Καβουνίδης, Σπ: Εγώ δεν θα δηλώσω το κομ-
πιουτεράκι μου 265/34

Καβουνίδης, Σπ: Όλη η αλήθεια η γυμνή
266/18

Καβουνίδης, Σπ: Στη μαύρη λίστα 270/30

Κονιόρδος, Μ: Ταυτότητα μικρής διάρκειας
268/38

Κοντός, Κ: Χριστουγεννιάτικο πακέτο 277/34

Κουμανούδης, Στ. Ν: Ελληνικός ρεαλισμός
266/18

Λιάρος, Δ: Γόνιμοι τρέλας, από-γονοι βλακειας,
επί-γονοι γραφειοκρατίας 276/39

Μάργαρης, Ν: Φαντάροι σερβιτόροι 267/26

Μάργαρης, Ν: Πολιτική ανάσταση 268/38

Μάργαρης, Ν: Τα ψέματα τέλειωσαν 269/40
Μάργαρης, Ν.Σ: Το νέφος χτυπά παντού 270/29
Μάργαρης, Ν.Σ: HAROS-HELLAS A.E. 272/35

Μάργαρης, Ν.Σ: ...έχει πόδια! 276/38
Μίντζηρας, Κ: Τα παράπονα του Βερνάρδου
266/19

Ντουνιά, Χριστίνα: Για αξιοκρατία θα μιλάμε
τώρα 269/41

Πιττακής, Κ: Τα μικρά κορίτσια στα μαγαζιά
277/32

Πτωχολέκτωρ, Πρ: Πτωχότερος λέκτορας 270/-
28

Φραντζή, Άντεια: Όταν το BON προφέρεται
μπον και σημαίνει βό(τανο)ν 272/34

Φραντζή, Άντεια: Ένα πολύ χρήσιμο πράγμα
273/28

Φραντζή, Άντεια: Πάρε με στο τηλέφωνο (!)
274/40

Φραντζή, Άντεια: Παιχνίδια αντί για παιχνίδι
277/32

Ψυχογιός, Δ.Κ: Αναστολή ενός μηνός 265/34

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ • ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Γήσης: 268/9, 270/12, 274/10, 275/40-42, 276/24

Ιωάννου, Γ: 265/7-20, 266/5-8, 270/9 271/7-9, 272/7-32, 273/4-11, 274/8-16, 275/7-8, 276/7-9, 277/8-9
Κ: 269/7, 270/13, 271/15, 272/6, 273/10
Καλαϊτζής, Γ: 265/14-15, 266/20-21, 267/7-8, 268/39, 271/14, 272/27, 273/33, 274/23, 275/39, 276/17, 277/7
Ματορίκος, Γ: 266/12, 268/25, 269/16-18-26-37
Μπάλας, Γ - Σώλου, Τέτη: 269/39, 270/28-29, 273/42-43, 275/44
Σεργάκης, Γ: 265/17-18-34

Στάβρος: 265/16-26, 269/9, 270/13-15, 274/17
Χαντζόπουλος, Δ: 265/12-37-45-46-48, 266/26, 267/12-41, 268/31-38, 269/12-22-30-32-40, 270/10-20-26-30, 271/10-20-21-25-26, 272/13-22-23-40, 273/13-14-16-36-44, 274/13-14-19-26-30-37-38-50, 275/12-15-16-20-23-26, 276/11-14-15-18-38, 277/7-15-18

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

—Γλώσσα και πολιτική 265/8
Ανθογαλίδου, Θ: Κανωνικός καθορισμός της γλώσσας και γλωσσική αγωγή στο σχολείο 270/46
Καλιόρης, Γ. Μ: Τα ψευδοδιλήμματα της μονομέρειας (απάντηση στον κ. Φόρη) 268/40
Κασίμης, Κ: Μηχανόβιοι. Μια ειδική γλώσσα 271/42
Καψωμένος, ΕΡ. Γ: Ιδιώματα αμφισβήτησης και Ναιολαία 269/48
Κλαίρης, Χρ: Γλώσσα και πολυγλωσσία 270/44
Κοκόλης Ξ. Α: Επτά χαβάδες για τη στίξη 273/42
Μαρτινίδης, Π: Η γλώσσα των κόμικς 271/33
Φόρης, Β. Δ: Για ν' αρχίσουμε κάποτε να τελειώνουμε (χρωστούμενη απάντηση στις θεωρίες του κ. Γ.Μ. Καλιόρη) 267/45
Χάρης, Γ. Η: «Επί της διαδικασίας» (γύρω από το ήθος της εκστρατείας για τη «διάσωση» της γλώσσας) 273/40

ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ • ΑΜΥΝΑ • ΣΩΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

—Αποκλειστική δήλωση του πρωθυπουργού κ. Ανδρέα Παπανδρέου στο «ΑΝΤΙ» για την προμήθεια των «Λέοπαρντ» 268/8
—Η «υπόθεση Τσάκου» στην αμερικάνικη εκδοχή της 268/9
—Αντιφατικές οι δηλώσεις και οι εξηγήσεις του κ. Αβέρωφ για την «υπόθεση Τσάκου» 268/10
—Αβέρωφ - Λαμπρίδης καταθέτουν στο FBI 268/12
—Βίος και πολιτεία Βασιλείου Τσάκου 268/13
—Το τρίγωνο ΑΒΕΡΩΦ-ΤΣΑΚΟΥ-ΑΧΧΟΝ και τα «Λέοπαρντ» 269/14
—Τα Λέοπαρντ είχαν τον άξονά τους 269/15
—Ο καλός στρατηγός Κ.Β. Τσάκος 269/19
— Η υπόθεση «Τσάκου - Αβέρωφ» μέσα από τον Τύπο 269/20
—Μια συζήτηση με αντιπροσώπους στρατιωτών στην 6η Συνδιάσκεψη της ECCO 272/19
—Αποσπάσματα από την τελική διακήρυξη 272/20
—Οι παρεμβάσεις των ελληνικών αντιπροσωπειών στην 6η Συνδιάσκεψη της ECCO 272/21
Αντήνωρ: Όχι στις νατοϊκές ασκήσεις —ναι στα νατοϊκά δίκτυα 272/9
Καφαντάρης, Στ: Σκέψεις της στιγμής για την αγορά του αιώνα 273/22
Λυγερός, Στ: Ελληνονατοϊκές σχέσεις —μεγάλη κινητικότητα αλλά οι εκκρεμότητες θα παραμείνουν 270/20
Λυγερός, Στ: Λήμνος —εφτά χρόνια νατοϊκές τρικλοποδιές 276/16

Λυγερός, Στ: Το τουρκικό επιτελείο αποφαινεται: «τα νησιά του Αιγαίου είναι τουρκικά» 277/10
Ρεπόρτερ: Στρατός: βήματα σημειωτών 270/26
Ρεπόρτερ: Η ανάπτυξη του κινήματος για το Στρατό 272/18
Στρατιωτικός: Νατοϊκές επιλογές και εθνική άμυνα —η αγορά του αιώνα 270/22

ΕΠΤΑΕΤΙΑ • ΧΟΥΝΤΑ

—Συνέντευξη με τον στρατηγό Δ. Αρμπούζη: «Η καταστροφή της Κύπρου είναι ευθύνη της χούντας» 266/23
—«Προανάκρουσμα ενόθητος»... 269/10
Νησιώτης, Χρ: Η πόρτα, το τανκ και η περικνημίδα 274/28

ΕΡΓΑΤΙΚΑ • ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

Εργατικός, Αντ: Συνδικαλισμός και κοινωνικοποιήσεις 273/14
Εργατικός, Αντ: Σε κρίση καμπή η παραταξιακή συνεργασία στη ΓΣΕΕ 274/17
Καρβετάς, Β: Η «φιλοσοφία» της ΠΑΣΚΕ για την εισοδηματική πολιτική 276/18

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Βελισαρόπουλος, Α: Συνέντευξη με τον Μ. Φουκώ —«... Τα μέτρα μιας αριστερής κυβέρνησης δεν είναι πάντα υπέρ της πλειοψηφίας ...» 272/36
Δημητράκος, Δ: Γκράμσι ή Αλτουσέρ 277/46
Κατηφόρης, Γ: Εθνικά και ταξικά στοιχεία στην πολιτική του ΚΚΕ 271/28
Ράπτης, Μιχ. Ν: Ο σοσιαλισμός κι ο πόλεμος 266/39
Ράπτης, Μιχ. Ν: Νέοι θεωρητικοί προβληματισμοί της «Επαναστατικής Αριστεράς» 269/28
Τσουκαλάς, Κ: Μονοσήμαντες τάξεις και «πολυσθενή» υποκείμενα 267/34

ΙΣΤΟΡΙΑ • ΧΡΟΝΙΚΑ

—Δήλωση του Ευ. Αβέρωφ για το βορειοηπειρωτικό 267/16
—Μια ξεχασμένη ιστορία. Φασολάδα με ζάχαρι (Ευ. Αβέρωφ) 268/12
Διαμαντόπουλος, Θ: Αποστασία —το φάντασμα του '65 267/14
Καλαφάτη, Ελένη: Ιστοριογραφία και πολιτισμική ταυτότητα. Συνέντευξη με τον Alberto Tenenti 265/42
Λυγερός Στ: Το βορειοηπειρωτικό 273/18
Χιωτάκη, Λία: Ιστορικότητα της παιδικής ηλικίας και της νεότητας 272/49

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

—Οι πολλές Ελλάδες 267/6
—Δόξα στο φολκλόρ! 267/41
—Ο «Κοκός» με φτερά αετού 268/7
—Ο δρόμος προς την κόλαση 269/8
—Λιάνης - Βουγιουκλάκη: 1-1 269/9
—Ένα σκάνδαλο ζητά τον... γιατρό του 271/6
—Η συμπαθής τάξις... 273/6
—Ο δαίμων της 11ης ώρας 274/9
—Η αναζήτηση του γυναικείου λόγου (σπίτι των γυναικών Αθήνας) 274/35

Α.Β: 3η Πανελλήνια συγκέντρωση μοτοσυκλετιστών 271/39
Δαφέρμος, Ολ: Ζωοκλοπή κοινωνική μάστιγα και «καπετανιλίκι» 267/33
Κακίσης, Σ: Στάμπαχερ, Σταμπάχερ ή Σταμπάχρ; 265/36
Κακίσης, Σ: Ευρώπη, Γαλλία, μελαγχολία 266/50
Κακίσης, Σ: Εμείς, ο πρώην ολυμπιονίκης Διαγόρας 267/25
Κακίσης, Σ: Το πνεύμα του Μόουζες και της Ντέκερ 269/42
Κακίσης, Σ: Μια κάμερα μέσα στο μυαλό 270/31
Κακίσης, Σ: Τα σκουλαρίκια 271/45
Κακίσης, Σ: Εδώ, εδώ, στο όνειρο αυτό! 273/47
Κοσώνας, Ακ: Ολυμπιακοί '84: Πώς συναντά το Αρχαίο Πνεύμα την ΚGB και την Coca-Cola 267/20
Μπουραντά, Ελένη: Ο φόβος στα Εξάρχεια 277/37
Μπρομ, Ζ. Μ: Η «Ολυμπιακή αυτοκρατορία» αντεπιτίθεται 267/22
Νεράντζης, Π: Επιχείρηση «Εξάρχεια» 277/36
Παίζης, Γ: Πόσο είναι επικίνδυνα τα οδοντιατρικά κράματα 265/38
Ρεπόρτερ: Η δολοφονία του Θ. Διαμαντόπουλου 272/30
Ρεπόρτερ: Τρέξατε! Η θεοσοφία της Ανατολής θα μας σώσει. Μόλις έφτασε με τζετ 274/38
Σωφρονάς, Δ: Κέντρα Υγείας 273/36
Φοιρός, Π: Βότανα 272/34
Χατζημιχάλης, Κ: Επιστροφή από τις Κυκλάδες 270/36

ΚΥΠΡΟΣ

—Συνέντευξη με τον στρατηγό Δ. Αρμπούζη: «Η καταστροφή της Κύπρου είναι ευθύνη της χούντας» 266/23
Βαν Χεντ, Αμαλία: Δέκα χρόνια μετά. Με αφορμή το βιβλίο «Cyprus του Christopher Hitchens 267/9
Βαν Χεντ, Αμαλία: Για άλλη μια φορά στα πρόθυρα μιας οριστικής λύσης; 276/12
Λυγερός, Στ: Κενό στρατηγικής 271/15
Ξύδης, Αλ: Τι μπορεί ακόμα να γίνει 265/9
Ξύδης, Αλ: Όρα μηδέν 269/12
Ράπτης, Μιχ: Ιδού η Κύπρος, ιδού και το πήδημα! 272/12
Σέρβας, Πλ: Προέχει η σωφροσύνη 268/23

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ • ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ

—Όταν πετούν οι αετοί... 267/8
—Falco tinnunculus 273/45
Κλουτσινιώτη, Ράνια: Ο σχεδιασμός του χώρου και η τοπική Αυτοδιοίκηση 273/16
Παπαγιάννης, Θ: Ιεράς Οδού επίλογος; 277/27

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

—Πού βρέθηκαν τα λεφτά για τις επενδύσεις στη Μ. Βρετανία; 271/19
Γιαχνής, Β: Προϋπολογισμός - ατολμία και εκλογική σκοπιμότητα 276/13
Γιαχνής, Β: Εισοδηματική πολιτική 277/22
Κούλογλου, Στ: Όλα τα στοιχεία για το σκάνδαλο της «Χαλυβουργικής» 271/18
Μαραγκός, Θ: Ελληνική οικονομία. Δέκα χρόνια δομικής ακινησίας 266/36
Ράπτης, Μ. Ν: Η κρίση, ποια κρίση; 276/22

Ευθυμίου, Π: Δέκα χρόνια μετά ή πριν; 266/22
Κοσώνας, Ακ: Συνέντευξη με τη Βιργινία Τσου-
δερού 267/17
Κοσώνας, Ακ: Ο διάδοχος βρέθηκε, η κρίση μέ-
νει (ΝΔ) 268/20
Κοσώνας, Ακ: Τέταρτος αρχηγός με «ημερομη-
νία λήξεως»; 269/9
Κοσώνας, Ακ: Η ...τιμή ενός κόμματος 272/14
Κοσώνας, Ακ: Ο κ. Μητσotάκης δεν έχει πολ-
λούς «κουμπάρους» μέσα στο κόμμα του 274/10
Κούλογλου, Στ: Η πρόσφατη ολομέλεια της ΚΕ
του ΚΚΕ δεν απάντησε στο κεντρικό δίλημμα...
266/14
Κούλογλου, Στ: Όλα τα στοιχεία για το σκάν-
δαλο της «Χαλυβουργικής» 271/18
Κούλογλου, Στ: Από τους Φωτήλα - Πόπωτα
στους Αρσένη -Μασσαβέτα 273/12
Λιακόπουλος, Ν: Οι ατομικές ελευθερίες κρέ-
μονται σε ένα γκάλοπ (Εξάρχεια) 272/28
Μαραγκός, Θ: Ελληνική οικονομία. Δέκα χρό-
νια δομικής ακινησίας 266/36
Μιχαήλ, Δ. Κ: Κλυδωνισμοί, ροβεσπιερισμοί,
αλληλούπονομεύσεις (ΠΑΣΟΚ) 265/16
Μιχαήλ, Δ: Στο βάθος το λυκόφως της κυβέρ-
νησης Ράλλη 267/12
Μιχαήλ, Δ: ΠΑΣΟΚ - «επιτροπές υποστήριξης»
και αμνηστίας 276/14
Πάσχος, Γ: Ο πολωμένος δικομματισμός, το
πολίτευμα και οι προοπτικές του 266/26
Ρεπόρτερ: Μια ημέρα του Ιβάν Μελιδόνοβιτς
(ΝΔ) 265/11
Ρεπόρτερ: Η κινητικότητα του ΠΑΣΟΚ και η α-
κινησία μιας αναδιάρθρωσης 271/10
Ρεπόρτερ: ΟΝΝΕΔ - εναλλακτική λύση Νο 3
271/17
Ρεπόρτερ: Η πορεία προς την ήττα του Κ. Μη-
τσotάκη 276/10
Ψάλτης, Αρ: Πάνε κι αυτά τα φεστιβάλ 271/16
Ψυχογιός, Δ: Η δεκαετία της Αριστεράς - αντι-
στοιχείες χωρίς σκοπό ή τέλος 266/30

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ

Γενικά

—Εισάγουμε συνάλλαγμα, παράγουμε κιτς
267/28
—Το «ΑΝΤΙ» (και όλοι μας) στη χώρα του ΚΙΤΣ
271/48
—Δώσε και συ ένα ΚΙΤΣ. Γιατί ξέρεις και μπο-
ρείς 272/45
—Παραλείπόμενα μιας ανοιχτής κιτς(ο)συζή-
τησης 274/41
—Ποιος δεν φοβάται το κιτς; 274/48
—Η απόπειρα του κιτς σε έξι μέρες 276/40
—Σκηνές απ' τα εγκαίνια (Μ. Μερκούρη, Ρ.
Κλουτσινιώτη, Π. Ευθυμίου, Κ. Ραυτόπουλος, Τ.
Καφετζής, Δ. Ψυχογιός, Θ. Παπαγιάννης, Π.
Μαρτινίδης, Σ. Κονταράτος, Χρ. Γιανναράς, Α.
Ζώης, Χ. Καμπουρίδης, Ν. Φαράκλας, Χρ. Λά-
ζος, Γ. Μεϊμαρίδης, Μιχ. Παπαγιαννάκης, Μ.
Παυλίδης, Α. Ξύδης, Βλ. Κανιάρης, Ντ. Ρογκάν,
Χρ. Μπότσογλου).
—Της λιανικής (αλλά χονδρικής) 276/49
—ΚΙΤΣ και στην Ιερά Οδό! 277/28
—Εικόνες από μίαν εκδήλωση 277/30
Αγραφιώτης, Δ: Τεχνικό προϊόν, αισθητικό αν-
τικείμενο, τωρινές και μελλούμενες μετατοπί-

σεις 273/49
Αλεξανδρόπουλος, Μ: Αποχαιρετισμός στη
Φούλα (Χατζηδάκη) 277/52
Βακαλόπουλος, Χρ: Ανώγεια '84 ή ένα θέατρο
για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης 269/43
Βακαλόπουλος, Χρ: - Κακίστης, Σ: Συζήτηση —Ο
Βέγγος δεν είναι ΚΙΤΣ, ο Χάρρυ Κλυνν, δυστυ-
χώς είναι 273/38
Βέλτσος, Γ: Η αντίρρηση του Michel Foucault
268/47
Ελευθερίου, Ρούλα: Σαββατοκύριακο στο 'Α-
κτιο. Γιατί όχι; 267/44
Κούλογλου, Στ: Χάλη '84 274/50
Κυριαζής, Χρ: Μύθος - Ελικόπτερο - Ιστορία -
Λείζερ 275/47
Λαϊνά Μαρία: «Σαν να 'ναι δηλαδή... ιθαγενείς»
271/48
Μαρτινίδης, Π: Η αυθεντικότητα του πλαστού
266/43
Μαρτινίδης, Π: Το κόμικς κόκκαλα δεν έχει
271/33
Ντουινά, Χριστίνα: Ρόδος - Χάλη '84. Μια νέα
πρόταση για τον πολιτισμό 274/51
Ξύδης, Αλ: Ο θάνατος μια γλύπτριας και μερι-
κές γενικότερες σκέψεις 268/48
Παπασπηλιόπουλος, Επ: Η υποδοχή του Κ. Δε-
σποτόπουλου στην Ακαδημία Αθηνών 277/51
Σιώτης, Ντ: Τρία ποιήματα της Καρολίν Φορσέ
273/46
Χ.Ν: Οι αντιφάσεις ενός Συνεδρίου 271/40

Βιβλιοκριτική

Αράγης, Γ: Πέτρου Αποστολίδη, Όσα θυμάμαι
1900-1969 266/48
Γρίβας, Κλ: «νιώθω μαζί σου σιγουριά»... «δεν
μπορώ να αντισταθώ» 275/49
Καμπουρίδης, Χ: Έλληνες καλλιτέχνες του ε-
ξωτερικού, έκδοση υπουργείου Εξωτερικών
269/44
Κασιμάτη Κούλα: Β. Καραποστόλη, Η κατανα-
λωτική συμπεριφορά στην ελληνική κοινωνία
1960-1975 276/52
Κοντολέων, Μ: Νένη Ευθυμιάδη, Αθόρυβες μέ-
ρες, 273/48
Νικολινάκος, Μ: Τάσου Γιαννίση, Η ελληνική
βιομηχανία, ανάπτυξη και κρίση 271/50
Φιλιππίδης, Δ: Ορέστη Δουμάνη, Μεταπολεμι-
κή Ελλάδα, 1945-1983 269/50

Εικαστικά

Ηλιοπούλου Ρογκάν, Ντ: Σύγχρονη συριακή
archιτεκτονική και τέχνη 267/50
Καμπουρίδης, Χ: Γ. Σικελιώτης 270/43
Νησιώτης, Χρ: Γιάννης Γαίτης 266/47
Ξύδης, Αλ: Η μοντέρνα τέχνη στη Θεσσαλονί-
κη. Γιατί όχι και στην Αθήνα; 276/53
Χ.Κ: Λουκάς Βενετούλιας 269/45

Θέατρο

Κοσώνας, Ακ: Μαριβώ - η φιλονικία (1744)
275/45

Κινηματογράφος

Βακαλόπουλος, Χρ: Οθόνες χωρίς συνέχεια
266/49
Βακαλόπουλος, Χρ: 25ο Φεστιβάλ Θεσσαλονί-
κης - οδοιπορικό 272/46
Βακαλόπουλος, Χρ: Ο Φρανσουά Τρυφώ και ο

κινηματογράφος 274/44
Βακαλόπουλος, Χρ: Σημειώσεις για τον 'Αλ-
φρεντ Χίτσκοκ 277/53
Φραντζή, Άντεια: Γιλμάζ Γκιουνέι 270/42

Λογοτεχνία

Αλεξανδρόπουλος, Μ: Δύο πορτραίτα 268/34
Δρακονταειδής, Φ.Δ: Η εκστρατεία της Ρωσίας
του 1919 271/46
Ντουινά, Χριστίνα: Ασημάκης Πανσέληνος
270/43
Ραπτόπουλος, Β: Στην ίδια πόλη 270/38
Μουσική
Διάφας, Χρ: Φεστιβάλ τραγουδιού 272/43
Κοντογιάννης, Γ: - Ελευθερίου, Ρούλα: Για ένα
τραγούδι «εξ αδιαιρέτου» 265/48
Φραντζή, Άντεια: Για μια χούφτα δικαιώματα
265/45
Χάρης, Γ: Η: Η ιερή ιδιοκτησία, που είναι ιερό-
τερη όταν είναι πνευματική 265/46
Χ.Ν: «Νυχτερινή εκπομπή» της Αφροδίτης Μά-
νου 272/44
Φωτογραφία
Βλάχος, Χρ: 277/30
Πιττακής, Κ: 273/8, 277/30-32

ΤΥΠΟΣ • ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

—Όταν η «Απογευματινή» διαστρέφει την α-
λήθεια 265/6
—Συνέντευξη του υπουργού Αν. Πεπονή
265/21
—Αυτή είναι είδηση 266/46
—Η υπόθεση «Τσάκου - Αβέρωφ» μέσα από τον
Τύπο 269/20
—Ο Τύπος έχει κρίση, αλλά όχι όλος 272/16
—Πρωτοπορίες του «Οδηγητή» 277/20
Βασιλικός, Γ: Συγκρότημα «Λαμπράκη». Τα
συμπτώματα μιας οργανικής κρίσης 266/12
Κούλογλου, Στ: «ΒΗΜΑ» προς τα μπρος ή προς
το κενό; 265/26
Κούλογλου, Στ: Le Monde: ένας γίγαντας με
πήλινα πόδια 265/30
Κούλογλου, Στ: Συνεντεύξεις με τους Hubert
Beuve - Mery Claude Zulien 265/32
Κούλογλου, Στ: Το σκάνδαλο Λιντοβόη - Πόπω-
τα 272/16
Κούλογλου, Στ: Από τους Φωτήλα - Πόπωτα
στους Αρσένη -Μασσαβέτα 273/12
Κούλογλου, Στ: Είμαστε όλοι ελληνοεβραίοι
276/11
Κούλογλου, Στ: Τι σημαίνει πλουραλισμός
277/16
Κούλογλου, Στ: ο δεκάλογος του καλού δημο-
σιογράφου 277/18
Κούλογλου, Στ: Δ.Δ: Επί δεξιά 277/20
Ράπτης, Ν: Liberation - πού βρίσκεται η πρό-
κληση; 267/30
Ρεπόρτερ: Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο
ασφυκτικός εναγκαλισμός τους από την πολιτι-
κή εξουσία 265/17
Ρεπόρτερ: Από το περιβόλι του Τύπου 273/8
Ρεπόρτερ: Εδώ και τώρα, δορυφορική χώρα!
277/19
Χαρτουλάρη, Μικέλα: Το σκίτσο ζει, αυτό μας
οδηγεί 269/46

ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α

Αβέρωφ, Ευαγγ: 268/16
Αγραφιώτης, Δ: 273/49
Αδάμ, Κύρα: 273/27
Α.Κ: 272/14
Αλεξανδρόπουλος, Μ: 268/34,
277/52
Ανθογαλίδου, Θ: 270/46
Αντήνωρ: 265/4, 266/4, 267/4, 268/4,

270/4, 271/4, 272/4-9, 273/4, 274/4,
275/4, 276/4, 277/4
Αράγης, Γ: 266/48
Αρμπούζης, Δ: 266/33
Αστεριδής, Φρ: 269/11, 270/35,
272/24, 276/10
Aronowitz, st: 277/42

Β

Βακαλόπουλος, Χρ: 266/49, 269/43,

272/46, 273/38, 274/44, 277/53
Βαν Χεντ, Αμαλία: 267/9, 272/24,
276/12
Βασιλείου, Χ: 266/16
Βασιλικός, Γ: 266/12
Βατόπουλος, Αλκ: 272/38
Βελισαρόπουλος, Ανδρ: 272/36
Βέλτσος, Γ: 268/47
Βενιζέλος, Β: 265/12, 271/22
Βιτσέντζου, Άννυ: 272/14, 273/25,

274/20, 276/30
Βλάχος, Χρ: 277/30
Beuve-Mery, H: 265/32

Γ

Γεννηματάς, Π.Ν: 268/19
Γήσης: 268/9, 270/12, 274/10, 275/40-
42, 276/24
Γανναράς, Χρ: 276/40
Γιαννίση, Τ: 271/50

ΠΑΙΔΕΙΑ • ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Καλογριδής, Ν: Η ένοχη σιωπή της ΠΑΣΚ πανεπιστημιακών 271/26

Καλογριδής, Ν: Πανεπιστήμιοι και αποκλειστική απασχόληση 272/40

Καρπόζηλου, Απ: Οι θεσμοί του πανεπιστημίου και η ακαδημαϊκή κοινότητα 269/26

Καστριώτου, Άννα: Λόγος και πάλι για τα πανεπιστημιακά 274/37

Κατηφόρης, Γ: Πανεπιστημιακή υπανάπτυξη 268/31

Κατηφόρης, Γ: Φοιτητές δικαστές και πρυτάνεις 269/22

Κύρτσης, Αλ: Κοινωνικές επιστήμες και πανεπιστήμιο 273/30

Παλαιόφρων, Μ: «Δικαίου» μισθολογίου έπαινος και ψόγος 276/20

Παπαμιχαήλ, Γ: Επιστήμη επί... αμερικανικών βάσεων 274/26

Ψάλτης, Αρ: Περιμένοντας κρίσεις και αποφάσεις (Νόμος -πλαίσιο) 265/37

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ • ΔΙΕΘΝΗΣ

Γενικά

Δημητρακόπουλος, Γ: Η Σινο-βρετανική συμφωνία για το Hong-Kong 274/24

Κούλογλου, Στ: Η «ρηγκανοφιλία» στη Δ. Ευρώπη 276/31

Λυγερός, Στ: - Παναγιωτόπουλος, Χρ: Η Άγκυρα εγείρει θέμα τουρκικής μειονότητας στη Βουλγαρία 268/24

Ράπτης, Μιχ. Ν: Ο σοσιαλισμός κι ο πόλεμος 266/39

Ράπτης, Μιχ. Ν: Νέοι θεωρητικοί προβληματισμοί της «Επαναστατικής Αριστεράς» 269/28

Σιντιξής, Δ: Τα χρέη των χωρών του Τρίτου Κόσμου και οι διεθνείς τους επιπτώσεις 269/30

Αλβανία

Λυγερός, Στ: Απομονωτισμός και διεθνείς σχέσεις 273/18

Αμερική (κεντρική)

Βιτσέντζου, Άννυ: Αναζητούνται άλλοθι ή διέξοδοι; 273/25

Γαλλία

—Ο Μιτεράν στη Μόσχα: ένα «ασήμαντο» ταξίδι 265/28

Κούλογλου, Στ: Le Monde: Ένας γίγαντας με πηλίνα πόδια; 265/30

Κούλογλου, Στ: Συνεντεύξεις με τους Hubert Beuve-Mery & Claude Zulien 265/32

Λακόπουλος, Ν: Longo Mai - νησίδα αυτοδιαχείριση στο καπιταλιστικό πέλαγος 274/32

Γερμανία (Ανατολική)

Κούλογλου, Στ: Κι όμως «κάτι γυρίζει» 268/28

Κούλογλου, Στ: Συνέντευξη με τον Rof Wunsche 268/28

Γερμανία (Δυτική)

Ζώζος, Ν: Μια συζήτηση με τον Όττο Σίλυ για τους «Πράσινους» 276/24

Ρεπόρτερ: Εναλλακτικές εργατικές κολλεκτίβες στο δυτικό Βερολίνο 274/30

ΕΣΣΔ

—Ο Μιτεράν στη Μόσχα: Ένα «ασήμαντο» ταξίδι 265/28

Αστεριδής, Θρ: Τουρκία-ΕΣΣΔ: Ένταση στα Στενά και στη Μαύρη Θάλασσα 269/11

ΗΠΑ

—Υπάρχει νεοσυντηρητισμός στις ΗΠΑ;

276/27

—Συνέντευξη του Stanley Aronowitz στο ANTI 277/42

Αδάμ, Κύρα: Η επαρχία της Ευρώπης μπροστά στη μητρόπολη των ΗΠΑ 273/27

Βιτσέντζου, Άννυ: Οι «Αμερικάνοι φίλοι» μας, είναι ο.κ. 276/30

Ζώζος, Ν: Ρηγκανόμικς ή οδηγός μαθητευόμενων βαρβάρων 276/33

Κοσώνας, Άκ: Νεοσυντηρητικός; Ποιος ο Ρηγκαν; 276/28

Σαντιξής, Δ: Ο παράγοντας Τζέσσυ Τζάκσον στην αμερικανική πολιτική και κοινωνία 277/40

Ψάλτης, Αρ: Για ένα ρηγκανισμό χωρίς όρια 272/22

Ινδία

Βιτσέντζου, Άννυ: Η βία μόνος οργανωτής ενός πολυεθνικού κράτους 274/20

Ιράν

Τσιώρου, Βίκη: Ο θάνατος του Χομεϊνί αυγή της νέας ιρανικής επανάστασης 265/28

Κουρδιστάν

Αστεριδής, Φρ: Αναταραχές στο τουρκικό Κουρδιστάν 270/35

Λίβανος

Μιχαήλ, Δ: Τζαμαχιρία σημαίνει κράτος των μαζών 271/12

Ουγγαρία

Κούλογλου, Στ: Γιάνος Καντάρ - Ιστορίες όμοιες, βαθμοί ευφύιας διαφορετικοί 269/32

Κούλογλου, Στ: Η ριζοσπαστική νεολαία στην Ουγγαρία. Δύο παράνομες οργανώσεις και οι περισσότεροι ρυθμοί στον κόσμο 269/35

Παλαιστίνη

Γιάφι, Σουάντ Ελ: Η ενότητα θέμα ζωής ή θανάτου 268/26

Ράπτης, Μιχ. Ν: Οι σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας 270/32

Πολωνία

Κούλογλου, Στ: Γιέρζυ Ποπιελούσζκο: καλύτερα ζωντανός παρά νεκρός 274/21

Συρία

Ηλιοπούλου - Ρογκάν, Ντ: Σύγχρονη συριακή αρχιτεκτονική και τέχνη 267/50

Τουρκία

Αστεριδής, Θρ: ΤΟΥΡΚΙΑ - ΕΣΣΔ: Ένταση στα Στενά και στη Μαύρη Θάλασσα 269/11

Αστεριδής, Φρ: Αναταραχές στο τουρκικό Κουρδιστάν 270/35

Βαν Χεντ, Αμαλία: Διάβρωση και διαφθορά του τουρκικού κρατικού μηχανισμού 272/24

Λυγερός, Στ: Το τουρκικό επιτελείο αποφαινεται: «τα νησιά του Αιγαίου είναι τουρκικά» 276/10

Τσεχοσλοβακία

Κούλογλου, Στ: Γιάνος Καντάρ-Γκούσταβ Χούζακ: Ιστορίες όμοιες, βαθμοί ευφύιας διαφορετικοί 269/32

Κούλογλου, Στ: Η Δύση στην μαύρη αγορά (Τσεχοσλοβακία-νεολαία) 269/33

Κούλογλου, Στ: Η τσεχοσλοβακική νεολαία στα δίκτυα του «Λευκού θανάτου» 269/34

Κούλογλου, Στ: Ήθελε να γίνει βουλευτής 269/37

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Γενικά

Βασιλείου, Χ: Η απορία ενός πολίτη και κάποιο

άρθρο του Α. Στρατή 266/16

Βατόπουλος, Άλκ: Το ΕΣΥ και η υποδομή 272/33

Βενιζέλος, Β: Λειτουργία του πολιτεύματος και πολιτικές εξελίξεις μετά τις ευρωεκλογές '84 265/12

Βενιζέλος, Β: Η πολιτική συγκυρία και το Σύνταγμα 271/22

Γεννηματάς, Π. Ν: Κρίση πολιτικής συναίνεσης 268/19

Γιαχνης, Β: Συνέντευξη με τον Αντώνη Μανιτάκη για τις προεδρικές αρμοδιότητες και την πολιτική πραγματικότητα 274/12

Καβουνιδής, Σπ: Μετά τις εκλογές τι; 277/24

Κοσώνας, Άκ: Η νομιμοποίηση μιας ηγεσίας είναι θέμα χειρισμών. Συνέντευξη με τον Γιάννη Μπούτο 270/16

Κούλογλου, Στ: Ευτυχώς γλιτώσαμε από τις πρόωρες εκλογές (ΝΔ) 270/12

Κυριαζής, Χρ: Μόνον ο εκλογικός νόμος 271/25
Μιχαήλ, Δ: Το βαλς εξιτασιών της εκλογολογίας και των θεσμών 270/10

Ρεπόρτερ: Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο ασφυκτικός εναγκαλισμός τους από την πολιτική εξουσία 265/17

Ρεπόρτερ: Και τώρα ποιος θα οδηγεί τη «Γαλάζια γενιά»; 270/15

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Διεθνείς σχέσεις

—Η «υπόθεση Τσάκου» στην αμερικανική εκδοχή της 268/9

—Το φλύαρο telex (Τσάκος) 268/14

—Επώνυμοι και εκλεκτοί οι συνεργάτες του Τσάκου 268/15

—Το τρίγωνο Αβέρωφ - Τσάκου - ΑΧΧΟΝ και τα «Λέοπαρντ» 269/14

—Τα Λέοπαρντ είχαν τον άξονά τους 269/15

—Παγκόσμια φεστιβάλ Νεολαίας και καπέλα εισαγόμενα 271/8

—Ετεροχρονική αφίσα 271/13

—Πού βρέθηκαν τα λεφτά για τις επενδύσεις στη Μ. Βρετανία; 271/19

—Ως τότε η ατιμωρησία θα συνεχίζεται στο υπουργείο Εξωτερικών 275/4

Λυγερός, Στ: Ελληνονατοϊκές σχέσεις - μεγάλη κινητικότητα αλλά οι εκκρεμότητες θα παραμείνουν 270/20

Λυγερός, Στ: Το βορειοηπειρωτικό 273/18

Λυγερός, Στ: Ανβανία - απομονωτισμός και διεθνείς σχέσεις 273/18

Ροζάκης, Χρ: 1974-84. Οι εσωτερικές και διεθνείς δομές. Κοινωνικός επιμερισμός της ευθύνης 266/32

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ειδήσεις - έρευνες

—Δυσχερείες πολιτευομένων (Άρις Γ. Μπουλούκος, Δ. Χονδροκούκης) 265/9

—Συνέντευξη με τον στρατηγό Δ. Αρμπούζη: «Η καταστροφή της Κύπρου είναι ευθύνη της χούντας 266/23

—Η ελληνική πτυχή ενός διεθνούς σκανδάλου: «Λέοπαρντ - Τσάκος» 268/8

—Η υπόθεση «Τσάκος - Αβέρωφ - Αχχοπ». Μια δήλωση του υπουργού Δικαιοσύνης Αλ. Μαγκάκη 270/7

—Ποιος είδε την Ντόρα; 271/17

—Όταν οι θεσμοί χειρ-άπτονται 272/6

—Έρχονται οι εξωγήινοι 275/6

—Η «ΝΔ» και η Δικαιοσύνη 277/6

Α.Κ: «... Να πάτε στη Ρωσία» 272/14

Βιτσέντζου, Άννυ: Προς την ηγεσία της ΟΝ-ΝΕΔ 272/14

Γιάφι, Σουάντ Ελ: 268/26
Γιαχνης, Β: 274/12, 276/13, 277/22
Γρίβας, Κλ: 272/38, 275/49

Δ

Δαφέρμος, Ολ: 267/33
Δημητρακόπουλος, Γ: 274/24
Δημητράκος, Δ: 277/46
Διαμαντόπουλος, Θ: 267/14-27
Διάφας, Χρ: 272/43
Δρακονταειδής, Φ.Δ: 271/46

Ε

Ελευθερίου, Ρούλα: 265/48, 267/44
Εργατικός, Αντ: 273/14, 274/17
Ευθυμιάδη, Νένη: 273/48
Ευθυμίου, Π: 266/12, 276/40

Ζ

Ζουράρις, Κ: 267/26
Ζώζος, Ν: 276/24-33
Ζώης, Αντ: 276/40

Η

Ηλιοπούλου Ρογκάν, Ντ: 267/50,
276/40

Ι

Ιωάννου, Γ: 265/7-20, 266/5-8, 270/9,
271/7-9, 272/7-32, 273/4-11, 274/8-16,
275/7-8, 276/7-9, 277/8-9

Κ

Κ: 269/7, 270/13, 271/15, 272/6,
273/10
Καβουνίδης, Σπ: 265/34, 266/18,
270/30, 277/24
Κακίσης, Σ: 265/36, 266/50, 267/25,
269/42, 270/31, 271/45, 273/47
Καλαϊτζής, Γ: 265/14-15, 266/20-21,
267/7-8, 268/39, 271/14, 272/27,
273/33, 274/23, 275/39, 276/17, 277/7
Καλαφάτη, Ελένη: 265/42
Καλιόρης, Γ.Μ: 268/40
Καλογρίδης, Ν: 271/26, 272/40
Καμπουρίδης, Χ: 269/44, 270/43,

276/40

Κανιαρης, Βλ: 276/40
Καραποστόλης, Β: 276/52
Καρβέτας, Β: 276/18
Καρπόζηλου, Απ: 269/26
Κασιμάτη, Κούλου: 276/52
Κασίμης, Κ: 271/42
Καστριώτου, Άννα: 274/37
Κατηφόρης, Γ: 269/22, 271/28
Καφαντάρης, Στ: 273/22
Καφετζής, Τ: 276/40
Καψωμένος, Ερ. Γ: 269/48
Κλαίρης, Χρ: 270/44
Κλουτσινιώτη, Ράνια: 273/16, 276/40
Κοκόλης, Ξ.Α: 273/42
Κονιόρδος, Μ: 268/38
Κονταράτος, Σ: 276/40
Κοντογιάννης, Γ: 265/48
Κοντολέων, Μ: 273/48
Κοντός, Κ: 277/34
Κοσώνας, Ακ: 267/17-20, 268/20,
269/9, 270/16, 272/14, 274/10, 275/45,
276/28
Κούλογλου, Στ: 265/26-30-32,
266/14, 268/28, 269/32-37, 270/12,
271/18, 272/16, 273/12, 274/21-50,
276/11-31, 277/16-18-20
Κουμανούδης, Στ. Ν: 266/18
Κυριαζής, Χρ: 271/25, 275/47
Κύρτσης, Αλ: 273/30

Λ

Λάζος, Χρ: 276/40
Λαϊνά, Μαρία: 271/48
Λακόπουλος, Ν: 272/28, 274/32
Λιάρος, Δ: 276/36
Λυγερός, Στ: 268/24, 270/20, 271/15,
273/18, 276/10-16, 277/10

Μ

Μαραγκός, Θ: 266/36
Μάργαρης, Ν: 267/26, 268/38,
269/40, 270/29, 272/35, 276/38
Μαρτινίδης, Π: 266/43, 271/33,
276/40
Ματορίκος, Γ: 266/12, 268/25,
269/16-18-26-37

Μεϊμαρίδης, Γ: 276/40
Μερκούρη, Μ: 276/40
Μίντζηρας, Κ: 266/19
Μιχαήλ, Δ: 265/16, 270/10, 271/12
Μπάλας, Γ: 269/39, 270/28-29,
273/42-43, 275/44
Μπότσογλου, Χρ: 276/40
Μπρομ, Ζ.Μ: 267/22
Μπουλούκος, Αρ. Γ: 265/9
Μπουραντά, Ελένη: 277/37

Ν

Νεράντζης, Π: 277/36
Νησιώτης, Χρ: 266/47, 274/28
Νικολινάκος, Μ: 271/50
Ντουνιά, Χριστίνα: 269/41, 270/43,
274/51

Ξ

Ξύδης, Αλ: 265/9, 268/48, 269/12,
276/40-53

Π

Παϊζης, Γ: 265/38
Παλαιόφρων, Μ: 276/20
Παναγιωτόπουλος, Χρ: 268/24
Παπαγιαννάκης, Μιχ: 276/40
Παπαγιάννης, Θ: 276/40, 277/27
Παπαμιχαήλ, Γ: 274/26
Παπανδρέου, Ανδρ: 268/8
Παπασπηλιόπουλος, Σπ: 277/51
Πάσχος, Γ: 266/26
Παυλίδης, Μ: 276/40
Πεπονής, Αν: 265/21
Πιττακής, Κ: 273/8, 277/30-32
Πτωχολέκτωρ, Πρ: 270/28
Ράπτης, Μιχ. Ν: 266/39, 267/30,
269/28, 270/32, 272/12, 276/22

Ρ

Ραπτόπουλος, Β: 270/38
Ραυτόπουλος, Δ: 276/40
Ρεπόρτερ: 265/11-17, 270/15-26,
271/10-17, 272/18-30, 273/8, 274/30-
38, 276/10, 277/19
Ροζάκης, Χρ: 266/32

Σ

Σαντιξης, Δ: 269/30, 277/40
Σέρβας, Πλ: 268/23
Σεργάκης, Γ: 265/17-18-34
Σιώτης, Ντ: 273/46
Σταβρός: 265/16-26, 269/9, 270/13-
15, 274/17
Στρατιωτικός: 270/22
Σώλου, Τέτη: 269/39, 270/28-29,
273/42-43, 275/44
Σωφρονάς, Δ: 273/36

Τ

Τσιώρου, Βίκη: 265/28
Τσουκαλάς, Κ: 267/34
Tenenti, Alb: 265/42

Φ

Φαρακλας, Ν: 276/40
Φιλιππίδης, Δ: 269/50
Φοιρός, Π: 272/34
Φορής, Β.Δ: 276/45
Φραντζή, Άντεια: 265/45, 270/42,
272/34, 273/28, 274/40, 277/32

Χ

Χαντζόπουλος, Δ: 265/12-37-45-46-
48, 266/26, 267/12-41, 268/31-38,
269/12-22-30-32-40, 270/10-20-26-30,
271/10-20-21-25-26, 273/13-22-23-40,
273/13-14-16-36-44, 274/13-14-19-26-
30-37-38-50, 275/12-15-16-20-23-26,
276/11-14-15-18-38, 277/7-15-18
Χάρης, Γ.Η: 265/46, 273/40
Χαρτουλάρη, Μικέλα: 269/40
Χατζηδάκη, Φούλα: 277/52
Χατζημιχαήλ, Κ: 270/30
Χιωτάκη, Λία: 272/49
Χ.Κ: 269/45
Χ.Ν: 271/40, 272/44
Χονδροκουκής, Δ: 265/9

Ψ

Ψάλτης, Αρ: 265/37, 271/16, 272/22
Ψυχογιός, Δ.Κ: 265/34, 266/30,
276/40

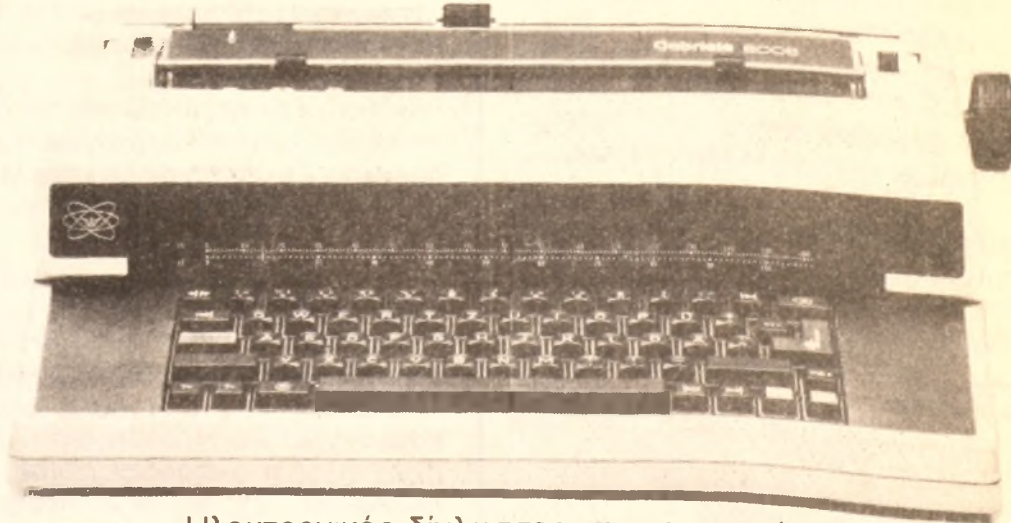
Έχετε πρόβλημα γραφομηχανής; Έχουμε τη λύση του.

Για το σπίτι

Φορητές γραφομηχανές
ROVER σε πέντε διαφορετικά
μοντέλα, από 9.900.

Για το γραφείο

Ηλεκτρονικές δίγλωσσες γραφομηχανές
ROYAL με μαργαρίτα σε πολλά μοντέλα,
από 64.500.

Ακόμη, σας λύνουμε κι άλλα προβλήματα στο γραφείο, με:

- Αριθμομηχανές γραφείου και τσέπης
- Ταμειακές μηχανές
- Φωτοαντιγραφικά μηχανήματα 3M.

summa

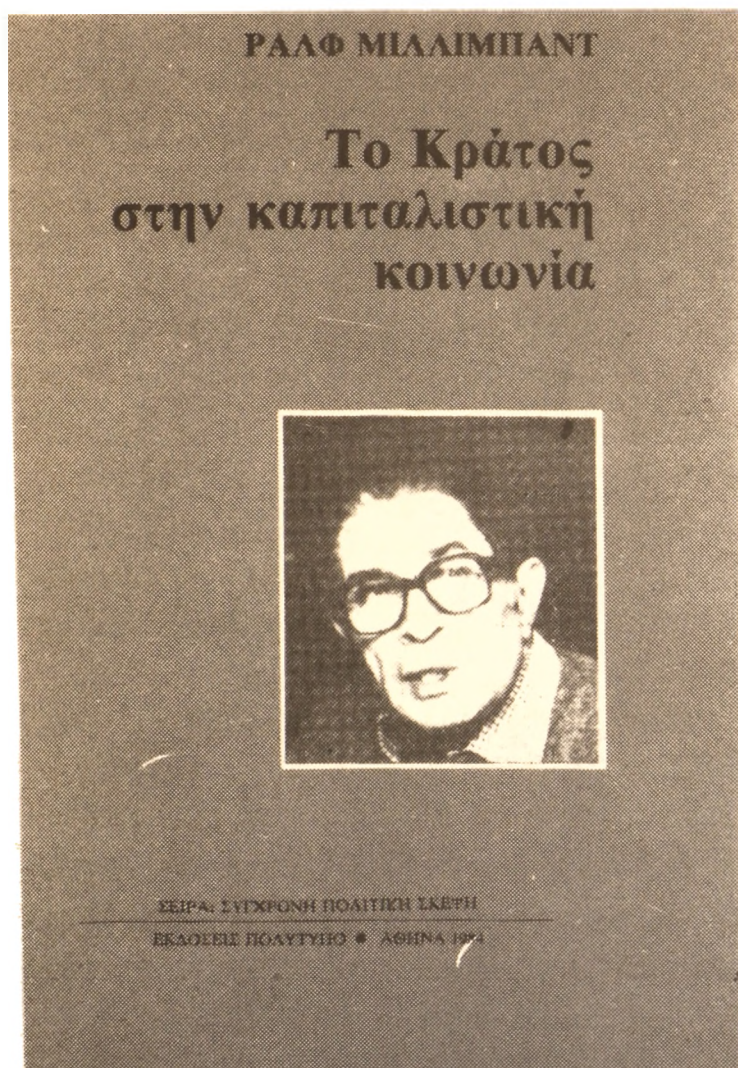
ΕΠΕ., Φ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ - Ε. ΒΕΝΤΟΥΡΑΤΟΣ,
ΛΑΓΟΥΜΙΤΖΗ 4, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 9219.015, 9233.364

Διαθέτουμε
πλήρες και υπεύθυνο
SERVICE
για τη συντήρηση
και επισκευή
των μηχανών σας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

Ραλφ Μίλιμπαντ
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ
ΣΤΗΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Πρόλογος: Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Ένα κλασικό έργο της μεταπολεμικής μαρξιστικής έρευνας στο χώρο της πολιτικής κοινωνιολογίας. Συνδυάζοντας ορισμένες από τις θεωρητικές προτάσεις του «πολιτικού» μαρξισμού με το ριζοσπαστικό ρεύμα της εμπειρικής αγγλοσαξωνικής σχολής της πολιτικής επιστήμης, ο καθηγητής Μίλιμπαντ τεκμηριώνει μία σύνθετη προσέγγιση του φαινομένου «Κράτος», στη διαπλοκή και τη συστατική του σχέση με τους πολιτικούς θεσμούς (κόμματα, Τύπος, ομάδες συμφερόντων, «ιδεολογικοί μηχανισμοί») και την κοινωνία.

Παράλληλα, ο εκτεταμένος πρόλογος του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου τοποθετεί το φαινόμενο του Κράτους στα πλαίσια των σημερινών θεωρήσεων για την «πολιτική θεωρία» της μαρξιστικής αριστεράς, χαράζοντας έτσι τους άξονες για την επανατοποθέτηση του προβλήματος της εξουσίας, της δημοκρατίας και της σοσιαλιστικής αλλαγής σήμερα.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131,
τηλ. 72.29.237

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία», Τσιμισκή 78

Μουσιδωρα

περιοδικό

για τη γυναίκα και τον κινηματογράφο

Χειμώνας '84-'85

Συνεντευξη με την
Σιμον ντε Μπωβουαρ:

για τον φεμινισμό σήμερα
για τη γυναικεία δημιουργία
για την ιδεολογία της «διαφοράς»
για τον αντισεξιστικό νομο
για τη βία

Marguerite Duras:

κειμένα για τον κινηματογράφο

Rita Monaco

Jackie Buet

Elisabeth Trehard

Ulrike Ottinger

Αντα Κλαμπατσεα:

Ο κιν/φος των γυναικών 1984
Φεστιβαλ Σω (Γαλλία)
Φεστιβαλ Φλωρεντίας

Αντα Κλαμπατσεα:

Η βία στη γυναικεία δημιουργία

Ann Kaplan:

Η ΝΤΟΡΑ ΤΟΥ ΦΡΟΨΝΤ ή ο
φαλλοκεντρισμός της ψυχανάλυσης

Μαρία Παραδειση

Μαρία Κολίδα

Αντα Κλαμπατσεα:

Κριτική ταινιών

Nancy Huston:

Η «διαφορά» μου με
την Σιμον ντε Μπωβουαρ

Αντα Κλαμπατσεα:

Οι απειλητικές γυναίκες
του αντρικού φανταστικού

Α' ΒΔΟΜΑΔΑ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ
ΚΙΝ/ΦΟΥ

κυκλοφόρησε «ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά λουλούδια, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι: Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουρίδης, Λ. Κηλαηδόνης, Α. Κολτσιδο-Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Π. Μαρτινίδης, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας. Προλογίζει η υπουργός Πολιτισμού και Επιστημών Μελίνα Μερκούρη. **Ωραίο βιβλίο!**

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΜΕΤΑ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21
Τηλ. 72.29.237

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

